

23

શ્રી સત્યમેવજયતે *Reg No.*

સંગીત ભંડાર યાને તાનસેનની તાર.

(પ્રાચીન અર્વાચીન ગાયકો, કવિઓ, શાકતજનો, શામરોનો પ્રેમ, જ્યેને શકિતરસ, ગાયનોનો, સંપ્રદ.)

પ્રકાશક
નાનાલાલ બોધવજી સંગીત માસ્તર.

કરાચી
પ્રકાશક પાટલી.
પ્રત ૧૦૦૦. (પાટલી) નં. ૧-૫-૧૯૨૩.
પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં એ. બ. સી. પ્રેસ
અથવા ફીઅર સ્ટોડ, કેમ્પ કરાચી.

સુચ્ય કેપડાની બાધની સોનેરી અક્ષરવાળુ
ફોનમલ ફા. બાલી ૨-૮-૦
પાકી બાધની સોનેરી ટાઇટલ પેજ
ફોનમલ ફા. બે. ૨-૦-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમક ૧૦૮૫૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સંગીત ભંડાર

વિષય ટ- : ૧૨,

શ્રી સત્યમેવજયતે

સંગીત ભંડાર યાને તાનસેનની તાર.

(પ્રાચીન અર્વાચીન ગાયકો, કવિઓ, ભક્તજનો,
શાસ્ત્રીઓ પ્રેમ, અને ભક્તિવચ, ગાયનોનો, સંગ્રહ.)

પ્રકાશક

નાનાલાલ માધવજી સંગીત માસ્તર.

કરાચી

આવૃત્તિ પહેલી.

પ્રત ૧૦૦૦. (ચેક હબર) તા. ૧-૫-૧૯૨૩.

પી 'જ્ઞાનલક્ષ્મી' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં એ. બ. સીધવાજી
જાણ્યું. ફ્રીઅર સ્ટ્રીટ, કેમ્પ કસ્ટોડી.

સુલ્ય કપડાની બાઈન્ડીંગ સોનેરી અક્ષરવાળું

કીંમત રૂ. બાદી ૨-૮-૦

પાકી બાઈન્ડીંગ રંગીન ટાઇટલ પેજ

કીંમત રૂ. બે. ૨-૦-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી કૌપીસર્ગ-સંગ્રહ
૧૦૮૪૪

૬-૧૨૧

પેહેલા પારસી બોર્ડ મેમ્બર

મી. જમશેદ નશરવાનજી મહેતા

વિઠ્ઠલરાય પ્રીતિજી વડેજી, કરાચી

❀ અર્પણ પત્રિકા. ❀

—:0:—

કરાંચીના હરદીલ અઝીઝ અને પહેલા
પારસી હોર્ડ મેયર

શેઝ સાહેબ

શેઝ જમશેદ એન. આર. મહેતાની પવિત્ર સેવામાં
સુઝ કરાંચી.

—:0:—

સપુતો અને સાચા સેવકોથી હીંદ માતાનું સુખ ઉજળું થાય છે. હીંદ માતાના સપુતોમાં આપની ગણતરી છે અને તે નામને લાયક થવા માટે આપનામાં સર્વે સદ્ગુણો છે, તે નીહાળી મેજબૂન આપના પવિત્ર નામની જય બોલાવે છે.

આપનામાં બંધુભાવ, સ્વદેશ સેવા; બાળકો અને યાચકો પ્રત્યે પ્રેમ ભાવ, નિષ્કલંક જીવન, પારકાના સુખોમાં સુખ અને દુઃખોમાં દુઃખ માનવાની મનોભિલાષા, દુઃખી ગરબાઉ અને ગરીબોને માટે આપના દરવાજા હરનીશ ખુલ્લા રાખવાની જીજ્ઞાસાએ મને આપના તરફ આકર્ષ્યો છે.

જેમ સંગીતમાં દુઃખીયાનું દુઃખ ભુલાવવાની, થાકેલાને થાક ઉઠારવાની અને બીમારને તાજગી આપવાની શક્તિ છે, તેજ શક્તિ આપનામાં છે, સંગીતના જેવી અતુલ્ય પરોપકારવૃત્તિ આપનામાં છે, માટેજ આ સંગીત ભંડાર આપને અર્પણ કરવું ઘટે, એવી આ રંકે હૃદયની પ્રબળ ઇચ્છા છે, અને તે તરફ કરવા આ પુસ્તક આપને સ્નેહ પુર્વક અર્પણ કરું છું, જે અંગીકાર કરી સેવકના પર ઉપકાર કરશે, એવી માર્થના કરનાર

આપનો આશાંકીત સેવક
નાનાલાલ માધેવજી પંડ્યા.

શોખીન સજ્જનોને તબીબ ખુશખબર,
છપાય છે! છપાય છે!! છપાય છે!!!
પાંચસોથી વધુ ગાયનોનું નવું પુસ્તક

જમાનાનો જલસો.

જેની અંદર અત્રેની તથા મુખ્યની તેમજ હિંદુસ્તાન માંહેની, સમગ્રી જુની અને જાણીતી ઉર્દુ તથા ગુજરાતી નાટકમંડળીઓના લોકપ્રીય નાટકોમાંથી અતી મધુર પાંચસોથી વધુ ગાયનો ચુટી કાઢી મોટો સંગ્રહ કરેલો છે તે અમારા તફરથી થોડા દિવસની અંદર છપાઈને બહાર પડશે અગાઉથી આશ્રય આપનાર સાહેબોના સુખારક નામો ચોપડી નોપજવાડે છપાવવામાં આવશે

કીમત રૂપીયો એક.

રાજગોર-વેલજી લાલજી

કે. ન્યુ મેન્સ ફીલ્ડ

હાથેઈ ચાડ કરાચી.

નામો નોંધવાનું સરનામું-
રાજગોર-વેલજી લાલજી તે
ગુલહસ્તા ઉર્દુ ગાયનોકા રસ્તા,
મનોરંજક રસમય જમૂત, નાટ્ય
રસ રાગ મંડલ અથવા ગમતની
ચુક્રક વિગેરે વિગેરેના છપાવનારા

ઠેકાણું.

રાજગોર-વેલજી લાલજી

ઠેકાણું-નાનકવાડા જુનો જેલની પછવાડે

શેઠ ચેલારામ થરૂના માળામાં

ચુક કરાચી.

 કરાચીના શેહેરીયોની માનીતી

અને

પારસી આલમને પ્રીય

 સદરની હાર્મોનીયમ સ્કુલ.

હાર્મોનીયમ મધુર સંગીતનું શિક્ષણ તાલ સુર અને થોડા વખતમાં સરસ રીતે હમારા સ્થાનપર શીખવું હોય તેમજ ઘેર ફરજ હો માટે પ્રાઇવેટ ટ્યુશનની જરૂર હોય તો અમારા કામની તપાસ કરી, સજ્જનોના સર્ટીફિકેટો વાંચવાની તસ્દી લેશો.

હરેક દેશી તેમજ અંગ્રેજી વાળાં ત્રો ઉત્તમ પ્રકારે રીપેર કરીએ છીએ, તેમજ કેાઇપણ વાળાં ત્ર અમારી પાસેથી અથવા મારફતથી ખાત્રીવાળા મળી શકશે.

રૂબરૂ મેટ્રાપ અથવા પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

નાનાલાલ માધવજી,

મ્યુઝીક ટીચર

પ્રીટી રોડ,—કેમ્પ કરાચી

આ પુસ્તક માટે મળેલા અભિપ્રાય.

શેઠ માણેકજી દારાબજી તલાટી.

લખે છે કે:—

મ્યુઝીક માસ્તર મી. નાનાલાલ માધવજીને હું ઘણા વરસ છે જાણ્યું છું તેઓ મારી જેઠી દીકરીઓને ઘરમાં મ્યુઝીક શીખવ આપતા હતા અને હાલ મારી દીકરીની દીકરીને ઘરમાં મ્યુઝીક શીખ છે એ ઓ મ્યુઝીકનું સારૂ જ્ઞાન ધરાવે છે અને હું પોતાના ઘરમાં મ્યુઝીક શીખવવા એ નજીકે જોલાવવા માટે વગર આંચકે માખાપને લલામણુ કરું છું.

કરાચી, તા. ૨-૪-૨૩

લી.

માણેકજી દારાબજી તલાટી.

પ્રતાપરાય ડી. દવે.

એમ. ખી. ડી.

પોર્ટ ઓફીસરસ ઓફીસ, કરાંચી.

લખે છે કે:—

હું સર્ટીફિકેટ કંઈ છું કે સંગીત શીક્ષક મી. નાનાલાલ માધવજી પાંડ જેમના પરિચયમાં હું ઘણા વર્ષો થયાં આવેલ છું, અને મારા ખ અનુભવથી લખી આવું છું કે તેઓ પોતે સંગીતનું ઘણું જ ઉત્તમ જ્ઞાન ધરાવનાર તેમજ ઘણું જ ઉત્તમ શેત્રી તથા સમજુતીથી શીખવનાર શીક્ષક છે.

હું સંગીતના શોખીનોને લલામણુ કરું છું કે તેમના પાસે સંગીતનો લાભ લેવા સુકશે નહિ.

લી.

પ્રતાપરાય ડી. દવે.

મીસીસ હરતુર ડાક્ટર માણેકજી નસંગવાનજી ધાલા.

એમ. એ. પી. એચ. ડી.

લખે છે કે:—

“સંગીત ભંડાર” નામનાં પુસ્તકના પ્રગટ કરનાર મી. નાનાલાલ માધવજી છેલાં ૯) વર્ષો થયાં મારી બેટીએને હારમોનિયમ ઉપર વગાડતા તથા મોદેથી ગાતાં શીખાડતા આવ્યા છે. આખરેદાર કુટુંબોમાં ગવાઇ શકે, તેવાજ ગાયનોની ચુંટણી કરવામાં ગાતાં અને વગાડતાં શીખવવાની નિયમીત રીતે તાત્કાલીક આપવજ્ઞમાં અને દરેક રીતે ગાયનના કુળરત્નો શીખ ઉપજ કરવામાં એ બન્ના પ્રહરથે અમારાં કુટુંબને હમેશ સતોષ આપ્યો છે. એવા એક અનુભવી શિક્ષકને હાથે રચાયેલી ગાયનની એપડી ધણી ઉપયોગી થઇ પડ્યા વગર રહેશે નહિ, અને તેનાં પ્રાહક થઇ એમનાં કામને ઉત્તેજન આપવા હું ખુશીથી સર્વેને બલામણુ કહું છું.

કરાચી, તા. ૧૧-૨-૧૯૨૩

લી.

કુંવરબાઈ માણેકજી ધાલા.

—:O:—

ગૌરીશંકર એલ. ડાક્ટર.

“પારસી સંસાર” આશીસ, કરાચી.

લખે છે કે:—

રા. રા. નાનાલાલભાઈના મુખ્યારવોદમાંથી સંગીત સાંભળી મ્હને તો એમજ સુજી આવ્યું કે હું પણ સંગીત શાસ્ત્રી કાં ન થયો ? મ્હને તો એમની પેઢી આચારી — “તમારાં શા કહું સનમાન” વાળી આર્થ ની ઠી દર્શક નાટક મંડળીમાં” સ્વદેશ સેવાના નાટ્ય પ્રયોગમાં પ્રતીદી પામેલાં આચારી મી. નાનાલાલભાઈના મ્હોડેથી સાંભળી હું ધણેજ ખુશી થયો છું, વળી એવા ધણાજ રસપ્રીય, આદેહાદેહનક ગાયનો તેઓ સંભળાવે છે કે જેથી સંગીત શીખવાની શરૂઆત એમને ત્યાંથીજ કરવાની ઇચ્છા ઉદભવે.

કરાચી, તા. ૨૫-૪-૨૩.

લી.

ગૌરીશંકર એલ ડાક્ટર.

રતનજી બેરામજી એદલજી.

લખે છે કે:—

મ્યુઝીક ટીચર માસ્તર નાનાલાલ માધવજી જેઓ હમરે એ ત્યાં ધણાં વર્ષે થયાં સંગીતનું શિક્ષણ આપવા આવે છે. હું ખાત્રીથી લખી આપું છું કે તેઓ ધણા હુશીઆર અનુભવી તેમજ ઉંચી પદ્ધતિથી શીખવે છે.

અર્થે બાઇએને હું બલામણુ કરું છું કે તેઓના પાસેથી સંગીત શીખવાનો લાભ લેવા ચુકરી નહિ.

કરાચી, તા. ૨૮-૪-૨૩.

લી.

રતનજી બેરામજી એદલજી.

રેવાશંકર મોતીરામ

મેનેજર “પીકચર હાઉસ” કરાચી.

લખે છે કે:—

સીનેમામાં યુરોપીઅન શીલમ પીપાનોથી શોભે, અને દેશી શીલમ હાર્મોનીયમ અને ઓર્ગનથી શોભે, દેશી શીલમમાં યુરોપીઅન શીલમ જેવા ટેસ્ટનું સંગીત, માસ્તર નાનાલાલે હાર્મોનીયમની અવનવી રાગ રાગશીયો અને સુરથી પુરું પાડી અમારા સીનેમાની રાનકમાં અદ્ભુત વધારે કર્યો છે. તે ઉપરાંત ખાનગી ટયુશનમાં નવા શીખનારને સંગીતમાં જલદી તૈયાર કરવાની અજબ તરકીબ ધગવે છે. હમે એના હુજરનો લાભ લેવાનો હરેક કુટુંબને બલામણુ કરાએ છીએ.

કરાચી, તા. ૨૮-૪-૨૩.

લી.

રેવાશંકર મોતીરામ.

દારબસાહુ પે. રાગીના.

મેનેજર “સ્ટાર સીનેમાં” માદન થીએટરસ લીમીટેડ કરાચી.

લખે છે કે:—

કરાચીના ગ્રણીતા અને અનુભવી સંગીત શીક્ષક માસ્તર નાનાલાલ માધવજી જેમણે અમારા સ્ટાર સીનેમાંની દેશી શીલમોની અંદર હરેક વખતે સંગીતનું કામ ધણુંજ સાફ કરીને અમારે ત્યાં જેવા આવનારને ખુશી કર્યા છે એમો ખાત્રીથી લખી આપીએ છીએ કે માસ્તર નાનાલાલ સંગીતનું સાફ જ્ઞાન ધરાવે છે.

કરાચી, તા. ૨૪-૪-૨૩.

લી.

દારબસાહુ પે. રાગીના.

શેઠ સોરાબજી અરદેશર હીરજીકાકા

લખે છે કે:—

હું ખાત્રીથી લખી આપું છું કે મ્યુઝીક ટીચર મી. નાનાલાલ માધવજી અમારા કુટુંબમાં અમારા બચ્ચાઓને હાલમાં સાત આઠ વર્ષ થયાં શીખવવાનું કામ કરે છે. તેઓ ધણાજ મીલનસાર સ્વભાવના અને પ્રમાણીક ગ્રહસ્થ છે. અને મ્યુઝીક ધણુંજ સારી રીતે શીખવી શકે છે.

હું સર્વે બાઈ બહેનોને બધામણુ કરી શકું છું કે તેમના પાસેથી સંગીતનું જ્ઞાન લેવા ચુકશે નહિ અને તેઓએ સંગીત લોકાર નામનું પ્રસ્તક બનાવેલ છે તે ખરીદીને તેમને હિતેજન આપશે.

કરાચી, તા. ૧૮-૨-૨૩.

લી.

શેઠ સોરાબજી અરદેશર હીરજીકાકા દુઆશ મેનસન.

શેઠ કાવશાહ સોરાબજી લોચર.

શેઠ અરુદસર નસરવાનજી મીનવાલા.

ઝેરાઝીયન કલમ કરાચી.

લખે છે કે:—

મી. નાનાલાલ માધવજી સંગીત માર્ગ જોવાળું કરાચીની જાહેર પ્રજામાં અને ખાસ કરીને પારસી કોમમાં સંગીત ફેળવણી આપવામાં પ્રખ્યાત થયા છે અને જેવળં આસરે ૧૩ સાંલ દરમ્યાન પોતાના બતી બળથી કરાચીના સંગીતના શોખીન સમજાવેને પોતાના જ્ઞાનને લાભ આપી વીખ્યાની મેળી છે તેવળું તરફથી સંગીત ભંડાર યાને તાનસેનની તાર કે જેમાં પ્રખ્યાત ગાયકો, કવિઓ, અને ભક્તજનોના ભક્તિભાવ અને સંગીત રસ સમાયેલો છે તે ચોપડી બાહેર પાડી શોખીન સમજાવેની સેવા બજાવી છે તે માટે અમારી ખાતરી છે કે એવળું શ્રી કરાચી તેમજ બાહેર ગામના સંગીતના શોખીનો તરફથી ઘટતું ઉત્તેજન મળશે.

અમારી કલમમાં થયેલા અનેક જણસાઓ વખતે એ ભાષ્ય પોતાથી બનતી મદદ આપવાને કદી પણ સુકયા નથી એ ઉપરાંત કલજના અનેક સલાસદોના કુટુંબીઓને ઘરમાં ફેળવણી આપી સંગીત વિદ્યામાં બાહેર પાડ્યા છે. અમે ઉમેદ રાખીએ છીએ કે એ ભાષ્ય પોતાના નેક હેતુ ચાલુ રાખી બચીપથમાં પણ બનતો લાભ આપના રહેશે.

સંગીત ભંડારની ગોડવળમાં પ્રથમ સ્વરમાળા સાથે વાળ્યો અને ગાયનો ઉપર કાણુ કેમ મેળવી શકાય તેની અનેક રાગ રાગણીઓના ગાવાના ટાઇમ વિષે ખુલાસાથી સમજણ આપી છે કે જેથી નવા શીખનારાઓને પણ ઘણી સહેલાઇથી રાગણીઓની ખુબીની સમજણ આસાનીથી મળી શકે. એ ઉપરાંત ચોપડીના બીજા ભાગમાં સંગીત સંગ્રહ યાને આખરે ગોહરના મથાળાં સાથે સુમારે ૧૫૦) ગાયના જુદા જુદા જાણીની રાગ રાગણીઓ પ્રખ્યાત નાટકમાંથી સુંદી કાઠી ગાયના શોખીનોને શીક્ષણુ ધર એકા પુરા પાડી ઉમદા તક આપી છે.

મી. નાનાશાલે આ ૨૭૬ પાનાનો સુંદર ગ્રંથ જે ધણી જાતી મહેલત અને ખર્ચના ભોગે બાહ્યર પાડ્યો છે તેનો લાભ દરેક સજ્જનો અને ખાસ કરીને પારસી કુટુંબો લેવાને મુકશે, નહીં એમ અમે ખાતરીથી માનીએ છીએ.

કરાચી, તા. ૧૮-૫-૨૩.

લી.

શેઠ કાવશાહ સોરાબજી લોચર.

શેઠ અરવિંદસર નસરવાનજી મીનવાલા.

ઃ રૂસ્તમજી પેસતનજી રખાડી.

મેનેજર અને માલિક

આર. પી. રખાડી સ્કુલ કેમ્પ કરાચી.

લખે છે કે:-

ભારતર નાનાશાલ માધવજી પંડ્યા કે જેઓ છેલ્લાં ૧૪ વર્ષ થયાં અગ્રે કરાચીમાં અને મુખ્યત્વે પારસી કોમમાં, સંગીત ભારતરનું કામ કરે છે; તેઓના હ મેશના ગાઢ સંબંધમાં હું આવેલો છું. અને મને લખી આપતાં અતિ હર્ષ થાય છે કે:-તેઓ એક હુશિયાર સંગીત શિક્ષક હોવા ઉપરાંત સાલેસ, પ્રમાણિક, મિલનસાર, અને સમ્પૂર્ણ ભરસા રાખવા લાયક ગ્રહસ્થ છે.

સંગીત શીખવવાની તેમની પદ્ધતિ, અને જ્ઞાન ખરેખર દીલ પસંદ છે; તે ઉપરાંત સંગીતનું શાસ્ત્રિય જ્ઞાન ઉમદાપ્રતિનું ધરાવે છે. મારી સ્ફુલ્લના અનેક મેળાવડાઓ પ્રતેહમંદ થવાનું માન હું મેશા તેઓને ભાગે આવતું રહ્યું છે. વળી મારાં અન્યાઓને સંગીત શીખવવામાં તેઓએ અનેક પ્રસંગે, અનેક પ્રકારની કાર્ય કુશળતા બતાવી છે.

આ રા ગ્રહસ્થના આટલી મુદતના ફળ સ્વરૂપે જે પુસ્તક બહાર પડે તે ઉપયોગી, સંગ્રહ કરી રાખવા લાયક, અને માર્ગ-દર્શક હોય એમ કહેવાની આગેજ જરૂર પાડે છે.

કરાચી, તા. ૧૯-૫-૨૩.

લી.

રૂસ્તમજી પેસતનજી રખાડી.

મુલચંદ સન્સ

જનરલ ડ્રેપર્સ

પ્રીડી રોડ, કેમ્પ-કરાંચી.

નવા વરસનો દરેક સામાન બેવાને

માટે ખુલ્લો છે.

જન્ટલમેન તથા લેડીઝ તેમજ બચ્ચાંઓના
બરના રમકડાં, તથા મોબા, ગંજીફરાક, બુવેલરી,
એમપ્રેડરી વીગેરે વીગેરે હરેક જાતનું શીલ્ક,
જાપાનીઝ, ચાચના અને બનારસી હાથીદાંતના
સામાન કોશમસમાં પ્રેઝન્ટ આપવા લાયક ચીજો
કીશાયત ભાવે અમારે ત્યાંથી મળશે.

મુલચંદ સન્સ

પ્રીડી રોડ કેમ્પ-કરાંચી.

પ્રકાશક ના બે બાલ.

આધુનિક કાળમાં સંગીતનો શોખ પ્રત્યેક મનુષ્યને ઘણીજ રસ પ્રીય હાથક રીતે લાગતો હોવાથી સમયને સાંધી સંગીત સંબંધી જે કંઈ ખુબીનો ખ્યાલ બહાર આવ્યો હોય તેમાં મુકવામાં આવે તો અંતરના હર્ષોદગારમાં કંઈક વૃદ્ધિ થવા પામે, નિમોલય અને મંદ ગતિ લોગવતા શ્રવણે કંઈક શાંતિ મળે એવા ઉદ્દેશથી મહેં સંગીત વાદના શોખીનોના શોખમાં વધારો કરવા આ પુસ્તક બહાર પાડ્યું છે

પ્રાચીન કાળમાં—કહો કે જુના વખતમાં જ્યારે રાગ રાગણી સાથેનું સમયને અનુસરતું સંગીત રમી કરવામાં આવતું ત્યારે તે તે વખતના વિચારનું ભાન કરાવતું હતું; દાખલા તરીકે ગમગિની જેવા પ્રસંગમાં માત્ર કરૂણા રસીક સ્વર અને આલાપ સાથેનું ગાયન ગાઈ શ્રોતાઓની આંખમાંથી ગોચા શોધાર આંસુ પડાવવામાં આવતાં. અને કંઈક નવી ખુશાલીનો પ્રસંગ પેદા થતોતો તે વેળાએ આનંદ દાયક અને રમુજ સંગીતના સરોદોથી સાંભળન રાગોને ગોચા આનંદમાં ઝોંકા ખવરાવવામાં આવતાં. એટલુંજ નહીં, પણ સમય અને અવસરની ખુબીને ખ્યાલમાં રાખીનેજ સમયાનુજ વાજાંત્ર સાથે રમુજ ઉત્પન્ન કરે અને ઢીલને રંજીત બનાવે એવાં સંગીતથી દરેકને રીઝવવામાં આવતાં હતાં. રાજા મહારાજાઓ, અને બાદશાહો ગવૈયાઓને પાસે રાખી ગાન તાનની ધમાલ અહોનિશ મચાવી સુકતા તે શા કારણે ? કારણ માત્ર એટલુંજ કેન્દ્રિક વેળા એવા પણ પ્રસંગો આવવા પામતા

બી

કે રાજ્યધિકારીઓને લડાઈ જેવા મહાન વિશ્વમાં લડવાને કમેર કસવી પડતી તેઓનાં અંતઃકરણથી સારંગીના તાર ઢીલા પડી જતા, હાંઝાં ગગડી જતા, ત્યારે આત્મા ગાનતાનની રમુજ અખાડનારા ગવેંચાઓ તેઓને ગાયન સંગીત સંભળાવી સમજાવીને ઉત્સુક બનાવતાં તેઓ હૃથિયાર બંધ થઈ સામે ધસી પડતા અને મારો-કાપોની ગર્જના કરવામંથી જતા,

આ કાંઈ તેની અસત્વી શુરવીરતા ન હોતી પણ સંગીત સાક્ષીઓનાં લેખમાં રહેલું સંગીતનું તેજ તેઓના ક્ષીરમાં સ્થોત છાપ બેસાડી દેતું કે જેના પ્રતાપે તેઓ લડવામાં પાછી પાનો કરતાજનહી હાર-જીત સંગીતનેજ ચાલારી થઈ પડતી.

તેથી કહીશ કે, સંગીત એક એવી ચીજ છે કે જેના ધ્વનીના વેગથી દુઃખીના દુઃખ દૂર થાય છે, અને નોર્મળ અને સતેજ કરે છે. સંગીત, અરે સંગીતમા રહેલું ગૌરવ અને તેની મજા જેણે ચાખી છે, તેઓ તો તેમાંજ સ્વાદ લે છે, એટલુંજ નહી, પરંતુ તેનોજ ધુન પાછળ મગ્યા પગ્યા રહે છે કેટલાકોએ તો સંગીતનો છેડો લાગવાની જહેમત ઉઠાવી તેની શોધ માટે ફકીરી લીધી છે. ત્યારે કહો કે સંગીતથી શું ન થઈ શકે ?

દરેક ધર્મના સુત્રોમાં જે કાંઈ તત્ત્વ છે તે શું મતાવે છે ? હાખલા તરીકે, ખુદા, ઈશ્વર કે મહાન પયગમ્બરો પાસે હાથમાં પુલોના હાર તોરા લઈ, પગની એડી ઉંચી કરી, ગરદનને તીરકસ રાખી, માથે સોનેરી મુગટ રાખી ચાતો બાલ ખુલા રાખી, શ્રી પરમાત્માને વધાવી લેવા આવતી પરીઓના ચીત્રોની ધ્યાનપુર્વક હાલત જોશે તો તમને એકસ સમજાવે કે તેઓ ગાન અને નૃત્ય કરતી રીઝવવા માટેજ બંધી થઈ છે,

સી

અને એકાગ્રતાવંત જીવને સૃષ્ટીનું' યાને ખાકી ખલકનું જ્ઞાન પણ તેવાજ વૃત્ત્ય ગાનથી થાય છે.

હીંદુ ધર્મ શાસ્ત્રમાના મુદ્દા તરીકે જીએ. તો શંકરની તપશ્ચર્યા વખતે ભીલડીએ પણ શંકર જેવા મહાન પ્રતાપી અને તપસ્વીની તપશ્ચર્યાનો ભંગ પણ તેવાજ ગાનતાનથી કરાવ્યો હતો.

આવા આવા અનેક જાતીય હાખલા દલીલો સંગીતની મજાદ અને ખુબી માટે મશહુર છે. કુંક્રી રીતે કહેતા હું માત્ર એટલુંજ કહીશ કે—

સાહિત્ય, સંગીત કળા વીહીન;
શાક્ષાત્ પશુ; પુનઃ વીશાલુહીન.

એટલે જે ફોઈ જવાંમદે યાને સો સાહિત્ય એટલે વાંચન સંગીત તેમજ હુન્નર નથી જાણતાં તેઓ વગર પૂછડાના પશુ સમાન છે. એટલે તેઓને ચાર પગવાળાં જનનવર સમાન ગણવામાં આવે છે. માત્ર પૂછડાનો તફાવત છે—તો પછી સંગીતની મોજ મેલવી ફીલને શા માટે આરામ ન આપવો ?

વધારે ટાહેલું નહીં કરવા, હું' કર્તા તરીકે મારી ફરજ સમજી મારીઆ રસત્રીયં અને ઉપયોગી પુસ્તક વિષે 'એ બોલ' કહેનાની રજા લઉં છું.

સેવકે સંગીતના દરેક દરેક શોખીનો માટે અને વળી સંગીત શીખવાની શરૂઆત કરવા ઇચ્છા રાખતાં દરેક સો પુરૂષોને આ રપર પાનાનું એક હળદાર પુસ્તક રજૂ કરું છું, જેમાં રહેલી ખુબી તેનું અવલોકન કરવાથી સારી રીતે જાણ થશે.

વધુમાં સેવક તમારો એ પણ જણાવવાની રજા લે છે કે, અઠાવીસ વરસના લાંબા અનુભવ પછીથી, સંગીતના કેટલાંએક સંશોધનથી આંચ પુસ્તકને રચવામાં આવી છે, અને નકલી તથા એળ લગામણી સંગીતની પદ્ધતિને ટાળવાને અને તે સર્વાંશે નાણુદ થાય એવા ઉત્સાહથી આંચ પુસ્તકમાં સમાયદી ગાયનોની તરન્ને, રાગ રાગણીઓ. વિગેરે અચ્છી રીતે ગોઠવવામાં આવી છે, કે જેથી સંગીતોના શોખીનેને પણ કાંઈક અજબ જણવાનું મલે.

વધુમાં સેવક જણાવવાનો રજા લે છે કે હું જ્યારે ૧૯૧૦નાં સાલથી કરાચીમાં આવ્યો ત્યારથી તે અત્યાર વેરના અરસા દર મ્યાનમાં મને પારસી સજ્જનો અને સજ્જારીઓ તરફથી પાર્ટીઓ, મેળાવડાઓ અને ગરમતોમાં વારંમવાર યોગાવી ઉદાર આશ્રય આપવામાં આવ્યો છે તેઓનો અને ખાસ કરીને મહારાજાનાં ખરા મહદગાર મારા રાહુબર શેઠો જમશેદ એન. આર. મહેતા, અને જહાંગીર એફ. પંથકી કે જેઓજ મને પોતાનાથી બનતી તન, મન, અને ધનથી રહાય આપી છે તે મટે હું તેઓ શેઠોનો ખરાં અંતઃકરણથી આભાર માનવાની તક લઉં છું.

મારી અઠાવીસ વરસની કારકીર્દીમાં પારસી કોમમાં થતા જલસાઓમાં અને અનેકવાર યોલાવવામાં આવવા ઉપરાંત વેાર કોનસ્ટમાં પણ મને યોલાવી લાયલ થયલા સોલજરોને સીપાઓને મ્યુઝીકની મજાહ ચખાડવામાં આવતી હતી કે જથી તેઓને થયલા જખમોના હુઃખ દરેક થાય.

અંતમાં હું, મહારાજા દરેક નેકરાહુબર ઉદાર આશ્રય આપનારનો આભાર માની વધુમાં ધી “નેશનલ” પ્રેસના

માલીકનો, તેઓએ મને આ પુસ્તક છાપવાનાં જે કાંઈ મદદ
 દીધી છે તે માટે તેઓનો પણ મારા ખરા જીગરથી આભાર
 માનું છું. અને શ્રી પરમાત્માને પ્રાર્થના કરું છું કે હે પ્રભુ
 આ સંસારમાં નષ્ટપ્રાય થઈ ગયલા જીવોનાં જીગરમાં સંગીતના
 ઝમકારા વીજળી મીથાલ લગાડ કે જેથી તેઓમાં તેના શોખ
 દીનપ્રતીદીન વધવા પામે, મારી આ પુસ્તકની કાર્ય સફળતા
 ત્યારેજ હું માનીશ કે જ્યારે તેને સમજી, તેમાં રહેલી ખુબીને
 ન્યાહારી દરેક સી પુરૂષ તેના આસ્વાદ આખી તેને સર્વોંસે
 માન્ય રાખે ! !—અસ્તુ ! ! આમીન ! !

;

તા. ૧૩-૨-૨૩.

મહા શિવરાત્રિ સં. ૧૯૭૬

લી. સેવક,

નાનાલાલ માધવજી

પંડયા કર્તા.

પ્રસ્તાવના.

સંસારની ગતિ વિચિત્ર છે. જ્યાં જ્યાં અસલીયત પોતાના સાચા સ્વરૂપમાં દર્શન દે ત્યાં ત્યાં નકલીયત પોતાનું નામ અમર કરવાનો પ્રયત્ન કરે. આ હાલત અનાદિ કાળથી ચાલી આવે છે. અસલીયત ધંધર કૃત હોય છે, અને નકલીયત મનુષ્ય કૃતય હોય છે. અસલીયતમાં ધંધરના અચળ નીયમો અને મધુરતા અપુર્વ હોય છે ત્યારે નકલીયતના નિયમો ત્રુટીવાળા અને કઠોરતાથી સરેલા હોય છે. આ રહસ્ય સંસારની હરએક ચીજમાં દક્ષિગોચર થાય છે. પ્રભુની હરેક પ્રસાદીમાં આધુનીક સમયમાં નકલીપણાએ મીઠાસ અને મહોજ્જવનાં લોપ કર્યો છે, તેવીજ રીતે પ્રભુ માર્ગને સાધવાવાળી ગાયન કળામાં પણ નકલીપણાએ કેટલો પાઠ ભજવ્યો તે બાબત અતિ આવશ્યક છે. સંગીતનું અસલીયત બાબત માટે કુતંભો અર્થ અને ઉત્પત્તિ બાબતની જરૂરી છે. સ્વરના નિયમ પ્રમાણે ગાઈ જાતી ત્યાં નૃત્ય કરી બાબત તેને સંગીત કળા કહે છે. સુષ્ટી આદિમાં પરમાત્માએ પ્રાણી માત્ર અને અજ્ઞ કળાદી ઉત્પન્ન કર્યાં. શરીરના પોષણ માટે અજ્ઞકળાદી તેવાં રાખનાર પરમાત્મા શરીરધારી આત્મા માટે ખોરાક અને જાળદાયક વસ્તુ પેદા નહીં કરે એ કેમ અને ? આકાર શરીર માટે સાકાર વસ્તુ અજ્ઞજ્ઞ જનાવ્યા તો, નીરાકાર આત્માની પુષ્ટિ અને

આનંદ માટે નીરાકાર નાદ ઉત્પન્ન કર્યો. એજ નાદની સહાયથી સૃષ્ટો ઉત્પત્તિ સાથે અગ્નિ આદિત્ય, વાયુ અને અંગીરા રૂપીએ અતુર્વેદ ગાન કર્યું.

પછી તે ગાન વીણા સાથે નારદે કર્યું. પછી સરસ્વતીએ વીણા સાથે ગાયું. પછી કૃષ્ણભગવાને મોરલીની તાન સાથે નૃત્ય સહીત કાળીનાગના માથા પર ગાયું.

અને તે પછી કૃષ્ણ મોરલીની ધુનમાં મસ્ત અસંખ્ય ગાયકો અને હસ્તાદ્યોએ અનેક વાજાંત્રો સહીત આખા હિંદુસ્તાનમાં ગાયું.

અસલ સંગીત ત્રણ વર્ગમાં હતું ગાયન, નૃત્ય, અને વાજાંત્ર જે શાસ્ત્રના નિયમે રાહ અને તાલસર મવાય તે ગાયન; જેમાં નિયમનકંઠ સેંકડો, રાગ રાગણીયો સહ પરીવાર છે નૃત્ય,—મહાદેવે ઉપજાવેલું તાંડવ, પાર્વતીએ કહાડેલું લાસ્ય નૃત્ય, એના ભાવ રીતી અને ગત વિધવિધ છે, વાજાંત્ર, ત્રણ પ્રકારનાં ધાતુ તાંત અને હવાવાળાં. એ ત્રણેની એકાગ્રતા તે સંગીત કહેવાય. અસલ સંગીત કળાવાન પુરૂષોના હાથમાં હોવાથી વૃદ્ધિ ગત થયું; પણ અનેક આપત્તિઓસર સંગીત પેટ ભરવાનું સાધન થયું અને પેષાખોર અને હલકી કોટોની સ્ત્રીઓની રખે વાળીમાં ગયું, પણ તે નકલીજ; અસલ સંગીત તો ગોપાળ નાયક, ઐશ્વર્ય, સોહાગ, તાનસેન, બનખાન, મદનરાય, વિગેરે ઉસ્તાદ અને ગાયકોએ, સૂરદાસ, નાગર ભક્ત, નરસીંહ મહેતો, મીરાંબાઈ, કળીરભક્ત, આદિ ભક્તોએ, સૈકાઓ સુધી પોથી વડીલોના વારસો બળવ્યો; અને ત્યાર પછી દેશમાં અંધાધુંધી અને વિધ્વા અધકારના સમયમાં આદિત્યરામ,

મુખ્ય ભાગ, નાયક ડાહ્યાલાલ શીવરામ, વિષ્ણુ દીગંબર, માસ્તર દામોદર જગજીવન, ગણપતરાવ બરવે, વિષ્ણુ ભારત ખંડે, પ્રોફેસર મૌલાબક્ષ, મહમદ હુસૈન, પ્યારા સાહેબ, ગોહરબન, આદિ સંગીત શાસ્ત્રીઓએ પ્રચલીત જમાનામાં હિન્દી સંતાનોને સાચા સંગીતના રસીયા બનાવ્યા.

નાટ્યકારોએ પણ સંગીતને પ્રચલીત કરવામાં અને પ્રજાને સંગીતમાં રસ લેતી બનાવવામાં અમુક હદે ઠીક હિસ્સો આપ્યો છે તે નાટક લેખકોમાં શાક્ષર ડાહ્યાભાઈ ધોળશાળુ, વાઘજી આશારામ, મુંબઈ ગુજરાતી નાટક મંડળી, કાવસજી ખટાઉ, બાલીવાલા, ઇમ્પીરીયલ નાટક કંપની, આર્ય નૈતિક નાટક, ત્યાં વાંકાનેર નાટક કંપની, અને લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજના મેનેજર્સ ગુજરાતમાં આગળ પડતા છે.

હિલગીરી સાથે લખવું પડે છે કે ચંદ્રની ખુબસુરતી તેના ઉપરના દાઢાથી કલંકીત થઈ છે તેમજ નાટકોના ગાયનો મોટે ભાગે સંગીતથી અનભિજ્ઞ પ્રજા વર્ગને સંતોષવા લખેલ હોવાથી સંગીતના નિયમ વિરૂધ્ધ ત્રુટીવાળા અને સાચા સંગીતને કલંકીત કરવાવાળા હોય છે અને સંગીતના જ્ઞાતા અને રસીયાઓને નિરાશ કરનારા હોય છે, જેમ કાદવ અને કોયલા-માંથી મોતી મળે છે, તેમજ હિન્દ દેશના સદ્ગુણો દેશનાં અંદરની વસ્તીમાં રહેલા, મેરાશી અને કચકોએ, પણ સંગીતને બળવવામાં અને ગામડાની અનપઠ પ્રજાને સંગીતનું ભાન કરાવવાને ઠીક પરીશ્રમ લીધો છે, આ સંગીત બંધારના લેખકોના મુખ્ય હેતુ અસલી અને નકલી સંગીત પ્રજા સમક્ષ તેમના ખરા સ્વરૂપમાં રજૂ કરવાનો છે, અને તેનો પુરી સમજણ પડે તે ખ્યાલથી સંગીતની ઉત્પત્તિ, ઇતિહાસ,

વ્યાખ્યા, રાગોના પરીવાર, વાજીત્રોના વર્ણન, નૃત્યની સમજણ, ઉસ્તાદોની નામાવળી, રાગોની સમજણ, રાગ બતાવનાર ગાયનોના મથાળા અને સંગીતની ઢબ વિગેરે વિગતવાર સરળ ભાષામાં આલેખેલું છે. તેની સમજણ વાંચનારને પુસ્તક પર ધ્યાનપૂર્વક નજર નાખવાથી પડશે.

આ પુસ્તકમાં અમોએ સંગીત પદ્ધત્તો અનુસાર, રાંઠ, તાલવાળા ગાયનો ઉપરાત નાટકોના ઉટપટાંગ રાહવાળા અમુક ગાયનો લીધા છે, તે નાટકની રસીલી આલમની જુજ વ્યકીતીઓ માટે તેના રસને પોષવા ખાતરજ છે. તે ચુટવામાં અમોએ ખાસ સંભાળ રાખી છે, કે તેમાં કેમ અશ્લીલ મર્યાદા રહીત નહીં હોય.

અંથનું અવલોકન કરતાં વાંચકને માલમ પડશે કે સઘળા ગાયનો, પુરૂષ, સ્ત્રી, યુવાન, વૃદ્ધ, બહેલ, અનપડ, તેમજ સંગીતના જાણુ, અને અણુજાણુને એક સરખો આનંદ આપનારા છે; તેમજ હરેક પહેાર, સમય અને રૂતુને અનુકૂળ ગાયનો, નિતિ, ભક્તિ, અને શૃંગારને લગતા દીલપસંદ વિષયો વાંચનારને સંગીતનો શ્રંગારી બનાવવા ઉપરાંત આત્માને બીતરની પ્રેમ જોતી જગાવવા વાળાં છે.

સંગીત વિષય ઘણોજ વિશાળ છે, અને તેમાં પ્રકાશક એક ચંચુજ મારી શક્યો છે; અને તેની આંચમાં, હાલ તો સમાયું તેટલું રસીક વર્ગની સ્હામે અપણુ કંચું છે.

પણ જો કહરદાન ગ્રાહકો અને સંગીતના પ્રેમીઓ તરફથી ઉત્તેજન મળશે તો, આગળ ઉપર પ્રકાશકનો વિચાર સંગીતની તાલ ખાતત, વિશાળ અને વિધિ પુર્વક બીજા ભાગમાં

લખવાનો છે. તાલનો વિષય ઘણોજ વધી જાય તે ઠરથી, એ વિષય આ પુસ્તકમાં હેતુ ઉચિત્ત સમજાયું નથી. ઇશ્વર ઇચ્છા બળવાન છે સંગીત વિષયની અભિવૃદ્ધિ અર્થે પ્રકાશકની સેવા પ્રભુને મંજુર હશે તો સેવક પોતાના પુણ્ય બળથી સંગીત સેવકોના ચરણમાં આ ગ્રંથનો બીજો ભાગ રજુ કરશે અને તે પરવે જગત્તિથતા પ્રકાશકને બળ હે તેજ હૃદયની યાચના છે.

સંગીત ભંડારની ઓળખ અને હેતુ અમોએ રનેહ પુર્વક વાંચક વૃંદ પાસે રજુ કરી છે, તેમાંથી સુસ પાઠકો, મનગમતી ચીજ પોતા માટે અંગોકાર કરશે. અને પ્રસ્તાવનાની બુલચુક માફ કરશે એવી આશા રાખનાર:—

(દાકટર) કે. બી. પટેલના

વહેમાતરમ્

❀ સંગીતની મહત્વતા. ❀

ભગવાન, નારદજીને ગીતામાં કહે છે કે,

ના હં વસામી વૈકુંઠે, યોગીના હૃદયે રવૌ
મહાભકતા; યત્ર ગાયન્ત્રી, તત્ર તીષ્ઠામી નારદ

અર્થ—હું વૈકુંઠમાં નથી, યોગિઓના હૃદયમાં પણ નથી
પરંતુ જે ભક્ત મારા ગુણોનું ગાયન ભજન કરે છે,
તેમનાજ હૃદયમાં છું, એ કારણથી ઇશ્વરને પ્રાપ્ત
કરવાના જેમ યોગ ભક્તિ, જ્ઞાનાદી, અનેક સાધનો છે
તેમ આ સંગીત પણ એક સહેલું પવિત્ર અને દૈવી
સાધન છે, તો એ સાધન દ્વારા હરેક મનુષ્યોએ યથા
શક્તિ મોક્ષનો માર્ગ મેળવી લઈ પરમાત્માને અને
આત્માને ઓળખી કૃત કૃત્ય થવું—

સંગીત રત્નાકર નર્તની કથાચ.

અરી સ્વત્ર, યમિદં, ધર્મ કામાર્થ મોક્ષ દમ
કીર્તી પ્રાગલ્ભ્ય, સાભાગ્ય, વૈદ ગદ્યાના મરદનમ
ઔદાર્ય સ્થેય ઘૈરોણું, વિલાસસ્વચ, કારણમ
હઃખર્તિ, શોક નિર્વેદ ખેદ, વિચ્છેદ કારણમ
અપિ બ્રહ્મ પરા નન્દાદિ દરાભ્ય ધિકં મુવમ
જહાર નારદા દિનાં ચિતાની કથમન્યથા—

ભાવાર્થ—ધર્મઅર્થ, કામ અને મોક્ષને આપનારૂં કીર્તિ
શાસમાં મગદમતા, પ્રૌઢતા, સૌભાગ્ય લોક વિષયક,
મનુરતા વધારનારૂં તેમજ ઉદારતા સ્થિરતા દ્યૈર્ધ્ય અને

વિદ્યાપ્રનાકારણ રૂપ, એવું ત્રણ પ્રકારનું (ગાયન, વાદન નર્તન) સંગીત તે દુઃખ પરિતાપ, શોક, ચિત્તની શુન્ધતા વથા એકને કાપી નાખે છે. એ સંગીતનો, આનંદ પર બ્રહ્મના આનંદથી પણ અધિક છે, કારણ એમ જો ન હોત તો પરમ વૈરાગ્ય શાસ્ત્ર મહાત્મા, નારદ જેવા યોગીઓના પણ ચિત્તને તેણે કેવી રીતે વશ કરી લીધાં.

ગાયન.

સંગીતમાં સૌથી ઉપયોગી વિષય ગીતનો છે. તે સ્વતંત્ર વિદ્યા છે, એ વિદ્યામાં ગાવાના નિયમોનો સંગ્રહ કરવામાં આવે છે. ગીતનું બંધારણ નાદ ઉપર છે.

વાદન.

ગાયનથી ઉતરતો વિષય વાદનો છે તે પણ એક સ્વતંત્ર વિદ્યા છે, એ વિદ્યામાં અનેક જાતના વાદો, (વાંજા) કેવી રીતે વગાડવાં એના વિષયોનો સંગ્રહ કરેલો હોય છે વાદોના નીચે પ્રમાણે ચાર વર્ગો, વિધવાનોએ પાડ્યા છે

(૧) તતવાદ—જે વાજાંત્રોને તાંત અથવા તાર ચઢાવી વગાડવામાં આવે છે, તેમને તત વાદ કે તંતુ વાદ કહે છે, જેમ કે તંબુરો, સીતાર, તાઉસ, દીલરૂબા, પીયાનો, સારંગી, વગેરે વાદો તાંત અથવા તાર ચઢાવી વગાડવામાં આવે છે, તેમને તતવાદ કહે છે.

(૨) મુપિરવાદ—જે વાજાંત્રોને કાંણુ પાડી તેમને મુખની કુકથી અથવા પવન ભરીને, વગાડવામાં આવે

છે, તેમને, સુપિરવાધ કહે છે, જેમકે શરણાઈ, વાંચડી મોરલી, મહુવર, હુંગળ, શંખ, રણશીંગ, ખુગલ, ફૂલ્ટ, હારમોનીયમ, વગેરે વાજાંત્રો કાંણુ પાડેલા હોઈ સુખની પુકંથી કે પવન બરીને, વગાડવામાં આવે છે, તેમને સુપિરવાધ કહે છે.

(૩) અવનદય વાધ—જે વાદ્યને મોઢે ચામડું મલીને કે : બાંધીને, વગાડવામાં આવે છે તેવા વાદ્યોને અવનદય વાધ કહે છે, જેમકે મૃદંગ, પખાવાજ, ઢોલક, ખંજરી તમલાં, ઠક, પડધમ, રામઢોલ, નગારૂં, ત્રાંસુ, દાખલું, નોખલ, એ બધાં વાજાંત્રોને અવનદય વાધના વર્ગમાં ગણી શકાય—

(૪) ઘનવાધ—જે વાજાંત્રો, ધાતુના રસથી ઢાળીને બનાવેલાં હોવાથી નક્કર ઘન હોય છે, તેને ઘન વાધ કહે છે, જેમકે ઘંટ, મંજરા, ઝાંઝર, ઘુઘરા, ઝાંઝ, કરતાળ, વગેરે વાદ્યો ધાતુનો રસ કરી ઢાળેલાં હોય છે, ને તેઓ નક્કર હોવાથી, તેમને ઘન વાધ કહેવામાં આવે છે.

તત્ત્વવાધ, અને સુપિરવાધ, એ બે જાતના વાજાંત્રોમાંથી માત્ર સ્વરો વાગી પ્રકટી શકે છે, અને અવનદય વાધ, તથા ઘનવાધ, એ બે જાતના વાજાંત્રોમાંથી કાળ કે, તાલની ગણતરી પ્રકટવું થઈ શકે છે, તેથી પ્રથમ અને બીજા પ્રકારના વાદ્યો, તે સ્વર વાધ છે, અને ત્રીજા તથા ચોથા પ્રકારના વાદ્યો, તે લયવાધ છે, જેથી ચારે પ્રકાર વાજાંત્રોના, આ રીતે (૨) બે ભાગ પડે છે.

ગાયનની મુખ્યતા—

સંગીતના ગાયન, વાદન, અને નૃતન, અને ત્રણ અંગોમાં ગીતની મુખ્યતા કહેલી છે, એ વિષે સંગીત રત્નાકરમાં કહ્યું છે કે,—

નૃત્યં વાધાતુંગ પ્રોત્કં વાધં ગીતાતુ વૃત્તિચ
અતોગીતં પ્રધાન ત્વાદ ત્રોહક દાવ બિધીયતે

નૃત્ય વાધને અનુસંગતું છે, અને વાધ ગીતને અનુસરે છે, એટલા માટે તે સર્વેમાં ગીતની મુખ્યતા કહી છે, ગવૈયાઓમાં આજે પણ કહેવત પડી ગઈ છે તે એ છે કે, ઉત્તમ ગાના, મધ્યમ બજાના, કનીષ્ઠ નાચના, ઓર ધીકટ ભવાના આ ઉપરથી જણાઈ આવશે કે, ગાયન બરાબર ગાતાં આવડે, તો વાદન અને નૃતન સહેલું છે, આજકાલ ઘણાખરા અભ્યાસીએ, ગાયનના લગાર પણ જ્ઞાન કે અનુભવ, વીના હાર્મોનીયમ, સીતાર, કે તબલા, વગેરે વાદ્યો શીખવાનો આરંભ કરે છે, ને તેથી તેઓ, એ વિષયમાં ઘણા લાંબા વખત સુધી પ્રયત્ન અથવા અભ્યાસ કરવા છતાં, પણ અધુરા રહી જાય છે. માટે અમારી ખાસ ભલામણ છે કે, સંગીતના કોઈપણ વિષયના અભ્યાસીએ ગાયનનું જ્ઞાન અવશ્ય, મેળવ્યા પછી, બીજા વિષયનો અભ્યાસ શરૂ કરવો યોગ્ય છે.

માર્ગ અને દેશી સંગીત.

ગીત, વાધ તથા નૃતન; એ ત્રણે મળી કહેવાતું સંગીત માર્ગ, અને દેશી, એવા બે પ્રકારનું છે. પ્રાચીન

રૂપીયુનીઓ, વેદકાળમાં જે સંગીત કરતા, તે માર્ગ સંગીત, અને હાલમાં દેશ દેશનો રૂપી પ્રમાણે રાગ, રાગણીઓવાળું હૃદયને ખુશ કરનારું સંગીત કરવામાં આવે છે. તે દેશી સંગીત કહેવાય છે, એમાં માર્ગ સંગીતમાંથી, દેશી સંગીત ઉત્પન્ન થયું છે, માર્ગ સંગીતની મુળ ઉત્પત્તિ વિષે પ્રાચીન ગ્રંથોમાં કંઈ છે કે બ્રહ્મદેવે, માર્ગ સંગીત, ભરતમુનીને શીખવ્યું, ભરતમુનીએ, અષ્ટરાઓ, તથા ગંધર્વ સાથે મહાદેવની આગળ ભજવી બતાવ્યું, એથી મહાદેવે ખુશી થઈ પોતે ભરતને તાંડવ શીખવ્યું, અને પાર્વતીએ લાશ્ય શીખવ્યું, પછી ભરતે પોતાના બધા શીષ્યોને શીખવ્યું મહાદેવની પાસે જે સેવકો હતા, તેમાંથી તંડુ નામના સેવકે (ગણે) તાંડવનો પ્રયોગ ભરતને બતાવ્યો, તથા પાર્વતીએ માણ્ડાસુરની પુત્રી જે ઉર્ષા તેને લાશ્ય શીખવ્યું, એમ પણ ગ્રંથમાં કંઈ છે કે ઉર્ષાએ, દ્વારકાની ગોપીઓને શીખવ્યું ને ગોપીઓએ, સૌરાષ્ટ્ર દેશની સોઝાને શીખવ્યું, અને તેઓએ જુદા જુદા દેશોની સ્ત્રીઓને શીખવ્યું. એવી પરંપરાથી અસલની સંગીત વિદ્યા અને તેની કળા ઉતરી આવ્યા વિષે સંગીત રતનાકર નામના પ્રાચીન ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે માર્ગ સંગીતમાંથી દેશી સંગીતની ઉત્પત્તિ થઈ છે, સંગીત શાસ્ત્ર ઉપર મતંગ, વિશાખીલ, હંતીલ, વિદ્યાવસુ, કંબલ, અર્જુન, નારદ, રાવણ, તુંબરૂ, ભરત, હનુમાન વગેરે અનેક વિધ્વાનોએ, અતી પ્રાચીન કાળમાં થયેલા ગ્રંથો લખી રાખ્યા હતા, એમ જણાય છે.

ગયા સાતસો, આઠસો વરસમાં પણ સંગીતના અનેક
 ગ્રંથો રચાવવાનું જાણવામાં આવ્યું છે જેવાં કે
 સંગીત કળાધર, સંગીત આદિત્ય, સંગીત ચિન્તામણી
 સંગીત શાસ્ત્રી, પ્રોફેસર, મી. બરવેલુ, ગાયન વાદન
 પાઠમાળા પ્રોફેસર મૌલાબક્ષ, ગાંધર્વ મહાવિદ્યાલયના
 પ્રોફેસર પંડીત વિન્નુ દીગંબર તેમજ સંગીત શાસ્ત્રી
 વિન્નુ નારાયણ ભાર્તૃખંડે રા. રા. હામોદર જગજીવન
 વિગેરે વિગેરે પ્રખ્યાત સંગીત શાસ્ત્રીઓના, પુસ્તકો :
 વાંચવાથી સંગીતના અભ્યાસીઓને સંગીત શીખવું
 ઘણું સહેલું અને સરલ થઈ પડશે અમારો પોતાનો
 ખાસ અભ્યાસ, ઉપરના લખેલા પુસ્તકો ઉપરથીજ
 ખાસ અનુભવ મેળવ્યો છે.

સંગીત શબ્દનો અર્થ—સં એટલે સારી રીતે—અર્થાત્
 ઉપાંગ સાથે, ગીત એટલે સ્વરોને અમુક નિયમ
 પ્રમાણે ગોઠવી ઉચ્ચાર વાતે—અર્થાત્ ગાવું એટલે
 ગાવાના ઉપાંગો સાથે તે સંગીત—ગાવું તે અંગ, અને
 બળવું તથા નાચવું તે ઉપાંગ એ અંગોપાંગ મળીને
 સંગીત એવો શબ્દ થાય છે. માટે સંગીત શબ્દમાં
 ગાવું, બળવું, તથા નાચવું, એ ત્રણેનો સમાવેશ
 સમજવો.

સંગીતના લેહ—સંગીત શાસ્ત્રના જે લેહ છે, ૧ સંગીતકળા
 ૨ સંગીત વિદ્યા.

૧—સંગીત શાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે પોતે ગાઈ બબલી ત્યા નૃત્ય કરી બાણુપુ' તેને સંગીત કળા કહે છે.

૨—સંગીત શાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે હરકોઈ ચીજ ગાવા બબલવા જેવી કરી આપવી કે જે બાણુસને, તે ચીન આવડતી હોય તોપણ તેને જોઈ ગાઈ બબલી શકે તેનું નામ સંગીત વિદ્યા, જેને હાલ નેટેશન કહે છે તે.

સંગીતા ધિકથ.

:

ગાણુ' બબલવુ' ત્યા નાચલું, એ ઈશ્વર સૃષ્ટિમાં સર્વ પ્રાણી માત્રને અધિક પ્રિય કરછે; વિવિધ પ્રકારના આનંદોમાંથી સંગીતનો આનંદ સદ્ગ્રીતી કરનાર જોવામાં આવે છે. ગાયનથી, જળ પદાર્થ પણ આનંદિત થાય છે, તો સચેતન પ્રાણી કેમ મોહીત ન થાય તેના પ્રાચીન દ્રષ્ટાંતો ઘણા છે જેમકે—

શ્રીકૃષ્ણ મહારાજે મુરલી બબલી તેથી યમુના નદીનું પ્રાણી સ્તંબધ થયું હતું, અને નાયક યૈબુના ગાવાથી પત્થર પણ પીગળી ગયો હતો વિગેરે દ્રષ્ટાંતો ઘણા છે. વળી પશુ વર્ગમાં પણ સર્પ, હરિણ વિગેરેને ગાયન વિશેષ પ્રિય છે એમ રૂપદ જણાય છે, જુઓને સર્પ પુંગી સાંભળીને કેવો ડોલે છે, તેમજ હરિણના નાદ શ્રવણના લોભથી પારાધીને પોતાનો પ્રાણ પણ કબુલ કરે છે કહ્યું છે કે—

હોહો.

મેરે આંતકી તાંત કર, મેરી ખાલ બીછાવો;
મેરે સીંગકો નાહ કર, ગાવો ગાવો પુની ગાઓ.

ત્યાંમુધી હરિણને નાદ પ્રિય છે, વળી પક્ષી વર્ગમાં પણ મયુર મેઘના નાદથી નાચે છે, તો મનુષ્ય વર્ગમાં શું કહેવું. અર્થાત સર્વ મનુષ્યને ગાયન વિશેષ આનંદ-કારી છે સર્વ મનુષ્યો, ગાયનને સર્વોપરી વિદ્યા સમજી હેય ભિન્ન પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે તેના ધારા બાંધી ગાયનના આનંદનો લાભ લેતા જણાય છે.

સંગીતોત્પત્તિ.

સંગીત શાસ્ત્રની ઉત્પત્તિ, મુખ્ય દેવ વર્ગમાં મહાદેવ, દેવી પાર્વતી. તથા સરસ્વતી. તથા શ્રીકૃષ્ણ, અને બ્રહ્મા વિજેશ્વરી કહેવાય છે.

ગાયક લોકોનું વર્ણન.

સંગીત વિદ્યા તથા સંગીત કળા શીખેલો હોય, બીજાને પણ શીખવી શકતો હોય તમામ માર્ગ તથા દેશી રાગો ગાતો હોય, બીજાને પણ ગાતાં શીખવી શકતો હોય, જેને ઘણી ચીજો પુરાણા ઉસ્તાદ લોકોની યાદ હોય, નવી ચીજો બનાવી શકતો હોય, તેમ ગાયનના હુમ્મર કરનારાઓમાં જેની વિશેષ પ્રખ્યાતી હોય, તેમજ આલાપચારી પણ સારી રીતે કરી શકતો હોય, હરકોઈ રાગમાં જે રાગનું મીશ્રણ થતું હોય, તેને જાણી શકતો હોય કોઈ રાગમાં, કોઈ રાગનું મિશ્રણ કરી નવો અખવરો કહાડી શકતો હોય, સ્વરનો સાચો હોય, તેમ ઘણી તાલો જાણતો હોય, અને બબલી પણ શકતો હોય, અને સંગીતની ચરચા કરી જાણતો હોય, તેને નાયક અથવા સંગીત આચાર્ય કરી કહે છે.

જે સંગીત આશ્ચર્ય, પ્રાચીન કાળમાં થઈ ગયા છે,
કે જેને આપણે દેવ ગણીએ છીએ, તેઓના નામ—
મહાદેવ, શ્રીકૃષ્ણ. ભરતરૂપી, હંસુમાન, પિંગળનાથ,
સરસ્વતી, દુર્ગા, શેષ, નારદ, તુંબડૂ, હાહા, હુંહું; કશ્યપ,
રાવણ, અર્જુન, ઇત્યાદિ દેવ વર્ગોના નાથકો ગણાય છે.

મનુષ્ય વર્ગના નાથક લોકોના નામ.

ગોપાળ નાથક, બૈષ્ણુ ભક્ત, અગીર, ખુશરો, ભટ્ટ ચરણ,
ભગવાન, સોહંજતાનસેન, સુખદાનખાન, સુરચ્છાનખાન,
ચાંદખાન, સુરજખાન, તાનરંજખાન, નામે તાનસેનનો
દીકરો હતો મદનરાય, બાવા રામદાસ, બાવા સુરદાસ,
લાલખાં, સ્વામી હરદાસ, સુલતાન. હુસેનસરંખી, નોહાદ
તે સિવાય મીર નાથર, અહમદ ખીનખર, દહલવી,
બહાદુરખા, મસ્જીદખાં, મસીદખાં દહલવી, સીતારખાજ,
જઅફરખાન, અને ખ્યારખાં, રૂખાળી, ત્યા સુરસીંગારી
હદ્દ હસ્તુખાન, ખાલેરી, સદારંગ, અદારંગ, અમૃતસેન
રહીમસેન, સીતારખાજ હૈદરખાજ, સારંગીનવાજ
જીલનકરન ફિરંગી, એ તાનસેનનો શાગરત હતો ઇત્યાદિ

ઇટાલીયન નામકો.

મોઝટ રોસિનીની, હેકન, વિગેરે મુઝીકમાં કુશળ હતા.

ગાયક જાતિ.

ગવૈયા તથા પ્રકારના કહેવાય છે, (૧) ઉત્તમ (૨)
મધ્યમ, (૩) અલમ, પોતે એકલો કેઈ વાજ અથવા
ગાયકની મદદ વિના ગાઈ શકે તે ઉત્તમ—બીજો
હરકોઈ વાજની મદદથી, ગાઈ શકે તે મધ્યમ—ત્રીજો
હરકોઈ વાજ અથવા ગાયક તે બિની મદદ સિવાય
સારૂ ગાઈ શકે નહીં તે અલમ.

સ્વર વિષે .

ષડજ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ, દૈવત, નિષાદ, એ સાત સ્વર છે, તેની સ્, રિ, ગ, મ, પ, ધ, ની એ સાત ટુંકી સંજ્ઞાઓ છે. એ સાતે સ્વરો શુદ્ધ (નચરલ) કહેવાય છે, તેમાં સ્, અને પ, સ્થાયી (સ્થિર કાયમ) સ્વર છે, ને બાકીના રિ, ગ, મ, ધ, નિ, એ પાંચ અસ્થાયી (અસ્થિર કાયમ નહી રહી શકે તેવા વિકાર પામે તેવા) ગણાય છે, જેથી એ સ્વરોના કોમળ (ફ્લેટ) તીવ્ર (શાર્પ) એના એ ભેદ પડી શકે છે, તેથી તે વિકૃત (વિકાર પામે તેવા) કહેવાય છે. કોમળ એટલે શુદ્ધ સ્વરથી અર્ધો ઉતરતો સ્વર, અને તીવ્ર એટલે શુદ્ધ સ્વરના કરતાં અર્ધો સ્વર ઘડતો વિકૃતસ્વરમાંથી રિ, ગ, ધ, નિ, એ ચાર સ્વરના કોમળ થઇ શકે છે. અને મ, એકલો તીવ્ર થઇ શકે છે, તે નીચેની આકૃતિ ઉપરથી સમજી શકાશે.

૧ તીવ્ર

તીવ્ર

૭ શુદ્ધ સ્વર, સ્-/-રિ-/-ગ-મ/મ-પ-/-ધ-/-નિ-સ
રિ ગ ધ નિ

૪ કોમળ કોમળ, કોમળ, કોમળ, કોમળ

સાત સ્વર પોતે પરસ્પરમાં કેવા અને કેટલા અંતરથી રહેલા છે તે આ આકૃતિ ઉપરથી સમજી શકાશે. જે સ્વરની વચ્ચે વધારે અંતર હોય, તેની વચ્ચેમાં એક પેટાસ્વર નાખવામાં આવે છે, ગ મ અને ની સ્ વચ્ચે અંતર એટલું થોડું છે, કે તેની વચ્ચે, પેટાસ્વર નાખી શકાતો નથી, તેથી તેમને અર્ધ અંતરવાળાં કે અર્ધ સ્વર (હાફનોટ) કહે છે, ને બાકીના, સ્, રિ, ગ, મ, પ, ધ, નિ, એ પાંચ સ્વરો વચ્ચે, અર્ધ

સ્વરોના ક્રમતા-વધારે અંતર-હોય છે, તેથી તેમની વચમાં એક-એક પેટાસ્વર નાખવામાં આવે છે, એ પાંચ સ્વરો પુર્ણ સ્વર (હોલનોટસ) કહેવાય છે. હવે એ પાંચ સ્વરોની વચ્ચે જે એક એક પેટાસ્વર પડયો તેનાં નામો આગળના સ્વરની નજરે કોમળ, અને પાછળના સ્વરની નજરે તીવ્ર તરીકે પડી શકે, પરંતુ એમાં એક જે વાતો સમજવાની છે, તે એકે સ્, અને ખ, એ જે સ્થિર હોવાથી તે વિકાર પામતા નથી, જેથી તેનો આસપાસના પેટા સ્વરોને તેના કોમળ કે તીવ્ર એવું કહી શકાય નહીં, તેમજ કોઈ પણ સ્વરનો પ્રદેશ તેની પાસેના પાછલા સ્વરથીજ ગણી શકાય છે, જેમકે, રિ, નો પ્રદેશ તેની પાછળનો જે, સ્, સ્વર તે પુરો થયા પછીથી તે રિ, પોતે જ્યાં પુરો થાય છે ત્યાં સુધીજ ગણી શકાય છે તેમ ગ, નો પ્રદેશ રિ, પુરો થાય ત્યાંથી તે ગ, પોતે પુર્ણ થાય છે ત્યાં સુધીજ ગણી શકાય, આથી જે સ્વરના પ્રદેશ કે હઠમાં જે પેટાસ્વર નાખવામાં આવે તેનું નામ પણ હઠ જેની હોય તે સ્વરના નામ ઉપરથીજ પડે, જેમકે સ્, અને રિ. વચ્ચેનો પ્રદેશ (કે હઠ) રિ, નો છે, તો તેની વચ્ચે નાખવામાં આવતો સ્વર શુદ્ધ રિ, થી, અર્ધો ઉતરતો હોવાથી તે રિ, કોમળ એ નામથી કહેવાશે. એજ નિયમ ગ, ધ, નિ, સ્વરોના કોમળને માટે સમજી લેવો ફક્ત મ, તીવ્રને માટે એટલું ધ્યાનમાં રાખવાનું છે, કે, મ, નો પોતાનો પ્રદેશ ગ. થી તે ખ, સુધી છે, ગ અને મની વચ્ચે એટલું બધું (વધારે) અંતરજ નથી કે ત્યાં પેટાસ્વર નાખી શકાય. ત્યાં પેટાસ્વર નાખી શકાયો હોત તો તેને મ, કોમળ કહી શકાત. પરંતુ ત્યાં વિશેષ અંતર ન હોવાથી ત્યાં પેટા સ્વર પડી શકતો નથી, હવે મ, અને ખ, વચ્ચેની વાત રહી, ખ, પોતે અવિકૃત કે સ્થાયિસ્વર છે તેથી તે કોમળ કે તીવ્ર થઈ શકતો નથી, તે જ કોમળ તીવ્ર થઈ શકતો હોત તો

તેની આસપાસ બંને તરફ જે અડધે અડધે અંતરે સ્વર નાખવામાં આવ્યા છે તે અનુક્રમે પ, કોમળ અને મ, તી. એ નામથી કહેવાત. પરંતુ પ, સ્થાયીવર હોવાથી પ, તી કે કોમળ એવી પરિભાષા વાપરી શકાય નહીં તેથી, મ, ૧ વચ્ચે નાખવામાં આવતા અર્ધા અંતરવાળા સ્વરને મ તી કહ્યા વિના છુટકોજ નહીં.

આ પ્રમાણે સ, પ, ક્વંત શુદ્ધ રિ, ગ, ધ, નિ, એ આ શુદ્ધ તેમની વચ્ચેના ચાર કોમળ અને મ, શુદ્ધ તથા તી મળી કુલ ૧૨ સ્વરો ગણાય છે, તેમને જો અનુક્રમે લખતાં માંડીએ તો તે દરેક નીચેના ક્રમ પ્રમાણે લખી શકાય.

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
સ, શુદ્ધ રિ, કોમળ રિ, શુદ્ધ ગ, કોમળ ગ શુદ્ધ મ, શુદ્ધ મ, તી						
૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨		
પ, શુદ્ધ ધ, કોમળ ધ, શુદ્ધ નિ, કોમળ નિ, શુદ્ધ સ, શુદ્ધ						

આ પ્રમાણે ૭ શુદ્ધ ૪ કોમળ. અને ૧ તીવ્ર મળી કુલ ૧૨ સ્વરની રચના છે.

સ્વરનાં સપ્તકો વિષે

સાત શુદ્ધ સ્વરોનો જથ્થો તે સપ્તક કહેવાય છે, એવ કુલ ૭ સપ્તકો છે પરંતુ સાધારણ ગાવા વગાડવામાં તો ૩ સપ્તકોનોજ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે તેમાં મુખ્ય ઐટલે ૧ બહુ વપરાતું એવું જે સપ્તક છે, તે મંદ્ર સપ્તક (અરજના સુર કહેવાય છે ને મધ્યમથી ઉચેતું તે તાર સપ્તક (ટીપના સુર કહેવાય છે એ ત્રણે સપ્તકોને અનુક્રમે માંડીએ તો નીચે પ્રમાણે માંડી શકાયે.

મંદ્ર સપ્તક (ખરજના સુર) મધ્ય, સપ્તક, તાર સપ્તક (ટીપના સુર),

ચાલુ વપરાસમાં આવતા હાથ કે પગનાં કોઈ પણ હારમોનિયમમાં આ ક્રમ પ્રમાણેજ સ્વરોના પડદા ગોઠવેલા બેવામાં આવશે.

: નીચે સ્વર અને સપ્તકનાં ચિન્હો વિષે

સ્વરોનો કોમળ તીવ્ર કે શુદ્ધ પ્રકાર તેમજ તે કયા સપ્તકનો છે તે લખાણથી સમજાવી શકાય તે સારૂ તેનાં ચિન્હો ધ્યાનમાં રાખવાની લાજી જરૂર છે. શુદ્ધ સ્વરને માટે ચિન્હની જરૂરજ નથી કોમળ સ્વરને માટે સ્વરના નીચે (કો) ચિન્હ કરવામાં આવે છે અને તીવ્ર સ્વરને માટે સ્વરને નીચે (તી) મુકવામાં આવે છે જેમકે રિ, ગ, ધ, નિ, મ, ત્રણ કો કો કો કો તી ત્રણ સપ્તકોમાંનું જે મધ્ય સપ્તક છે તે હમિયાં વપરાતું હોવાથી તે મુખ્ય તરીકે ગણાય છે તેથી તેને ચિન્હની જરૂરજ નથી માત્ર મંદ્ર સપ્તકના સ્વરોને માટે આવો (ખ) અને તાર સપ્તકના સ્વરોને માટે આવી (ટી) નીચે મુકવામાં આવે છે જેમકે સા, રિ, ગ, મ, પ, ધ, ની (મંદ્ર સપ્તક) અને ખ ખ ખ ખ ખ ખ ખ (તાર સપ્તક) હવે એ ત્રણ સપ્તક અને તેમની વચ્ચેના કોમળ તીવ્ર સ્વરો એ સઘળાને ચિન્હથી અનુક્રમે લખીએ તો આ પ્રમાણે લખી શકાયો.

મન્દ્ર સપ્તકનાં સ્વરો.

મધ્ય સપ્તકનાં સ્વરો.

રિ, ગ	મ, ધ, નિ	રિ, ગ	મ, ધ, નિ,
કો કો	તી કો કો	કો કો	તી કો કો
સા, રિ, ગ મ, પ, ધ નિ,		સા, રિ, ગ, મ, પ, ધ નિ	
ખ ખ ખ ખ ખ ખ ખ			

અ તાર સપ્તકના સ્વરો. અ

રિ. ગ, મ, ધ નિ
 કો કો તી કો કો
 સા રિ ગ મ પ ધ નિ
 ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

આ ચિન્હો અમુકજ નક્કી કર્યા છે તે સમજી લેવા શિક્ષકે આટલું સમજાવી વિદ્યાર્થીઓને પ્રત્યક્ષ હારમોનિયમ બતાવી સ્વર અને સપ્તકોની રચના કેવા પ્રકારથી રચાયત્રી છે તેની સમજુતી આપવી.

સ્વર માલાના આરોહ અવરોહ.

સાતે સ્વર પરસ્પર એક બીજાથી ચઢતા ચઢતા ઢરબજાથી ગોઠવાયલા છે. જેમ નીચરણીનાં પગથીયાં હોય તેમ, નીચરણીનાં પહેલા પગથીયાથી ઉપર ઉપર ચઢીએ તો તે આરોહ કર્યો કહેવાશે, ને નીચે ઉતરીએ તો અવરોહ કહેલો કહેવાશે. સ્વરોનું પલ્લુ તેમજ છે સ્વથી કે બીજા કોઈ પલ્લુ સ્વરથી ઉપર ઉપરનાં ચઢતા સ્વરો લઈએ તો આરોહ કહેલો ગણાય, સ્વથી કે કોઈ પલ્લુ સ્વરથી તેની નીચેના સ્વરો લઈને ઉતરતા આવીએ તો તે અવરોહ કહેલો ગણાય, સાતે સ્વરો આરોહ ક્રમથી અને અવરોહ ક્રમથી ગોઠવીએ તો આ પ્રમાણે ગોઠવાશે.

આરોહ ક્રમ—સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા

અવરોહ ક્રમ—સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

સ્વર અને તેના આરોહ અવરોહનું જ્ઞાન થવા માટે વિદ્યાર્થીઓને નોંધેના અવધાન પાઠો આપી તે ફરેકનાં આરોહ અવરોહ કરાવવા.

(૧) સા (૨) સા સા (૩) સા સા સા (૪) સા સા સા સા (૫) સા રિ ગ (૬) સા રિ ગ મ (૭) સા સા રિ રિ ગ ગ (૮) સા સા રિ રિ ગ ગ મ મ આ આઠ મનોયતનો શીખવ્યા પછી નીચેની જરાક મિશ્ર પ્રકારથી શુદ્ધેશ્વી સ્વરમાલાઓ શીખવવી. (૯) સ રિ સ રિ ગ (૧૦) સ રિ સ રિ ગ મ (૧૧) સ સ સ સ સ રિ ગ મ (૧૨) સ રિ સ રિ સા રિ એ મ (૧૩) સ રિ ગ સ રિ ગ મ (૧૪) સ રિ ગ મ મ ગ રિ સા (૧૫) સ રિ ગ મ મ ગ રિ સ સ રિ ગ મ એ પ્રમાણે શરૂગમે આપી તેના સાત સ્વર સુધીના આરોહ અવરોહ કરાવવા (એમાં વાલનું ધોરણ રાખવાની જરૂર નથી.)

રાગના ઐઠવ, સાઠવ, સંપૂર્ણ વક્સંપૂર્ણ અને સંકિર્ણ એ પાંચ પ્રકારનાં વર્ગો છે, જેમાં પાંચજ સ્વરો આવે તે, ઐઠવ વર્ગના રાગો ગણવામાં આવે છે. જે રાગમાં છ સ્વર આવે તે સાઠવ જેમાં સાતે સ્વર એટલે કે સંપૂર્ણ સ્વરો આવે તે રાગ સંપૂર્ણ વર્ગના ગણાય છે, આરોહમાં પાંચ કે છ સ્વર હોય ને અવરોહમાં સાતે સ્વર હોય અથવા તે આરોહમાં સાતે સ્વર આવે અને અવરોહમાં પાંચ કે છ સ્વર હોય તેવા રાગોનો જે વર્ગ તેને વક્સંપૂર્ણ એવું નામ અપાય છે, વક્સંપૂર્ણ વર્ગમાં નીચે પ્રમાણે (૪) પેટાવર્ગ પડી શકશે.

- ૧-ઐશવસંપૂર્ણ-આરોહમાં પાંચ ને અવરોહમાં સાત સ્વર આવે તેવા રાગ.
- ૨-સાહસંપૂર્ણ-આરોહમાં છ ને અવરોહમાં સાત સ્વર આવે તેવા રાગ.
- ૩-સંપૂર્ણઐશવ-આરોહમાં સાત ને અવરોહમાં પાંચ સ્વર આવે તેવા રાગ.
- ૪-સંપૂર્ણસાહવ-આરોહમાં સાત ને અવરોહમાં છ સ્વર આવે તેવા રાગ.

આ રીતે વક્રસંપૂર્ણના પેટા વર્ગો છે આ બધાને વક્ર-સંપૂર્ણ કહેવાનું કારણ એ કે તેમાં બે કે સાત સ્વર તો આવેજ પરંતુ તેમની ગતી આરોહ કે અવરોહમાં અમુક પાંચ કે છ સ્વર ઘડને વાંકી વક્ર રીતે થતી હોવાથી તેમને એ નામ આપ્યું છે. આ બધાએ વર્ગ ઉપરાંતના રાગોના વર્ગને સંકિર્ણ કહે છે, સંકિર્ણ શબ્દના મિશ્ર અનેક પ્રકારનું ટુંકું સંકુચિત વગેરે અર્થો થાય છે એ અર્થ પ્રમાણે જેની સ્વર-માલાઓ આરોહ અવરોહમાં ઘણી વિસ્તાર પામતી ન હોય ને સહેજ સહેજમાં સ્વરો આરોહ કે અવરોહ પ્રવાહમાં આવ્યા જતા હોય અથવા ચઢઉતર થતાં હોય તે બધો રાગ આ વર્ગના ગણાય છે.

રાગમાં જે સ્વર ઘણો વપરાય અથવા જે સ્વર મુખ્ય હોય છે તેને અંશ (રાગનો મુખ્ય ભાગ) કહે છે રાગનો બધો આધાર એ સ્વર ઉપરજ રહે છે, અંશને વાદી ગણીને પછી તેના સંવાદી કે અનુવાદી સ્વરોને ઓછા વધતા લંબાવવાથી રાગનું સ્વરૂપ બરાબર બને છે, ઘણાખરા રાગ એવા પણ છે

કે, જેની રચનામાં અંશ કે વાદી સ્વર ક્યો છે, તે ચોક્કસ સમજાતું નથી, તેવા રાગોની સ્વર રચનામાંથી, કયા સ્વરને વાદી ગણવો, તે આધારણુ અભ્યાસીની કલ્પનાથી બહારની બાબત છે. આવા વગાડવામાં શરૂઆતમાં જે સ્વરથી આરંભ કરવામાં આવે છે, તેને ગ્રહસ્વર કહે છે એટલે કે, રાગનો આશ્રય કે વાદન જે સ્વરથી ગ્રહણ કરવામાં આવે છે તે સ્વર તે ગ્રહ છે. રાગની સમાપ્તિ કે આખર (ત્યાગ) જે સ્વર ઉપર કરવામાં આવે છે તે ન્યાસ કહેવાય છે. ન્યાસ એટલે ત્યાગ અને તે જે સ્વર ઉપર કરવામાં આવે છે તે સ્વર જ્યોત્ષ્ણોદય સમ કે માન ઉપર આવે છે, માટે તે પણ ધ્યાનમાં રાખવો ઘટે છે, ગ્રહ અને ન્યાસ સ્વરતા કરતાં અંશ સ્વરણ મહત્ત્વ અતિશય છે. કેમકે તે રાગનો ખરો આધાર સ્તંભ છે.

હરેક રાગના આરોહ અને અવરોહના સ્વરો સમજાયા પછી તેમની ગતિના નિયમો કયા છે, તે જાણવા એકજે પાંચ (ઝૈડવ) છ (પાડવ) અને સાત (સંપુર્ણ) સ્વર-જોમાં આવે તેવા રાગોના સળંગમાં કંઈ વિચાર કરવાનો હોતોજ નથી, માત્ર જે રાગ આરોહમાં પાંચ કે છ સ્વર હો, અથવા અવરોહમાં પાંચ કે છ હો, તેના સળંગમાં જરાક સંજાણ લેવાની જરૂર છે. કો સળંગમાં એકજ નિયમ ધ્યાનમાં રાખવાનો છે અને તે એજ કે (અ) આરોહમાં જે સ્વર બાદ હોય તે સ્વર અવરોહમાં નહીંજ હોવો, પણ જો તે સ્વર કદાચ લેવામાં આવ્યો હોય તો ત્યાંથી આગળ વધી આરોહ નહીં કરતા અવરોહમાં પાછા આવી નીચે ઉતરી આવતું તેમજ (બ) જે રાગના અવરોહમાં જે સ્વર બાદ હોય તે અવરોહમાં નજ હોવો, પરંતુ અવરોહમાં જો તે લેવાયો તો ત્યાંથી નીચે નહીં ઉતરતા આગળ વધી

આરોહમાં આલ્યા જવું, આ નિયમ સમજાવવામાં સહેલો છે, પરંતુ ગાયન કે વાદનમાં ક્રિયા કરતી વખતે પ્રત્યક્ષ ઉપયોગ કરવામાં સંભાળવો બહુ મુશ્કેલ છે એ સંબંધમાં વક્સંપુર્ણ રાગના પ્રસંગમાં ઘણુંજ ધ્યાન આપવું ઘટે છે, એવા રાગમાં આરોહ કે અવરોહમાં જે જે સ્વરો બાદ કરવાના હોય છે તે વિષે ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે.

ગાયન વાદનના નવા અભ્યાસી માટે હારમોનિયમની સલામતી.

સાત સ્વર વગાડવા માટે શરૂઆતના અભ્યાસીઓને માટે કયા વાળાં સાતોં એટલે કે આજકાલ જે વાળાં વપરાય છે તેમાંથી નવા અભ્યાસીને વધારે સરલ તથા અનુકૂળ થઈ પડે એવું વાળું કયું, એ સવાલનો નિર્ણય કરવો બેઠએ. આજ કાલ હારમોનિયમ, પિયાનો, ફિડલ, એ ત્રણે અંગ્રેજી વાળાંનો તેમજ સિતાર, તાઉસ, દિલરૂબા, એ ત્રણે દેશી વાળાંનો ઉપયોગ બહુજ થાય છે તે બધાના બાજુવામાં છેજ, એ બધામાં નવીન અભ્યાસીને માટે હારમોનીયમ બહુજ સહેલું થઈ પડે તેવું છે, કેમકે દેશી વાળાંની અને ફિડલની એક પંચાત એ છે કે પ્રથમ તો તેના તાર મેળવવા પડે છે ને ત્યારબાદ તે ઉપયોગમાં આવી શકે છે, તેથી જેને સ્વરનું જ્ઞાન લગાર પણ નથી એવા અભ્યાસીને માટે હારમોનીયમ સિતારા બીજાં બધાં નકામાં છે. જો કે હારમોનીયમ કરતાં બીજાં બધા વાળાં ચીકાચમાં વધારે હોય છે એ ખરું છે પરંતુ તેમને મેળવવાની મુશ્કેલીને લીધે નવા અભ્યાસીને બહુ અડચણ રૂપ થઈ પડે છે, હારમોનિયમનો સ્વર મોટો તેના પડદાની ગોઠવણ, સરલ અને તેને મેળવવાની પંચાતી નહિ તેથી બહુ ઉપયોગી છે.

પીયાનો નામનું વાજું પણ તેવુંજ છે પણ તે શરૂઆતમાં શીખનારને માટે તેટલું ઉપયોગી નહિ ગણી શકાય કેમકે તેનો સ્વર દુટક હોય છે તેમાં અંદરથી વાર હોય છે તેથી તેના વાર એક વખત મેળબ્યા પછી કેટલેક વખતે ઉતરી જાય છે તેથી તેના સ્વર વખતે જે સુર થઈ જાય છે તે તેને પાછી મેળવવાની મોટી પંચાત, જેથી પિયાનો નામનું વાજું પણ શરૂઆતના અભ્યાસીને માટે ઉપયોગનું જોઈતું ગણાય આ બધા કારણોથી નવીન વિદ્યાર્થીઓને માટે નાદનું શ્રવણ પ્રત્યક્ષ એટલે કે સુરનું જ્ઞાન જોખમી રીતે બહુ સાડુ થવા માટે હારમોનિયમની અમો અલામણ કરીએ છીએ.

હારમોનિયમમાં સ્ક્રી, નો પડદો વગાડી તેનો સ્વર મનને શાંત કરી ખુબ સાંભળવો, પછી તે સુરમાં આપણો અવાજ મેળવી દઇ મોઢેથી સ્ક્રી, એવો અક્ષર બોલી હારમોનિયમ અને આપણા ગળામાંના સુરને એક વાર કરી ખુબ ઘુંટવો દરેક વખતે મનને હારમોનિયમના સુરમાં તથા તે સાથે મેળવેલા કંઠમાંના અવાજમાં પરોવી હેવું ને જ્યારે એમ જણાય કે હવે સ્ક્રી, નો અવાજ કાનથી બરાબર ધ્યાનમાં (ખ્યાલમાં) લેવાઈ ગયો છે, ત્યારે સ્ક્રી, ને મુકી એજ પ્રમાણે રિ, નો સ્વર જોળખવાનો અભ્યાસ કરવો આમ કરવાથી સ્ક્રી, અને રિના, સ્વરમાંનો અને ગળાના અવાજમાંનો દરેક કાનથી જોળખી શકાયે. તે પછી અનુક્રમે ગ, બ, પ, ધ, નિ, સ્ક્રી, સ્વરોને વગાડી તે સાથે ગાઇને ગળાના અવાજમાં મનને બરાબર પરોવતા જવું જેથ દરેક સ્વરો એક બીજાથી અવાજમાં ચઢતા ઉતરતા કેવી રીતે છે, તેની જોળખાણ થવા માંડશે. આટલું થયા પછી સ્ક્રી, રિ ગ, બ, પ, ધ, નિ, સ્ક્રી, સ્ક્રી, નિ, ધ, પ, બ ગ, રિ, સ

એમ આરોહી અવરોહીના ક્રમથી ૨૦, ૨૫, કે ૧૦૦ વખત વગાડતા જુગુ ને સાથે સાથે ગાતા જુગુ ને એ પ્રમાણે સ્વરોનું થોડુંક ઓળખાણ થઈ રહે ત્યાંસુધી શીક્ષકને પાસે રાખવા, ને તેમની આગળ આ કહ્યું તે પ્રમાણે ક્રીયાઓ કરવી. એમ કરવાથી કોઈ પણ જાતની શંકા વિના સાત સ્વરનો અભ્યાસ કરી શકશે.

રાગોણ્વર્ નામના સંગીતના ગ્રંથમાં ૩૬ રાગોને મુખ્ય માન્યા છે તેમાં ભૈરવ, પાંચમ, નહ, મદલારી, માલવગૌડ, અને દેશાંગ, એ છને મુખ્ય રાગ માની, તે દરેકના આશ્રિત પાંચ પાંચ રાગો મળી ૩૦ રાગ અને મુખ્ય ૬ રાગ મળી કુલ ૩૬ રાગ સ્વીકારેલા છે, કેટલાક ગ્રંથકર્તાઓએ ભૈરવાદી રૂંધ રાગ એટલે પુરૂષો તે દરેકની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ તથા તે પાંચ પાંચ પુત્રો મળી કુલ $(૬+૩૦+૩૦=)$ ૬૬ રાગ રાગણી અને પુત્રોને પરીવાર કહ્યા છે. કેટલાક ગ્રંથકર્તાઓએ ૪૮ પ્રસિદ્ધ રાગ ગણ્યા છે એટલે તે એવી રીતે કે શ્રીરાગાદિ ૬ પુરૂષો તે દરેકની એક એક સ્ત્રી મળી ૬ સ્ત્રીઓ અને દરેક રાગના ૬-૬ પુત્રો મળી કુલ $(૬+૬+૩૬)$ ૪૮ રાગ મુખ્ય માન્યા છે, કેટલાકના મત પ્રમાણે ભૈરવાદિ ૬ રાગ તેમની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ તે રાગણીઓ તે દરેક રાગના આઠ આઠ પુત્રો અને તે દરેક પુત્રોને એક એક સ્ત્રી મળી કુલ એકંદર $(૬+૩૦+૪૮+૪૮=)$ ૧૩૨ રાગ રાગણીઓનો પરિવાર થાય છે તેમાં પણ કેટલાક મત ભેદ છે અસંખ્યના વખતમાં તમામ રાગ રાગણીઓની સંખ્યા ૧૬૦૦ હતી એની ઉત્પત્તિના સંબંધમાં એમ કહેવાય છે કે શ્રીકૃષ્ણન સાથે ૧૬૦૦ ગોપીયો રાસ ક્રીડા રમવામાં હતી તે પ્રસંગે એ એક ગોપીએ એક એક રાગ ગાઈને શ્રીકૃષ્ણને રીઝવ્યા ને એ રીતે ૧૬૦૦ રાગોની ઉત્પત્તિ ગોપીયોના મુખમાંથી થઈ.

શંકરના મત પ્રમાણે મુખ્ય પાંચ રાગો છે, રાગોના ત્રણ પ્રકાર છે શુદ્ધ, સાલગ, અથવા છાયાલગ અને શકિર્ણ તેમાં શુદ્ધ એટલે બીજા કોઈપણ રાગની સહાયતા વિના પોતેજ રંજન કરવાથી શક્તિ ધરાવી શકે તેવા રાગને શુદ્ધ રાગ કહે છે. જે બીજા રાગોની સહાયતાથી ખુશી કરી શકે એટલે કે જેમાં બીજા રાગોની થોડી છાયા આવે તે છાયાલગ, અને જે શુદ્ધ તથા છાયાલગ એ બંનેના મિશ્રણથી રંજન કરી શકે તે શંકિર્ણ રાગ કહેવાય છે. શંકરને પાંચ મુખ્ય કહેવાય છે અને તે દરેક મુખ્યમાંથી એક એક રાગ નીકળેલો છે ને, પાર્વતીના મુખ્યમાંથી એક રાગ નીકળ્યો કહેવાય છે, એમ મળી મુખ્ય છ રાગ આ પ્રમાણે છે. ૧ ભૈરવ, ૨ માલકોથ, ૩ હીરોલ, ૪ દીપક ૫ શ્રીરાગ, ૬ મેઘરાગ, એ દરેકની પાંચ પાંચ સ્ત્રીઓ છે વળી એ છએ રાગના કેટલાકના મત પ્રમાણે પાંચ પાંચ પુત્રો છે, અને કેટલાકના મત પ્રમાણે આઠ આઠ પુત્રો છે, ને તેટલા પુત્રોનો પાછી એક એક સ્ત્રી રાગણી સ્વીકારવામાં આવેલી છે, એ સમયમાં શંકરે પોતે કહેલું છે કે મહે' મહારા પાંચે મુખ્યોથી અને પાર્વતીના એક મુખ્યથી કુતુહલથી પ્રથમ છ રાગો ઉત્પન્ન કર્યા તેજ શુદ્ધ રાગ છે. એ શુદ્ધ રાગોની છાયાથી ૩૬ સાલગ રાગો થયા અને તેમના મીશ્રણથી પુનઃ અસંખ્ય શંકિર્ણ રાગો થયેલા છે. શુદ્ધ રાગો તે શીવ રૂપે છે, સાલગ તે શક્તિ રૂપે છે અને એ બંનેના મીશ્રણથી થયેલા તે શંકિર્ણ રૂપ છે. મુખ્ય છ રાગ તેની સ્ત્રીઓ તથા તેના પુત્ર અને વળી તેની સ્ત્રીઓ વગેરે મળી થતો એ છ રાગનો પરિવાર દરેક રાગ કહ્યા વખતમાં ગવાય છે તેનું કોષ્ટક નીચે આપવામાં આવ્યું છે તે જોવાથી એ રાગોની સઘળી વ્યવસ્થા સમજી શકાશે. તે ઉપરાંત બીજા શંકિર્ણ રાગો થયા છે, મુખ્ય છ રાગ અને તેની રાગણીઓ વગેરે વિષેની માન્યતા જુદી જુદી છે તેમાં

ભરવનો મત જુદો છે ને હનુમાનનો તેમજ બીજા અધર્મજ્ઞોનો મત જુદો જુદો છે. આ દેશમાં હનુમાનનો મત વધારે માન્ય છે, એમ કહેવાય છે તે ગમે તે હોય પરંતુ એ વિષેની કદપના ખાચક વર્ગમાં કયા પ્રકારની હતી તેને માટે પ્રમાણરૂપ અથવા કોઈ હોય તો હિન્દી ભાષામાં રચાએલો, સુરતરંગીણી નામે ગ્રંથ છે અને તે લગભગ ૨૦૦ વરસની પહેલાનો રચાએલો છે તેમાં સ્વીકારેલો રાગ પરીવાર તે ગ્રંથ જોવાથી સમજણ પડશે.

રાગોની સંખ્યા અતિશય છે સમુદ્રના તરંગોની સંખ્યા જેમ થઈ શકતી નથી તેમ રાગોની પણ સંખ્યા થઈ શકતી નથી, એમ સોમનાથ, મલંગાચાર્ય વગેરે કહે છે, રાગાર્ણવ નામના માન્ય ગ્રંથમાં તો કહ્યું છે કે:—

નરાગાર્ણવં ન તાલાનામતઃ; કુત્રાપિ વિદ્યતે,
રાગો અને તાલોનો ખર કયાંથી પામી શકાય

સપ્તકનાં બે પ્રકાર—સપ્તકના પ્રથમ પ્રકારને પૂવાર્ધ, અને બીજા પ્રકારને ઉત્તરાર્ધ કહે છે જેમ સ્વા રિ ગ મ અને પ ધ નિ સ.

સ્થાઈ સ્વર—જે સ્વરમાં કોઈ ફેરફાર થાય નહીં, યાને જે સ્વરનાં તીવ્ર કોમળ થતા નથી, તેને સ્થાઈ સ્વર કહે છે, જેમ સ્વા અને પ,

અસ્થાઈ સ્વર—અથવા વિકૃત સ્વર—જે સ્વરમાં ફેરફાર થાય યાને વિકૃત થાય છે, જેના તીવ્ર, કોમળ, થાય છે તેને અસ્થાઈ સ્વર કહે છે, જેમ રિ ગ મ ધ નિ કોઈ પણ શુદ્ધ સ્વરને અર્ધાંતર ચઢાવીએ કે ઉતારીએ તો જે સુર નવો થાય તે વિકૃત કહેવાય છે.

(શુદ્ધ)—સ્વર કુદરતના નિયમ મુજબ જે સ્વર નીકળે છે, તેને શુદ્ધ સ્વર કહે છે.

આમ ત્રણ છે—પડજ આમ, મધ્યમ આમ, અને ગાંધાર આમ એ ત્રણ છે.

મુર્છના—સાત સ્વરોના ક્રમથી આરોહ તથા અવરોહ કરવો એકથી વધારે સ્વર કાર્ય કારણ બાવથી આરોહણમાં અગર અવરોહણમાં યાને આરોહ અવરોહણમાં સાથે હોય તો તેને મુર્છના કહે છે.

મુર્છના કેટલી અને તેના લેહો—મુર્છના એકવિંશ છે મુર્છનાના મુખ્ય લેહ આમાનુ સાર ત્રણ થાય છે પ્રત્યેક આમમાં પડજ, મધ્ય, અને ગાંધાર એવા ત્રણ પ્રકાર છે.

શરૂતિ—જે અવાજનો પ્રતિધ્વની થાય તેની પહેલાનો જે ટુંકો અવાજ તેને શરૂતિ કહે છે. દરેક સ્વર બોલતી વખતે કેટલો વખત લેવો એ બતાવવાને વાસ્તે દરેક જે સ્વરની વચ્ચે છુટ રાખેલી છે, તે છુટને સુસ્થા અથવા શરૂતિ કહે છે.

શરૂતિ કેટલી છે—શરૂતિ બધી મળીને બાવીસ છે પડજની ચાર, રિની ત્રણ, ગની બે, અની ચાર, પની ચાર, ધની ત્રણ, અને નિની બે.

ગમક—(દશવિધ) સ્વરને કાળની ગતી મળવાથી તેમાં ચલન ઉત્પન્ન થાય છે, હવે ચલનમાં સ્વર પ્રધાન અને તાલ પ્રધાન એવા બે લેહ છે, સ્વર પ્રધાનકે ચલનને ગમક કહે છે, તાલ પ્રધાનકે ચલનને લય કહે છે.

આરોહ=તાન:—ક્રમથી ચઢતા સ્વરોનો ઉચ્ચાર કરવા જવું તેને આરોહ તેમજ તાન કહે છે. અવરોહ=પલટા: ક્રમથી ઉતરતા સ્વરોનો ઉચ્ચાર કરવો તેને અવરોહ તેમજ પલટા કહે છે.

શિષ્ય મત—ગાવાનો ઢંગ સર્વથી કંઠણ છે, આલાપચારીની રીતથી ગવાય છે.

કૃષ્ણ મત—આ મતમાં હુંમરી, ગઝલ, ગરબી, ઇત્યાદી રસીક અને કાનને મીઠા લાગે એવો ગાવાનો ઢંગ છે.

ભરત મત—આ મત પ્રમાણે ભજન, કીરતન, રસાલંકાર, સાથે ગવાય છે.

હનુમન મત—આ મતમાં ખ્યાલ, ટપ્પા ગાવામાં આવે છે.

વાદી સ્વર—રાગહર્ષક જે સ્વર હોય તેનું નામ વાદીસ્વર, રાગતુ પહેલું રૂપ કરનાર સ્વરને વાદી સ્વર કહે છે. સંવાદી સ્વર વાદી સ્વરની આઠ કે બારમી શરૂતિવાળો સ્વર સંવાદી છે, અને વાદી સ્વર રાગને સંવાદી સ્વર પ્રધાન કહેવાય છે.

આલાપચારી—હરકોઈ રાગ રાગણીના વાદી, સંવાદી, અનુવાદી સ્વરોને વિસ્તારીને તેજ રાગમાં આવતા સ્વરોતુ મિશ્રણ કરી તેનું ચોખ્ખું સ્વરૂપ જણાવવું તેને આલાપ કે આલાપચારી કહે છે, આલાપમાં તાલ તથા અસ્તાઈ અંતરા વિગેરેની જરૂર નથી, પણ લયથી લેવાય છે.

તાન—એકથી વધારે સ્વરોતુ ત્વરાથી આરોહણ થવું તેને તાન કહે છે. સ્વરોની ગતિ ગાતી વખતે એકદમ

ઝડપથી બાહી સ્વરોમાં તુટી કે, કુદી પડવું, તેને તાન
• કહે છે.

પલટા—એકથી વધારે સ્વરોનું ત્વરાથી અવરોહણ થવું તેને
પલટા કહે છે.

૨૬ ગાયનના અભ્યાસનો વખત તથા સ્થાન. ૨૬

ગાયનનો અભ્યાસ સવારના ને સાંજના આદીઅંત
પ્રહરોમાં કરવો જોઈએ. દરીએ, નદી, સરોવર, ઉપવન, પર્વત
મઠ, મંદીર વિધ્યાલય, ઈત્યાદી નિર્જય ને નિરૂપધવી સ્થાનમાં
અભ્યાસ કરવો.

ઉસ્તાદજી ગુરૂ શિક્ષક—ગુરૂ જ્ઞાનો વૃદ્ધ, વયો વૃદ્ધ, સમ-
ભાવવાળો વિશ્વકુટુંબી, પસંદ કરવો. ઉમરથી કે
વિચારથી નાનો વપોહીન, ઉન્નત, વ્યસનાતુર, અનીતિ
પર પ્રીતીવાળો, આશ્રમહીણ, એવો શિક્ષક કે ગુરૂ કે
ઉસ્તાદ કરવો નહીં.

કંઠ શુદ્ધિ—બ્રાહ્મી, ગોરકગુહી, વેખંડ, સુંઠ, પીપળી, સંભાગ-
ચુર્ણુ તો. ા મધ સાથે સવારે ને સાંજે લેવાથી અવાજ
ઘંટ જેવો થાય છે. બ્રાહ્મી, વેખંડ, હરડેદળ, અડુસી-
નાપાલો, પીપળાનું સંભાગચુર્ણુ તો. ા સવારે અને
સાંજે મધ સાથે લેવાથી કીજર જેવો અવાજ સાફ
થશે આમળાનું ચુર્ણુ તો. ા ગરમદુધ સાથે લેવાથી
અવાજ સાફ થાય છે. અવાજ બેઠો હોય ત્યારે આંગા
(ખાટા) જાંભુ નાળીએર, કેપડ, ચારોડી, ખાવાં નહીં.
ઉલટીનું ચોસડ લેવું નહીં ફીવસે ઉઘવું નહીં વધારે
ગોહવું નહીં.

રાગ રાગણીઓને ગાવાનો ટાઇમ નીચે સુજાળ છે.

સવારે ૬—૯ ભૈરવ, ભૈરવી, શુનકલી, શુર્જરી, બીલાવલ,
ખટ, દેવગંધાર, રામકલી.

૯—૧૨ જોનપુરી, ગાંધારી, સરપરદા, મધુમાધ,
બંગાલી, આશાવરી, ટોડી, કોકબ.

બપોરે ૧૨-૩ સુલતાની, લંકદહન, સારંગ, ધનાશ્રી, મેઘ,
મહાર.

૩-૬ કાશી, ભીમપલાસી, પીલુ, બડહંશ, બરવો,
જંગલો, દીપસની, પુરીયા, સીધ, સીધુરા,
પટમંજરી, પટદીપકી, દેશાક્ષી.

સાંજ ૬-૭ માલશ્રી, શ્રીરાગ, દીપક, ગોડી, જેલશ્રી,
મારવા, પુરણી, માલવી.

રાત ૭—૯ કલ્યાણ, યમન, હમીર, ભુપ, સ્યામ, કોશીઆ
ઝંઝીટી, છલ્લા. રાતનીપુરીયા, કામેદ છાયા
નટ, ખમાચ, રાયસા, તીલંગ.

૯—૧૨ કેદારનાટ, છાયાનટ, કેદારા બિહાર ખંભાવતી
શંકરા બિહારગડા, શંકરાબરણુ.

મંચરાત ૧૨-૩ કાનડો, દરબારી, નાયકી, કાશી કાશી,
સીદાનો, બાધેઓ. સુધરાધ, અડાણો, સુદા,
બીંદ્રાબન, ગારા, મીયાનો. સીધુરો, બહાર,
માંડ, સોરઠ, દેશ.

પાછલીરાત ૩-૬ માલકોશ, સોયંની, પરજ. કાર્લીગડા પંચમ,
ખંચત લલત, હીડોલી, જોગીઆ, પહાડી,
વેરાડી, અને બિભાસ, જેજેવતી.

ઝોડવ (પાંચ સ્વરના) રાગ.

સારંગ— સા રિ મ પ નિ સા
સા નિ પ મ રિ સા

ની શાદ જે લેવાનો રીવાજ કેટલેક પ્રસંગે જોવામાં આવે છે ત્યાં આરોહમાં શુદ્ધ અને અવરોહમાં કોમળ લેવો સારંગના અનેક લેહ છે, તે જુદા જુદા અંશ સ્વર માનવાથી થયા છે જેમકે મ અંશથી મધ્ય માવતી વિગેરે ગ ધ વર્જ્ય વાદી પ સંવાદી રિ.

માલકોપ— સા ગ મ ધ નિ સા
કેા કેા કેા
સા નિ ધ મ ગ સા
કેા કેા કેા

રિ પ વર્જ્ય ગ ધ નિ કોમળ. વાદી મ. સંવાદી નિ મ અંશથી આ રાગ વિશેષ ગંભીર લાગે છે કેટલાંક વખતે નિ શુદ્ધ પણ લેવાય છે.

હિહોલ— સા ગ મ ધ નિ સા
તી
સા નિ ધ મ ગ સા
તી

રિ પ વર્જ્ય. મ તીવ્ર. વાદી ધ. સંવાદી ગ. આ રાયમાં માલશ્રી પુરીયા તથા વસંતની છાયા લાગે છે ત્રણી આરોહમાં નિ ઓછો લેવાય છે. રિ પ જો લેવામાં આવે તો માર્ગ હિહોલ રાગ થાય છે.

માલશ્રી— સા ગ મ પ નિ સા
તી
સા નિ પ મ ગ મા
તી

રિ ધ વર્જ્ય. મ તીવ્ર વાદી ગ. સંવાદી નિ. આમાં
ફક્ત ત્રણ સુર રહે છે, સા ગ પ; પણ બીજા વધારે સ્વરો
લાગે છે, ધ નિ થોડા લેવો.

ભુપ કલ્યાણ— સા રિ ગ પ ધ સા
સા ધ પ ગ રિ સા

મ નિ વર્જ્ય. સર્વ શુદ્ધ પ ગ ધ પ ગરિ ગરિ
સા. એ સ્વરો મીઠથી લેવા. વાદી સ્વર ગ. સંવાદી ધ.

તિલંગ— સા ગ મ પ નિ સા
કેા
સા નિ પ મ ગ સા
કેા

રિ ધ વર્જ્ય. નિ કોમળ. વાદી સ્વર ગ. સંવાદી
નિ. સા નિ પ મ ગ એ સ્વરો વારંવાર લેવાય છે નિ
કેા કેા

પ બહુ વપરાય છે ખમાયની છાયા થોડી લેવાય છે.

ધાની— સા ગ મ પ નિ સા
કેા કેા કેા
સા નિ પ મ ગ સા
કેા કેા

રિ ધ વર્જ્ય ગ નિ કોમળ. વાદી સ્વર ગ. સંવાદી
નિ આ રાગમાં નિ વારંવાર લેવાય છે તથા સા મ પ સ્વરો
કેા કેા
ખંને ત્યાંસુધી થોડા લેવાય છે.

બીજાસ— સા રિ ગ પ ધ સા
સા ધ પ ગ રિ સા

મ નિ વર્જ્ય સર્વ શુદ્ધ. વાદી સ્વર ધ. સંવાદી રિ.
ગ પ સ્વરો વિશેષ લઈ વાર સપ્તકમાં ગરિ વિશેષ છે મથોમાં

સર્વ સ્થળે રિ ધ કૌમળ કહ્યા છે. પણ હાલ વ્યવહારમાં સર્વે શુદ્ધ વપરાય છે. ગ પ ધ સા એ સ્વરો સ્થિત્વાથી લેવા.

મેઘમહોદાર— સા રિ મ પ નિ સા

કૌ

સા નિ પ મ રિ સા

કૌ

ધ ગ વજ્ય જો ગ નિ વજ્ય હોય તો ધ અવરોહમાં 'સહેજ' લેવો અને નિ પણ બનેમાં થોડો લેવો. વાદીસ્વર સા. સંવાદી પ. સારંગમાં પણ આજ સ્વરો છે. રિ ઉપર ઠંપ વિશેષ લેવો, ને મ રિ સ્વરો મોંઝી લેવાથી રાગતું સ્વરૂપ ખાશ સમજાય છે. ખાશ કરીને વિલંબ લયમાં ગવાય છે, અવરોહમાં મ કોઈ વખતે લાગે છે પણ તે લઈ પછી મ લઈ તેના ઉપર સ્થિર થઈ પછી રિ સા સ્વર લેવા.

પાડવ (છ સ્વરના) રાગ.

શંકરા—

સા રિ ગ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ ગ રિ સા

મ. વજ્ય સર્વ શુદ્ધ પાદી સ્વર સા. સંવાદી પ. બીહાગ રાગતું અંગ મુખ્ય છે. તાર સા થી હમેશાં ઉઠાવ થાય છે ને સપ્તકનો ઉત્તરાર્ધ વિશેષ રોકાય છે સા નિ પ નિ ધ સા નિ પ ગ સા રિ સા એટલામાંજ એતું સ્વરૂપ છે.

કૌશિક કાનડો— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

કૌ

કૌ

સા નિ ધ મ ગ રિ સા

કૌ

કૌ

૫ વર્જ્ય ગ નિ કોમળ વાહીસ્વર મ સંવાદિ નિ
કાનડાનો આ એક લોક છે, જેથી ગ કોમળ ઉપર વારંવાર
આવતું મ ધ નો લાગ લઈ નિ ઉપર જરા ઠરી સા લઈ
સા નિ ધ મ ગ રિ સા સ્વર લેવાથી એનું સ્વરૂપ સમ-
કેા કેા બળ્ય છે. કેટલાક આન બાવેશો કહે છે, પણ તે ભુલ છે.

રાતની પુરિયા— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી કેા
સા નિ ધ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા

૫ વર્જ્ય. રિ ધ કોમળ. મ તીમ્ર. વાહીસ્વર ગ.
સંવાદી નિ. મંદ્ર અને મધ્ય સપ્તકમાં વીશેષ સ્થિરવાથી આ
રાગ વિસ્તરે છે, કેટલાક ધ શુદ્ધ પણ વાપરે છે પણ તેથી મારવાની
છાયા લાગે છે. મારવામાં મધ્ય અને વારસપ્તકમાં ફરવાનું
છે, અને ધ શુદ્ધ છે એટલે આમાં ફેર છે.

મારવા— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી
સા નિ ધ મ ગ રિ સા
તી કેા

૫ વર્જ્ય મ તીમ્ર રિ કોમળ વાહીસ્વર ધ સંવાદી
રિ અને ત્યાંસુધી આરોહમાં નિ ઓછો લેવો, ને અવરોહમાં
વિશેષ લઈ રિ ઉપર આવવું.

આ

સોયની— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

કેા

સા નિ ધ મ ગ રિ સા

કેા

પ વર્જ્ય રિ કેમળ. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ. સપ્તકનો ઉત્તરાર્ધ વિશેષ રોકાય છે, કેમ વળતે મ ત્રીય સહેજ લગાડવામાં આવે છે, ધ મ ગ લેવાથી રાગઘોળખાય છે. સા ઉપર વીશેષ ઠંવું, ધ કેમળ ઘણીવાર વપરાય છે, તેમ રિ ને માટે પણ મત લેઈ છે, પણ જો રિ કેમળ લેવાય તો ધ પણ કેમળ લેવો જોઈએ, એમ જો કોઈ કહે તો તે યોગ્ય છે, પરંતુ અત્રે વાદીસ્વર ગ છે તો તેનો સંવાદી ધ શુદ્ધ છે ને તેજ રાખવો એ ઉત્તમ પક્ષ છે.

લક્ષત— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

કેા તી કેા

સા નિ ધ મ ગ રિ સા

કેા તી કેા

પ વર્જ્ય. રિ ધ કેમળ મ જો ત્રીય તથા શુદ્ધ વાદીસ્વર મ. સંવાદી નિ મ થી ધ નો લાગ વિશેષ લેવો. સપ્તકનો ઉત્તર ભાગ વિશેષ રોકાયેલો રહે છે. મ જો લેવાય છે, એટલે આરોહમાં તામ્રને અવરોહમાં શુદ્ધ લેવો.

સંપૂર્ણ (સાત સ્વરના) રાગ

શંકરાભરણુ— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

સર્વે શુદ્ધ સ્વરો વાદીસ્વર મ. સંવાદી સા. આમાનો ગ તે પ્રાચીન કાળનો અંતર ગાંધાર છે ને નિ તે પ્રાચીન સમયનો કાકતી નિષાદ છે. અંગ્રેજીમાં જેને નેચરલસ્કેલ કે ડાયા ટોનિકસ્કેલ કહે છે તે આ છે; અને પ્રાચીન કાકત્યંતર સ્વરની પ્રથમ મુચ્છાનાની સ્વરમાળા તે આ.

કાશી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

વાદીસ્વર પ ગ સંવાદી રિ. ગ નિ કોમળ. તેનેજ પ્રાચીન કાળમાં શુદ્ધ ગ નિ કહેવા અને કનોટકમાં પણ તેજ નામ ચાલુ છે. પ્રાચીન શુદ્ધ થાટનોજે મુખારીમેત્ર તે આ રાગ તરીકે આમાં કોઈ વખતે નિ આરોહમાં શુદ્ધ લાગે છે

પીલુ— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

વાદીસ્વર ગ સંવાદી ધ ગ ધ કોમળ. રાગ તરીકે મરજી પ્રમાણે ગ ધ શુદ્ધ સ્વરો આરોહમાં કવચિત લેવાય છે, ને રિ કોમળ અવરોહમાં લેવાય છે. મંદ્રને મધ્ય સપ્તકમાંજ વિશેષ ગતી છે. નિ કોમળ પણ કોઈ વખતે લાગે છે.

ઝંઝીરી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે

વાહીસ્વર ગ. સંવાહી નિ. નિ કેમળ રાગ તરીકે
આરોહમાં નિ શુદ્ધ ને અવરોહમાં કેમળ વપરાય છે. મંદ્ર
અને મધ્ય સપ્તકમાં ગતી.

કાલોંગડો— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે કે

વાહીસ્વર મ. સંવાહી નિ. રિ ધ કેમળ. ગ મ સ્વર
વારંવાર વપરાય છે રિ સ્વર અલપ છે.

ભૈરવી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
કે કે કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ મા
કે કે કે કે

વાહીસ્વર ધ સંવાહી ગ રિ ગ ધ નિ કેમળ ખુમ.
કે કે કે કે
સુરતી તરીકે આરોહમાં રિ શુદ્ધ લાગે છે, પ થી તાર સપ્ત-
કમાં વિશેષ ગતી છે. મ તીજ પણુ કવચિત લેવાય છે.

સિધ્ધ ભૈરવી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
 કેા કેા કેા
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
 કેા કેા કેા

વાદીસ્વર મ. સંવાદી નિ. ગ ધ નિ કોમળ સિધ્ધમાં
 વીશેષ ગવાય છે, ને તે સિધ્ધી કાશીને નામે બોળખાય છે મંદ્ર
 અને મધ્ય સપ્તકમાં વિશેષ ગતિ.

કલ્યાણી— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
 તી
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
 તી

વાદીસ્વર ગ. સંવાદી નિ. મ તીન્ન બાકી સર્વે શુદ્ધ
 સધ્યાકાળથી માંડીને તે રાત્રીનાં ૧લા પહોર સુધીનો આ મુખ્ય
 રાગ છે, આની ગતી દરેક સપ્તકમાં અસ્ખલિત છે.

દિવસની પુર્યા— સા રિ ગ મ પ ધ નિ સા
 કેા તી
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
 તી કેા

વાદોસ્વર પ. રિ કોમળ. મ તીન્ન, મધ્ય રાત્રીમાં જે
 પુરીયા ગવાય છે તેમાં પ વર્જ્ય છે, તે આમાં છે; વગી ધ
 શુદ્ધ છે, તેને માટે મત ભેદ છે; પરંતુ પ્રૌઢ મૌલાબક્ષે તેનો
 થાટ તરીકે સ્વીકાર કર્યો છે તે યોગ્ય છે, કેમકે મારવા વગેરે
 રાગો આ વર્ગમાં આવે છે.

वीं—(कामवर्धनी स्था रि अ म प ध नि सा
के। ती के।
सा नि ध प म अ रि सा
के। ती के।

2

६१— सा रि ग म प ध नि सा
 डा डो ती डो
 सा नि ध प म ग रि सा
 डा ती डो डो

વાહોસ્વર ગા સંવાદી છે નિ ગા છે દોમખ. મ તીમ.
 ડીના અનેક જોડ પડી ગયા છે. સવારનાં ઘણાખરા રાગોમાં
 : તીમ નથી; ને આમાં છે તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવું છે;
 દલાક છે ને અંશ ગણે છે, તો ગા ને સંવાદી વરડે ગણે
 । સ્પષ્ટ છે.

[illegible]

અ. ઝોડયં વક્રું (ઝારોહમાં પાંચ સ્વર અને અવરોહમાં સાતે સ્વર આવે સિવા રાગ.)

ભેરવ—

સા ગ મ પ ધ સા
કેા
સા નિ ધ પ મ એ રિ સા
કેા કેા

વાદીસ્વર ધ સંવાદી રિ આરોહમાં રિ નિ વર્જ્ય. રિ
કેા કેા
ધ કેામળ. કેટલાક નિ ને વર્જ્ય માનતા નથી, પણ વ્ય-
વહારમાં તે વર્જ્ય રખાય છે ને તે યોગ્ય છે. કેમકે સવારનાં
રાગોમાં ગ નિ બહુ વપરાતા નથી, પણ પુર્વ રાત્રિમાંજ તે
બહુ વપરાય છે અવરોહમાં રિ કેામળ ઉપર ઠરકું.

આસાવરી— સા રિ મ પ ધ સા

કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા કેા

વાદીસ્વર ધ સંવાદી ગ આરોહમાં ગ નિ વર્જ્ય.
કેા કેા
ગ ધ નિ કેામળ. રિ બંને રિ બંને લેવાનો રિવાજ છે, જો
કેામળ લેવી હોય તો અવરોહમાં લેવી. રિ મ પ નિ ધ પ
કેા કેા
એ ઐનું સ્વરૂપ છે.

સોરઠ—

સા રિ મ પ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા

એ.

વાદીસ્વર રિ. સંવાદી ધ. આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય.
અવરોહમાં નિ. કોમળ મ થી રિ સુધીનો લાગ અને
સારંગનુ પ્રધાનપણુ એજ આનું મુખ્ય સ્વરૂપ છે. આરોહ
નિ શુદ્ધ ને અવરોહ નિ કોમળ.

દેશ— સા રિ પ મ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે

વાદીસ્વર રિ. સંવાદી ધ. આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય
અવરોહમાં નિ કોમળ. ધ મ રિ એ સ્વરો વારંવાર લેવા
અને સારંગની છાયા ન આવે એજ આનું મુખ્ય રૂપ છે. નિ
આરોહને નિ અવરોહમાં લેવો.
કે

ધનાશ્રી— સા ગ મ પ નિ સા
કે કે
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કે કે

વાદીસ્વર ગ સંવાદી ધ. આરોહમાં રિ ધ વર્જ્ય.
ગ નિ કોમળ. ધ પ ગ રિ નિ સા એ એનું ખાસ સ્વરૂપ
કે કે
છે. કેટલાક ધ કોમળ ને નિ શુદ્ધ કવચિત વાપરે છે, પણ
તે સર્વ રીતે ઠીક નથીજ મજેદારી વરીકે ઠીક છે.

ઝી

મુલતીની— સા ગ મ પ નિ સા
કેા તી
સા નિ ધ પ મ ગ રિ આ
કેા તી કેા કેા

આરોહમાં રિ ધ વર્જ્ય. વાહીસ્વર પ. સંત્રાહિ સા
રિ ગ ધ કેામળ. અને મ તીવ્ર. મ તીવ્ર અને પ અંશથી
આ રાગ ધનાશ્રીથી બુદો પડે છે.

લીમપલાસી— સા ગ મ પ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા કેા

આરોહમાં રિ ધ વર્જ્ય. વાહીસ્વર મ. સંવાહી નિ
ગ ધ નિ કેામળ. નિ ધ પ મ ગ પ મ નિ સા મ ગ
પ. મ પ ગ રિ સા એ એનું સ્વરૂપ છે નિ મ નો લાગ
વિશેષ સારો લાગે છે.

શ્રીરાગ— સા રિ મ પ નિ સા
કેા તી
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા

આરોહમાં ગ ધ વજ્ય. * વાદીસ્વર રિ સંવાદી ધ
 રિ ધ કામળ. મ તીવ્ર ધ રિ, પ રિ, ગ રિ સા, ઝ
 કા કા કા કા કા કા કા
 ઝીનું ખાસ સ્વરૂપ છે. વિલંબલયમાં વિશેષ ગવાય છે, અવ-
 રોહમાં પ સહેજ કમી લેવાય છે.

ભુપાલી— સા રિ ગ પ ધ સા
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં મ નિ વજ્ય. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ.
 અવરોહમાં નિ થોડા લેવાય છે, મ તીવ્રથી કલ્યાણનો ભાસ
 થશે, ને તે યોગ્ય છે, કેમકે ભુપાલી કલ્યાણ ઝોનામથી ગવેચાઓ
 ઝાળખે છે. ધ પ મ પ ગ પ પ ગ રિ નિ રિ ઝી ઝીનું
 તી
 સ્વરૂપ છે.

બીહાગ— સા ગ મ પ નિ સા
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં રિ ધ વજ્ય. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી નિ.
 મ બે છે, બ્યાં બે મ લેવા હોય ત્યાં તીવ્ર મ લઈને પછી
 શુદ્ધ મ લઈ તે ઉપર ઠરવું. અવરોહમાં રિ ધ અલ્પ કેટલાક
 માને છે.

બીલાવલ— સા રિ ગ પ ધ સા
 સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

અ:

આરોહમાં મ નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર સા. સંવાદી છે,
નિ જે છે તાર સા અને તેની આસપાસનાં સ્વરોમાં વિશેષ
ગતી અને કેટલાક સવારનો કલ્યાણ કહે છે અવરોહમાં ગ
ઓછો લેવાય છે, નિ કોમળ પણ કોઈ વખત અવરોહમાંજ
લેવાય છે; આના અનેક લેહ પડેલા છે.

કેહાર— સા રિ મ પ ધ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં ગ નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર મ. સંવાદી છે.
મ જે છે આરોહમાં મ તીવ્ર ને અવરોહમાં શુદ્ધ લેવાય છે
વળી ગ પણ આરોહ અવરોહ બંનેમાં ઓછોજ લેવો. તેમજ
નિ પણ ઓછો લેવાય તેમજ સાડ આરોહમાં રિ અલ્પ છે.

બહાર— સા ગ મ ધ નિ સા
કેા કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

આરોહમાં રિ પ વર્જ્ય. વાદીસ્વર નિ સંવાદી મ.
ગ નિ કોમળ. આમાં નિ શુદ્ધ પણ લાગે છે ને તે અવરોહ
માંજ, હંમેશા મ ધ સ્વરો વારંવાર આવે છે, ને સા મ નો
લાગ લેવાથી એનું સ્વરૂપ સમજાય છે અવરોહમાં ધ કમી
લેવાય તેમ સાડ સપ્તકના ઉત્તરાર્ધમાં વિશેષ ગતિ છે.

દેશી— સા રિ મ પ નિ સા

કે

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

કે કે

કે

આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય. ગ ધ નિ કેમળ. વાહીસ્વર
સા સ મ. આમાં ગ ઉપરકંપ—સુચ્છના છે રિ નિ સા રિ
કે કે

રિ મ પ નિ પ મ પ રિ ગ રિ સા રિ ગ રિ સા રિ
કે

નિ સા મ મ મ પ નિ પ નિ નિ રિ રિ સા ઝઝનું
કે કે કે

સ્વરૂપ છે, જેથી આસાવરીને મિદરાળની સારંગ બંનેનો થોડો
થોડો ભાસ થાય છે. સપ્તકનાં પુર્ણધર્માં સારંગને ઉત્તરધર્માં
આસાવરીની છાયા લેવી.

ગૌહમહાર— સા રિ મ પ ધ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં ગ નિ વર્જ્ય. વાહીસ્વર મ. સંવાદી રિ
અર્વા શુદ્ધ આરોહમાં ગ નિ નહીં જેવા લાગે છે, તેમાં નિ તો
લાગતોજ નથી. મ થી રિ સુધીનો લાગ વારંવાર લેવો નિ
ના વર્જ્યથી શુદ્ધ મહારથી આ રાગ જુદો પડે છે. રિ ગ
રિ મ ગ રિ નિ સા રિ ગ રિ પ મ પ ધ સા ધ પ
મ પ મ ગ ઝે ઝેનું સ્વરૂપ છે.

જાજા

વક્ર સંપૂર્ણ રાગ.

જાજા

પાઠવ વક્ર (આરોહમાં છ અને અવરોહમાં
સાત સ્વર આવે તેવા રાગ.)

યમન કહ્યાણુ— સા રિ ગ મ પ ધ સા

તી

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

તી

આરોહમાં નિ (લગભગ) વર્જ્ય. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ. અવરોહમાં મ શુદ્ધ લાગે છે તે ઉપરથી આ રાગ કહ્યાણુથી જુદો પડે છે મ શુદ્ધ અવરોહમાં લેવો. જેમકે પ મ ગ મ ગ તી

રિ સા આરોહમાં નિ એટલો કમી લેવાય છે કે, તે નથી લેવાતો જેમ કહીએ તો ચાલે.

ખમાય— સા ગ મ પ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

કે।

આરોહમાં રિ વર્જ્ય. આરોહમાં નિ શુદ્ધ અવરોહમાં નિ કોમળ. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી ધ. કેટલાક આરોહમાં પ ને જહુજ આંછો લેયે છે, ને તેથી સાઈ લાગે છે અવરોહમાં પણ પ ન લેવા વિષે કેટલાક કહે છે પારિજાતમાં પ વર્જ્ય કહેલ છે, તે ઉપરની વાતને મળતું આવે છે; ને તેમાંજ અવરોહમાં રિ વર્જ્ય કહેલ છે.

હમીર— સા રિ ગ મ ધ નિ સા

સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં પ વર્જ્ય. મ જે. વાદીસ્વર ધ. સંવાદી રિ અવરોહમાં નિ ગ કમી લેવાતું કેટલાક કહે છે; ને તેથી સાઈ લાગે છે મ જે લેવાય છે ને તે મ લેવા હોય તો આરોહમાં તીવ્ર ને અવરોહમાં શુદ્ધ લેવો. કહ્યાણુ ત્યાં કેદારની છાયા ઘણી આવે છે.

કામોદ— સા રિ ગ મ પ ધ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં નિ વર્જ્ય. મ બે વાદીસ્વર પ. સંવાદી રિ.
કેટલાક અવરોહમાં ગ ને વર્જ્ય માને છે, પણ ઓછો લેવાય
તેમ સારું, રિપ વારંવાર લેવાથી સ્વરૂપ સારું લાગે છે: મ બે
લેવાય છે, ને તે આરોહમાં તીવ્ર તથા અવરોહ શુદ્ધ લેવો.

માદ— સા ગ મ પ ધ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા

આરોહમાં નિ વર્જ્ય. વાદીસ્વર નિ. સંવાદી ગ. નિ
ઉપર કંપ ઉત્પન્ન કરવો. મ ને ઘણો લેવો, કેાંઈક વખતે નિ
કોમળ પણ લાગે છે.

વસંત— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા તી કેા

આરોહમાં પવર્જ્ય. રિ ધ કોમળ. મ બે વાદીસ્વર
કેા કેા

સા, આરોહમાં મ તીવ્ર ધ નો અને અવરોહમાં મ ગ નો
લાગ સારો છે. મ બે લેવાય છે તો તેથી પરજની છાયા લાગે
છે, જેથી નિ અને ત્યાંસુધી ઓછો લેવો. વિશ્વંભક્ત્યમાં ગાર્ધ
ગાંભીર્ય કાયમ રાખવું એજ એવું મુખ્ય સ્વરૂપ છે.

પરજ— સા રિ ગ મ ધ નિ સા
કેા તી કેા
સા નિ ધ પ મ ગ રિ સા
કેા કેા

આરોહમાં પ વજ્રય. રિ ધ કેામળ. મ જે. વાદીસ્વર
સા આરોહમાં રિ પલુ ઓછો લેવાય છે. મ શુદ્ધ આરોહમાં
ને અવરોહમાં તીવ્ર વસંતની છાયા ન આવે માટે બહુ સંભાળવું
મધ્ય દ્રુત ગતીથી ગવાય તે વસંત જણાયે નહીં.

❖ સંકીર્ણ મિશ્ર રાગ. ❖

(આરોહ અવરોહમાં બુદ્ધા બુદ્ધા નિયમે આવતા
સ્વરોવાળા રાગ.)

ગૌડસારંગ— નિ સા ગ રિ મ ગ પ ધ મ
પ મ ગ ગ મ રિ મ ગ પ રિ સા સા સા

સર્વે શુદ્ધ મ જે. વાદીસ્વર ગ. સંવાદી નિ. અતીશય
શંકોર્ણ રાગ છે. મિહાગ પી છ.યા ઘણી આવે છે અવરોહમ
ગ. પ્રધાન ને આરોહમાં નિ પ્રધાન અવરોહમાંજ 'મધુ' સ્વરૂ
સ્પષ્ટ થાય છે. કેદાર તથા નટની સહેજ છાયા લાગે છે, મધ્યર્થ
મંદ્ર સુધી વિશેષ ગતિ.

તિલક કામોદ— સા રિ મ પ નિ સા
સા નિ ધ પ મ ગ સા
કેા

આરોહમાં ગ ધ વર્જ્ય. અવરોહમાં રિ અથવા કમી નિ બને. વાદીસ્વર સા સંવાદી પ. સોરઠ હેસતું અંગ વિશેષ અવરોહમાંજ પોતાનું સ્વરૂપ બતાવે છે, પ નિ આ રિ ગ સા રિ મ પ ધ મ ગ સા રિ ગ સા નિ એ એનું સ્વરૂપ છે મધ્ય અને મંદ્રમાં વિશેષ ગતિ.

છાયાનટ— સા રિ ગ મ નિ ધ પ
કે.
પ રિ ગ મ પ ગ મ રિ સા

આરોહમાં ધ વર્જ્ય. તેમજ પ ધ કમી લેવા ને અવરોહમાં પ મુખ્ય તથા નિ કોમળ, ગ વર્જ્ય વિશેષ કરીને મધ્ય અને મંદ્રમાં ગતિ. વાદીસ્વર પ. સંવાદી રિ આ રાગ પલ્લુ અવરોહમાં પોતાનું સ્વરૂપ વધારે બતાવે છે; કોઈ વખતે આરોહમાં મ તીવ્ર લેવાય છે. પારિજાતનાં મત પ્રમાણે અવરોહમાં ગ વર્જ્ય કરવાથી તથા આરોહમાં નિ કમી લેવાથી સ્વરૂપ સારું દેખાય છે, ગૌડહમીરની, અલૈયાની છાયાઓ લાગે છે.

પહાણી— સા રિ ગ પ ધ સા
સા નિ ધ પ ગ રિ સા રિ સા નિ ધ સા, ગ મ ગ રિ.
સા ગ રિ. સા રિ સા નિ ધ પ ધ સા

આરોહમાં મ નિ વર્જ્ય વાદસ્વર ધ. સંવાદી રિ. આરોહમાં રિ થોડો, ને અવરોહમાં મ પલ્લુ થોડો, તથા રિ મુખ્ય. મંદ્ર ધ નો પ્રાધાન્ય. બુપાત્રીનો થોડો લાગ લાગે છે, કેટલાક મ ગ લે છે.

જયજયવંતી-સપ્તકનું પુર્વાંગ રિ ગ મ પ મ ગ રિ ગ
કે।

રિ સા નિ ધ નિ સા
કે।

સપ્તકનું ઉત્તરાંગ મ ધ નિ સા રિ નિ સા રિ ગ
રિ સા નિ ધ નિ સા સા નિ ધ પ મ રિ ગ સા રિ
કે। કે।

ગ બે. નિ બે. આરોહમાં પ વર્જ્ય. વાદીસ્વર રિ. સંવાદી
ધ. સપ્તકનાં પુર્વાર્ધનાં અવરોહમાં ગ કોમળ, મધ્ય અને
મંદ્રમાં ગતિ, અને સોરઠ દેશનું અંગ વિશેષ છે, પણ આરોહમાં
ગ હોવાથી તે દોશ નહીં, આરોહમાં ગ નિ શુદ્ધ ને
અવરોહ કોમળ લાગે છે.

દરબારી કાનડો- સા રિ પ ગ રિ સા નિ સા
કે। કે।

રિ નિ ધ નિ પ મ પ
કે। કે।

નિ પ સા બે બેનું સ્વરૂપ છે, વાદીસ્વર ગ સંવાદી
કે। કે।

નિ અથવા ધ આરોહમાં ગ બોલો. નિ કોમળ, પ સ્વર
કે। કે।
વારંવાર ગ ઉપર કંપ મંદ્ર મ થી મધ્ય. પ સુધી વિશેષ
ગતિ. અવરોહમાં ધ વર્જ્ય. વિલંબલયથી ગવાય છે, કાનડાના
અનેક લોક છે અને તે સારંગ, મેઘ, ત્યા કાફીનાં બોલો વધતા
મિશ્રણથી પડેલા છે.

૫ ૫ ૫ ૫

શાંન્તિ !

શાંન્તિ !!

શાંન્તિ !!!

શ્રી પરમાત્માનેનમ.

સંગીત ભંડાર. યાને તાનસેનની તાર.

(૧)

રાગ કલ્યાણ.

જપુ' હું તુજ નામ પ્રેમે
લે જે સુધારી ગણપત મનથી—જપુ'
હાતાર ઉગારી વીનતી અમારી (૨)
શીવ શંભુ ભાવ શુભ મતી આપ
શૈલ સુત કાપ અમારા સંતાપ
નમુ જોડી હાથ—જપુ' હું તુજ

(૨)

રાગ બીહાર કુંભરી.

રૌકત ગેલ અંચલ નટવર મોહિ (૨)
કાહે કરું કછુ બન નહી આવે સખી—રૌકત.
મયે જલ જમના ભરન બા તરી (૨)
બીચ ડગર મોરી લીપટવ નટવર
હે રી જસોદા તેરે કુંવર કાન
મોહિ જાને ના દેવ જસોદા કે ધામ
અંચલ નટવર મોહિ—રૌકત.

(૩)

રાગ આશાવરી.

દ્વીપ હોલવાસે આજ (૨)
 બ્યોત બગી જીવન બગ—દ્વીપ.
 કઠીન એ સો વાયુ વાએ
 હૃદય ક'પે બરી થાયે (૨)
 રોમે રોમે ઉભા થાયે—દ્વીપ.
 શરણુ શરણુ ભુવ નાથ
 અ શર શરણુ અહોને હાથ (૨)
 હર હર શીવ શંભુ નાથ—દ્વીપ.

(૪)

હરબારી કાનડો.

મેં કયસે બરન લાણું મહવાસે મટકી
 બહોત કઠીન હયે ડગર પન ઘટકી—મેં કયસે.
 નીશામુદીન ઝોલીઆ પીર સખનકો
 લાજ રાખો ખવાબ હમારે ધુ'ઘટકી—મેં કયસે.

(૫)

રાગ દેશ બડહંશ હુંમરી.

દુઃખ વામે કયસે કહું મોરી સજની
 તડક તડક નીકસો બાત જીયા પીયા બીન નાહી પરત
 એક ઘડી પલ છીન દુઃખ વામે કયસે
 ના બાંનું કવન દેશ બીલમ રહો
 પ્રેમહાસે કેન સોતન બે રન
 મુન હેરી સખી મોહિ ઉન બીના બીતી
 સખળી રેન તા રે ગીન ગીન
 દુઃખ વામે કયસે કહું મોરી સજની

(૬)

રાગ કાઠીંગડો.

સાધુ ભજ લે શ્રી ભગવતા
મોહે હરી વીના નહી ગમતા—સાધુ.
હાવાંકા મારગ ચઢના કઠીન હયે
મકરીકી બલમેં ધુમતા [૨]
ચડતે ઉતરતે કલકી ખબર લે
પ્રીર નહી આના બનતા—સાધુ.

(૭)

રાગ કથાણી.

લગન તે લાગી ગઈ થઈ તે તો થઈ ગઈ
પાણીમાં મળેલું પાણી કેમ જુદું એ પડે રે—લગન તે.
ઠેર ઠેર લાગી લાય પાતડું મોતી ગણાયે (૨)
સાચું રહે સ્પીર ન્યાયે
સાર સત્યથી જડે રે—લગન.

(૮)

રાગ નટકેહાર.

હંચા હાર હરીજનો [૨]
નીતીવાળા લાગે ખ્યાર
મુજને પ્રાણધાર—હંચા હાર.
હું એનો છું એ છે મારા હરસૌજ હીવકાર
સદા સાર સેવામાં તૈયાર
ભાવીકે ભકતોનો છું દાસ પલ પલ
આહું ઉરે તેનો ખ્યાર—હંચા હાર.

(૯)

રાગ નટકેહાર કુમરી.

આજ મોરી અખીઆં ફરકન લગી (૨)
 પ્રીય પ્યારેકી આશ લાગ રહી
 કર સીંગાર બન બચેડી સઘળી રતીઆં ગમાયે
 પ્રીયા કે સુમરન જગી—આજ
 અચેસે હો તુમ દીઠ લંગરવા
 જાયે બસો સોતન કે હંગવા (૨)
 તુમારે કારન રયેન જગી—આજ.

(૧૦)

પીલુ છલ્લા કુમરી.

પ્રભુ મોરે અવશુન ચીત ના ધરો
 સમુદર સીંહા નામ તુમારો
 નયેન ન નીર હરો (૨) પ્રભુ મોરે
 એક નદીઆં એક નાવ કહાવે
 ચાહે તો પાર કરો (૨) પ્રભુ મોરે.

(૧૧)

રાગ કલ્યાણ કુમરી

મોહે કાન ગાગરીઆં ભરન ન દેવ—મોહે.
 મયે જાતીથી અપને મહીરવાં
 ભરન ન દેવ—મોહે કાન ન ગાગરીઆ
 મયે જલ જમુના ભરન જા તરી
 બીચ કગર મોરી ફોરીરે મટ્ટકીઆ
 ભરન ન દેવ—મોહે કાન ગાગરીઆ.

(૧૨)

રાગ બિલાસ કુંભરી.

છએલા તો રે કારનવા ભોર બધું
 ઉઠેા ઝીયા—છએલા.
 મોર કરત શોરવા—છએલા
 મયે તો તુમરે કાજ પીયરવા (૨)
 રેન જગી જેસે ચંદન ચકોર વા—છએલા તોરે
 સુર્ય કીરણુ તીખાવન લાગે (૨)
 પંખી ગયે ઉડ શએર સવેરા—છએલા તોરે.

નારાણુદાસ ઉસ્માદ.

(૧૩)

રાગ કલ્યાણુ.

કરીએ નમન જગનાથ ચરણમાં....
 નાથ ચરણમાં રહીએ શરણમાં
 આનંદ અતિશે થાયે આંતરમાં....કરીએ
 પતીત પાવન અધમ આધારણ
 તારણુ કારણુ તુજ શરણમાં....કરીએ.

(૧૪)

રાગ સોરઠ.

હીન કે દયાલ છાંડી કેન શરણુ બાવું
 કેન શરણુ બાવું રામ કેન શરણુ બાવું—હીન.
 એક તો નામ હરી હુશરા ન કોઈ (૨)
 હુશરા ન કોઈ રામ હુશરા ન કોઈ—હીન
 બાણું તેરો નામ સદા મન મયેલપોઈ (૨)
 જાંઠગી આખીર હુઈ તમ એ આંખયો રોઈ—હીનકે.

(૧૫)

રાગ બીહાગ ધ્રુવ.

હરીકેા ધ્યાન ધર લે
 અરે હારે મનવા પ્રભુકેા ધ્યાન ધર લે
 અરે હાં મનતું
 ગઈ બહોત રેગઈ થોડી જીહંગાની સારી
 મનતું પ્રભુકેા ધ્યાન ધર લે—(૨)
 બાલક પન સખ ખેલ ગમાઈ (૨)
 સારી જવાંની મમતા કેા નીલાઈ
 આયો બુદાપો તોળી ત્રણુ ન જઈ
 મનવા પ્રભુકેા ધ્યાન ધર લે—
 ધામ ધરા ધન ઇજત ભારી
 જુઠી સંસારકી માયા સારી
 અંત સમય નહીં આવન હારી
 મનવા પ્રભુકેા ધ્યાન ધર લે—

(૧૬)

રાગ ધેનાશરી.

સાખી—રામ નામ સુખ ધામ છે મોક્ષા મતલું જાંમ
 હામ હળા હળ વીધનાં સરોવર જેવું હામ
 તુચ્છ જગતમા પ્રેમ ભક્તિ સાચું ધન છે
 ધીક છે હીરા મોતી હાર ધીક છે કનક ભંડાર (૨)
 કંચન ચોર લઈ જાયે [૨]
 ભક્તિ ભવ નાવ થાયે—તુચ્છ.
 ભાગે સ્વપના માંહી સુખ એવું માયાનુ મે રૂપ
 કંચન ચોર લઈ જાયે—ભક્તિ.
 દ્રવ્ય દારૂ આગ રૂપ ભક્તિ અમૃતનો કુંપ
 પૈસા પાપનું છે દ્વાર [૨]
 ભક્તિ આપે છે આધાર—તુચ્છ.

(૧૭)

રાગણી જોનપુરી.

મનસે માયા ઉઠાઈ જળ કોઈ—મનસે.
 હીલ કો પ્રેમી પાયોરે—મનસે.
 સારી રેન સુની ગઈ ખ્યારે
 જોર લઈ જળ આયોરે—મનસે.
 આવો પ્રેમી આવો જુઝારે
 ફરય ધ્વાર તુમ આવોરે [૨]
 સુંદર સુરત દેખ તે હારી
 સળ જગ શીશ નમાયોરે—મનસે.

(૧૮)

રાગ બિહાગ કુંમરી.

કાન મોરલીવારો નંદકો છયેલો મોહો—કાન.
 બાંસુરી બજાયે મનહર લીનો બાયે—કાંન મોરલી વારો.
 શ્રવન મોરલીઆં હમકો સુનાવે
 પ્રેમદાસકી અરજ મનાયે
 બાંસુરી બજાયે મનહર લીનો બાયે—કાન મોરલી વારો.

(૧૯)

રાગ લોરવી કુંમરી.

બારા જોરી નાંહી અરે હાંરે
 બારા જોરી નાંહી રે કન્હાઈ
 પાનીઆ લરન ગાગર મોરી ગીરાઈ કરત લરાઈ—બારા જોરી
 જગ નંદ કે તુમ દીઠ હો કન્હાઈ (૨)
 વહાં કયું ન જાવો જયાં રતીયાં ન આયે ખ્યારે
 વહાં કયું ન જાવો કરત લરાઈ—બારા જોરી.

(૨૦)

રાએ કાનરો અડાનો.

કપટ કર છીન લીનો મેરો—કપટ.

મન વાં લુભાય કે તનબી લોનો મન બી લીનો મેરો—કપટ.

નયેનાંસે બોલે મુખ નહીં બોલે (૨)

છમ દેખી તોરી મેરો હીલ ડોલે મેરો—કપટ.

મયે તો લાઇ તો ર પ્રેમકી ખ્યાસી (૨)

અયેસે હરીલેને કીની મોરી હાંસી મેરો કપટ.

(૨૧)

ભેરવી કુમરી.

ગુજરી ગાગર ભરને ચલો

ગુજરી ગાગર ભરને ચલો લંગરવા—

નીર મગ રોકે રાસ—ગુજરી ગાગર

કોન ગાંવકી થી અયેસી ગુજરી

નયેનોમેં સયેન કરત ખ્યારી ન્યારી—ગુજરી.

બાનકો બાધ.

(૨૨)

રાગ પીઠુ જુલ્યા.

એ રામકો આધાર સીતારામકો આધાર

તેરી મેરી કરત પ્રીરત સકલ જગત સારારે (૨)

હરીકો નામ લખત નાંહી (૨)

હુંદકો પસારાર (૨) રામકો આધાર

ખેલત ગેંદ બાય ગીરો જમુના બીચ કાડારે

અખ તો ગેંદ મીલત નાંહી (૨)

નંદકો હુલારે—(૨) રામકો આધાર

કાલંદ્રોમેં કુહ પડયો નાગ નાથ કાલારે

ગજ હસ્તી કે હંતનસે [૨]

કંસકો પછડ્યારે—[૨] રામકો.

ખ્યારા સાહેબ.

(૨૭)

રાગ માત્રકોશ

સાખી—તન ધન ચોવન રંગ પતંગ
 છે તણના તેમાં તરંગ—તન.
 કપટ લપટ સંસાર સાગરે
 નીરાશ ભરતીના નવરંગ
 મદન મગર મસ્તાન બનીને
 પ્રગટાવે બહુ દુઃખ પ્રસંગ—તન ધન.
 જગતના જીવ ચરવે—જગત.
 દાવ પેચના ફલાલ—[૨] જગતના.
 અધમ ઉપાદી ખાળે વેર ખાર વેવીશાળ [૨]
 પ્રગટ પાંખડી બંદી
 બુઢાને વરૂણ ખાળ—[૨] જગત.

(૨૪)

રાગ કાશી

ભજન લાગી ખાંસુરી શ્યામકી
 રે ભજન લાગી ખાંસુરી શ્યામકી [૨]
 મયે જલ જમુના ભરન બાવરી
 ખીચ મેં મીલ ગયો કૃષ્ણ કર્નેયા
 શ્રવન સુની સુધના રહી તનકી
 ભુલ ગઈ સુધ ગાવકી—રે ભજન.
 અંગ અંગ ગત દેવ સાંવરો [૨]
 નીરખત કૃષ્ણ કન્હાઈરે
 કાનન કુંડલ શીર મુગટ ખીરાજે
 એ છબ હયે ભગવનકી—રે ભજન.

(૨૫)

રાગ સારંગ.

તુંહી દેવ તુંહી દેવ વારી સેવ વારી મેવ
 તુંહી ધય તુંહી ધીય આનંદ આનંદ—તું હી દેવ.
 સદાચારો પુત્ર દેહી ધર્મ રૂપ હેય તેહી
 પામું વીરામ જોઈ ધામ [૨]
 આનંદ આનંદ—તુંહી દેવ

(૨૬)

રાગ આશાવરી.

સગકુછ જીવનકો વહેવાર [૨]
 માત પીતા ભાઈ સુત બાંધવ
 મોર કુતવંતી નાર—સગકુછ.
 તનસે પ્રાન હોવત જળ ન્યારે
 પ્રેરત પ્રેમ પુકાર (૨)
 આધ ઘડી કો હુ નહીં રાખે [૨]
 ઘરસે દેવ નીકાલ—સગકુછ.
 અગ તણુકી જગ રચના હયે
 કરો હૃદય મેં બીચાર [૨]
 કહે નાનક ભજ રામ નામ એક
 બાતે હોત મોહાર—સગકુછ.

(૨૭)

રાગ ભેરવી.

મત કર મોહ તું હરી ભજનકો માન લે
 નયેન દીયા દરશન કરનેકો
 જીભા દેહી રટ રામરે—મત કર.
 પાઈ દીયા તીરથ કરનેકો
 હાથ દીયા કર હાનવે—મત કર.
 કહેવ કળીરા સુનો ભાઈ સાધુ
 કંચન નીપજવ ખાનવે—મત કર.

(૨૮)

રાગ મીમાંની ટોહી.

વિન્ધ પ્રાણુરે અજર તું—વિન્ધ.
 માહારાજ રૂપ નીધાન પરમ પુરૂષ ત્રગટ ભક્તી [૧]
 વ્યાપત માનરે અજર તું—વિન્ધ.
 સકલ જીવન આપ ધામ
 ઠામ ઠામ આપ નામ [૨]
 જીવન ભાણુરે અજર તું—વિન્ધ.

(' ૨૯ ')

રાગ ભીમપલાસી.

શ્યામ અચ્ચાનક આયે ગયોરી
 મયે' અપને ગુરૂજનમે' જયેહી
 દેખત હોં અતુંરાગ ભયોરી—શ્યામ.
 તખ એક છુદ્ધી કરી મયે અચસી
 બોંહી સો કર પરસ કીયોરી—શ્યામ.
 આપહસે ઉત પાગ મશકી હરી
 અંતર ભમી સો બન લીયોરી—શ્યામ.
 સંજીત સીતામણી

(૩૦)

રાગ કલ્યાણ કુમરી.

પલ પલ મોહે જીવ ફરકત હયે—પલ પલ.
 જ્યાર ફરકે આંખ બાંધ—પલ પલ.
 અલોરી સખીરી શમન મનાયે
 પીર મીલે જ્યાર સાંધ—પલ પલ.

રાગ ધનાશરી

કાહે કું દેહ ધરી ભજન ખીના કાહેકું દેહ ધરી
 ગર્ભવાસને જપવપકીનો
 બાહર કાઢો શ્રી હરો—[૨] ભજન.
 કોલ દેહી કર બાહર આયો
 પીછે તો છુદ્ધી ફરી—ભજન.
 સુરદાસ ભગવાન ભજન ખીના
 જનની તો ભાર મરી—ભજન.

રાગ નટકેહાર.

આવો આવોરે કનૈયા ધન સ્થામ પ્રભુ.
 સ્થામ પ્રભુ પડયું કામ વીલુ—આવો
 સ્વારી ગરૂડે કરો જગરાયે
 આપ વીના પલ એક ન જાયે
 હાસને હરશન ધ્યો સ્યંભુ—આવો.

રાગ કલ્યાણ.

ઇશ નીકટ તું રાખ શ્રવન અજર ધર
 નાટ્ય વીકટ તું સુધાર પ્યાર ધાર
 હોમે પ્રેમે હોમે આજ—ઇશ
 પ્રભુ પદ નમીએ તુજને
 કરીએ સ્તુતી વાર વાર
 આપે સુખ તુંજ નાથ—ઇશ.

(૩૪)

રાગ દેશ છાયા લગ.

અબ તો લાજ તુમારે હાથ
 રાખો શરમ સૈયાં—અબ તો.
 કર બેડી તોરી બીનતી કરું (૨)
 પરત શ્યામ પૈયાં—અબતો.
 ઉમર સારી ખેલ ખોધ
 અવગુન કી ખેલ ખોધ (૨)
 તુમારે બીના નાંહી કોઈ
 પકરો સજન પૈયાં—અબતો.
 અલખ બેત અપરંપાર
 નીરજન નીરાકાર (૨)
 તું કરીમ જગ નીસકાર
 રાખો અપની છૈયાં—અબતો.

(૩૫)

રાગ સોરઠ.

મેરે મન રામકો નામ આધાર
 શીવ સનકાદીક ઓર બ્રહ્મા દીક
 નીશ દીન કરત બીચારાદે—મેરે મન.
 જીન જીન શરણ લીનો સંકટમે
 તીનકો ગાયે સુધારા—મેરે મન.
 ગીરધર પાર ઉતારો માહે લઈ હું શરણ તુમારાદે—મેરે મન.

(૩૬)

રાગ આશાવરી.

કુદરત કરતા જગ સંજન હાર
 વવ ગુંથ મહીમા પાર ન પામે—કુદરત.
 પાલક તું બ્રહ્માંડ યવનનો
 ગાડ કુડ જલ શ્રી વનન અંબર—કુદરત.

(૩૭)

દરબારી કાંનરો.

બસ ગઈ હયે ચીતમે બનવારી
 સુરતી તેહારી કૂબુ મોરારી—બસ.
 દેર કરો ના વહન હીખલાવો (૨)
 બંશી બજાવો કુજ વીહારી—બસ.
 અંગન મોરે શીર શીર આવો
 હસકે જોલાવો બાઈ બહીહારી—બસ.

(૩૮)

રાગ ભોપાલી કલ્યાણ.

આરાધના કરું કર કરૂં પ્રણમું પ્રોત કરી હરી—આરાધના
 ભવતું તાર ભય વીહાર (૨) છે સુખકાર તું હરી—અ રાધના
 સખળ સખળ અકળ અકળ ગતી છે તાહરી હરી
 સનમતી પ્રભુ આપ અતી અતી મહેર બહુ કરી હરી—આરાધના
 અવીચળ સ્થળ સ્થળ છે બ્યાપક
 કાપ કબટ હે જગનાથક કરું સદા તુજ રટણ રટણ
 સફલ સફલ આશ અમારી તું પુરણ કરજે પાર ઉતારી
 ધા તોં તા, ધા તોં તા, તોં તા તક ધા
 ધા ધ ધા ધા ધી ના ગદી ગીન ધા
 તક ધા તક ધા ધી ના ગદી ગીન ધા
 ધોંના ગદી ગીન ધા ધોંના ગદી ગીન ધા
 શુંણ નીશ હીન ગાઈ હરી—(૨) આરાધના

(૩૯)

રાગ સિંધુ.

આહારી હથ બેચન મેં ન બાઈગી
 કર પકરત મોરી કરત કરોરી— હેરી હથ બેચનમેં
 અરજનું અરજ મોરી કહું ન માને પિયા
 કહર પિયા આજ હેત હુહાઈ— આહી હો.

રાગ વાલેસરી કાંનડો.

વારણ કારણ તું જગ વારણ
 તું જગ કારણ હયે મીડ ભંજન
 સરજન હારા (૨) સૌના દાવા—તારણ.
 સાખી—શાન્ત શાન્ત હયે શક તું વ્યર્થ કરે કલપાવ
 અસુર નીકંદન ઝટકરી સુરગણ કરે નીરવાણ—તું જગ
 (૪૧)

રાગે કાનડો દરબારી.

હયે રબડી શાન બડી લીલા મન મોહે ખડી
 મગન સમજ સુફલ ઘડી ગાઈ ચમન ખ્યારા—હયે.
 હમ સખ હર સુખ બીસાર
 હીલ મીલ કરે કારોબાર
 અમન ચમન ગલેકા હાર
 નીત બહાર કીરે દીગાર
 કયેસા એ સુખ ન્યારા—હયે.
 સાખી—સુખ ચેન એ દેખ કે અનંદજી
 દુઃખ કે સન દુર ભયો આ
 મીલે ભોલીસે બાલા આ મગન સખી
 અસ સમજે જે મીલો ધનકા આ—હયે.
 (૪૨)

રાગ ખમાચ.

ગુનનકે સાગર તુંમ હો મહારાજ
 તુંમ હો મહારાજ તુમ તો મહારાજ—ગુનન
 મહેરબાની કરો અપને સેવક પર (૨)
 દરશ દીયો ચોર પુરણ સખદે કાજ—ગુનન

(૪૩)

રાગ. કારી ગઝલ.

સુનો તુમ ચાર પરદેશી બચન ક્યેસે નીલાવેગે
 નદીઆં ભરસે બહેતી કવેચા સુઝના પડતી
 પુકારું અપની હીમતકોલગા દે પાર મોરી નયાં—સુનો.
 બાલાયન ખેલમે ખોયા જુવાની નીંદ ભર સોયા
 બુઢા પા દેખ કર રોયા નબીલ આશરા તેરા—સુનો.
 મહમદ હુસેન.

(૪૪)

રાગ કંઠયાણી

આનંદ ભયોરી આજ (૨)
 બેગી ચલોરી માઈ મેઘ ધન છાયો હયે—આનંદ.
 એક શુની ગાવત ઝઢંગ બબલવત
 તા તા લીંગ તા તા નીંગ મેઘ ધન છાયો
 કહેત શુની તાનસેન સુનીયે ગોપાલ લાલ
 બાવરે સંગ ભયો બાવરે કહાવે—આનંદ.

(૪૫)

કંવાલા.

સુધારસ નામકા ખ્યાલા, ઉઠા....લો જુસ્કા જી ચાહે....
 સ્વસ્થ નિર્જન ચોર સશુન ગંગા જમુનાકી ધારા હો
 સનાતન ઘાટકે ઉપર નહાલો.....જુસ્કા જી ચાહે,
 સખી થોનિમેં ચે બહેતર હે સીરફ નર દેહ હે ખ્યારે....
 ભજન કર, મોક્ષકા મારગ....સબાલો....જુસ્કા જી ચાહે....
 મીન સમ જીવ આ....કરકે ફસાહે જાત કે માંહે,
 બજાકર નામકા ડંકા....છોડાલો જુસ્કા જી ચાહે....
 જીવ આતા હે, ચોર જાતા હે ઉઠાવા કદ હે ભારી,
 જાન સહયુક્તે લેકે હો....લો લખાલો જુસ્કા જી ચાહે....

(૪૬)

રાગ લીમપગાસી

સાખી—નીરમલ મુસ્ત પીયુકી જ્યુ' ઘટ રંહી સમાયે
 જ્યુ' મહેંદી કે પાતમે' લાલો નજર નહીં આયે
 હમે જુલ ગયે હયે શાવરીઆ
 કીયા થાહ નહી કળી શાહ કળી શાવરીઆ—હમે.
 હીરજમે છન કે આપ ન આયે
 હરદમ હરદે છમર તડ પાયે
 હાથ સુનો ફરીયાદ કળી શાવરીઆ—હમે.

(૪૭)

રાગ કલ્યાણ

મોરી જાજ સરમ રખ લે જુગમે
 તું પાક જાત પર વર 'હે ગાર—મોરી.
 પયેહા કીયેકી લાજ તુમહીકુ
 તું હાતા મયે' બંદા તે હાશ—મોરી.
 ગાએ બળયે રીઝાયે પ્રભુકે
 રાગ કલ્યાણ સરસ સમજાયે—મોરી.
 સખ મુરન જ્યાર તીન આમતી
 ગરેસા, નીમપ પશરીઆ, તીમપપ

(૪૮).

રાગ લોરવી

હાદે....હેજોદે નેથા પાર લગા.....
 ગહીરી....નહીયાં રે.....નાવ પુરાની રે.....
 અરે પકડ જૈયાં....મોહે દે ઉતાર પાર લગાવે.....
 હેજોદે નેથા પાર લગા.....

(૪૯)

રાગ ભેરવી ગઝલ.

અરે મન સોંચ તું બાઈ હરીડી યાદ બીસારી હયે—
 ચલા યા કેલ તું કરકે બહાં પે આયે કર ભુલા (૨)
 ફસાયા મોહને તુજકો નાહકે અપની બીગાડી હયે—અરે
 કુટુંબ પરીવાર હયે તેરા વહાં નહીં કામ આવેગા (૨)
 પડેગા જમરા જમે ઝગડા વહાં કી કયા બીચારી હયે
 ભભે તુમ શ્યામકે શ્યામકો કરે'ગે મારું અર્ધ બારી
 કહે શ્યામ આધીનસે કૃષ્ણ ભકિત પ્યારી હયે—અરે.

(૫૦)

રાગ પહાડી ઝીઝોટી ગઝલ.

તખ્ત ઉપર બયેઠકે ભે કરનેહે ઇનસાફ
 ચીઠી આઈ સરકાર સે ઘડી ન કરે માફ
 ફાટેકી તરવારથી મુલકો પેથા નામ
 તેગ કબા હકી આલગી કોઈ ન આયા કામ
 દુનીયા હય હો રોજકી ઈસ પર ન કર ગુમાન
 સો બરસ'ઓ સાડ પે આખીર મોતની ધાન
 તાજ શીર પર રખકે હોતે ભે જહાં કે સરહાર
 દેખત દેખત તાજ છેડ ખાકસાં હયે ગીરફતાર—તખ્ત.
 મરહોકી મરદી રહે સખીયોકી ખયેરાત
 ભભે દુનીયાએ ફાનીસે તબ ખાત્રી ઉનકા હાય—તખ્ત.

લાલી ગાયન સંગ્રહ.

(૫૧)

રાગ ભુપાલી કલ્યાણ.

ગિરિજા સુવકો સમીરન કર મન બાર બાર નહી આવે નરતણું
 ભે મન પાણી બીચ બતાસા બુઢી કાયા બુઢી માયા જગડી
 બ્રમવ શ્રીસ્ત મમીની સો કંચન સોં કંચન સોં કાન્વા સોં.

(૫૨)

રાગ પીલુ લાજન

રામ લાજન કર લેના જન્મ સફલકા ફેરા
 યા મેં કોઈ નહીં હય તેરા (૨)
 તું તો માયા મેં હયે ઘેરા—પ્યારે રામ.
 સોના પહેનો રૂપાં પહેનો પહેનો પીતલ કાંસાં
 રૂપીએ ગજકા રેશમ પહેનો નહીં જીવનકી આશા—પ્યારે રામ
 કોડી કોડી માયા ભેડી રૂપીઆ લાખ કરોડો
 પ્રભુ કે ઘરકી ચીઠી ઉતરી રાજ કાજ અળ છોડા—પ્યારે રામ.
 બાડી બગીચા બંગલા બનાયા ગાય લેંસ ઘર ઘોડા
 સુંદર નાર અઢેલી છોડી બીછડ ગયા તેરા ભેડા—પ્યારે રામ
 દેશ દેશ કે વેદ જીલાયે લાયે જડી જુટી મોટા
 જડી જુટી કણુ કામ ન આયા જળ આવરદા ટુટા—પ્યારે રામ.
 લાલો ગાયન સંગ્રહ

(૫૩)

રાગ માંડ.

ભજ મુખસે દીન દયાળરે સખ જુઠા હયે સંસાર
 કોઈ દીન આવેગા કાલરે—સખ જુઠા.
 મેરી મેરી મત કર રે સુન મેરી એક ખાત
 માયા તો સંગ ના લઈ સખ ગયે પસારે હાથરે—સખ જુઠા.
 ચાર દીનકી જીંદગી હયે રાગ રંગ ઓર રૂપ
 જીતે કે સખ ચાર હયે કોઈ મુવે ન જાવે સંગરે—સખ જુઠા.
 માટી મેં મીલ જાયગા ક જહુ તેરો શરીર
 બની શકે તો કરો કુછ તુમ વો દીનકી વદ બીરરે—સખ જુઠા.
 રામ નામ તું મજ મન પ્યારે હમરી શીખામણ માન
 ઘર પ્રભુકો ધ્યાન બસ તું જગ લગ ઘટમેં પ્રાણરે—સખ,

(૫૪)

રાગ હમીર.

ધન ધન સ્યાદી મુખારક હો—ધન ધન.

નુર ભરે લન જન સલામત

નેક લગન મેહેમાન મુખારક

જન માલ જાવે દાન સદા હે—સ્યાદી.

રંગ રાગ સુરતાન ભરા હો

માન પાંન ચઝદા મુખારક

હો હમેશ હર આં મુખારક—સ્યાદી.

(૫૫)

કવાલી

જુલમ કરના છોડ દે ઝાલીમ ખુદા કે વાસ્તે

શોક જનકે હયકે હરકત નીરવા અહયે વફા કે વાસ્તે—જુલમ.

ઠાટ કર ઓઁડી ગરદન ખયેર અપની માંગતા (૨)

દે જગા ધનસાફ કેા દીલમે ખુદા કે વાસ્તે—જુલમ.

કર ભલા હોગા ભલા નેકીકા બદલા નેક હયે (૨)

ખવાંખાં મુઝરીમ કયો બનવા સખા કે વાસ્તે—જુલમ.

(૫૬)

રાગ ગોહી.

હસ્તગીર તું કુદરતનો વાલી

તુજ વગર કુલ દુનીયાં છે ખાલી—હસ્તગીર.

તારી બક્ષીસનો નથી કંઈ પાર

ગેળી કાયમ તું નીરાકાર—હસ્તગીર.

સુર્ય ચંદ્ર સીતારાની ચાલ

આંકાશ કીધું રંગીન ધરતી માલ—હસ્તગીર.

માટે ભામે માનવી સૌ કીસ્તાર

ફાંની દુનીયાં જે બડી પલ ચીતાર—હસ્તગીર.

(૫૭)

રાગ જલ્દસ

જગમેં જો પ્રેમી પ્રેમ કરે તન મન ધનસે મોહે ચાહત હયે
હર હાલતમેં શુન ગાવત હયે મન મોહન લોગ ચડાવત હયે
જો પ્રીતકી રીત મન એ ભક્તિ વોહ મીત હમારે કહાવત હયે
જો કાના કે નામ સો સહે સંકટ આરામ વોહ કાનાસે પાવત હયે
વારી મયે વારી કનૈયાં મેં વારી

હોનો હય તેરી દાશી તું દાસી તું ગોકુલકા હયે બાંસી
નટવર ગીરધારી મયે વારી મયે. વારી કનૈયા પે વારી
જો ચાહત હય તુમ્હારી વો ચાહત હયે હમારો
તુમ હોનો મેરી ખ્યારી તુમ હોનો લોલી ભાત્રી હો
હસ્તે પુલોકી ડાલી હો મન મોહનકી મતવારી હો
જાયે બલીહારી હો—મયે વારી.

મહાભારત.

(૫૮)

રાગ હિમન્ કંઠ્યાણુ.

રે....મન, શીખ મેરે અનુસારો મનવા મોરા....અનુસારો
જીવ શીવ હો અન્તર રહિત છળી હૃદે નિરન્તર ધારો....શીખ.
ઘટ સુરતહી....નેહકી અરધા, મેમવારી ભર વારો,
બાણી પંચ, પંચ સ્વર બાજે સ્વરન સહિત બિસ્તારો—રે મન
જ્ઞાન કપુર, ધ્યાન દીપક ધર બુદ્ધિ જ્યોત ઉજ્યારો;
રાવ બહાદુર, યે વિધ આરતી પ્રભુકી સદા ઉવારો....રે મન

(૫૯)

રાગ હમીર કંઠ્યાણુ.

જો ધન ગરજે....આલિ....જો ધન ગરજે, બરસે
મેંહાં—ઉમઠ ધુમઠ ઘોર
જિયા પિયારા બીન લરસે.....જો ધન,
પપૈયા પિયુ પિયુ ગાજત ઘોર, જિયર પિયા બીન તરસ, મોર
કડક વીળુલી કડકે હો.....

(૬૦)

રાગ ખમ્ભાચ.

ગાલી દુ'ગી નીંદીયા ના જગાવો રાજન—
હાં રે....નિકટ અનારી મોંસુ' કિન વર
ઝેરાઝેરી, દીખત સઘરી પનીહારી—ગાલી.
એસો છલખલ કીન રહેત સોતન ઘર પ્રીત,
કરી.....જેસે નિકટ ગમાર, સુધર
પિયા મે' કર ઝેરાઝેરી.....રે નીંદીયા.

(૬૧)

રાગ કુમરી પુર્વી

મગ ચલત કાંન શુ' અટકી
વૃજમે ધધી બેચન જાત શુજરીયા
અપટ છીન મટકી પટકી—મગ.
હુમારી ડગરીયાં બીગાર ડારી શામને
વો તો નાહક અપની હટકી—મગ.

(૬૨)

રાગ ભેરવી.

ધતના તો હો કરો સ્વામી જખ પ્રાન તનસે નીકલે
કહે કહેકી શ્રી ગોવિંદ મેરી જાન તનસે નીકલે
ચાહે જંગાણકા તટ હો ચહે જમુનાણકા પટ હો—
ચાહે સાંવરા નિકટ હો—જખ પ્રાન તનસે નીકલે.
શીરપે મોર મુકુટ હો ચોર કટમે પીત પટ હો
ચેહી ધ્યાન મોરે ઘટ હો....જખ પ્રાણ તનસે નીકલે
સન્મુખ સાંવરા....ખડા હો ચોર ખંસીકા સુર સરા હો
ચાહે તિરચ્છા ચરન ધરા હો....જખ પ્રાન તનસે નીકલે
ઉસ વખત જલદી આના રે....નહિ કોલ ભુલ જાના
અરે....નેપુરકી ધુન સુનાના—જખ પ્રાન તનસે નીકલે
જખ પ્રાન નીકલે ઘટસે, તેરા નામ નીકલે મુખસે
અરે ખથ જાઉં ઘોર દુઃખસે....જખ જાન નીકલે તનસે.

(૬૩)

રાગ સોરઠ.

જપત નામ સળ તોરાદે
કહો સરવસ ધન જીવન તન મન પ્રાણપતિ કહાં મોરાદે
જીન દેખે નહિ પરત ચેન હાય કોટિ કલ્પ સમ દીવસ દેન જાય
કિત જાઉં મોરી આલી કેસે મીલે ચિતચોરાદે—જપત નામ.
વિષમ વિરહ નલ મોહી જગાવે, ઘર અંગન એ કચ્છુ ન સોહાવે
લોક લાજ કુલ કાલ માન સખી ઉન ચરનનમેં વારીદે—જપત.

(૬૪)

રાગ લેરવી ગઝલ.

નાંખ મત ચુરાના હાલકી ખાદમસે રોજ રોજ
હારે....મત લાના.....તાજા બહાના રોજ રોજ
તુજે રોઝી રઆવો દેતે હે રોજ રોજ
તેરી પહોંચતા હે....તુજે આમોહના રોજ રોજ,
અપની ગુન્હાહોકા—તું કર હિસાબ રોજ રોજ
ઉરપે રોના રોજ રોજ....આંસુ બહાના રોજ રોજ

(૬૫)

રાગ ગઝલ ખમાય.

મન મોહનટી મંજુલ મુસ્ત ચાહે જીસ્કી પાંખી
અદામે યારો તબયત જીસ્કી ફસી હુધ હે—મન મોહન.
સૂકુટ મનોહર વિશાલ શિરપે, બાલ લીલકકી અપાર આભા
ગલે વન માલકી હે શોભા કમરસે કચ્છની કરી હુધ હે—
અંગ ત્રીભંગ લઘુકર સોહે, તીરચ્છી ચીતવન
અજબ નિરાલી, પ્રીત વસંત રૂહે રાત ગાત
પર અધર મુરલી બસી હુધ હે.....મન.

(૬૬)

રાગ જલ્દા કુંભરી.

જાવો જાવો કનાઈ મોસે રાર કયું મચાઈરે-જાવોરે.
જાન ગઈ તુમરી ચતુરાઈ કુખરી સંગ તુમ પ્રીત લગાઈ
કર બંગરી કર કાઈ-જાવો જાવોરે.

(૬૭)

રાગ ભેરવી

જન મારો પીચકારીરે કનૈયા ગારી મેં હુંગી-જન મારો.
ફેકત લાલ શલાલ કુચન પર
બોર હઈ રંગ સારી-કનૈયા.

(૬૮)

સીંધુ ભેરવી.

સાંવરીયાંઆ મન ભાચોરે પાપી યાર—
તનકો મનકો પ્રીતમ તુમસે
અંગ ભુજંગ બનાચોરે પાપી યાર—
સાખી—પંખી પીછે ફંદા પડા વહી કફસકે જાલ
વીધના અળ એચી કરો ખીલ ખીલકા જોડન હાર—
મીસ ગોહર જાન.

(૬૯)

હોલી રાગ.

યમુના તટ રામ જોલે હોરી—યમુના.
દોડ દોડ પીચકારી ચણાવત (૨)
અખીર શુભાલ ભરે જોરી—યમુના.

જાનકી બાઈ.

લાવણી

રામ કહેા, રઘુવીર કહેા આહે રામચંદ્ર રઘુનાથ કહેા
 આહે રામાપતિ રામચંદ્ર આહે ઈશ્વર કંઠજ્ઞાસિન્ધુ કહેા
 પ....ર....પ્રહ્લાદ પરમેશ્વર આહે રઘુવંશી રઘુનાથ કહેા
 આહે પુરુષોત્તમ પરશુરામ આહે પાર્થ ભૂમનન્દ કહેા
 અધમ ઉધારન જગ પ્રતિપાલન આહે હીનાનાથ કહેા
 આહે જગસ્વામી અંતર્યામી ખુદરૂપ જગનાથ કહેા
 રાધાભ કૃષ્ણ કનૈયા આહે ગરૂડ કવચ ગોવિંદ કહેા
 આહે મનમોહન ચૌરહીસર માધો નન્દસુત્ર ગોપાલ કહેા
 ચૌવિહારી ગીરિધારી વનમાલી આહે, યશોદા કે લાલ કહેા
 આહે બીહારી, વૃજવાસી કેશો કમલનયન ત્રિપાઠ કહેા
 રથામ આં વરે કૃપાલ આહે, હીનદયાલ કહેા
 આહે કિશોર માખન કે ચૌર આ નાગર આતન્દ્ર કન્દ કહેા
 સિતાપતિ, પ્રહ્લાદ મહીધ્રુવ આહે, અગ્નિઆદાનન્દ કહેા
 આહે રામાપતિ રામચંદ્ર આહે ઈશ્વર કંઠજ્ઞાસિન્ધુ કહેા
 કૃષ્ણ મચ્છ વરાહરૂપ નિષ્કલંક આહે હથ અવતાર કહેા
 આહે ભવભંજન અશ્વમેધ ગંજન આહે શરન રખવાર કહેા
 વામન ભગવંત પાસુદેવ ન સિહભ નારાયણ કહેા
 આહે હામોદર અલખ પ્રભુ આહ વિશ્વરૂપ ભગવાન કહેા
 શાહ આલીભ કહેવ હે આહે મદાન મુરાહ કહેા
 આહે રમદાતાર રઘુરાય આહે નંસીવાલો કહાન કહેા
 ભરીબનિવાજ આહે અધિરાજ વૃજરાજ આહે,
 હીનન હો બધ કહેા—આહે રામાપતિ.

(૭૧)

(રાતની બઢગી.)

પુઠાવંદ ખાવીંદ પરવરદેગાર
 નમું તારી હરખાહે હું ખાકસાર
 થયો રોજ આખર શરૂ થઈ છે રાત
 પને ગણ કરવાથી હું છું પછાત
 હમાણુ પુઠાવંદ જગતના તું ખાપ
 હયા કર મને સાડું ઠહાપણુ આપ
 કે ભુલો સુધાડું હો રોજ રોજ
 બલાધ વધાડું કરી નીત્ય ખોજ
 બહું હકમે મારા તે બનું નહીં
 બહું જે મને તે તું બણે સહી
 બહું આજીવેથી નમી ને પુઠા
 કરું છું દુધા અસીસો દે સદા
 કે તારી મદદથી હું રાખું વીવેક
 મનસની ગવસની કુનસનીથી નેક
 મને પાસ બાનામા તારી સુવાડ
 બલા કામે કરવા સવારે ઉઠાડ,

(૭૨)

રાગ અંગેજી.

જોવ જોવ જોવ યારો જરા મને જોવ
 મારા જેવો ઝેશકી ફાંકડો કોઈ મલે નહીં જોવ
 જીવાન મારા જેવાને શું છે યારો જોલો
 પરજી કાય નહીં સેરા જાથે વીચારીને જોલો
 કોરસ—માથ દીકરા રમણું સેરાં મારી
 સેરાં મારી ઓ દીલખર ખ્યારી—
 ફેરવસ તું નેચોડેગાડી ચોડેગાડી ઓ દીલખર—જોવ બે
 કરાંટાનું કંદેર

(૭૩)

રાગ લીમપલાસી.

રંગ બદલે દશા બ્યારે મંદ થતી વેરણ—રંગ.
 મીત્ર મારક રીપુ. થાતાં સાંતી સુખ ભવાં
 ભુપતી રંક દેખાતા—દશા બ્યારે.
 બાળે આ રચતી થઈ મારી થયે હું લાચારી
 એ ગતી ભાગ્યરે તારી—દશા બ્યારે.

(૭૪)

રાગ માંડ

અવસર ને વશ બસ થઈ રહેવું દુઃખ આવે તે તો સેહેવું—
 દુઃખ આવે તે તો સેહેવું પ્રભુ રૂઠે કેને કહેવું—અવસર.
 વેળા વશ સીતાનંદ થયા વનવાસી
 વેળા વશ દ્રોપદી થઈ સૈન્દ્રી દાસી
 એથી શીક્ષણ લેવું—(૨) અવસર.
 વેળા વશ નળ ગ્રય ગયા જુગારે હારી
 ભટકી હમયંતી વન વત હાથે ખીચારી
 છે ભાગ્ય પ્રબળ એવું—(૨) અવસર.

(૭૫)

રાગ આશા બજન.

તોફાની દરીએ નાવ તમારું ગોથાં ખાયરે
 મસ્તાની દરીએ નાવ તમારું ગોથાં ખાયરે—તોફાની.
 સાખી—મયાપી સુતાસુ મુરખ બગી કરે જટ સહાયે આ
 પાપી પવનના ખાઈ પછાડા બાઠે જઈને ભરાયરે—તોફાની.
 સાખી—મહા સમુદ્ર તો મગપી આવ્યા બાઠે ખુંચી ભાય આ
 લખ ચૌરાશી બંદર કીધાં ફોકટ ફેરો ધાયરે—તોફાની.

(૭૬)

હોરી રાગ.

બીનું બાદલ બીબુલી ઠહાં ચમકી બીનું બાદલ
ના દેય બરસે નાદઈ જરબે
જોરીયાં કે મામે જાંઘ્યા ચમકી
બીનું બાદલ બીબુલી—

ભાનકી બાધ.

(૭૭)

રાગ કલ્યાણ મમન.

મોહીની તું પ્રાણ પ્યારી લલના રસીક મારી—મોહીની,
સુધામંદ સમીતે પ્યારી શાંતી રતી ભરનારી
નવલ કીશોર મારા જીવન આધાર પ્યારા
સુકુંઢ માધવ મુરારી વંદુ પદરજ ભયહારી
સ્વામા સલુણી મારી સુખદા સુકોમળ હારી
કુસુમા સુગંધ પ્યારી કુસુદા કલ્યાણકારી—મોહીની તું.

સતી દેવહુતી.

(૭૮)

રાગ પીલુ.

સોચ સમજ નાદાન પ્યારે આશક હોકે સેના કયાબે—સોચ
જીવ નગરીમેં કયા ધર્મ નહીં
હિસ નગરીમેં રહેના કયા બે—સેચ
હરી ભજાસે પાર તરે રે
ઘોહી દીલકા આશજ હયેરે—સોચ.

(૭૬)

રાગ વાઘેસરી

દુનિયાં દુઃખ ભરી
 જાતિ ગઈ ગળી—દુનિયાં.
 વૈભવ આ દુઃખ હાથક છે
 લીલ ધાયલ છે
 જગ કાયર છે
 જા સંસાર સરી—દુનિયાં.

સીધાર્થ ભુજ.

(૮૦)

રાગ કલ્યાણ કૃનાલો.

અરે આ નિઃશ વાડીનાં જીવન પુષ્પે ખરતાં જાય
 નહીં કુલ્યા નહીં કાલ્યા નકો માળી બચાવે હાય—અરે.
 અપટ સંસાર પવનની વાચ બીચારાં બહાવરા તે થાય
 છુપાયા સ્વાય જાડીમાં અરર ત્યાંયે ગયાં વિધાય—અરે.
 વીંટ સે માં જિજ્ઞાસે લઈ લોગવરા લોગ બને ચેલાં
 મઝા સુષી કુટી લેવા ઉછળા મારતાં ચેલાં—અરે.
 મુરી થઈ વાસનાના એક બીજી ઉલી ત્રીજી ઉલી
 મળ્યું જીવન જોવન મળ્યું જોવન છે રસ કયાં—અરે.
 મળ્યો રસ કોણ પીનાં પીનારાં છે પણ પ્રીતી કયાં
 થઈ પ્રીતી પણ યાંત્રિ ના ગ્યા કુક્યાજ ત્યાંના ત્યાં—અરે.
 અધુરી જાથ અધુનાં કોડ મુખ માળી તું માયા છોડ
 ખીલાવી પુલકા લોળાં જગત ઉદારમાં મન જોડ—અરે.

સીધાર્થ ભુજ.

(૮૧)

રાગ સિધુ લોરવી

આજ મેં લરૂં ગી સેયા અપને પીયાકો જાને ન દુઝી
 ઇંતની બીનતી મોરી માન લે સેયાં
 વાળે લુહી વાળેદાર હો રહુંગી સેયાં—આજ મેં

(૮૨)

રાગ કાલીંગડો.

નહિ ચીજ કોઈ ગળી ગરજ ચમ નહીં ચીજ કોઈ ગળી
 માનવંત નિજ માન મુકી દુશ્મનને પકતા ઢંગી—ગરજ.
 બળીયા પણ નિર્બળને નમતા રાય રંક ઘર બાય
 સે.નું પણ મોંઘું થઈ એસે કળી શકાય ન કળી—ગરજ.
 સમયાધીન થઈ એર હળાહળ પીવું અમૃત ગણી
 જઈ મહા સતીને શીથ નમાવો બાયે આપહા ટળી—ગરજ.
 સતી અનુસયા.

(૮૩)

રાગ સોયની.

એરી જશોદા તોસે લડંગી લડાઈ
 તોરે કુંવરને ધુમ મચાઈ—એરી.
 કાહુકી ઉચક દુધકી મટુકીયા
 કાહુ કે શીરકી ગાગર છરકાઈ—એરી.
 બીચ ડગ મોસે રોકત નટવર
 આંદ હસત પ્યારે બ્રોજકી લુગાઈ—એરી.

જલસા સંગહ.

(૮૪)

રાગ માંડ ભજન.

મારે મહીરે પધારે યોગીરાજ મહારાજભોજન કરાવું મનભાવતાં
 ઘેબર ધારી જલેળી શીરો સુખકી
 મોતીચુર ને મેચુર ભાંગે સુખકી
 તથું તદબીરે કાચળી વડી તમ કામ
 નેહિ નીપજવું શક ભાત માતનાં
 રૂડા રાઈતાં બનાવું ભવ ભતનાં
 અતી બુક્તોથી પીરસું પ્રોતે ધરી બીજ—ભોજન.
 સતી અનુસયા.

(૮૫)

રાગ કાર્તી કહરવા.

જોગી રૂપ બનાયો રાવનને
 બન સ્પતી પર આશન લાયે
 સીતા પાવા યો ઉઠ બોલી
 તેરોરે કાલ જોગી યહાં લે આયો—જોગી.
 એક બન હુઠા સકત્ર બન હુઠા
 જલ હર કર્હી ન પાયો (૨)
 જોર ખાતકી ઇચ્છા નાંહી
 જલકો ધ્યાસો જોગી તેરે દારે આયો—જોગી.
 સીતા જલ બરી બરી લાઇ
 તમ ચે છમ દીખલાયો
 ખાંહે ખાંદ જોરી ચે હારી
 તમ લંકાકો ધ્યાન લગાયો—જોગી.
 રામચંદ્ર બન ખડકો સીધારે
 લછમન ઘોર ન પાયો (૨)
 ગરૂડ પંખ રખવાઝી છન કે
 મારે ચાંચ રામા નીચે ગીરાયો—જોગી.

મહામહા હુસેન.

(૮૬)

રાગ પીલુ કુંઝરી

ગયોરી માઇ પીયા ગ્રી દેશ ગયે—
 પીયા બી દેશ ગયે—ગયોરી,
 લીખ લીખ પતીયાં લેજી સેયાંકો
 હુર બી દેશ ગયે—ગયોરી.
 જનસે ગયે માધુ સુધહુન લીની
 સમવા છોક ગયે—(૨) ગયોરી.

મીસ ગોહર બાન.

(૮૭)

રાગ કાનડો ખ્યાલ તાલ.

શશીધર બીધધર શુભ સુતાધર
 શુભધર શીવ શંભો દીગંબર
 અક્ષ માલધર ત્યક્ષ વરલધર
 ધર ધર ભરમ ધરન વ્યાઘાંબર શીશ ગંગધર ભુટજટાધર
 કંઠ વ્યાલધર પંચ બહન ધર—શશી.

(૮૮)

સુકન્યા સંવિત્રી.

શા માટે શ્રમ કરે સતી તુજ પતિ ભકિત સાચી (૨)

હવે પુત્રો વળ તું પાછી—

સાખી—સજ્જન કેવ સાથમાં, મેં કેવ ભરીયાં સાત
 મિત્ર સાથે સુણુએ હવે, આ દિન વનીતાની વાત
 ધર્મ જે વેદ પુનાણે બણીયો, મુખ્ય ધર્મ ગહરથા શ્રમ ગણીયો
 કૃપાનાથ મમ પ્રાણુનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી (૨)

વળું મહારાજ કેમ પાછી—

યમ સુણી વિવેક ભરી મૃદુ વાણી, થયો મત્રજ અતિ મન શાણી
 સત્યવાનના જીવત વિના કાંઈ ધૃષ્ટીત વર ચાચી (૨) હવે.
 ભાગ્યવાન તું અતિ દુઃખ આવી થાય કોઈથી મિથ્યા નવ ભાવી-શા
 પતિ સંગીય શ્રમ નહી જરી, જ્યાં જાએ મમનાથ
 તમ વૃત આપ કૃપા વડે, ત્યાં આતું તમ સાથ
 સંગત સજ્જન તણી નથી સોંધી મૈત્રી સંત પુરૂષની મોંઘી
 કૃપાનાથ મમ પ્રાણુનાથ શું રહી વૃત્તી રાચી (૨) વળુ
 યમ અથે સુક્ત સંભાળુ તારું જુદામાં વૃદ્ધિ કરનારું
 સત્યવાનના જીવત વિના કાંઈ ધૃષ્ટીત વર ચાચી—હવે.
 ઉત્તમ વર જે આપ્યા ભાવે, હજી પ્રેમકા પુરૂષ આવે-શા.

(૮૬)

કાહરવા કુમરી

કાલી બાહરવાને ઘેરલી દેખો સંયાંજી કાલી બાહરવાને ઘેર લઈરે
બીજલી ચમકે જ્યા મોરા ઠર પાવે કાલી બાહરવાને ઘેર લઈરે
ઝીણી ઝીણી છુંદીયાં બન્ને યૌ બન્ને

છબક છબક સારી ભીજ ગઈરે (૨)

પડતા કુંવાર મોરા ભીજતાં સીંગાર સંધ્યાં
મોરી અંબીઆ બીગારીની દેખો સંધ્યાં—મોરી,
કેન ઘડી સાથ મે પાની નીકસ ગઈ
અથેસે પાંનીસે મેતો હાર ગઈરે
ફેરકી લપટ મોરી નથકી ઝપટ સંધ્યાં (૨)
મોરી કમરવા લચગઈ દેખો સંધ્યાં—કાલી.

(૮૦)

સાલ સુબાગક રાગ કલ્યાણ.

ગુજારો નવું વર્ષ સુખ સંપ સાથે
પુઢાને રહો હાથ મુજ કેમ માથે—ગુજારો.
સુખી કેમ છે આપણી આ નાજે
મુજારક તમેને નવું સાલ આજે—ગુજારો.
ગુજારો વરસ આ અમનને ચમનમાં
વસાવો ભલા ખ્યાલ ખુબ નેક મનમાં—ગુજારો.
વધો સંપત્તિ સંતતી સાથ રોજી
પુઢાવંદ રાખે તમેને વ્યો મોજી—ગુજારો.
રહો ખુશ તમારી બધી આશ પાંખી
પુઢા પાક આપો સદા નેક નામો—ગુજારો.

(૯૧)

પતિ ભક્તિ.

સંસારમાં સતિઓ તણો પતિ દેવનો પણ દેવ છે
 કલોયુગ મહિં આ પ્રેમદાને સ્વર્ગ એ પતિ સેવ છે
 અભાવ પ્રિય તમથી કરી જગમાં જે નારી સંચરે
 નારી નહીં પણ નાક્ષત્રી પતિ સેવ જે મન ના ધરે-૧.
 બહુ મર્મના બોલો વદી જે કંથને સંતાપતી
 ધિક્કાર છં ધિક્કાર છે દુઃખ કંથના નવ કાપતી
 શ્રંગાર હાર શરીરનો નહિ કંથ બુધણુ જે ગણે
 નારી પ્રત્યક્ષે રાક્ષસી એ સાક્ષમાં કવીઓ બણે-૨.
 સેવા કરીને કંથના રીઝાવે કામીની
 સ્વર્ગે જવા પરીશ્રમ કરે ધીક્કાર એવી ભામીની
 દેવીને દેવો પુજતાં તણ કંથ શરમાતી નથી
 “સુસાદ્ધ” કહે તે સુંકરી વંધકુંઠમાં જાતી નથી-૩.
 વૃક્ષો મહીં વેણી સદા ચડતી રહે ઉમંગમાં
 પતી સંગ તેન સતી આપતી રમતી રહે રસરંગમાં
 શોભા ધણી છે પતી વીપતી આવી પડે
 બાણે નહીં પતી ભડિત શું તે નકંમાં પડે-૪.

“સુસાદ્ધર.”

(૯૨)

રાગે પીણુ છબલા.

દાહાર કયાણુ કેમ કરી હું વીસરું ગુજ ઉપકારે—કયાણુ,
 વન ભાડે તેં ધરતી દીધી વન દામે જળ આધારે
 દીધો મુજ છવ કાજ મક્ત તેં પવન તણો આધારે
 ચદ્ર સુરજની અજબ રૌશણી મેઘ પડે નવ ધારે
 અગણીત તારા અમકાવે છે ગગન તણો વીસ્તારે—કયાણુ
 ઝાડ પાનને ફલ પુલો દે હુનીયાને આધારે
 મુજ સુખના સૌ સાધન સધી સરજ્યો તેં સંજારે—કયાણુ.

(૯૩)

રાગ છંદલા જંગલા મઝા.

જ્યાં દેખે વહિ મોળુદ મેરા શ્રી કૃષ્ણ ખ્યારા હય
 ઉસીકા સળ હય જલવા જહાંમે આશકારા હય
 ભલા મખલુક ખાલીકકી સીકવ. સમજે કયા સુમકીન
 ઉસીસે નેવ નેવ યહ ચાર બેદોને પુકારા હયે—જ્યાં.
 ન કુલ્ચ ચારા ભલા લાચાર હાર કે બેયઠે ખીચારે
 બેદ ચારોને તુઝકો બહોવ ખીચારા હયે—જ્યાં.
 કોઈ તુઝકો પુકારે પ્રહા કર્વા એક કહેતે હય
 કહે નીરલેખ એક જ્ઞાની દયાની ક્યાન ધારા હયે—જ્યાં.
 બહુવ દુસ્વર હય ભવ સાગર ન પારા વાર સુઝે
 હમે કહેતે હય કર ભેડ નાથ તુંહી સહારા હયે—જ્યાં.

(૯૪)

રાગ છંદલા મીઝાટી.

મોહ કાંઈ તું ધુટે બંદે મે તો તેરે પાસમે
 નામે કોઈ કીરીયા કર્મમે નામે ભેગ સન્યાસમે—મોહ.
 નામે પેચી નામે પંડીત નાકાશીફિલ:સમે
 ના રહવા મેં શ્રી દ્વારકા ના રહવા જંગજાયમે—મોહ.
 ના રહવા મેં મકા મહીના નાં રહવા હીમલયમે
 ના રહવા મેં જંગલ સહારા મેં રહવા ખાંશ બાથમે—મોહ
 કહવ કમીરા સુને ભાઈ સાધુ સળ આપનકે આસમે
 ભે બે/બે તો તુસ્ત મીલું મેં છન બરકે વલાસમે—મોહ.

(૯૫)

રાગ આશાવરી.

હમ રહીયે રાત ખીરહન કે પાસ
 પવ પવ પ્રીજનાર છુંદ બરસી—હમ.
 બાટ ઘાટ સળ રોકવ ટોકવ
 અંબ નમ્બાનું મેયે તેહારી ભાવ—હમ.

રાગ કોશીઆ ભજન.

શ્રી સત્યનારાયણ શર્ણુ તમારે આગ્યો અંતરભરીરે—શ્રી
 મોર મુકુટ પીતાંબર પેહેને નંદ કુંવર જહુરાધરે
 માત જશોભતી કે વન કોમલ કૃષ્ણ કુંવર કનાધરે—શ્રી.
 મહા પદમ ગીરધારી તોરે શંખચક્ર સુખદાધરે
 બ્રહ્માદીક સનકાદીક સેરે એતોરી ચતુરાધરે—શ્રી
 જાલ તીલક કર બંસી બાજે મોહલીઓ જગ છાધરે
 તોરી લીલા તુંહી પેહેચાને આ પામર જીવ પસ્તાધરે—શ્રી.
 અપરંપાર અપાર હી લીલા બરન ન કરી ન ભાધરે
 નિશકાર નિરંજન પ્રણયુ આપદરસ દીલ ગાધરે—શ્રી.
 ખીંડ અધરમી બહુ કુકર્મી પાળક પ્રભુ મન ભાધરે
 સપ્તીસર્વ તુંમરે શરણે કરતાપ્રયુ સુખદાધરે—શ્રી.
 પુણીમાં દીન પ્રેમ ધરી કે કરે વિધી જલ ચાહીરે
 પુણ્યમનોરથ પામેસીદો એમાં નહોં નવાધરે—શ્રી.

રાગ જંગલો ગઝલ કવાલી.

હમારે સરવરે આલમ કાફતમાં કોઈ કયા બને
 ખુદાસે મીલનાચહે તો મહોમદ કોંખુદા બને—હમારે.
 મરજ કબ મીટતા હયેમેરા હવાસે ઇન વખીમેસે
 હમારે હર્ફી ફાફ મહોમદ સુસ્તફા બને
 મહોમદકો ખુદાબને ખુદાકો સુસ્તફા બને
 કહે ઇસ રમ્ઝ સેન્હોહી બે સર વનસે ખુદા બને—હમારે.
 વમજા હય ન જીજતકી ન ખવાહીય હુરો ગીલમાકી
 વમજા દીલ હમારેકી હબીબેકી ખીયા બને—હમારે.
 વોહ કબપાદા હયે લેહોકો બે કાઝી દુધમેં ડુબાવા હય.
 ખુદાસે જલ મોહમદકી અગર કોઈ ખુદા બને—હમારે.

(૬૮)

રાગ બીહાગ પદ.

ચલના હોગા જરૂર એક દીન ચલના હોગા જરૂર—ચલના.
 લછમન તમ અમર બે હોત રહેતે કબર સોં દુર
 સોહી જગમે રહેન ન પાયે સમજ દેખ નર કુર—ચલના.
 રાવન કુંભ કરણ બડે ભેધે કેહવ હતે હમ સુર
 કઠીન મોતસે વોહી ન બચે મીલ ગયે માટી ધુર—ચલના.
 જમશેદ ફરેદુન મહમદ ઇસા ઓર રાજ ધર્મ કે સુર
 ગયે જગતકે મેહમાં હોકે દેવી દેવતા હુર
 અરબુન તમ ક્ષત્રો નહીં જગમે કરન હાન બરપુર
 પાંચો પાંડવ ધીર પ્રતાપી હો ગયે ચક્રનાચુર—ચલના.
 પીર ગયે પયેગંબર બી ગયે મરે ચાંદ ઓર સુર *
 કહે કબીર ભક્તિ કબ કરનાં ઠાંડો કાલ હજુર—ચલનાં.

(૬૯)

રાગ આશા કવાલી.

જગતકો જાન લે સ્વપના
 સમજ મન કોઇ નહોં અપના—સમજ.
 છનો ધર ક્રુતતે હાથી હજારો લોક થે સાચી
 અમ વોહો ગયે માટી આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર
 છનું ધર લાલ થે હીરે છનું મુખ આવતે ખીરે
 તીનોકો ખા ગયે કીડે આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર
 છનું ધર લટક મરેહ પાધાં છનું ધર રંગ ઓર રાગા
 છનોકો ખાગયે કાગાં આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર
 છુટી કાયા છુટી માયા છુટ કે ખેલ બનવાયા
 અજુ હું ચેત લે ભાઇ આખીર ખાખ હો જાના કે આખીર

(૧૦૦)

રાગ માંડ

શુભ વેળ ખીતી જાત હયે ભજ લે નાથજી
અચ્ચે દીન નીકલ જાત હયે સમર લે નાથજી—શુભ.
બહેત ગઈ થે હી રહી ખ્યારે અબ તું ચેત
કાલ તીરૈયાં ચુગ રહી નીશ દીન આયુ ખેત—શુભ.
ખ્યારે તુમ પ્રભુ ભજનમં દેર ન કુચ્છ લગ ચે
કયા જાને યા દેરમં સાલ રહે કે જાય—શુભ.
ધન ભેગન તેરા ચુંહી જાયેગો જા વીધી ઉડત કપુર
ખ્યારે અબ ગોપાલ મજ કયું આટે તું જગ ધુર—શુભ.
આજ નહીં મેં કલ ભણુ'કલ કહે પ્રીર કાલ
આજ કાલ કરત કરતહી અવસરજાતહી ચાલ—શુભ.

(૧૦૧)

રાગ સોરઠ.

ભજ ભાવ થી ભગવાન તું માનવ નીંદા માન સુકી જરા
ઉંચે કુલ જનમે કહા જો કરની ઉંચ ન હોય
કથન કલશ સુરા ભયો નંતન નાંદા સોય—ભજ.
જો કોઈ નાંદે સાધુકા સંકટ પાવે સોય
નર્ક હીમે જનમે મરે સુકા! કળુન હોય—ભજ.
નાંદકકા ઘર થોં જાયગે જયાં પાનીમે લોન
કહે સુનો સંત હો નીંદ કરીએ કોન—ભજ.
મેરે નીંદક મત બરો જીવે આઠ ગુગ આઠ
હમ તો સહયુર પાંધયા નીંદકક પ્રસાદ—ભજ.
નીંદક મેરે રાખીએ આગન કુટી છવાયે
બીન પાંતી સુ ભુન ખીના નામોળ કરે સુભાવ—ભજ
નીંદક દુર ન કોળ બ દીજે આઠર માન
નીંદકલ વન મન સબ કરે બક બક આનકી આન—ભજ.

માસ્તર દામોદર જગજીવન.

(૧૦૨)

રાગ કાફી ગઝલ.

સરસ સાથી ખરો નહે. અશો જરથોસ્ત પયેગંબર
 દરૂદ તારાં રવાન ઉપર અશો જરથોસ્ત પયેગંબર
 અમારી દાદ તહે દીધી તબવી તે બદી દીધી
 ઉતારી નેક રાહો પર અશો જરથોસ્ત પયેગંબર
 લડાઈ તું લડયે! સગની અહુર મઝદ મહોળતગી
 સુકી માલો મહેલો જર અશો જરથોસ્તી પયેગંબર

(૧૦૩)

રાગ સીઆનો કાંનડો.

આનંદ આનંદ આપ પ્રભુ તું હૃદયની સાથે વરસ નવામા
 એક ખીબ સંભાળી ગહીંય પ્રમ તણા પેહિરીને જામાં—
 કુટીલ કામનો નાશ કરી દે પ્રેર તું અમને સત્ય જાનામાં
 લોક જીવે અંતરનું દરપણુ
 જીવે ન જીટી સુહગતામાં
 એવા દે તુ ખ્યાલ હમેને શાંતી વ્યાપે તોજ ધરામાં—

(૧૦૪)

રાગ કદયાણુ.

માત પીતાને નમી આલીએ—માત.
 સુખો તમાં સૌ સમાયે
 બેહિની સુખો તેમાં સૌ સમાયે—માત.
 આબા અપાર તે માત પીતાના
 કેટી કેટી ન વલાયે
 બેહિની કેટી કેટી ન વલાયે—માત.

(૧૦૫)

રાગ કુદચાણુ.

નીતે હુંતો પ્રીતે હરી શુન ગાવું
 પ્રીતે તે પ્રભુની પરમ સુખ પાવું—નીતે.
 જળે જવાળાએ કુલે ડાલે તનખે યા પહાડે (૨)
 બેવું લીલા જગદીશ્વરની જહાં બાઉ—
 પ્રીતે તે પ્રભુની પરમ સુખ પાવું
 નીતે હુંતો પ્રીતે હરી શુન ગાવું.

(૧૦૬)

રાગ જીએડી જલ્લા

ગમતા ગીતડાં ગાવા ચાલો સૈયર સાથ—ગમતાં.
 સજની સમજી સાર સુધારો સ્વસંસાર
 નીરમળ મનથી સુખ રૂપ શીખ સુઘડ પછે સજ સુગડજ નાર—
 કથન અસલનું શ્રવણ કરીને શીખવાની આવી આ વાર—

(૧૦૭)

રાગ લેરવી ગઝલ.

નેક વીચારો મનમાં લાવી
 જે સવ વચનો બોલશે—નેક.
 જેને નેકી મનથી લાવી
 તે સુખમાં રૂઢ તોલશે—નેક.
 ખુશ વીચારે મન લોભ વી
 દુષ્ટ વચન સુખ બોલશે—નેક.
 કરે બદી જે જગમાં આવી
 અંતે હાથો ચોલશે—નેકી.

(૧૦૮)

રાગ લીમંપલાસી.

(વસંતની ગરબી.)

આહા વસંત શી ખીલી વન વાડીએ
 રંગ કેવો ભરીએ રૂપાળો—આહા.
 સોળે શણગાર સજ્યા સહીએ નાણે
 શી તેની શોભા નીહાળો—આહા.
 સાખી—પંચરંગી પલ્લવ રૂપી વાધા સજે તરૂં વંદ
 કેાકીલ કેાચલ રીઝવે વસંતના ગાંધ છંદ
 કંઈ કંઈ આપીને બહાર વસંત જીએ આજ (૨)
 કરે રૂડા કાજ અને સજે રૂડો સાજ
 હીલ મીલ કુલ જગત મધે બસે આજ
 જીએ બધે તરૂં તાજ ગીજ કરે રાજ
 અતી અચરજ કુલ જગત પર વર પામેરે (૨)
 ખરા રૂડા તાગ જથ જગતમાં ભમેરે
 બેઢેની ઘેટી થઈ અત્રબેલીરે હુંતો સંગે ખરી ઉમંગે ભરી
 નામ નીત ભણું નાથ તણું તો હીત કરી સુરીત કરી—આહા

(૧૦૯)

રાગ આશાવરી.

ગરીબોને કોઈ કંઈ સતાવે (૨)
 હાથ જુરાને કંઈ ન આવે (૨)
 મુખ પર તે દયાનત ધરાવે—ગરીબો.
 સાખી—માયા જુડી છે નકાંમી લોભ જુરે જંગલ
 સાક્ષી છે મેઢેર તારો તું ગરીબનો બાપ—ગરીબોને.
 કાંઈતું કટેસર.

(૧૧૦)

રાગ સોરઠ ગરબી.

શેલી રહી સુંદર સેલા શી સાંજની
 શેલા શી સાંજની શેલા શી સાંજની
 ખીલ્યો શો કુદરતી કુજ બહાર આ
 દીપે શાંતી સમી કન્દ સાંજ અઃજની—શેલી.
 સાંખી—સોનેરી સુજ ધીમે પરવત પાછળ બાય
 કુદરત રંગ નીહળતો નમતો સંધુ સમાય
 રૂપેરી નીર મોજે ભરતીના ઉડતો (૨)
 મથે મલવાને મીન શશી કીરણ કજની—શેલી
 સાંખી—શીતળ મંદ પવન વહે બેઠેકે કુલ સુગંધ
 પંખી ચારો લઈ વગે પંથી બોલે પંથ
 તાન શશી સમાઝબુકે આભમાં બાજે શશીને
 કહે કે રમવા આવ પાસની—શેલી.

(૧૧૧)

રાગ પીલુ.

નમન ત.છ હે છે સુખી જીવનની
 વળી જી છે મોહાટપણની નીશાની—નમન.
 વધે છે ન્યામત સુને સુકથી તો
 સદા શેઘથી તો થશે પુષ્પ જ્ઞાની—નમન.
 મીબાજી થયાર્થ કોન્નો જન્મ પામે
 મહાબલ વધે બે કરો મહેરબાની—નમન.
 ખરો બોલતો બંધથી છોડવે છે
 મહેલ દીયે નેક બજતી કરાણી—નમન.

ફીરોબ.

(૧૧૨)

રાગ સારંગ.

દાવર સુનજે ઝરજી મારી
 એ જગ વાલી મારા મનની આશા
 રખ તુ પાર ઉતારજે—દાવર.
 માથું મુરદો વાલી દેજે દેજે થજે રખ તુ વાલી
 વાલી તારી જગપે સદપે રખપે વારી વારી જાઉં સારી હર પલ
 તારી જગપે સદપે રખપે વારી વારી જાઉં સારી હર પલ—
 સાખી—તરસી તારી પ્રોતડી તુજ વાણુ ધુલ સંસાર
 જગ વગમાં ઘટ ઇશની તુંહી કુલ આવાર
 તન મન કુતબાનં કહે હાદમ હર પલ તે તુમનું ધ્યાન—

કાંટાનું કટેસર.

(૧૧૩)

રાગ માંડ.

યાદે ખુદાનીજ મનમાં દીલ શાંતી લાગે મીડી મનમાં—યાદે.
 વાલી બી તુંહી જગ વાલી તું આલી—
 યાદે રાહત મન મલીરે—દીલ શાંતી
 સાખી—જલ થત પર પ્રીત તુજની આશા તુજ પર નીત
 આપ આપ નેક રોચણી કે મન પતકાશે પ્રીત
 ચીત મન હરદમ રમ પર ધરજે મનમાં રખને ભજજે
 જગને વ્યાપી તેને ધરજે કર જોડી પ્રીત કરજે
 હાં સમજે સરજત ભજજે પ્રીત પ્યારીને હાં ધરજે (૨)
 ભમે ચીત મન તારા ચાહમાં (૨)
 ભમે ચીત મન તારા વાલી બી તુંહી
 જગ વાલી તુ આલી—યાદે રાહત.

કાંટાનું કટેસર.

(૧૧૪)

દોહરો.

સીંધનો અંદર કરાચી અંદર નેટીવઝેટીનો અસવારી
 દ્રામ ટકોરા કરતી ચાલી જાયે અગીચે સરકારી
 વરૂ વાંદરા જાનવરોનો જોવાનો ખુબી ન્યારી
 સદર બંગલા શુ જુવો છે જુવ બંગલા બહ બારી.

(૧૧૫)

કવાલો.

નવોઢા નાર નખરાળી પતીની શું કરે સેવા
 તદન જુકું બરડનારી પતીની શું કરે સેવા
 ખડી રહીને અગાશીમાં સુકાવે બાલ પોતાના
 અતીશે જીંઘ લેનારી પતીની શું કરે સેવા
 નહીં પુજા નહીં પત્રી જપાનાંશ હાથમાં છત્રો
 રૂમાલો છે જુવો કેવા પતીની શું કરે સેવા
 પ્રથમ નાના પછી મોટા કબાવે ફેનશી ફેટા
 મુલાયમ પોલકાવારી પતીની શું કરે સેવા
 જોખનવંતી ઝરૂખામાં બેડીમેડી કરે નખરા
 નહીં લેવા નહીં દેવા પતીનો શું કરે સેવા
 સંપુલ શહેરમાં જ્યારે કઢંગી રીત થઈ ચાલુ
 ત્યારે પરગામની કુરડ પતીનો શું કરે સેવા
 સાસુ સુરખ વહુલોળી સરીખા રંગનીજેડી
 ન જાણે શેકીને પાપડ પતીની શું કરે સેવા
 અંતર જેનું સદા કપટી નઆપે સંતનં અપટી
 કહે મણીલાલ તે પૈરી પતીનો શું કરે સેવા

(૧૧૬)

રાગે પીછું જુલ્યા.

પતીવરતા નારી પાતે હયે પતી તકદીરસે
 પાને હયે પતી તકદીરસે સુકી રાટીસે ઠંડે નીરસે—પતીવરતા
 ઘોર કીસીસે કામ નહીં કુછ ગ્રીત એક અપને વરસે
 પર પુરસનકે માનેક મોતી બહતર સમજે પત્થરસે
 શુકે રેશમી સાડી પર (૨) જો હો ગયેરકી
 રાજ અપનેહી કટે ચારસે સુકી રાટીસે ઠંડે નીરસે—

(૧૧૭)

નવા વરસનું ગીત.

જન્મોસ્તીએનો ઉત્તમ દીન આ
 નવા વરસનો આજેરે હારે નવા વરસનો આજેરે
 અહુરમઝદની મેહેરથી આજે આનંદ વાળાં વાગેરે
 હારે આનંદ વાળાં વાગેરે—જન્મોસ્તી.
 ઘેર ઘેર નોરણ પુલથી સમારી ચોક પુનવો સાશરે (૨)
 હસી ખુસીથી બહ દીન આવા દેખાડે દાદારે હારે દેખાડે દાદારે

(૧૧૮)

રાગ મહાર.

રૂમ રૂમ જંદરીયાં માસે—રૂમ રૂમ.
 અપને પીયાસે શું કહે—રૂમ રૂમ.
 રાત અંધારી કાલી બીજલી ચમક
 મનમી સુતીયા પે વારીઆ (૨)
 પાપી પપૈયા અપની શું કહે—રૂમ રૂમ.

ખારા સાહેબ.

રાગ સોરઠ ગઝલ.

માનલે કહેના મેરા દુનીયાંકી લાલચ છોડ દે
ચાર દીનકી હયે જીંદગી આખીર હયેસો બચગા
સખ તમકસે હીલકો હટા (૨) હરીકે ચરણમે જોડ દે—
ચો હયે સખી દુશમન તેરે જીનકો પ્યારે તું જાનતા
લજન કર પ્રભુકો મદદા (૨) સખસે તું પ્રીતી નેહદે—
એ હયે મનુષ્ય જનમ નેરા પલ પલમે ખીતા જ રહ્યા (૨)
પ્રદ્યાનંદ ના મીલે કબી (૨) પ્રીત જો તું લાખ કરોડ દે—

પ્રદુમાનંદ.

૧૨૦)

રાગ યમન કંઠ્યાણુ.

એ અજબ કુદરત કે હયે કારખાને
પ્રુદાકી બાતોમે પ્રુદાઈ જાને—અજબ.
કીસીકે શીર પર હયે તાજ શાહી
કીસી કે કીસ્મતમે ત્રીખી હયે ગદાઈ
કોઈ શહેરો કી ખાખ છાંને (૨)
પ્રુદાકી બાતોમે પ્રુદાઈ જાને—અજબ,
કહાં હયે પંચત કહાં હયે રાઈ
ટહાં હયે હાથી કહાં હયે ચીત્તા
લેહ અપના આપ હી જાને
વે લેહ અપના આપ હી જાને
પ્રુદાકી બાતોમે પ્રુદાઈ જાને—અજબ.

(૧૨૧)

રાગ ભેરવી

તમે સુખમાં સદા રહેજો અરે ઓ હમ દીનો ખ્યારા-તમે.
 દુઃખીની હાલ હમેશાં લેજો અરે ઓ દીલ સોઝો મારાં-તમે.

સાખી-તોખમ તજો નાતોખમી નેક તજો ન ખવાસ
 ભાગો પનકુવો જીવો યુઝવે સૌના ખ્યાસ
 દક્ષ હોજો બકાઓ સો સક્ષ સુખનાં ઝરાઓ યૌ. (૨)
 તમારે આંગણે વહેજો અરે ઓ હમ દીનો ખ્યારા-તમે.

સાખી-પામી સુખ સહુ જનનજીવો સજાજ સાલ
 તજી કરી યુદાયને રહેજો સદાયે યુથાલ
 દુઃખી આપે દુવા સારી ખરા દીલની અરે મારી (૨)
 સક્ષ પરવર કરી દેજો અરેઓ હમ દીનો ખ્યારા-તમે.

(૧૨૨)

રાગ આશાવરી.

સરજનહાર જગ કીરતાર—સરજન.

નૈયા મોરી દુખત મજેદાર

સુખ સંપતકે તુમ હાતાર કરો યેડા પાર

જાઉં બલીહાર—સરજનહાર.

સકલ જગ પ્રભુ હાસ તુમારો

આશ રખત નીરાશ તુમારો

દુઃખીકા મન દુઃખ ટાર જાઉં બલીહાર

સાખી-એ સખ જગકો અપની પરી કોઈ ન દેવે સાથ
 અખતો હમારી લાજ હયે નાથ તુમારે હાથ—સકલ

રાગ બીહાગ ગઝલ.

આખી—એ દીવ દીસીકો ન દે ચાહને વાલા કેાઈ
 કયું કે અમાનેમે દીસીકા હોતા નહોં કોઈ
 જરા તું સોચ અયે ગાશીર કે હમકા કયા ઠીકાના હય
 નીકલ એ જળ ગયા વનસે તો રુખ અપના બીગાના હયે
 સુસાશીર તું હયે એર દુનાયા સરાએ ભુત મત ગાશીર
 સફર સુત્રકે અરમ આખીર તુજે દર પેઠા જાના હયે
 લગાતા હયે હજારે હોલત પેદીવકા કયું તુ અખ નાહક
 સુસાશીર એ વતન હયે તું કહાં તેરા ઠીકાના હયે—જરા.
 ન સાઈ અંધન કોઈ હયે ન કોઈ આશ ના અંના
 બસુખી ગૌહર કર દેખોતો મતલબકા અમાના હયે—જરા.

(૧૨૪)

રાગ ખીલુ.

ખીલી ખીલીરે આ સુંદર પુલવાડી
 ભુઆ ફત પુલની આઝાડી
 વેલી વેલોરે આવો સાહેલો ચાલી
 સઠ એક બીજાં સંભાળીરે
 જુલે પુલડાં ડાલી ડાલીરે
 ચુંટો કોમળ હાથે ડાલીરે
 સુકો પુલ ઢાંનીમાં નીહાળીરે
 ઉડે ઉડેરે જેમ સુગંધી સારી
 જાણે કુદરતનો બલીહારી—ખીલી.

ખંગાળી સુઝલ.

(૧૨૫)

રાગ અત્રેણ તરજ.

થાલો બહેનો તમે મારી સાથ
 દમગથી આવો આજ ને કાજ
 લાવો કુલ નારીએરને વીંટી સાર
 સોભાવો જમાઈનો હાથ
 વાહાલા સાસુણ તમે વીંટી પેરાવો
 પનાતા જમાઈને હાથ
 બહે પધાર્યા જમાઈ આજ
 આપો કન્યાનો હાથ
 મુબારક હોજો આજનો શુભ દીન
 પ્રેમથી રહેજો તમે વરકન્યા સાથ
 રહેજો ખુશ ખુશાલ પાર પાઠજો સરવે મુરાદ
 હોજો અમારા આશીરવાદ તમને આમીન આમીન

(૧૨૬)

રાગ અત્રેણ.

થાલો સૌ નીસાજે જાણવાને જઈએ
 ચોપડીએ પેનસીલ પાટી લઈને
 ઘંટ વાગ્યા પહેલા વરગમાં જઈએ
 છોકરાઉની સાથે જઈ જટ ઝટપટ
 સારી ગમ પધ નીસા
 સખી ધપ મગરીસા
 સારીગ રીગમ ગમપ મપધ પધનો ધનીસા
 સ્નાનીધ નીધપ ધપમ ધમગ મગરી મરીસા
 વેચન દે શીક્ષક મન ધરી લઈએ
 રમત ગમતમાં પછી મન લઈએ
 હસરત બાણ ખેલવાને જઈએ
 તમી સુર જઈએ લેર ઝટ ઝટપટ

(૧૨૭)

રાગ યમન કલ્યાણ.

મુશકીલ કરો આશન મેરી (૨)
 દીન દુનીમે ખુદા દીન દુનોમે ખુદા મહદ તેરી—મુશકીલ.
 નીરધનકો આધાર ગરીબનકો નીવાજ (૨)
 સુખકે ફાતા સુખકે ફાતા દુઃખ કાટો મેરી—મુશકીલ.
 ગુન અવગુન મેરો સખ તુમ બનો (૨)
 જલદી ખબર લીજો (૨) સાંજ સવેરી—મુશકીલ.

(૧૨૮)

રાગ જલ્લા ઝોંઝોટી.

પી પી પી પરવર નામ બાંમ પી
 દીલનો શીશો ધર મહોબતથી
 બાર ભક્તિના સરખતથી
 હોંશે હોંશે પી લે તું આરામથી પી—પી.
 દહે છે પ્રીતોઝ નીવ હરખા તું બસ દાવરનાં ચુલુગાતું
 ભજ ભજ પલ પલ તજ તજ છજ બજ
 સમજ સમજ હર સજગુલુ જઈ પેલ
 કાં હેવાન ગાને છે તું ઈનાસનમાં ખપી—પી.

(૧૨૯)

રાગ લોરવી.

આશા મારી છે ખરી
 માન માન ચઝદાન તું ખરી
 દાદ મ્હારી લઈ દે ચારી હમ પરતું દુઃખ દે દાલી
 રંજ કાપી ગંજ આપી કર સુખી તું ઘરજરથી બરી
 માણું હું કરગરી માન માન ચઝદાન તું ખરી—આશા.
 ખાહેજાત પરીન.

(૧૩૦)

રાગ કલ્યાણ.

પુશી પુઢાની હશી પુસીથી કબુલ રાખો તમે હમેશાં
 દુઃખીયાં તો નહીજ રહીશું કહી તમે કે અમે હમેશા
 કહી તમે તો કહીજ છાંચો કહી ભુખો તો કહી ધરાણો
 કરી બતાવે અનેક ખેલો પુઢાય તો જે અમે હમેશાં-પુશીઃ
 કહી દુઃખોમાં સુખો સમાવે કહી સુખોમાં દુઃખો જમાવે
 પુઢાઈ કુઢત પુઢાજ બલે નમો પુઢા હર પલે હમેશાં-પુશી.
 ન પીઠ તો કોઈને જણાશે હુકમ પુઢાનો ગણાશે
 પ્રી રાગ રહે છે ખરે ત્યારે ભરોસો છે કાંદીલ ગમે હમેશાં-પુશી.

(૧૩૧)

સ્વદેશ સેવા.

સનેલાં શ્રી પ્રભુજીએ મનુષ્યો સર્વે સરખાં છે
 નથી કે:ઇ જીવ્ય કે નીચાં જીવન સૌ સૌના સરખાં છે
 પ્રભુજીની જગત વાડી તણા પુલકા સહુ જીવો (૨)
 મુગધીથી ભરેલા સૌ સમજીએ તોએ સરખાં છે
 (વિષમ આ વીચનો વાધુ કરે જીવ કોધીને ઘેલાં (૨)
 ન મનહર દોષ માનવનો સકળ આત્માઓ સરખાં છે-સકળ.

(૧૩૨)

રાગ આશાવરી.

ફાંની આ ફનીયામાં જનમી બશર તું
 કરજે બલાઈ તણ દે ભુરાઈ-ફાંની-
 જીવન જોર જીવાની વારી સાથે ન આવે કાંઈ
 કરજે દીલથી થાક પુઢાઈ-ફાંની.

શહેનશાહ પાંચમાં જ્યોર્જ હીંદમાં આવ્યા
તેની ગરબી.

રાગ લીમચ તાસી.

સાખી-ભુગ ભુગ ભવો જ્યોર્જ તું મેરી સહીત મહારાજ
ભલે પધાર્યા ભવથી હરખી હીંદ સમાજ

ધર્મ ધુન્ધર ધીર વીર જય જય જય હીંદપતી
ચક્રવર્તી ગ્રામ અમલ અમર રહેઃ ભારત જન વહતી
વીજથી માત વીકટોરીયા સમી કળા રહેઃ ચઢતી
એડવર્ડ સમ શાન્તી સદા રહેઃ પ્રીટીશ ધબક રૂંતી

સાખી-રક્ષ તું પ્રભુજી શહેનશાહ જ્યોર્જ પાંચમાં
શહેનશાહ બાનુ મેરી સાંગે વધાવીએ કુસુમે અજાડ
ભારત ભાવમાં

સાખી-તાજ ધરે હીત હીંદનો જઈ દીવી દરબાર
યાદ રહેઃ ઇતીહાસમાં જય જય જય જય કાર

હીંદ શહેનશાહ જ્યોર્જ ભવજો બહુ બહુ (૨)

શહેનશાહ બાનુ મેરી સસુખ લેગવો સહુ
જ્યાં જ્યાં રવી કીરણ હેય ત્યાં ત્યાં તુજ તેજ મેલ
અવીચળ પદ ઈંદ્ર જેમ મેરૂ સમ અડગ રહેઃ
હીંદપતી જ્યોર્જ અને મહારાણી મેરીને શીશ નમાવો
મંગળ ગીત હાલીમલી ગવે સજની દયો સુખ ભર બહાવો
અવસર રૂંડો અતી આબેઃ

અક્ષણ સક્ષણ આવો વીધન સકળ જાવો
વિજય દેશાવો બહુ જગતમાં હર વખતમાં
નીજ તખ્તમાં જય જય જય આવો—હીંદપતી.

૨. માંડલીક.

જે મરણ આ જીવગીની છે અર છેલી રથા
 તો પરમથ આપવામાં આ જીવનના મોહ શા
 આ જીવનના મોહ શા
 ખીલી કળી કરમાય છે પુષ્પો મુકે પલ્લુ વાસના
 અમર નર તો તે ખરા જે અમર કરવા વાસના
 મારા વમે પરમાત્મા હું છું તમારો આત્મા
 પરમાત્માને શરણે જતાં કલ કલ્યે આત્મા

(૧૩૫)

રાજ ભેરવી ગઝલ.

પૈસા તમામ જગમાં છે વીપતીની જળ મુળ
 લોક જરૂર લોક કરવા કંસે લાલની ધુળ—પૈસા.
 દ્રવ્ય ધનને માલ ખાનના રહ્યા કોણના કહાં (૨)
 પૈસાની ઇજત ગઈ પૈસે થઈ જો એક ભુલ—પૈસા.
 કેળવણી ઉદ્યોગ નેત્રી નીતી ધર્મ શુભ (૨)
 એજ શોખ એજ અ મરુ એજ લીપાવે કુળ—પૈસા.

(૧૩૬)

રાજ કલ્યાણ.

હાથ જોડું તારાં ચરણે પડી આવો નગર મોરા હરી
 સાંવરી સુરવ પ્યારી પ્યારી નેન. રસીસે બાલો વાલી (૨)
 અખીયા તોરી જાડુસે ભરી—આવો.
 સાચી કહે કરન હમે જોલો નજમેલો મુંહસે વમે
 વારી માયા મારા મનમાં ભરી—આવો.

(૧૩૭)

ગઝલ.

તુમારા દીલ અગર હમસે પ્રીરા હયે
 તો બહેતર હયે હમારા બી ખુદા હયે—
 હમારી કુછ નહીં વકરીર લેકીન
 તો મુહીકુ સબ કહેગે બેવફા હય—
 વેહા અહમક હયે કહા હયે ભસને તુમસે
 મીચો ભસસે તુમારા દીલ મીચા હયે—
 હો વે હો ઇશકદર બેબાર હમસે
 કહો હમને તુમારા કયા કીયા હયે—
 અબ સબે દીલ કરો મત આપનરૂકો
 મુસાફીર હયે શેકરવા હયે ગદા હયે—

(૧૩૮)

રાગ ગઝલ.

ખુદા કરે ન કોઈને ખુદા પતી મલે
 કબુ નહીં ફસાયે કોઈ આ દુઃખો ટલે—
 સહુ સુખો નકામના વીના રૂડો ખણી
 પડે હમરો આફતો છતાંજ તે બળે—
 ફના સહુ સુખો થશે સીનીજ હાયથી
 હવા કરે ખુશી અઘ બદા બધી ટલે—
 ફુવારી ભૂત્તાં સુધી બલે પડી રહે
 સગાં રનેહી તે થકીન તેટલાંજ બળે—
 અનાથ બાપડી બધને કહાં દુઃખો રડે
 અરે ખુદા શીવાય કોણ હાથ સાંભલે—

કવી ફીરોજ

(૧૩૯)

ભજન.

મનામ તુ ભજવે પ્યારે કાઢેકુ મગરૂરી કરવા હયે
 યી મીઠા બંગલા તેરા પાવ પલકમેં હવતા હયે—રામનામ
 પ્રાણુ હો કર પુરાન બાંચે સનાન વરપણુ કરવા હયે
 પ્રમ કાલ સુચીત રહત હયેયું કયા સાહેબ મીઠતા હયે—
 જોગી હો કર જટા બઢાવે હાલ મસ્તમેં રહતા હયે
 દોનો હાથ શીરપર ધરકેયું કયા સાહેબ મીઠતા હયે—
 રહત કમીરા સુનો બ્રહ્મ સાધુ મનકી માલા જગત હયે
 બે ભાવસે ધ્યાન ધરત હયે તીનકો સાહેબ મીઠતા હયે—

(૧૪૦)

રાગ તીસ્રમ કુંમરી.

પનીયાં બરન મયેં કપસેં જઈ સરસું
 મગ રોકે કાઠો મોસેં કરત બારા ભેરી કાંન
 લટક રહી ચુંનરી સરસું—પનીયાં.
 પરત પૈયાં લઈ બલૈયાં
 તોસેં બીનતી કરત મયેં હારી યે દીઠ લંગરવા
 લપટ અપટ મોરી મટકી પટકી સરસું—પનીયાં.

(૧૪૧)

રાગ છોઝાલી કુંમરી.

ગાધ ભજન હર મનને બહેલાવુંરે—ગાધ.
 મનને બહેલાવું મારા તનને બહેલાવુંરે
 હર મીલે તો મયેં વારી વારી બાવુંરે—
 સદી ગગનનો તુંહી રચનારો
 દુઃખી પાપીનો તુંહી તારનારો
 રોજ રજકનો તુંહી બક્ષનારો
 નીત્ય તુજ ચાંદ સુંજ હૈડે સમાવુંરે—

૩૬

(૧૪૨)

રાગ પીલુ, ગઝલ.

હામ હયે હીઝ ખારેસે નીભાવોઝે તેઃ કયા હોગા
હમારે કલખયે ખારે સદા રહોઝે તેઃ કયા હોગા—હામ.
હમીકા ચાહ મીઝનેકી મીઝાવોઝે તેઃ કયા હોગા (૨)
હુશન વચચોંકે ખાલે બર પીઝાવોઝે તેઃ કયા હોગા
જરા હીઠાર તુમ અપનાં હીખાવોઝે તેઃ કયા હોગા
હમ મરતે હય તેરે અમમી જીઝાવોઝે તેઃ કયા હોગા—કયા.
અજમ હીઠાર રોશન હયે છીપાવોઝે તેઃ કયા હોગા
અમન ખીચ આન કર સુખડા હીખાવોઝે તેઃ કયા હોગા—

(૧૪૩)

વસંત ગઝલ.

શ્રી રામચંદ્ર રઘુનીર (૨)
શ્રી સીતાપતી ભગલેને મન અવસર આવો
એજે વહી જશેજી
ખીરો વસંત છેજી ખીરો જીવાની વાલા
રસીયા રસ પી લેને સુખ ધામ
ખીરો વસંત તેની ખીરો કુઝવાડી બાબાંજી
મજીને સજીગરી લે મન હઠાણુ—શ્રી સીતાપતી.
રમણી રૂપાળી હોતે હૈયે ધરી લે હઠાણા
પી લે અધરામી રસલું પાન
નાથન નાથને એ અંતર ધા પ્રોને બાબા
કરી લેજે કાયાનું કંચલુ—શ્રી સીતાપતી.

(૧૪૪)

રાગ ભેરવી ગઝલ.

જનમ તેરો ખાતોમે ખીત ગયો
 કબી તુંને સુખસેન રામ કહે—જનમ.
 પાંચ બરસકા બાલાભેલા અમતો ખીસ લયો
 મકર પરસસી માયા કારણ દેશબીદેશ ગયે.—જનમ.
 ત્રીસ બરસકી અજ મતી ઉપજી લોભ હયે જઠત નયો
 માયા જોડી લાખ પ્રેડી તોળીન લખ લયો—જનમ.
 સાધુકી સંગત કબુલું ન કીની નીચ સંગતમે રહયો
 કહત કબીરા સમજ મનમુરખ ઓંઠાહી બજત રહયો—જનમ.

(૧૪૫)

રાગ આશાવરી.

નેકી નછોડ નેક નામરે
 બલાનો નેક અન્નમ થાયે નામ થાયે નામ હામ કામરે—
 થઇને સાદ રખની યાદ કરીલે કામ એજ છે
 લેવો અપાવો તેને નામ નેક કામ એજ છે
 થોડા દીવસનો જીન્દગાની રખને યાદ કરીલે આનો
 તો સરસ છે ત્હારી વાની (૨)
 પી લે નેક જામરે—નેકી.
 તો ખી—નીભાવો. કચેલ ફજ આપની સુહામ છે એજ
 મનરની પેથે અહુરમજદ નેક નામ છે એજ
 જહાંની હરતી એ ફાંનીનો, દરબાર નથી
 ખુદાનીયાદ જે કરે ખરો સુલકામ છે એજ—થેડા.

(૧૨૧)

રાગ કાફી હોરી.

સોની ઠેઠવણી હોય સારી તો સંસાર નીલાવે વીસારી—
લાગ્યવતી માનવી સદૃશણી બાણવી દણીને તાણે જે નારી
અરૂં સુખ એમાં નહીં શર્મ તેમાં મામે જાનો (૨)
તમે જોડોના મારી

ના દેતાં શીખામણ વીસારી—સોની,
લાગ્યવંત નર તે સુખી હમેશજે ગણે પ્રીયાજનધારી (૨).
ચાહ રાખો મનમાં વહા રાખો હીલમાં (૨)
માનો જાનો (૨) તેમાં સુખ સંસારી
ના દેતાં શીખામણ વીસારી—સોની.

(૧૪૭)

રાગ અઝોળ ટચુન.

હવે આ તાલ ખરી બેઠી જુઓ ખાના ખરાબીમાં
થયો આખાદ અરે હુંતો હરહની પુર શરાણીમાં

કોરસ.

બગ્યા હવળ હુચ્યા હવળ અતે યુજસે મારી ખ્યાસ
સુખથી ગબડીદુઃખમાં સબડી અચ યુચ બનસે સત્યાનાશ
જરામાં આગ હવે સળગી કપટ ભડ કુંભ સમ કરસે
સુખો આરામો સહુ સાથે અરે બચ્યા બહી મરસે
થયો હર ધુત અરે તો બી નહીં બીહીસે અદી બંદો
નવી કંઈ તાલ તલાવતથી ફરી નાંખું હવે ફંદો
બોલી ગુલા

રાગ જ ગણો.

વહાલાઓ મંચી બનુ હવે હું તારી રજા કાઢને
 ખ્યારી પરીચકેર સુખે સીં રો પશુ દીવા રો હાંને-વહાલા
 દીવાસામાં તો એમજ કહું કે ધાયોના હારૂ
 ઘરમાં ખુણે ખુણે ઉચે રહી કહશરજે આરૂ—વહાલા.
 હારૂ હાગીઝ નામ લખશ નહીં આસુઓના સમ
 તું ગયા બાદ ભુલવશ ગમ પીવશ થોડો રમ—વહાલા.
 ઝીઆ હરજીનું બીડ ચુકવજે વેચી ના નાંખતો કાંઈ
 પ્રારીને પલાઉઝની સંભાલ લેજે ભુલમાં પડે નહીં ઉધાઈ-વહાલા

રાગ લેરવી ગઝલ.

હુનીયામાં બરકશારી કોઈની રહી નહીં
 સહાહયા બખ્તશારી કોઈની રહી નહીં
 જમગ્રેહને બેડાકમી આધીન થઈ ગયા
 સહા બાજે બહારી કોઈની રહી નહીં
 છુન બેખથી નેપોલ્યનું ગચ્છું નામ નીશાન
 હયા તાજઓ તખ્તશારી કોઈની રહી નહીં
 કીશમતી ઘંટી સૌને પીસે છે હરહમ
 છુદા સીવાયે ચારી કોઈની રહી નહીં.

(૧૫૦)

રાગ માંડ.

હોતવંતા પીતા તણી મળશે પ્રાંતી ધણી યાદ ભુલે મન માંયજી
 માય માયા વીના મન દુઃખી બને તણી નેક પીતાથી સમાકજી
 માયા પીના જીવર બળે નહીં યાદ હીઠી દુર બની
 પ્રાંત પાના જીવર જળે વંહી જીવરથી પુર બની
 છે નેક બાવા મુજ ધણી ભુલાવે યાદ હીઠી
 હર દીન થેવા તેમની હરખી કર જીવરથી
 પ્રેમ પ્રાંતી મલે સદા પીતા તણી હરખી જીવરથી સમાંયજી—
 જીવદીન જીવદો.

(૧૫૧)

રાગ માંડ.

લલકારો રસીનાં ગાયો ગાયો હેતે
 સજીલાં રંગીલા રંગ રાગ આનંદ કરી—લલકારો.
 ગાયનની ખુબી નહીં પીછાણે જે ખુદાની ખુદાઈ બી નહીં બાણે તે
 લેહેર અજબ ખરી—લલકારો.
 સ્ત્રી—રાત વીના નહીં ચાંદણી ફલરત વીનાં નવ યાય
 રાગ વીના તેમ માનવું માનવ નવ રીઝાયે—
 હોરખી દુન્યા.

(૧૫૨)

રાગ પીલુ લાવણી.

ચાહ રાખી ચીતમાં દીલ બની ના બળે. તજી
 મુજને વીલાયત વસાવી ઝટ વહેલા આવજોજી—ચાહ.
 દીલના દીલદાર ખ્યારા હૈયાના હાર માહારા (૨)
 કાદગર આપે તુને યારી—ના બલે.
 જીવદીનની આગે વહાલા દુખ દીલ લાગેરે (૨)
 અકલાવી દીપી મને લારી—ના બલે.

ફાંકડો ફીતુરી.

રાગ પહાડી જાગૃતી.

ખુદ હાથોથી જે થયું કામ થકાવે
 મન મલકાવે હરખાવે આ—ખુદ
 સ્થાપી—આપ મુવા વન સ્વર્ગમાં કોઈ કંઠી નવ જાયે
 આસ નીરાસ પરાધર્મે કેહેતી કેમ ભુલાય
 તે જાનું માગ્યું તો મલે મહેનત ફલે
 ચીંત. ટલે કામે ભલે તલગે ભલે ને કામ કરે ભાવે—ખુદ.

દોરગી દુન્યા.

રાગ ભેરવી ગઝલ.

ધલાહી જીતમે તેરે સખી ખલેફત બની રહે
 હમાર કલ્મમે હરદમ તેરી ઉત્કૃષ્ટ બની રહેવે—
 ઇંદા પર આખીદો ફાંસીક યહયે હુતફો કરમ ઉસકા
 કરો તુમ ફઝલવો યારોકે વહાં રહેમત બનો રહેવે—
 સફર હયે દુરકા યારો ન ખાલી હાથ તુમ જાયો
 અગર ચાહતે અજીબે તુમ વહાં ઇજ્જત બની રહેવે—
 કરો ફરમાન બાંને માલ ચલો ઇરશાદે મુરશાદ પર
 ઈંદાં આરામસે ગુજરે વહાં ઈક્કત બની રહેવે—
 જફર પાઉમે શેવાધર યહી હયે આરબુ હરદમ
 હમેશા નફિસ સરકશ પર મેરી વાકાત બની રહેવે—
 બના કાઇમ મકાં તું વહાં ઈંદાં જો હયે ફના હોગા
 હીયા કર નામ પગ ઉસકે સદા બરકત બની રહેવે—
 મળરે પાક બાબે પર જલાયા ઉદ કર શીરોજ
 મિત્તાલે આશકે સાદીક તેરી તુરબત બની રહેવે.—

(૧૫૫)

રાગ યમન કેશ્યાણુ.

કર કર પરવર અમ પામર પર નજર જરી
 હાંદગર હાવર માગદે કરમ કંઈ કરી
 અમ નાચારી મહોં ત રી કી ભાગી ઉમીદવારી
 ઓઁ હાવારો તુંજ દીવદારો થકી ત રી માયુ ચારી
 હાના પગે પડી (૨)
 પરીતાપ ઓ બાપ તું કાપ હરી
 અરણ્યે સુનો ખરો મરણ મુજ હૈયે ધરી—હાંદગર.

દોરગી દુન્યા.

(૧૫૬)

રાગ પહાડી પદ.

મન કોનકી ખાટ નીહારત હયે અખ કોનસા ચાર તુમારા હય
 ધન ધામરહા સખ સાથ રહા અખ સપસે કીયા કીનારા હયે—
 માત પીતા હારા ભગનો અખ કોઈ ન કહૈ તુમારા હય
 સખ ભર ભર નીર વીરપ કરત અમકોનસા યુગ નહારા હયે—
 તુમ હેશ બી હેશ કીરે ભમ તે બીધના કછુ ચોર બીચારા હય
 જોસી કરનો કર આયે બાવદે તેસી ભોગન હારા હયે—
 સોંચ કદે અખ હોત કયા કછુ દીન ભર ચોર ચુઝારા હય
 શ્યામ સુંદર પ્રભુકો સુમરન કર લે વોહી મીત્ર દુહારા હયે—
 સાખી—માખાપ બેહિન બાઈ સખ હય અરછે વખતકે દેખ
 પ્રભુકે સીવા કોઈ કામ ન આયે વકતકે તંગમે દેખ
 ફાંની જમી ફાંની આસમાં ફાંની બસ ફાંની સખ દેખ
 પ્રભુકે સીવા કોઈ ન રહે બાકી ફાંની જગમે દેખ—

રા. આસ્તર દામોદર,

(૧૫૭)

રાગ હીમચલાસી.

ખ્યાતની કસોટી છે દુઃખનો દીલદાર
 ભુલે નહીં કદીબી ભે સાચો હોય ખ્યાર
 વેચાતાંએ નથી ખરીદે જેને કોઇ ગવાર આ—(૨) ખ્યાતની
 મજનું ફરહાદ બનીયાં શાહ દુઃખની યાદ માંહી
 પ્રેમે કીધાં ભેડા પાર (૨)
 આહુંહું પ્રીતેથી મીનાઇને તેથી જીવચંદ છે ગલાનો હાર—
 ફાંકેડો ફીતુરી.

(૧૫૮)

રાગ કાલીઝઠા મઝલ.

લગા હય ઇશક અલલાસે નીલાવોગે તો કયા હોગા
 હમરે કલગમે ખ્યારે સદા રહાગે તો કયા હોગા
 હમકા હય ચાહ મીઝનેકી મીઝાવોગે તો કયા હોગા
 હુરન ગયમોકે ખ્યાલે ભર પીઝાવોગે તો કયા હોગા
 જરા દીદાર તુમ અપનાં દીખાવોગે તો કયા હોગા
 હમ મરતે હય તેરે ગમમે જીઝાવોગે તો કયા હોગા
 પ્રભુજી ખીન તંદુતાજી જીઝાવોગે તો કયા હોગા
 હમારે દીલ દીવાનેકો સવાવે ગે તો કયા હોગા
 અમન ખીચ આન કર મુખડા દીખાવોગે તો કયા હોગા
 ભરમ ધરતા હય કુલ આલમ હસાવોગે તો કયા હોગા
 જાજા દીદાર-રોશન હયે છીપાવોગે તો કયા હોગા
 અગર બાલીપ આહમકો જગાવોગે તો કયા હોગા
 જીગરદી ફરદકી દારૂ બતાવોગે તો કયા હોગા
 હસ સખકો તુમ સીનીસે લગાવોગે તો કયા હોગા.

રા. આસ્તર હામેદર.

(૧૫૯)

રાગે પીલુ શલકા.

જેઈ જગત જેઈ દુનીયાં જોયો કારોભારરે
 આંખો બંદ રાખી તેને જોયો સરવે સારરે—જેઈ.
 ચત્ત યુક્તિ ને અંગ બળે બસ ભરે ખખનો ચાર
 પાસા જોવા ફેંકીયે કે પડે સદાય પોઆભારરે—જેઈ.
 સુખ દુઃખનો હસ્તી કેવી એ ખ્યાલી છે મનના ફેર
 કોશીયોથી મોજકરો કરો દુઃખને ઝેરરે—જેઈ.

ધ્રાંકડો ફીતુરી.

(૧૬૦)

રાગ બસંત પદ.

એ ફીન તેરો સદા ન રહેગો મત કર માન શુમાન
 ધન જોબન તેરો થીર ન રહેગો આખીર મોત નીધાન
 કોડી કોડી માયા જોડી પડયો વીષયકે ખાન—મત.
 લખ ચોરાશીકો ફેરો ન ટાળ્યો બીસર ગયો હર નામ
 પ્રભુ બીન તેરી કેન ગત હોગી ચલો જાત અવસાન—મત.
 માનવ તનસો હય છીનલંશુર તામે હોત બેલાન
 બાર બાર સમર મન માંહી ધર પ્રભુકા ધ્યાન—મત.
 દયા ધરમકી બાત ન જાને નાહક લયો હેરાન
 કહો પ્રભુ બીન કેન ગતી હયે ભજો બીના હરઆન—મત
 શેઅર.

જગતમે ચેહી મજા હયે કે ખાનાબ્યા ખીરાના
 ભુખેકો દાલ રોટી નંગેકો કપડા ચડાના—મત.
 સખ ઇસ ઘડી ઉડા લે જો તુજકો ઉડાના
 આશીલ શીર ઇસ ગલીમે તુજકો નહીં હય આના—મત.

રા. મારતર હાતોહર.

ગામરેની ગોરી.

હું તો ગામરેની ગોરી કે હું તો ગામરેની ગોરી
 નાજ અહા અંદાજ બરી છઉં ગામરચન લોરી—કે હું તો.
 એં ટકરાઇ હેકરાઇ આજ કમન નહીં જાની
 હું એ પ્રકાઇ એ સકાઇ કાજ નથીરે હીવાની
 અહીં સાદાર્થમાં રહી રાજ કરું જેમ રાણી
 નહીં સુખપારી ચોરી એ કે હું નહીં સુખીપારી ચોરી-નાજ.
 કંઈ છાશ ફરીં દુધ ઘી ખીચડીને ભાણ
 વળી વાલ વટેણું તર વરકારી વાણ
 અમે દાલ રોટલી ખાઈએ ખુશી થઈ ગાઝી
 સઉ પવનાળ ઝાઝીરે અમે સઉ પવરાળ છોરી—નાજ.

રાગ ભૂલલા.

નાંખી અને પ્રેમનીં તેં દોરી હીન ચાર
 વાહલા નાંખી અને પ્રેમનીં તેં દોરી
 પ્રેમ પીવાલો પાઈ દીલ લીધું ચોરી હીન ચાર વહલા
 વમે ફરહાદ ખતસો હું શીરી કારી ચોરી
 વમે બનો અંદ્ર તો હું ચકોરી—હીન ચાર.
 આખી-જે નારી ભાથારની સેવા કરે આપાર
 તે નારી અંસાર વરીને ઉવરશે ભવ પાર
 તુંજ સરખી સતી નાર વણને બજે કોઈ પરનાર
 લેવા નરને નરકનો છેવટ છે અધીકાર—વમે.

ધરતી કંપ.

રાગ આરોહ તરજ.

છઇએ અમે જરથોસ્તી રેમજદયશની નેક
 પુલ જહાંન સાથે દેસ્તી રાખ્યે નીભાવે ટેક
 સુઠીજ મર આ ટોળો સઉ ઇશ્વરને. શલુગાર
 રે બેલ બાલા બોલે. તેનાં જઈ નરન નાર

કોરસ.

ઓ તોખમ ક્યાંની ઓ જગ મહથુર
 ઓ સૌ સદગુણનાં સાચી ને ભાગુર
 કાયમ રહા બાકાજે સુખ તુજ ભેમ
 આમદી સથે તુ આ પાસી કોમ
 બહોલી સખ રત હાથે દખે જગત બહેર
 બહુ ચયગાઇ જથે સક વતમાં માહેર
 શુભરી જફાઓ ભરી તો પલુ ન છેડયો. ધર્મ
 તેથી મક્કી રમ થરી એજ બરા છે ભર્મ

કોરસ.

સરચાઈ સી કેલવણી જેનો દીપાવે બહાર
 શુભ નેકને મેલવણી રાખ્યે સુખી સંસાર
 પે શાકની ખુબી કંઈ છેખાર જહાં મહથુર
 તે કોમની બાંતુ થઇ છઇએ અમે મગરૂર

કોરસ.

જેની વફાદારી પર પડ્યા નથી કંઈ કાલ
 આનજની ચારી પર લડયો મીશાલે વાલ
 નીમક હલ્લાલી બામી તેપરની દીક સોજ
 આ ફેજ આજે પાંચી ખુશ થાતુ ઓ શીરાજ

(૧૬૪)

પાકભાત. પરીખા.

ખરી તે નારી જે નીતીમાં છે સારી
 જે નીતીમાં છે સારી જે પ્રીતીમાં છે સારી—
 નીતી વનાવી નાર નકારી જે જગમાં તમામ અકારી
 ખ્યા કરવા લાયક ખ્યારી—જે નીતીમાં.
 સાખી-દાદગર રૂઠાં કરે હર નારના ભુંડાં ચડન
 નામના ઘરમાં થશે ને ગામમાં સૌ જન મગન
 ભત્રી તે મારી જે હીવથી રાખે ચારી
 જે હીવથી રાખે ચારી જે ચીવથી રાખે ચારી—ખરી.

(૧૬૫)

રાગ વાલેસરી.

લાગી લગન મને વારી હો લલનાં લાગી લગન મને વારી
 લગન મને વારી
 સુરખતી મતી શું વીખારી હો લલનાં
 સુંદરી સચીવથી અધીક સુખ આપું
 પટરાણી કરી સ્થાપું
 જીથાપું ના વથન મનોહારી હો લલનાં લાગી લગન મને
 વારી લગન મને વારી.

(૧૬૬)

હરખારી કાંનડો.

ગગન ઉપ મેહિલ બકે ચંદ્રસી મચાલ જલે
 નવલખ વારે બકે બીચ કહરવા રહે—ગગન.
 બીમસે વજીર બકે પ્રહાસે દીવાન હય
 લોકસે કોટવાલ બકે ગનેશ દેવગીર—ગગન.

(૧૬૭)

રાગ માંડે.

મેરો મન લાગેજી

દીન રતીયાં પ્યારે હરકે ધ્યાનમે—મેરો.

સાખી—સાંઈ મેરા બનકે બએપારી જગકા કરે બએપાર

બીન વરાજી ઓર બીન પદસેકે તોલત હયે સંસાર—

સાંઈ મેરા બનકે ના ખુદા દેખે કટત હય મંજહાર

બીન બાદખાં ઓર બીન પવનકે નાવ લગાવત પાર—

હુરે આરબ.

(૧૬૮)

રાગ દેશ ગમલ.

ખુદાઈ કેહેતા હય જીસકો આલમસે એલી હય એકખ્યાલ મેરા

બદલના સુરત હઝાર હબસે હરેક હમમે હય હ.ત મેરા—

કહી સજજ લગલ કહીં હું સુરત કહીં હું દીદ ઓર કહીં હું હેસ્ત

નજર હુધ હય નચી મ જીનકો વોહ દેખતે હય જમાલ મેરા—

કહીં હું સુરજ કહીં હું જરરા કહીં હું ફરીયા કહીં હું કવગ

વક્રેરે કસરતસે અપને મુઝકો હુવા હયે મીલના મહાલ મેરા—

હિઝમે ખુરોઈ હય ખતે માની હુવા જહુરે નમુક સુરત

મીટા જોડનીયાંસે નામ અ.દમ હુર હયે મુઝકો વિસાલ મેરા—

હમેશા આંખે કો બંધ રખના જમાલ માનીકો દેખના હયે

જો ગોષ્ટે કર હય વોહ હય સમાયત એ

બેઝખાંની હય કાલ મેરા—

અલસ્તોકાલુ બત્રાકીરમેઝે નપુછ મુઝસે વતન તું હરગીઝ

હું આપમશગુલ આપગામી રજવામખુદહય સવાલ મેરા—

ગ. માસ્તર દામેદર.

(૧૬૮)

રાગ ગઝલ કવાલી.

ઓ કફીરી વો અમીરી હચોસલા બતા રહા
 કયું કે તું બાકી રહી સગહબહમઃ બતા રહા—ઓ.
 અએશ દોદીન અએર ગરીબી તીસ દીન મહફુર હચે
 આગે ગમકે હરખુશીકા વસવલા બતા રહા—ઓ.
 બાવજા માશુક પુલકત સાથ હચે જળસે મેર
 દીલસે શંઓકે અએશ આરામ અચે પુહા બતા રહા—ઓ.
 આજ/મશાહ.

(૧૭૦)

રાગ પીલુ.

વાદળ ફાટવા માંડ્યું હવે છે
 ધુવાદી કાંઈ કાંઈ નજરે પડે છે—વાદળ.
 રાત વીતી હવે વહાણુરે વાશે
 ઠરતા બયોર પછી જટ યાશે—વાદળ.
 હરીઓ તોફાની તો ધીમેજ હાલે
 પુઠના પવનથી ઘણું વહાણુ ચાલે—વાદળ.
 બાણી સુખ હયો હરી અનુકુળ બાણું
 નર્મદ જોશીતું પાકયુંજ અખ્યાણું—વાદળ.

(૧૭૧)

રાગ સોરઠ

છોડ છોડ છોડ મનુજ છોડી દે સુગમ
 છોડી દે સુગમ અરે જોડી લે બલાઈ—છોડ.
 કોણુ તું કયાથી આવ્યો બાણી લે તું ભાઈ
 ઇશ પ્રીત રાખી નીત્ય પામજે પુશાલી—છોડ.
 ખોડું તણ સાચું ધરી પુહી કરી સારી
 કાન ધર્મ પુણ્ય કરી રાખ પ્રણુ રાણુ—છોડ.

૭૭

(૧૭૨)

રંગે બરવા

વનમાળી બમાવે વન વન કુંડોની જાંઘર

ઝીક ઝીક કુંડની ઝીક ઝીક માલણ

શોભે છે હારો કટાર—વનમાળી

કચી પાકી સંગે તોડી ન્યારે ન્યારે રંગે ભેલી

શુકે કળી પુલ હાં

અંબલી અલબેલી ને મેલી કંઈ લેલી

કુચો પ્રીરોળ હજાર—વનમાળી.

(૧૭૩)

રંગ માલકોષ ગઝલ.

હુયે હય આશીક હમ ઉસ સનમ પર
કે જીસને દુનીયાંકો હય બનાયા
ગર્જલટકતે યે ઉઝ સારી મગર વોહ ત્યારે નગર મગ્યાયા—
હુવે મુસલમાં વહવાનકે હાફીઝ કુરાન પદ પદ જનમ ખીતાયા
પહા હુયે શાશતર બને હય પંહીત ન હીલ ઉરકા જરા ખીપાયા—
હુય ઈસાઈ જહાંકે અંદર તોબાકે ઝીંજામે સર કુકાયા
જેનમતમે હી હમને કુંઠા વહાં કીસીજ નહીં દેખાયા—
બના સમાજ વચાર્થમાઈ ફીમેશન હીલમે રહા સમાયા
હરેક મઝહબમે જાત લાશા કહાંકયે બેઠા શકલ ચુરાયા—
ગયા વકાશીમે જાકે હેરા પતા લમાનેમે હીલ લગયા
પ્રયાવ ગંગા ગોમતીમે ત્રીવીંછી જાકર કેમે નહાયા—
જપે હય મંતર વતંત્ર સારે ચેરોર મરહટમે જા મગ્યાયા
સનમકે કુંઠા લસમરમાકર જટાકે શિર પર તો હય બઢાયા—
હમેશા ચારો વહા પ્રીકરમે નમોહ દુનીયાંસે હય છુટાયા
પસમે ધનમે વસીમે હરેક જાનીબકો હીલ છુટાયા—
નકુછણી કીયા જહાંમે આકર મેં જન્મ અપના સયા ગુમાયા
મીલા સનમ વોહ હમારે હીલમે હીલી કે અંકર, રહા સમાયા—

(૧૭૪)

રાગ હોરવી મંગલ.

જ્યાં ધનગજ કર પાચે ચલે સખી આજ વેલ જનમે
 ખીના વેલ રૂપકે દેખે ખીગહકી આગ લગી તનમે —
 નકલ પડતી હય બે કલકો નજ લગતા હય ખીન જાની
 બધ પ્રીતી હું ચોગીતસી ભરી બાઝાર ગલીયનમે —
 કહે કુરબાન હીલ ઉસપર જનમ ભર શુનન ભુલંગી
 મેરા મેહેબુમ બે લાકર બેકાદે મેરે આંગનમે —
 ન કુચ્છ ગર્જ દુનીયાંસે ન મનલમ લાજસે મેરા
 બે ચાહોસો કહો કોઈ ખસે અમરો વેહી મનમે —
 પ્રભુકી ભાવ સચીહય નહીં શક ઈશમે કુચ્છ હય
 બે સુરતકા હય મસ્તાના વેલ સમરે કૃપસે બાતનમે —

(૧૭૫)

રાગ હૈરા પદ.

અહો નાથ અપની દયાલુ તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 બે કોલ ભકતોસે થાલીયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 સુનો ગજકી જબ તુમ અ પદા નવીત્ર અ છી કા સહા ગયા
 વાંહ દોડે ઉડે તમે યાદ તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 જબ ચાહા દુખેને દ્રોપદીસે કે ચમ ઉરકી સમામે લે
 બદાયા અસ્તરકો આજ જ્યાં તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 અબખીર એક બે પાપીયા લીયા નામ મરનેપે બેટેકા
 યાકો નકસે બચા લોયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 કોગીધયા ગનીકાજોગી બેખયામયા મલકાદયા
 વેહી સબકો અપના પદ દીયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો
 ખાના બીલનીકે વે ભુટેકલ કહીં ભાલ ખી દુરકે ઘરપે ચલ
 મેસે લાખો કીરસે કહું મે કયા તુમકો યાદ હો કીનયાદ હો

(૧૭૬)

અરહુમ ડોકરદ બાહદુરજીનું ગાયન.

બાહદુરી તું કરીને કમાયો
 લઈ ગયો જય તું માતાને બાયો
 હિત ડોકરદ બાહદુરજી તો એવા
 દુઃખી ફાલીઓની કીધી સેવા
 તેના આખી ગયા મીકા એવા
 શુભ કીરતીનાં તુંને સમાયે—લઈ ગયો,
 સાખી—દુઃખ વેચી કીધાં બધાં તે કીરતીનાં કામ
 બાહદુર તું બહાદુર ખરો હીપાગ્યું અ. નામ
 ગાલો ખાધીન હીલમાં તું લાયો
 સુસાનતમાં ના મરકીયો જીવો
 બોલો મહેનતને માથે નેં હીધો
 જાનખી એમાં આખી તેં હીધો
 વારો ગમ તો હાથુર ન છુટાયો—લઈ ગયો.
 સાખી—કરી નેકીના કામ તું ગયો બેહસ્તને બહાર
 નામ અમર રાખી ગયો જગતમાં તું ચરફાર
 અંતે જમશેદ શું ન વારો ગાયો—લઈ ગયો.

(૧૭૭)

રાગ યમન કેદ્યાણુ.

દઈ દેશ કેને હાં સમયની જ્યાં બલીહારી
 સમયની જ્યાં બલીહારી મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી
 મનુષ્યની ત્યાં છે લાચારી મનુષ્યનો છે લાચારી—દઈ.
 હતો અમ દેશ આતે જ્યાં મલુ અવતાર પણ લેતા
 અરે આ દેશ એનોએ સમયની છે ગતી ન્યારી—દઈ.
 અમારા દેશનાં એતન્ય અમારા તેજને ગૌરવ
 અફાળે હાથ ઠરમાય હજી એસીયનારી છે—દઈ,

(૧૭૮)

રાગ કલ્યાણી છાંયી.

મધ મધતાં પુલની તોરણો બાંધે સૈઃ હસતાં રમતાં
 મન ગમતા મધ મધતાં
 મન ગમતી બાંધે તોરણો કિન્ડર ગાડનમાં રમતાં
 છે કુલ પંમસ્તા જેવાં ખુગ રંગ મળેના કેવાં
 અમ સૈઃ પણ ચંદ્રશું તેરા
 રહીશું નીવ સુખમાં ભમતાં—બાંધે
 આ કુલ ટકી નીવ રહેશે ને ખુશખો યાદજ દેશે
 સુલ શીરાજ સુલ કહેશે
 બે રહીશું રમને નમતાં—બાંધે.

(૧૭૯)

રાગ દેશ ગમક.

પ્યારે મન સમજ તું મેં કયા કહું સંસાર
 સખ યહ અ સાર હયે
 મત બાંધે મોહ બલમે છાંયી અ નીવાર હયે—
 દેખ દેહ સગમી કયમી ભધ કહાંસે આઈ આ વોહ કાંહાં મધ
 જાન સુધુ ખોલ કે દેખ લે આખર બદનકીનો ખાક હયે—
 શુભાન મત કર વતકી ખમર તુમે દીન રેનકી
 કાલ આયગઃ કબ ખાયગા કયા તુજને તોએ બીચાર હયે—
 બે આયા હયે સોહી બાયગા મેરા મેરા મત કર વસ્તાયગા
 સંગ તેરે કુછ નહીં આયેગા સંગ સત્ય હર્મ દોચાર હયે—
 સુમરન કર રામ નામકા ધર ક્યાન તું પર પ્રણામ
 જગ અ સારમે વોહી સાર હયે સારા જગતકા આધાર હયે—

(૧૮૦)

મંત્ર.

હુસ્ત હયે તેરા સનમ આખીર, ફના હો જાયગા
 છોડ દે અપના વતન આખી, અકેલ જાયગા—હુસ્ત.
 ખામ યે નંગીન આવે, તુમ સયે મહેતાઝમે
 આંહની છુપ જાયગી, મયેલા મદન હો જાયગા—
 ફુલકે દેલે કપ્રમે મેરે, ન મારો હય સનમ
 આક છલુ છલુકે ગીરે, મયેલા મદન હો જાયગા—હુસ્ત.
 બાદ મરનેકે મેરી એ, લાશ મીલનેકી નહિ
 હલીયાં મેરી ઝગામે, કો હમાલે જાયગા—હુસ્ત.
 દીલમે આતા હયે કે હંમે, કું કરુંકો તુરકો
 શીર ખ્યાલ આતા હયે, મુંસા યે વતન હો જાયગા—
 ધરકો ઝાહર કર દીયા હયે, શોખશે રમઝાનમે
 ધન ભુતોકો ધુધનેસે, કયા ખુદા મીલ જાયગા—

(૧૮૧)

રાગ આશાવરી.

કોઈ તેરે કામ ન આવે રામ ખીના કોઈ તેરે કામ ન આવે
 એ જુઠી માયાકે કારણ રતન સો જન્મ ગવાવે—
 કયન કલશ હીન મોતીસે ચુની ચુની ભુવન બનાવે
 તામે વરણુ ગ્રહી કાઢયો તેહો એક પલ રહે ન પાવે—
 ઘનકા ત્રીયા કરે મેયે મંગ ગલુગી કુત કુત ધન આવે
 અંત સમયે છુપા ઘ.કે લીનર સગપન મનસે ભુલાવે—

મહાભારત.

(૧૮૨)

ગાઝલ.

ઠહાં લે જાવું દીલ દોનો બહાનિ સખત મુશ્કીલ હયે
 યહાં પરિયોકા મજમા હય વહાં હુરોકી મહશીલ હય—
 ઇલાહી કયસી કયસી સુરતે તુને બનાઇ હઇ
 કેહર સુરત કદેજેસે લગાદેનેકે કાળીલ હયે—કહાલે
 મેરા દીલ લેકે શીસેકી તન્હ પથરપે દે મારા
 મય કદત હ ગયા જલ્લ મ મેરા દીલ હયે મેરા દીલ હયે—
 મેરી તુરબ તપે એક ઠોકર લગાઇ એક ચેહ ફરમાયા
 દયા મત આ ગઇ બિઠ સોને વાલે કયસા ગાફીલ હયે—
 રબારો દીલ મરુલ કા પાદેસે કુન અલાકે ફરમાયા
 લો પહેચાનો તુમમારા ઇન હલોમે કોનસા દીલ હયે—
 સવાલે બોસે પન્ દયુ જીઠ કયાં દેતે હો અકબગડો
 ફલાતન હય કલા મુલ્કો હમે અઝબ હારે સાઇલ હયે—

(૧૮૩)

રાગ માંડ કાજન.

કાના ઠેગી અ વોરે દય રહુ લવોરે રગીનીકી લાજ જાયે
 જો નહીં અવોગે દુસ્થાશન ખેચે મોરા ચીર—
 જો નહીં આવેગે બકતો કે મનમે હોગી પીર
 જો નહીં આવોગે પાછે પદવાના હોગા વીર—
 રાખી-ફગી મીલકે ગાયકી ખીચ રહે હયે ખાલ
 ગોંક્ષા કરની નથી તો કાહે ભયે ગોપાલ
 હે ધર્મ ધુન્ધર ધાવોરે (૨) બગીનીકી લાજ જાયે—

મહાકાવ્ય

ગાઝલ.

યા પંજતન બચાના જળ બન તનસે નીકલે
 નીકલે તો યા મહમદ મેરે દહનસે નીકલે
 આવેગા મેરા ખારા બાજેગી ધુનકી મોત્તી
 જળ વ્હો મેરા સાંવરીયા બેબનકે બનસે નીકલે—
 મેરે મુરીઝે દીલકી ઉમ્મીદ હયે તોયે હયે
 ઝાનેયે ઉરકે સર હો આર બાનતનમે નીકલે—
 જળ બાનો ફગલે ગુલહય કહીઆ ગુલેસે જકર
 હમકો તો હો અયે હયે બરસો ચમનસે નીકલે—
 નીકલે જનાઝ મેરા જમ ચારકી ગત્રીસે
 તો કલમાયે શહાદીન સબકે દહનસે નીકલે—
 કય લાયા યા સીકંદર દુનીયાંસે લે અયા કયા
 થે દોનો હાથ ખાલી બાહર કફનસે નીકલે—

રાગે ખીલુ બરવા.

હમ મગ ડોલેરે તોરી નયાં હય નાવ પુગંની
 પુણ્ય ગવાયા પાપ કમાયા સાચકો અજલે મોહન અજલે
 પાર ઉતારે તોરી નયા (૨) નાવ પુરાણી
 સાખી—ચલે ન સાથ કોઈ ચે ચહાંકી માયા હયે
 એ કાલ વો હય છરને કાલકો લી ખાયા હયે
 ગયે બે આયે નહી ચેત મુઘ આયા હયે
 બબ્બે ઉસીકો છસે વેદને લી ગયા હયે—

(૧૮૬)

રાગ ધનાસરી.

હજારો પંડીત હજારો શ્યામ (૨)
 ખુદાકી બાતે ખુદાહી બને—હજારો.
 બાલ દીઓ શીર સોલનકો
 મુખ દીઓ પ્રભુ નામ રમરનકો—
 પાઉ દીયા પરદેશ બાવનકો
 પેટ દીઓ પૂત બોવનકો—
 આંખો દેહી જગ બોવનકો
 સુનનેકો દીઓ કાંત—
 તરનેકો હાથ દીઓ
 દુબનકો અલીમાન—

(૧૮૭)

શુદ્ધ કેવ.

હુઃખીને ઠરાવે શાને, મરેલાને મારે શાને;
 બળે પાને બળે શાને, વૈરી વીધી!
 રીઝાવી સત્તાવે શાને, સત્તાવી રીઝાવી શાને
 રીઝાવી જીવાડે શાને, હયાના નિધિ.
 શશિને કલકો દીધાં, ગુનાએ મનોહર કીધાં
 કીધાં ત્યાં તો કાંટા દીધાં, દિનોના નિશાસા લીધાં,
 નિયંત્રા તે આવી શાને, અનીતિ કીધી—હુઃખી.
 ચંદનને કુમુદ ન દીધાં, નાગર જળ ખાસ કીધાં,
 અમૃત કહી ઝેર દીધાં, જીવન અકરા કીધાં,
 રમણી હૃદયે આશા નીરાશા કીધી—હુઃખી.

(૧૮૮)

અઃહોહય.

અહુમેલ પગ વીરી જી અહુમેલ કાં ઉમા રહ્યાં ?
 એધાણ શાં આપું હવે વેચાણ હીલનાં થઈ ગયાં;
 નીશાનીએ શાંતી આપું હવે શ્યામ !
 આપ પુત્રે હીલને એ હીલના હીલારામ—
 ભાવનાની ભકિત તમે રનેહથી સ્વીકારી
 પ્રીતી પુખરી તમે વાલા ઉપકારી
 આજે ઉદય થયો ભાણુ—જીવનમા ઉદય થયો ભાણુ

(૧૮૯)

છત્ર વિભ્ય.

સહુથી સારો દેશ અમારો બહારો હિન્દુસ્તાન
 અમને બહારો હિન્દુસ્તાન.
 જેના વિભ્યનાં ગાન બનાવે મન સહુનાં મસ્તાન
 અમારું એજ નિરંતર તાન—અમને બહારો.
 ઝરણુ વહે કાશદય કળાતાં, વસે જ્યાં ત્રિજાન;
 ધર્મ ભાવના ઉજવળ જેનાં ગાય દેવ યથ ક્ષાન;
 પ્રગટ જ્યાં થયા પુરૂષ બળવાન
 વસે જ્યાં હિન્દુ સુમલમાન
 જનેતા જ-મભૂમી એ સુખકર સ્વર્ગ સમાન—અમને

(૧૯૦)

શુદ્ધદેવ.

મંદ મંદ હસતી ઉભી મનસેલ કામિની;
 ભાલતી યથી સમાન, ચંદ્ર વદતી ભામિની (૨)—મંદ મંદ.
 રાજપુતને નિરસ, પ્રગટ કરીને પ્રેમ આપ,
 સહજ આજ આવી પાસ, મનસેલ કામિની (૨)—મંદ મંદ.

(૧૯૧)

મહાહવિજય.

હુવો હુવો કાડકવ'યા બાળ ! !

રથ યુ' તહ રી સનેહુ વડે મ'બાળ—ટેક.

હાલ-સંતડને હેવણી ગાઇને, ખમા ખમા કહું ખુપ રીઝા-ને;

કેડે કડે રખરાડ.... બહાવા તહારી કેડે કડે રખરાડ—હુવો ;

હેમનું પરણું હેને થડાવીને, ફીરાનો યુનો મો કોંસે જડાવીને.

બંધારી ફરતી મોતીનો મળ.... ....

હુવુ બંધાને!! સોનાની સાંકળે!! ગાઇને ગીન હાળ-હુવો.

(૧૯૨)

ઇંદોરના મહારાણી.

આજ સગી સાંજના: પધારબેરે, સ્ત્રીની સડક પર બંગલો

પ્રીતમ પરોણા પધારબેરે.—શીધી.

મેમી પનથટ પઃ પ્રોતે પાવળીયા.

પ્રેમ રથ પીબે પીવરાવબેરે.—શીધી.

પહેકે કસ્તુરી કાયાને ક્યારડે,

લેરખડા હુટબે હુટાવબેરે.—શીધી.

(૧૯૩)

આહર્શ અબળા.

એ.....મનમાં કંઈ થાયે

બુદ્ધા મહેર મરી બંધ જાન સાન વિસરાયે ના મમલપરે-ટેક.

જઈ દર્દ આ દીવતણું કયાં રડું (૨)

તનડું તવાયે માફ મનડું સુઝાયે

પુછું કેને કે હવે શું કરું

(૧૪૯)

સુધા-ગિરિ:

પરમાત્મા પરિપુરણ પ્રભુ પરમેશ્વર છે
 પ્રભુના કરૂં જોડી હાથ.....
 અદ્ભુત શક્તિથી જગ સરજ્યો પ્રભુ તે
 ભુમિ જગ કૃણ તર શકિતને હું કયાં વિસરૂં,
 વિશ્વગર બ્યાપ્ત વિભુ, બ્યાન નરતર ધરૂં
 પ્રેમથી પરબ્રહ્મ ગવને ત્યાગી સમરૂં, હયા કૃપાને ના વિસરૂં

(૧૫૫)

શ્રી નવીન સતી યશુના.

ધન્ય એવી સતી રતીને ધન્ય ધન્યરે
 હા.....ધન્ય ધન્યરે—વન્ય.
 ટેક જેને રાખ્યો મનથી
 ખરા અતિ થઈને તનથી
 પાપી પુરાના હાલ જોવાના અંતે જાણ્યાં
 કર્મ કરી નરકે જાયોરે
 હા.....નરકે જાયોરે—વન્ય.

(૧૬૬)

મહાહતિજન

હુએ હુએ પુત્રને હિંડે જે પ્રિય માણ!!
 થયા છે.....રામ સીતા.....રખવાળ—ટેક
 અઠમ ભક્ત ધન્ય વારી ટેકનેજ રે,
 સાચ્યો તે શીર સાટે નેકનેજ રે,
 કર્યો કઠી ન એક વાળ, તહારા કર્યો કઠી ન એક વાળ—હુલો.

(૧૬૭)

મેઘારી તલવાર.

મેઘારી આજર ગીરધર નટવર ફેર ગયોરે
 ચમુનાં તીર ભરત નીર, ભાત પકડલીન હાથ,
 મેઘારી છુટી લાજ બીચ ડગર રોકે મત ઠાકો—મેઘારી.
 ભારફુગાર જીનની કરત હારી સખી કહા કરે,
 કાઢુકા ન માને કરે આપને મનકી,
 દેખો સખી નિપટ નિહર, અચસો હવે નંદકો કન્હકાઈ—મેઘારી

(૧૬૮)

વસ્ત્રા-હરણુ.

આંખે કહે કે હીજ હિને કે મુજકો ક્રિયા ખરાખ
 જ્યાર દિલ કહે કે આંખો ને મુજકો મીટા હીયા
 જીગંડા કીસીકા કુચ ન મગર હારા મુકેતમે
 દોનોંકી કીદને ખાકમે મુજકો મીલા હીયા

(૧૬૯)

સુત્રી વીરાંગના.

ભરત ભુમીમા વીર બાળકનું હૃદય ધબક્યોરે—ટેક.
 સ્વદેશ ભક્તનું શુભ શોભીત રમ રમ વહેજોરે
 સુવર્ણ ભુમી ભારત આ પહેલાં હરનીશ કહેવાતી
 રમશાન સમાન કરી મુકી છુટીને લીખારી
 દેશ માંહી કંઈ જુએ મરતાં લાખો નરનારી
 જોવા નરની જો બલીહારી ભેષ લેભ માની
 ભેરં આ જુ રાવામાં રહી હીયો મગન મજવી
 ન્યાય આપશે ન્યાયી રત્ન મુણીને આ ફની—ભરત.

(૨૦૦)

અરૂણોદય.

દેખોરી એક બાલા જંગીદા- તેરે માધ આંધો હય;
 વ્યાઘ્રબર પીતાંબર સોહો ગલે નાગ લીપટાયો હય—
 લીક્ષા લેકર આઈ નંદરાની શંકર રીશ ધુનાયો હય
 લેએ. લીક્ષા જોગ જાએ આસનપે મેરો બાલ ડરામો
 ના ચાહીયે તેરી દોલત દુનયા ના ચાહીયે તેરી કાંચન મયા
 અપને ગોપાલકો દર્શન પાઉં મેરે શુરૂને બતાયો હય—
 લે બાલક આઈ નંદરાની અપને ગોદ ખીરાયો હય;
 સેવા કરી ચરણામૃત લીનો શુગી નાદ બજાયો હય—

(સુરદાસ)

(૨૦૧)

ક્ષત્રી વીરાંગના.

ઓ પીયુ આવો આવી ગયાવો ન શાણુ સતાવોરે
 આવોજી આગો ના તરસાવો બળતી બચાવોરે.....ઓ.
 આ તન કુંડરચી મંહી ઇધન અરચી તણાં પતી ધ્યાન ધરું છું
 મધ્ય ધરી નિરહા નળ આપળ અશ્વ તણી ધુત ધાર કરું છું
 હું સુખ આહુતી આપી હુતાશન ધીરજ શ્રીફળ ધારી રહું છું
 રે પ્રીયરે પ્રીયરે પ્રીયરે પ્રીય મીન નિરંતર પાઠ કરું છું
 હાં અરે હાં અરે હાં.....ઓ પીયુ

(૨૦૨)

સતી સરીતા

પ્રપંચ માહે કાળ્યો પરમાર્થી હાથ આળ્યો
 હવે ઉત્તમી આશા મારી સત્વર ફળવાની
 જાઉં જલદી હું જાઉં પ્યારીને પરણી સુખી થાઉં
 રંગમાં રાચી સંગમાં નાચીને મોજ ઉઠાઉં-

(૨૦૩)

સુધા મિન્દુ.

ભારતના પ્રાણ પ્યારાં છે માતના બે દુધાં,
 વેદોનાં પાન જ્યાં, મુનિએ ના માન જ્યાં.
 ગીતાના જ ન જ્યાં, સુર ગંધારનાન જ્યાં,
 શુણુગાન યશવંતા.
 જગતાજ જગમગતા,
 કંઈ કર્મ કર્મ ત્રીરોના સમરજુાં વિરો, ગાજતાં
 જ્યાં સંતો શોકતાં.....

(૨૦૪)

છત્ર વિજય.

સાધુજનો પોતે તરી આ જગત જનને તારતા
 સ્વાર્થ તણ પોતાં તજો; પરમર્થ અંતર ધારતા
 સંત શરી તમ શીતળ વચનો સુધા અર્થોજ વમારાં વચનો
 તાપ પાપ હરી વ્યથીત હૃદયમાં પ્રાપ્તિ અમીરજ ધારા
 અક્ષય કીર્તિ અરીયળ પામે
 જુગ જુગ જીવે સુખે વિરામે
 ભગવતી દર્શન દિવ્ય વમારાં
 જગ મંગલ કરનારાં.....વચનો.

(૨૦૫)

નટ કુંભરી પ્યારા સાહેબ.

જુક આઈરે બહરીયા આવનકી
 આવનકી મન ભાવનકી—જુક આઈરે
 આવનમે ઉમંગેદો જોમન, છાંડ અમે પરદેશ પીયરવા;
 શુદ્ધ ન પહી ઘર આવનકી—જુક આઈરે.

(૨૦૬)

૨૧. માંડલીક.

દિવ્યદેશ અમે ઉજવળ કરવા
 ક્યારે ઉગશે દિવ્ય પ્રભાત દિવ્ય મહાત
 અંધકારના વાઢળ ભેરી
 યદુકુળમણિ દીનમણીના સુણુ ક્યારે નાહ બંસી નાહ
 દેશ દેશની મધુરી જોયા દિવ્ય અમારી ભરવ ભુમી
 સુર સુનિવર યુગ યુગ પોષાયા
 જોનાં ચરણ સરોજ ચૂમિ જોવી અમ જનની
 જગ વિખ્યાત ભારત માત-દિવ્ય.

(૨૦૭)

. ભુજ્જદેવ.

પ્રિય સરલા કયમ વિસરાયે,
 રહી કંઠ્ય વસી પ્રમદાએ—પ્રિય.
 અંપક કળી બલે સુવાસિત, મધુકર નવ લોભાયે;
 પ્રેમી વસ્તુને પ્રાણ અર્પતો, કેદી કમળમાં ધાયે—પ્રિય.
 અન્દ્ર જ્ઞાન્તિએ પેમી અકેરી, અગ્નિ પ્રોતથી ખાયે;
 જોજ સનાતન રીત પ્રોતની, અન્યને શું સમજાય પ્રાય

૨૦૮)

. સાગરુ સરીતા.

જીવન જેર કીધું
 અમૃત મણીને વીધ પીધું
 કમ ધમ મેં સર્વે વિભારી વીહારી બીચારી નારી
 જાયા મારી, હૃદયારી છે જોભારી.

(૨૧૦)

આરુણોદય.

શુદ્ધ બાધ્યાંગે ઘર ઘઃધુ' બાધ તોય પડતી ગમ
 આંગણુ' લેતાં ઘર ખોધને થઈ એકા બારે ખમ—
 સુધર્મા નહીં પણ ઉધરી હાથ્યા હાંક્યું બમે ખમ
 પોકડ્યું હીમાળે હીન્દુપણુ' બાધ તોય ન બાંગ્યો ભરમ—
 જુના પૂરાણા રીત રીવાજે હવે તબે હરહમ
 ધર્મ નર્થીગ સમર્થીગ સુધાન કરો વેલકમ—
 શેકેન્ડ કરતાં રામનું નામ શુ' લેતાં લાગે ચરમ
 ફાજ ધરો કાંઈ દેશની યોલો વહેમાવરમ્ ! —

(૨૧૧)

સુધા બિન્દુ.

અન્યાસી તહારી આંખમાં બણે બહુ ભયું છે જાણી જોઈ
 છલબલ કરતી છળી તહારી, મનમથ શર પોણ બહાવા.
 દિલસ આ દીધાં મુંઝાવી,
 નેહ લગાવી અંગોઅંગ ચમકાવીને,
 ત્રારી વારી હું રો હારી.....

(૨૧૨)

શ્રી નવોત્ત સતી યસુના.

આ જીવો જગતની રીત બાધરે સાચો જોડા ખાય છે
 સાચો જોડા પામજગનમાં, સાચો જોડા ખાય છે—આ જીવો
 હાથ બાથપર નાથ થઈને બાથ કરે પવરાણરે
 જીવો જમીને જીવો બાઈઓ, સાચો જોડા ખાય છે—આ જીવો

છત્રં વિજય.

(૨૧૩)

વૃક્ષ તમે મનુલ આ વેલડીના કાંત
 વેલી અમારી સંભાળજે—વૃક્ષ.
 આજથી તમારી ખની કિકરી હો રાજ !
 રનેહ સદાયે સંભાળજે—વૃક્ષ.
 ભવરણુ તથા મ પ્રણુ જીવનની હડાણુ મે.
 હૃદય તમે દેજ હૃદય મંદીરે વિરાજશે.
 કિકરી ઉગરી રથ મ જીવન આરામ છે.
 નેહ ભર્યા નયણે નિહાળશે.
 ભાગ્ય દેવી ! જીવનને ઉભાળશે.—વેલી.

(૨૧૪)

સતી મંજરી.

તુહી હરે દુઃખના હમસા સળ
 દીયા દુઃખ તુહી કહ્યોના જાય—તુહી.
 જીતગીત હરી રાખે સુખાદી ચીતન
 અનન્ય જીવન નિતહી ગમરાવે—તુહી.

(૨૧૫)

શુચિ કુમારી.

અમ દેશ કેરી વાડીઓમાં કલ્પતરુ ઉગે સદા
 અમ આંગણી વર્ષાવળે મેલો મધુર અમૃત તણા
 વળી અખીલ વિશે વ્યાપજે અમ કીર્તિ કેરી વાસના
 નવખંડમાં ગાજ રહેજે ભરત જુમીની નામના,

(૨૧૬)

સંસાર નહિ.

દાતા લવ લય હારી, ત્રાતા તુજ ગતી ન્યારી,
લીલા જગે વીરવારી ! પીવાગર પટધારી.
શોણપતી હે સુવારી.

શયદા થઈ ભરણે નાછુ, કામ પ્રથમ ધનશ્યામ,
મશદાર્થ કર ઇશ્વરા, ઘટ ઘટના નારામ.

(૨૧૭)

કામચૂતા.

આવેા મદ મરેલી નાર રમીયે રમત રંગ ભરી,
લટક મટક ચાલ ચાલી કટી કેરી લેકંથી,
લયક મચક કરી—મદ.

નાબુક નાબુક પગત્રાં ભરી ફુફડી ફરીએ ફેરથી,
વાત્રી સામ સામી જીત્રી કુડીએ અતિ ઝાંકથી
સંગીત નૃત્યની ધુમ મચાંપીએ ઉમંગ ધરી—મદ.

(૨૧૮)

ભુગવ ભુગારી.

હો ખ્યારા ભરીયાં પ્રેમ તજાવ
આંગલા કુલેરે, ફુલડાં કાલેરે
કાંકડા કાન્ત રસાળા —હો ખ્યારા,
શીતળી છાયેરે વાનલા યાયેરે
પ્રેમીની ગાંઢિરે સુખડાં યાયેરે
લીજીએ જીવન લજાવ
હો ખ્યારા સ્વર્ગના સ્વપ્ને ભુજાવ—આંગલા.

(૨૧૬)

કુન્દમાલા.

હટે! જીનતી કિશન મોરી માનોરે,
 ન રોકો રથામ મોરીરે ડગરીયાં—ન.
 જરોના મે ભવ રહી પનીયાં બરનકો;
 કાહે કુપવ મોરી પુટે લો ગમરીયાં—ન.

(૨૨૦)

અરુણોદય.

મીકાં લાગે મીકલડી તારાં વેણુલાએ
 મારા કાળજામાં કાંક કાંક થાય એ
 વહાલી મને વહાલ કેરા ધુ'ટકા ભરાય એ
 તારા સમ છે તારી પાછળ હું લેલો યથો એ
 એનાં મધુર વચન મર્મને ખોલાવતાં એ
 સરલ રસીક ભાવ દીલડું ડેલાવતા એ
 એની વાણીમાં મીકાસ આમ્ય જીવનના ઊત્તમ
 આજ હુંટે આવે ભાવનાની ભરતીઓ એ—
 વાતે વાતે વીતી જાયે વહાણુલાં એ
 બહુ ત.ણ્યે તુટી જાય ભર્યાં પાણીજાં સુકાય
 છોગાળાં તમે મનના મેલો આમળા એ—

(૨૨૧)

કામલતા.

દીકરી ને જીજી ગાય, જ્યાં દોરાય ત્યાં જાયે,
 એનાથી કશું નહિ ખોલાયે—દીકરી.
 પડી માખાપ તજ્જે આધારરે,
 એ અચાવે કે સહારે
 દુઃખ આગમહી મરે હોમાયે—દીકરી.

(૨૨૨)

છત્ર વિભવ.

આશીષ આપુ આપો,
 જહીંઆંથી વંજે આપો.
 મારા રાજ્ય ચાલાકી આનું નામ છે,
 તાલ કેવો કીધો ?
 ભગલા હજો તે દીધો
 આ સિંહ તણે ચાલાકીથી શીકાર પકાવી લીધો—મારા.
 ભોગ લાગ્યા મારા મે ભગલાને ઘરમાં બાંધ્યો
 જોડાળો મંજીર કર્યો ને છુલછુલ આ લંછ ચાલ્યો—
 (વાહરે મારા બહાલા—લટકાળા લહેરી લાલ)
 કેશર શીઠ કરો એ આળા ?
 તમને લંછ ભગ ચોટરવાળા—મારા.

(૨૨૩)

દેવ કન્યા.

એક સરસ વાત સમજાવું દે,—સતી ખ્યાસ
 ગુરૂ ગમની કુંચી બતાવું દે,—સતી ખ્યાસ
 કોઈ હુરવ હુરતને સાંધે,
 કોઈ યોગે ચિત્તને બાંધે,
 કોઈ જ્ઞાન વિચારે વાપેરે—સતી.
 કોઈ ભક્ત થઈ પ્રભુ ભજવા,
 કોઈ જગની માયા તજવા,
 કોઈ વપથી કાચા હમવા દે—સતી.
 એ શોધ્યા સરસ મરવા,
 કેવળ મનને વશ કરવા
 આ ભવસાગરથી તરવા દે—સતી.

(૨૨૪)

સુર્ય કુમારી.

અમને પાછાં આપોને પ્રાણ પ્યારા અને પુષ્પ એ રસાળાં
 પુલ નંદન વન વાડીનાં અમારાં મધુરી વાસવાળાં
 પુષ્પ સમા હેડોંઓ બાબા તમારાં
 પુષ્પ સમા સુખડેથી પુષ્પ સમા વચનો
 વરસાવે પ્રીતી પુષ્પવણી ધારા અમં પુષ્પ.

(૨૨૫)

સતી મંજરી.

ભકત ભેચેન હોં કચુકર તુમહે આરામ રહે
 આગઈ શામ ચહાં ઓર ફહાં શ્યામ રહે
 હુઃખને છેદા હય ચે મન, રંજસે સુખા હય બદન
 અબ તેરે સુખસે લગી બંસરી ચે શ્યામ રહે
 લાજ કયા આપની ગવાં લે ચે ગવ લે બવલા
 હાસી છુટબાય તુ બૈકુઠમે બીસરામ રહે
 નામ લેવા હુ નહો નામ હંસાઈ ગીનધર
 આપછી મંજરીકે નામકાં કુચ્છ નામ રહે

(૨૨૬)

સંસાર નષ્ટકા.

માતા જગજનનીને નમીએ,
 બુઢી જંજળો સ્વપ્ન આંધુ ગણીએ,
 લીડલંજન ભયહારીણી શાંતીરૂપ સુખકાર,
 અન્નપુર્ણામા એક તું છે આધ સકિત અવતાર,
 વારનાર એક દેવી ભજીએ.

૬૧

(૨૨૭)

અરૂણોદ.

આલી આતે શી બીભારી ! મહમાં બાન બુલવનારી;
બાએ બાએ ના લબાએ બોલો બોલ શુ' અવિચારી !
સાચુ' બોલ કામજુગારી નયને કેદ ચડ્યો શો કારી !—
ઉજ્જ હિછાળાઅવનવા ચાળા અધીરી બની તુ' પહાવરી બાળા
વાત વાતમાં છણક વસી કયાં ગઈ સરલતા વારી—
બે દરદી એ દરદ ન બાણે પ્રેમની પ્રેમ પીછાણે
સમગ્રથે તમને થતાં કોઈ રસીક પ્રોતમની ખ્યારી—

(૨૨૮)

સતી સરીતા

ચાચુ' પડી પાથે કાન્ત દીન અજ્ઞાન હું
લોળી પીચુ બુદ્ધી રાખ વણ થાઓ શાન્ત
બળ વિના દેહ મચ્છ તને જેમ
સહી થકું ના એકાન્ત

(૨૨૯)

શ્રી નવીન સતી યચુના.

મારી વીનતી સાંભળરે ગોપાળ
દયા આરંભી કરી
સતિને વારી ખાર ઉતારી
લેને તેની સંભાળ—દયા
અતિ કીમતી સુદ્ર રૂપ હુપાળ
બકિવને બાળી લેને તુ' વારી
દેને દયા હુપાળ—દયા

છત્ર વિજય.

હવે દીલ વીચાળ કરજો ભાવનાં બાળ સમજે
 બહાણું વતન તમારું ભારત રક્ષાળ સમજે
 કુસંપ બીજ વાગ્યા ઝેરી પવન કુંકાબ્યા
 પૂલ કંટકે છવાયાં ફળ શા ઉગ્યાં તે સમજે
 કેં સંપ બીજ વાવો ખુશો મધુર વહાવો
 દીલ દીલથી તો મીઠાવો નહિ લેદભાવ સમજે
 હનિયા નિષે રસ'ણું છે હિંદુસ્તાન તમારું
 વમે બાળ હિન્દના છે હિન્દુ મુસલમાન સમજે

(૨૩૧)

સતી યશુના.

મને જનારસી સાડી મંગાવી આપોરે નાથજી
 રમે પન્નાની વીંટી ગડી આપજોરે નાથજી
 મોતી કેરી કંઠી કરી, માંહે જીણા હીરા જડી
 બંગડીયે મણી મઢી
 ઘંખાની જુઓ તમે પછી નાથજી

(૨૩૨)

સતી સરીતા.

કમળ નહોં તમજી લોળવાયે
 ફેાગટ મહેનત થાયે
 જીર્ગત જોડ ના જણાયે
 રક સાથ સંબધ ન થાયે
 મિથ્યા મારી પ્રણ પ્યારી મનહારી મુખકની

(૨૩૩)

સંસાર નઉક્ર.

રસના ભજવારક ભાવ ધરી,
ભાવ ધરી રસ રૂપ હરી.
આ ભવસાગર પાર ઉતરવા મેં શપથે નીવીંદેને નીરમવા
શુભ સુભ શુભવાન કરી.

(૨૩૪)

જીગલ જીગારી.

નાંહીં બનશેજી પ્રીતીનાં મોતીનું મુલ
મોતીનું મુલ આ જી દુનીયાં છે કુલ—નાંહીં
હીરા માણેક દામ કરાડો
પ્રીતીના લેખનમાં એ છે વસુલ—નાંહીં
સાગર નસનો છાપ છે દીવની
પાકે મોતી, પાણી ગમે અતુલ—નાંહીં.

(૨૩૫)

સલી સરીતા.

ચેતનનો સરહાર હું આકૃતની બલાહુ
નાં કે થકી હરું હું કે થકી હરું
આહું જે દીલ મહા તે માત્ર હુકમથી કરું
મુજ ફરેમ બળથી ન કેમ જન કદી બરસું
વજ સમ બળને જીલમ તો કરું હું
ન કોઈના દસ કદાપી લેથ ઉર ધરું
મુજ રાહિયથી જગે સૌ કે જન હરેરે
હુઆ લકંવા ચોર મુજને ગુકી અદમ કરું

(૨૩૩)

સુચં કુમારી.

જાણેલી એક વાત શી ખાલું જગમાં ચોટી હાજી હા
 શેઠ પાત્ર વાણીતરની એક જાણી ચોટી હાજી હા
 શેઠ કહે સાગરનું પાણી મીઠું છે તો હાજી હા
 ખારી માકર ગળ્યું મીઠું છે તો પણ કહેવું હાજી હા
 રાત અધારી, શેઠ દીવસ તો પણ કહેવું હાજી હા
 મન પરખી માતીકનું સૈ એ થઈ રહેવું માઈ હાજી હા

(૨૩૭)

અંસાર નઉકા.

મહેશીલમેં સુમતા જો જામે શગળ આયા હયે
 ફુલી પોહ મરતીયા કે રાગદાર ન ખામ આયા,
 અંકરોંકો દેખતે થે પરદા ઉઠા ઉઠા કરે,
 હાં પસ નજર જો આઈ મુંહ પર નકામ આયા
 છુપકે રડીયસે પોહ આવે તો મુંહસે નીકલા,
 કાટોસે છુપકે છુપકે મેરા અગ્રામ આયા.

(૨૩૮)

સતી સરીતા.

માનો માનો ચોહનજી મનકાના મોર
 ભુલી ભાન ટહુકે બનોનાં કઠોર
 આ દીવપરે મારૂં ન આવે કાંઈ જોર
 અંતર રિથતી તો ઉરે કાંઈ વીચારો
 પ્રોતી પાસ અંતર એ કોણુ બીચારો
 છુવું વમ આથ હુણસે યા ન કુચુપ મન વીકારો.

સતી યસુના

(૨૩૬)

જઈને લઈ ને પળમાં
 અસીયાં મારી જોજો પાપીકરૂર
 કાપી નાંખે પળમાંહી
 વને પાપીયા -
 અબીમાની શુભાવી તેં
 કીધી નાહાંની ઝાઝી તેં
 ધર્મ તણ અપ કર્મ બાણ
 નીજ લુલ્ય વધારી મહાપદમાયે
 અંતમહતતણો કરીને
 હરો સંત સુખો વસુધા ગણીયાગે—લઈને,

(૨૪૦)

કામલતા.

મને આવે છે ફેર, જુલે મન માફ હો સખી,
 જોડું રથમાં શી પેર જુલે માફ મન હો. સખી મને
 કેફ ચડી કોઈ કારની હું સમજું ના જહેન,
 જહાવરી મને કરી,

(૨૪૨)

જુગત જુગારી

જઈયાં ન પકર મોરી નરમ કલાઈરે
 જાંગરી પકર મોરી ચોલી મુસકાઈરે—જઈયાં
 જાલજ કરવ મોરી માનવ નાંહી
 જહર પીયા દોષી દોષી જાતુરાઈરે—જઈયાં.

(૨૪૨)

૨૧. માંહલીફ.

ભાત જરા વાંચી જુઓ ને ધીતહાસમાં
 ખુતાર થયો પરનારના વીલાસમાં
 સીતા સંતાપી રાય રાવણ ત્રાણાયો
 દ્રોપદી હુલાવી હુર્યોધન દળાણ્યો
 કીચક મહાપાપી સૈન્ધવી પ્રતાપી
 ગયો હોમાઈ કાળની હુતાશમાં—વાત.

(૨૪૩)

સુખ કુમારી.

મારા શ્યામ મનાવો દીવારામ મનાવો કોઈ
 પ્રિયતમ તણા દહીં દીલની દવાઓ બેતાવો કોઈ
 ભવસાગરમાં નાવડી લાવી હૃદયારામ
 અધવચમાં કુમતી સુકી ગયા સુકાની શ્યામ
 કુએ મારી નોકા અઝે તગવો—તરાવો કોઈ.

(૨૪૪)

શુદ્ધ દેવ.

કાયા કાયા કુપેા તું તો ચેરે, હીણ ભાંગી હંસા !
 અવિચળ પદવીને પેખરે, હિણુભાગી હંસા—કાયા.
 અંબવાના નીર સમજ આ, કાચી છ'દગાની તારી;
 અમતા સુકી તુ કારીરે, હીણુભાગી હંસા—કાયા.
 બે દિનનાં છે સરજર સમજાં, બે દિન અહીં રહેવાતું છે
 બે દિનનાં છે સગા સંબંધી બે દિન સુખ લેવાતું છે
 બે દિનનો છે પંખી ભેળો, અતે જીવી જવાતું છે
 લોકો જેને કહે તે એક સુસાદર ખાતું છે—કાયા

(૨૪૫)

અરૂણોદય.

બહુ ફરી ફરી જોયું જુહુ જગન શાન્તિનું સ્થાન જણાયું નહોં
જુહુ આશ નિરાશે બાળ પ્રસારી, જીવનની શાન્તિ હરાઈ રહી—
ચુલાળી નિદ્રાની હોંશ ધરી ત્યાં કંટકે શૈથ્યા છવાઈ રહી
આશ ધરી આકાશ ઉડું ત્યાં અધવચ ખાંખો કપાઈ ગઈ
ગયાં સ્વપ્નસોનેરીને સ્નેહથી સહો વિધા અવિધા સમાણી થઈ
આશા મંડપ ખીલતી વેલી ઉગી ન ઉગી સુકાઈ ગઈ—

(૨૪૬)

સુયો કુમારી.

કોઈ કહેજે જોગીડાને જઈને હો રાજ
મધુવનમાં જુરે વારી બાલા જોગન
વિરહ અંગારે સળગે આપું નંદનવન....મધુ
જોની આંખે શ્રાવણ ને બાહરવો જરે
બાલા રસીઆના રાગે એ રોતી ફરે
બહાલા અંતરમાં હોયે તો દહોજે લોચન....મધુ

(૨૪૭)

સતી મંજરી.

મરીઓપર કયા રખાવે તવંગર હોતો અયસેહો
જો દુટ્ટી નાવ તયરાયે સમુંદર હોતો અયસેહો
સમજતેયે જીન્હે દુરમન વો અપને હોતે જાને હવ
મરીઓંકે મુસીબતસે મુકદર હોતો અયસેહો
મુશીબે સહ્યે દેને વાલે હવે લાખે જમાનેમે
ખીયવડે વકવ જા દેવે ખીરાદર હોતે અયસેહો

(૨૪૮)

બુદ્ધદેવ.

છો રાજયોગી રહીઆણા, અમે જાપીએ તમારી માળા
સ્થામ રસાળા સનેહ સ્વીકારો, અમ ઉરના સન્માન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન (૨) છો રાજ.

કાન્તિદેવી હું જગે ગણુઈ, અનુપમ કાન્તિ શાન્તિ લાવું
કલ્પવૃક્ષથી અપુ અધિક હું, મ્હોં માગ્યા વરદાન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન—છો રાજ.

આત્મ કાન્તિ મમ જગે પ્રસારી, માનવનાં હુઃખ મહું સંહારી
દ્વિય જ્યોતી જગમાં વિસ્તારી સ્વાપુ સુખનુ સ્થાન;

અમારી એજ હૃદયની લહાણુ—છો રાજ.

ચિદ્ધિચિદ્ધિ નિશ્ચિન દેતારી, ક્ષણમાં ધનિષ્ઠતને કરનારી,
ત્રિલોકમાં ફરનારી શ્રી હું, આપું અનુપમ જ્ઞાન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન—છો રાજ.

જગસેવા મમ લક્ષ્મી સાચી જેથી રહું હું નિશ્ચિન રાચી;
એ વીણુ સંપત્તિ સઘળી કાચી, અંતર ગણું પ્રનાણુ;

અમારો એજ હૃદયની લહાણુ—છો રાજ.

અનુપમ અક્ષય વૈભવવાળી, ભૂતકૃતિ તવ કોઈએ ભાળી;
કુમેરવી રહીઆણી આપું વિભુતિ હર્ષ નિધાન;

તમે મનમાન્યા મેહમાન—છો રાજ.

આત્મરતિને વિભુતિ ગણુતો, મન ચાહે ત્યાં નિશ્ચિન ફરતો
પુણ્યપથ સંચરતો દેવ ! ત્યાણું ભલે મમ પ્રાણુ;

અમારી એજ હૃદયની લહાણુ—છો રાજ.

(૨૪૯)

સંસાર નઉકાં:

જનકે જનનીના પુણ્ય સ્વરૂપને નાથ જનકેન જાણ્યો
એ ચરણોના અરણામૃતને વીધણુ પદી જળ માનો
જગ વપુ વમ કુન્દન કરશે પારસ તેને પ્રમાણ્યો.

૯૬

(૨૫૦)

કામલતા.

વહાલા માસ અસાડીલો એવ, એવી રતે વીનવું
વહાલા વનિતા વ્યાકુળ થાય, એ રતે વહેલા પધારજો
વહાલા વીજ કરે ચમકાર એવી રતે વીનવું
વહાલા ચરથપ ક'યે કાચ, એ રતે વહેલા પધારજો.
મા ખી- જરમર વસે મેહુલો, મોર કરે ટહુકાર,
વાંસદડી મધરાતની, લાગે તીરની ધાર;
આ અધારી રાતડી હું એકલડી નાર,
નીદન ન મળે નેણુમાં, ટ્યાં પોઢયા કાર્યાર.
લખું શાગળ નેણુનાં કાજળથી,
છાંટું કંકુ ઉન્દાં આંસુનાં જળથી,
અ. છ અ. જળાતણી સાંજળજો,
વહાલી નેણુડીના વીર વહેલા વળજો—વહાલા.

(૨૫૧)

વચ્ચા-હરણુ.

કાગ ગરે બધ્યા મ્ય રાયે રાયે જાનીયાં
રાયે રાયે જાનિયાં રાયે રાયે જાનિયા (૨)
હંચી અટારીયાં પીચુ ખોલાવે
પતલી કમરીયાં સૌ બલ ખાવે
થક થક ગદ્યાં મ્ય રાયે (૨)
જેરાં જેરી ગુંગટ લાકે જોળન
લુટ ગલે લાગે લખ લખ
કધ્યાં મ્ય લખ લખ કધ્યાં
મ્ય રાયો રાયો જાનીયાં
ડાલ ગલે બધ્યાં

(૨૫૨)

કુન્દખાણી.

મય ન માતું ન માતું મનાય,
 પિહરવા જાઓ હટોણ ! જા, મ.
 ભર પુલનકી સેણયાં રહી અમન અમન મુરખાય-પિહરવાં,
 તુમ ન આયે બાલમાં મેરે બીતો જોખનવા જાન પિ, જા, મ.
 સોકના ઘર તુમ રહો નહીં અઘોસો ચલન મન લાય, પિ.
 રઘોન બીલી સાજનાં કલાહે સહર મનાવન આય ! પિ. જા.

(૨૫૩)

બનામે ખુદા દાગે હસરત.

દીવાના હું ચહેદા હું વલખગાર હું તેરા
 અઘો જાને જહાં વાલીખે દીદાર હું તેરા—દીવાના.
 જાઉં મઘેં કહાં અખ તેરી દેવડીસે નીકલ કર
 રહેને દે મુજે મઘે તો ગીરફતાર હું તેરા—દીવાના.
 દેખા હઘે ફકત તુજકે મહોબતકી નજરસે
 અગર જુર્ન હઘે ચે તો મઘે શુન્હેગારહું તેરા—દીવાના.

(૨૫૪)

કામલતા.

હવે ભાવે ના મને મા આ સુખો
 વંસી હતી જ્યારે, કિરમત ત્યારે,
 વિષ પાયાં આ સુખો
 કંથ વિર્જગણુ જોગણુ હું જાની,
 રાણી મટી થઈ જગલવાસી
 સજડ જરી ઉરમાં ઉદાસી—વંસી.

જુદમે વહેરી.

સર્ધયાં મુઝે હાથોંકે કંગન બનાદે
 કંગન બનાકે તુ પોહોંચી બનાદે
 જો તુ કહેગી વોહી સુનુંગા લાઉંગા વોહી મેરી બાંન
 (અલો) તેરી કસમ લાઉંગા વોહી મેરી બાંન
 (દેખા જાઓ દેખા જાઓ) લાઉંગા વોહી મેરી બાંન
 તઓબા તઓબા તઓબા દેખો છોડો કુટા મેરા હાથ
 (ઉઘ મર ગઈ હાઓ, અરે બાપરે)
 ખાલીલી બનવા હું તુઝે બુન્દેલી બનવા હું તુઝે
 હંસલીલી બનવા હું તુઝે કડે છડે દોનો તહરેહાર
 (હા) અઝેસે અહું અઝેસે ફીરૂં ફીરન કરૂંગી તકરાર
 (સચ કુચ્છ હુઝે તઈયાર ઝેક જોસા દીલાદે

અરૂણોદય.

બહાલા કહું બહેવારની જો વાલ આ અણુમુલ છે,
 અભિમાનથી ન સાંભળો તો આ તમારી ભુલ છે—
 મનમાવતું મળતું નથી કોઈને બધુંય સંસારમાં,
 ખામીમાં ખામી જોળવી એતો તમારી ભુલ છે—
 કાળા છીએ રંગે અમે પલ્લ કાળજાં કાળાં નથી,
 તેનીયે કીમત ના કરો તો આ તમારી ભુલ છે—
 છોડી અમે શ્રી રામને જપીયે તમારા નામને,
 તોયે ન રાખો નેડલો તો જીવતર અમારું ધુલ છે—
 મીઠા અમી આપો નહીં તો ચાહુ ઝો શા કામને,
 આ પાઈ બાળો કાળજાં એ તો તમારી ભુલ છે—

(૨૫૭)

બનામે ખુદા હાગે હસરત.

મએતો શીરીકા હું દીવાના
 કયા માલ હએ જાન ગવાના
 નસીહત આપ કીસ્કો આનકર સાહેબ સુનાતે હ'એ
 બીયા જાને અલમમે કીસ્કો મરનેસે ડરાને હ'એ
 ચે સય કહેને હ'એ હજરત આપયાં સીદે આજમાને હ'એ
 કહોં જમાજ અપને કબોલસેબી માજ આમે હ'એ
 કુચ્છ ખાત નહોં મરખના—કયા માલ.
 ચહાંતો તનમે ખુદ બાદી હએ જાને જાર થોડીસી
 ડરાતે હો કીસે તુમ ખીયકર તંજનાર થોડીસી
 મુજે ઇસ વાસતે હએ જુન્ગી હરકાર થોડીસી
 કે દીવમે રહે ગઝ હએ હમરને દીદાર થોડીસી
 એક ખેલ હએ ખુદ બહાના—કયા માલ.

(૨૫૮)

અરૂણોદય.

અથ ખાકે હીન્દ તેરી અજમરમે' કયાં ગુમાં હય,
 દરિયાએ ફેરે કુદરત તેરે લોયે રવાં હય—
 ગૌતમને આખરૂડી ઇસ મામદે કુહનકો,
 સરમદને ઇસ જમીંપર પ્રદકે કીયા વતનકો,
 અકબરને જામે—ઉલ્કત બખ્ષા અન્જુમનકો,
 સૌયા લહુસે અપને રાણાંને ઇસ અમનકો—
 બરસોંસે હો રહા હય મરહમ સમા અમારા,
 ફુનિયાસે મિટ રહા હય નામો નિશાં હમારાં
 શુએ હમારે દીવકે ઇસ આગમે' બિલે ગે,
 ઇસ ખાકસે ઉઠે હય ઇસ ખાકયે' મિલે ગે—

(૨૫૬)

કેવળાલીની. રાહ.

અમોને પાણીથી ખ્યારો, અમારો દેશ હિંદુસ્તાન,
 અખીત પ્રજાંડમાં ન્યારો. અમારો દેશ હિંદુસ્તાન,
 હિમાલય શા ઉંચા પહાડો, જે સ્વર્ગથી આશમાન,
 સિન્ધુ, ગંગા, યમુના આદિ નદિઓ, દર્શ રહી અમીયાન.
 કળા કૌશલ્ય વિજ્ઞાનો તણાં અહિંથી પુટયાં ઝરણાં,
 ઉપનિષદ, વેદો ગીતા, બ્રહ્મવિધાનાં અનેરાંમાન
 રંગેરંગમાં અમારી માતૃભૂમીનાં કરજ ઉપકાર,
 અમો સંતાન નિજ કર્તવ્ય ફરજે મા ઉપકાર કુરમાન.

(મહારાષ્ટ્રી શાંકર શર્મા દ્વિત અંદુરુપત નાટક.)

(૨૬૦)

કામલતા.

ઠહીં ભુલી ગયા હુયાના હાર,
 નારી ખ્યારી હીધી શું વીચારી—ભુલી.
 હીલથી હીવાના થયા,
 આકાશે ખોળી રહ્યા,
 મળવી હવે નથી સ્હેલી એ નાર
 તુંજ ખ્યારી ઉરમાં અમે તો ઉતારી—ભુલી.

(૨૬૧)

રાગ દેશ.

મારા મનમાં તનમાં નિત્ય હીપી રહી ઝગમગ આત્મ જ્યોતિ
 માનસરોવર મહિલો હંસલો ચારો ચરે જ્ઞાન મોતી—મારા
 નિત્ય, અનાદિ, સ્વયં, ત્રિભુ બ્રહ્મપદ આત્મ જ્યોતિ જહ્યાય
 અવિચલ આનંદ બ્રહ્મ સનાતન તેજ પોતે જગ જ્યોતિ—મારા.

(બરવે)

(૨૬૨)

સતી સરીતા.

વિધીનું લખ્યું લેવાટે મિથ્યા ન કોથી થાશે
ભુસ્તુ નહી ભુત્રાશે (૨)
હશે પુર્વ જન્મે પાપો અઘોર કંઈ મેં કીધો
જેથી પ્રભુએ દુઃખો સહુ સાથે સુજને લીધાં
શ્રદ્ધા પ્રભુપર ધારો
પ્રભુભાશે વિશ્વાસે શુભ થાશે-ત્રીપીઠું

(૨૬૩)

કામલતા.

અમળા સમળ નાથ આપને ચરણે પડી
કહણુ થઈને કેમ ! ત્હય વલોવો,
અમળાના આંસુ ઝરે,
સુખને સંપત્ત હરે
પાણી સુગ્રી પ્રેમ પરે,
પ્રાણ કાં પરોવો—અમળા.

(૨૬૪)

સંસાર નકિકા.

લલના લટકેથી લલચાવે ?
હીણભાગી તેમાં ફંસાએરે !
સંડો રમતીયાળ પારકા પોતાના કરે,
હંધ્યા કુટા હામરે પાછું ફરી ના બુવે.
ઘેર સહુણી નાર ને સંડોમાં રખડ્યા કરે.
પડે નારીના આપ તો તેથી નર્કે જશે,

કામલતા.

એક બેળાએ પૃથ્વી પરે,
અમે ગયાં સદાશીવ મંદીરે
ધર્મુ' ધ્યાન શીવજીનું ફઠ અંતરે—એક.
પીચુ લઈ કામલતા ત્યાં આવી
રસશુગારની ક્રુમ મથાવી
પાઠયો ધ્યાનમાં ભંગ
દાધો શાપ, તેને પડીશુએ દુઃખમા ફરે—એક.

સંસાર નઉકા.

ભલે બહુ ભાવથી શીખે શીખેલું વ્યથ' તે જાએ
કરે મહેનત છતાં સોનુ ધર્મુ' તે કુળ થઈ જાએ
લખ્યું વાચ્યું ભણ્યાં ભુગોળ ને ઇતિહાસ અવલોક્યા
વળી હીરાજ ગણવામાં દીવસના દીવસો રોક્યા
અફળ એ જાણવું અંતર બધું છે કુળપર લીંપણ
નથી સદશુણુ તો શીક્ષણુ નકામું સર્વ કહેવાયે

સતી સરીતા.

નિજ હરતે મેં હાળ તે કાપી વાસ જે પરે મારે હતો
બદલી ગયું કૌ કોઈ આજે જેને મારા ગણતો હતો
રત્નેહી જોનાને શત્રુ ગણ્યા મેં તિરસ્કારીને પરહયાં
માયાના મદમાંહી મર્યાના ધર્મ કર્મ જરી દીલે ધર્યાં—
પરિણામ અતો આ આચ્યું ફકીર થઈ જગમાં ફરે
૨ આવાપણું જેર હળાહળ અ.જે અંગમાં વ્યાપી રહું—

(૨૫૮)

ગઝલ.

કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપઈ છે,
 ખફા ખંજર સનમનામાં, રહમ જોડી લપાઈ છે
 જુદાઈ જુદગી ભરની કરી રો રો બધી કહાડી
 રહી મધ વરલની આશા, અગર ગરહન કપાઈ છે.
 લડી ના વરલની આવી, સનમ પલ્લુ છેવરી આવી
 હજારો રાત વાતોમાં, ગમાવી એ કમાઈ છે.
 અખમ દુનિયા અમાનોમાં, મુસીબત ખચોફના ખંજર
 કતલમાં એ કહમ જોશી, ઉપર કયામત ખુદાઈ છે.
 શમાયર બાય પરવા ના, મરે શીરી ઉપર ફરહાદ,
 અગમ ગમની ખાખીમાં, મજેદારી હુંટાઈ છે.
 ફના કંવુ, ફના થાવુ, ફનામાં શહ સમાઈ છે,
 મરીને જીવવાનો મંત્ર, દિલબરની હુદાઈ છે—
 અફરતું નામ લે રોખી, તુરંત પીલે ખુશીથી તું
 સનમના હાથની છેલ્લી, હકીકતની રક્ષાઈ છે.
 સદા દિલના તરપવામાં, સનમની રાહ રોશન છે,
 તડપતે તડતાં અંદર, ખડી માશુક સાંઈ છે.
 અમનમાં આવીને જિલ્લો, શુલોપર આફરી થઈ તું
 શુલોના ખારથી ખચતાં, બહન શુલને નવાઈ છે
 હજારો ઓલીયા મુરશહ, ગયા માશુકમાં ડુલો
 ન હુલ્યા તે મુવા એવી, કલામો સખત ગાઈ છે.
 (રવ. મીઝાલજલુ 'અમર આશા' નામનું અંતિમ કાવ્ય.)

(૨૬૯)

રાગ દેશ સોરઠ.

તજ મન હરી વિમુખન કો સંગ
 જનકે સંગ કુમતિ ઉપજત છે, પરત લજનસે ભંગ-તજ.
 કામ, ક્રોધ, મદ લોક મોહમે નિસ દીન રહત ઉમંગ-તજ.

(૨૭૦)

ગાઝલ.

જીગરનો ચાર જુદો તો બધો સંસાર જુદો છે;
 બધા સંસારથી એ ચાર બેઢરકાર જુદો છે.
 ગણું ના રાવ રામાને, ગણું ના આખી દુનિયાને,
 પરતુ જાન આ પર પ્યારનો, અજાયબાર જુદો છે.
 હજારો બોધ મંદિરો, મહોં નિત્યે સલ્લે ચાલે,
 અમો મસ્તાનના કિસ્સાનો દર માર જુદો છે.
 નથી તુજ આપ માથે મેં અરે મુખી કહાં નિંદે,
 સમજરે એસમજ કે, પ્રેમીનો આવ્યાર જુદો છે.
 થયો જે પ્રેમમાં પુરો, થયો છે સુકલ સર્વેથી
 મહા મસ્તાન સાનીના મગજમાં તાર જુદો છે.
 શુદ્ધ-આ દેશ છે અમને, અવળ પથે પળ્યા જમએ
 દુનિયાથી પછી આ બાલ, બેઢરકાર જુદો છે.

(સ્વ. કવિ બાલ)

(૨૭૧)

સાગર સરીતા.

સંસારમાં દુઃખ વિષુ કંઈ ન જોયું
 દુખીઆરાના દુઃખી બહુ શ્રીમંત
 મૂગજા સમ સુખ કેરી આશે
 લોકો ભોળા અથડાયે
 કૃત્રિમ તેને નીરખી અંતરની માંહોં બહુ પસ્તવ
 છે સુખ માત્ર સતોરે
 મન લે શોધી લે જ્ઞાને દે અંજરને બાધી બાધી

(૨૭૨)

સાગર સરીતા.

T

માયાએ જગ સાગર માંડી
 છુટે ન એવી બાળ મસારી
 લક્ષ્મીની ભરી લાલચ ભારી
 મન મુરખ મન્ન લાલચે પાથે
 આ મહર્ષી જઈ પડે કપાયે
 ચતુર ચેતી કે પ્રથમથી લેતા
 દુર એ લાલચથી જઈ રહેતા

(૨૭૩)

સંસાર નડે કે.

દુખમ. શીદને મુઝાએરે ? માયાના ભોગી !
 દશરથે કેઈ વચને જોયા રામને,
 પુત્રો વનમાં ફરે, પીરા જુરીને મરે.
 સુખ દુખની આ છાયા કોઈની મટે નવ જગમાં,
 લેખમાં જે લખ્યું તે થાયે રે—માયાના—

(૨૭૪)

કાંમલતા.

જરા ખ્યારીને પથે પધારે પિયુ.

ખ્યારીને પથે પધારે—જરા.

પ્રથમ કાં રોપી એ વેલા અભયમ પ્રીત વેલો,
 અરે કાં જાવીતો પાણી વિના કર્યાવિ મેલો
 અરે તુજ ખ્યારીનાં આંસુ ઉઠ્યાં પી ઉછરેલી
 દીધી ઠેલી ખીચારી નારીને કીધી વેલી

રાગ જહી-દાદરો.

કવિ દિરોજ ખુલખુલ તું કયાં ઉડી ગયો ?
 આ પૃથ્વી તજ બેહિસ્તમાં તું શું ઉડી ગયો ?
 અમર નામ હરહમ સૌ હૃદયમાં વસ્યું,
 નીતિ ભકિત, જ્ઞાન ગાન તેં સુખે કંચું,
 પડીજ ખોટ પારસી કરી મહા ખરે
 હૃદય કરી ચાહ તને, પીગળાતું અરે,
 કાવ્યના તરંગ રંગ હૃદયમાં વચે,
 ફરી ફરી થતી ચાહ તારી ના શમે,
 પારસી આ કેમ તારાને ભુજી ગયો,
 ખાકી જહાનને તજ શું સ્વર્ગમાં ગયો ?
 સકલ જગતમાંહિ કાંઈ અમર તવ મળે
 પણ તુજ તે કીર્તિ દેહ અમરમાં ભળે
 અમર કીર્તિ, અમર શાંતી જશે પ્રભુ તને,
 અચ્ચે બાળા નિત્ય સુદા ગાસ માગીએ.

(અરવે)

રાગ પીલુ જહો.

જો ભય છે ઉડી ઉડી નિશા ધીમે વીતી
 તારા તણાં તેજે લીધું અંધારાને જતી,
 મધુર કંઠ સાથે મળી, જીલુ. જીલાસુર,
 કાને પડી મનને કરે, હૃદયે થકી ભરપુર,
 સુતાં છે પ્રાણી સર્વ શાંતિ પર ધરી પ્રીતિ
 વાંકું તણાં તેજે લીધું અંધારાને જતી—જો જલ્થ.

(સુજરાતી નાટક કંઠ)

૧૧૦

(૨૧૭)

સતી સરીતઃ

જાંઠગી અડ ગઈ.
 નાલ પુનલજે અડ ગઈ. (૩)
 હો જાંઠગી અડ ગઈ
 સસુધને કીતી નિદ પીઆરી
 પુનલ કીતી કેય ખ્યારી
 બેકે દે લેખે સસુધ મરં ગઈ.
 મર ગઈ (૩) હો.
 અશકને મારીયાં જોર ફરીદાં
 ફેટ જુદાઈવાલા કીસે હું ન સીતા
 કુકંડી મર ગઈ.
 મર ગઈ (૩) હો.

(૨૭૮)

૨૧. માંડલીક.

ધન ભાગ્ય મારે આંગણ આળ્યા
 સોરઠના રીરતાજ
 વધાવો રાજ કુમ કુમ થાળ ભરીને આજ
 અંદ્ર સુરજ સમ તપો અરિયાજ
 જગમાં તારૂં તાજ
 અજઠાવા તારી જુગ જુગ કીર્તિ
 ધસરે મહા તાજ—વધાવો.
 સોરઠ તણા સુઆ અમારે આગણે આળ્યા
 સુજી ઉગ્યા સોના તણા જમ અંજરે આળ્યા
 કિશોરના અધાર મારા ધામ લીધાળ્યા—અમા,

(૨૭૬)

સંસાર નહિકા.

રહે નારીના ૩ મતમાં અરે આજનાં સુવાસ
 તારૂંથ પ્રભાવ આજ ભુલવે વીચેક જાવ
 પ્રભુય પવને ચોવનમાં મહા ભરાએ,
 યુવક યુવતીને બેઠા અંધ થાએ,
 રે દીન રજની ગુણ બહાલીનીજ ગાએ,
 તુલ્ય મનમાં સહિ જગત આ જણાએ,
 વંસરે તમામ વાત, કોણ માત કોણ તાત કૈ

(૨૮૦)

રા મોડલીક.

કરીએ ના વીશ્રાસ કાયા માયાને કહી
 મૂળજળ કેરા મોહ શા લાગ્યા તને મોડલીક.
 ચીનંજીવી નથી તારી અમર નથી કાચારે
 ઘડીએ ઘડી મારે શું બગાડે મતી
 બગાડે મતી તું શાને જીનાગઢ પતી
 રૂપ રંગે શું લોભાણો ભરમે કરકાં ભુલ
 રૂપે રૂપાં રંગીબામણાં પણ એ શીમજાનાં કુલ

(૨૮૧)

રણ બીહામ.

ગરજનીનીન કોઈ નહોં જાએ
 પેહોલે પેહોરે સખ કોઈ જાએ, હુસરે પહોરે લોગી
 તિસરે પેહોરે તરકર જાએ ચાથે પેહોરે જોગી-ગરજ.

(૨૮૨)

રાગ કાફી હોરી.

અમે તો આજ તમારા બે દિનના મહેમાન
સદ્ગ કરો આ સહજ સમાગમ, સુખનું એજ નિદાન

અમે તો આજ તમારાં

આવ્યા જેમ જથું તે રીતે, સર્વે એમ સમાન
પાછા કોઈ દીને નહીં મળીએ, કયાં કશો સનમાન ૧.
સાચવળે સંબંધ પરસ્પર, ધર્મે રાખી ધ્યાન,
સંપી સદ્ગુણ લેજે દેજે, દુર કરી અણીમાન ૨.
લેશ અમને નથી અંતરમાં માન અને અપમાન
હોય કરી કડવાશ અમારી, તો પ્રિય કરજો સાન ૩.
કેશવ હરીયે કર્ણા કીધી, ન ભ્રમે ભુટી ભાન
તત્ત્વે તાન રહે છે તેને, થાય ન જરીયે જાન ૪.

(૨૮૩)

રાગ ખમાશ.

જમુનાંપે બજ રહી બાંસુરીયાં (૨)
બાસુરીયાં, સૈયાં બાંસુરીયાં, જમુનાંપે.
ગોકુલ બાજરહી બિદ્રાબન બાજી
જરા ફીરકે સુનાલ સાંવરીયાં, જમુનાંપે.

(૨૮૪)

રાગ જોગીયા.

કરલે સિંગાર ચતર અલખેલી, સાજનકે ઘર જાનાલી હોગા
મીઠી ઉઠાવન મીઠી ખીછાવન, મીઠોમે મીઠ જાનાલી હોગા
નહાલે ધોલે સીસ શુંથવાલે, ફીરં ચે ઘર નહીં આનાલી હોગા.

(૨૮૫)

કુન્દમાલા

ઉડી મન બા જગ બંધન તોડી.
 રાક્ષસી માવા સ્વરથી કેરી,
 મોહક જાળ વઘોડી (હવેનો) ઉં
 આ વત્સલ કેવળ નિર્ઘુણ માં,
 દે નજ રૂપ તું જોડી (હવેનો) ઉં

(૨૮૬)

સતી સરીતા.

માય એ જગસર માંહી
 છુટે ન એવી જાળ પ્રસારી
 લક્ષ્મીની ભરી લાલચ ભારી
 મન મુરખ મચ્છ લાલચે ધાયે
 જાળ માંહી જઈ પડે ફસાયે
 ચતુર ચેતીકો પ્રથમથી લેતા
 દુર એ લાલચથી જઈ રહેતા

(૨૮૭)

સંસાર નડીકા.

જલ ગયા ચમનકા ઘર પલ્લવી ન આરામ હુવા,
 જે કલ્પી પહેલે ન જાના વોહ પરીણામ હુવા.
 તુને અમૃતકે જે સાગરમે લગાયા ગોલા
 વીધ હર શ્વાસે જલ હો ગયા નાકામ હુવા.
 વૃણામે જે કલ્પી મેઘસે માંગા પાની,
 ગીર ગઈ બીજલી તેરી આસપે કયા કામ હુવા ?

(૨૮૮)

રાગ દેશ.

જ્યાં જ્યાં નજર મારી હરે યાદી ભરી ત્યાં આપની,
 આંસુ મહી એ આંખથી, યાદી બરે છે આપની —
 જોઈ અહીં ત્યાં આવતી, હરિયાવની મીઠી લહેર.
 તેની ઉપર ચાલી રહી, નાબુક સવારી આપની—
 તાગ ઉપર તારાતણું ઝુમી રહ્યાં જે ઝુમખા,
 તે યાદ આપે આંખન, જે મી કચેરી આપની—
 આકાશથી વર્ષાવતા છે ખજરો દુશ્મન બધા
 યાદી બનીને ઢાલે ખેંચાઈ રહી છે આપની—
 જ્યાં જ્યાં મીઠાવે હાથ ચારો ત્યાં મીઠાવી હાથને,
 અલેશાનમાં ફિલ ઝુકતુ, રહેમત ત્યાં આપની—
 ખ્યાં તણને ખ્યાર કોઈ આફરે છેલ્લી સફર
 ધોવાઈ યાદી ત્યાં રડાવે છે જુદાઈ આપની—
 જીવું નવું જાણું અને રોઈ હસું તે તે મધુ
 જીતી, નવી ના કાંઈ તાણ એક યાદી આપની—
 સુડી જવાતી છે મધી લાખો કીતાબો સામટી
 જોયું ન જોયું છે બને જો એક યાદી આપની—

(કલાપી)

(૨૮૯)

રાગ હરબારી કાંનડો.

મેં બરોસે અપને રામકે, ઓર નહીં કછુ કામકે,
 જો માગે સો દેન પદારથ, વારી જાઉં ઉત્ત નામ પે—
 રોઈ અક્ષર હૈ સગ કુત તારક, બંત દેન સુખ ધામકે,
 સુલસીલાસ પ્રભુ નામ કથાધન, ઓર દેવ સગ નામકે—

(૨૬૦)

શાન્તિકર.

મારા હૃદય જાગના પ્રીતમ પંખીડા એકલો મુકી ઉડી ગયા
 સુધા સંયોગ છીનવી છેલ્લા નિયોગ વિષ આપી ગયા—
 ચંદ્ર ચુકે ચકોરીની દયા શી, મેઘ ચુકે મયુરોની દયા શી
 તમ સેવાના લહાવો લેવાના નિચારો હૃદય ખડી અટકી ગયા—
 વિકટ પંથે ભવ રણમાં સયથી ભરેલ ભુલવણીમાં,
 પિયુ અધવચ આમ મુકીને જાણ કેમ દિલે ન આવી દયા—

(૨૬૧)

સતી સરીતા.

જ્યેા મેં સ્વાર્થી સકળ સંસાર છે
 જહીં તહીં પ્રપંચનો વ્યવહાર છે
 જહીં તહીં પૈસા તણે વ્યવહાર છે
 માતા પીતા સનેહી મિત્રો મહીં માત્ર પૈસા તણે એક પ્યાર છે
 તે જતાં સહુ બદલી જાયે રહે કમ' ગણી માર ગાળ છે....ટેક
 પુણ્ય પરે જેમ ગુજે જામર તેમ પૈસા પર સહુ ગ્રંજનાર છે
 સ્વાર્થી જગથી અળગું રહેવા માંહીં સમાયેલ સાર છે—ટેક

(૨૬૨)

સંસાર નઉકા.

કાના રોહિત હૃદયે ગગરીયા મયે તો નીર ભરન
 ક્યસે જાઉં ?
 બારા બરસડી મોરી ઉમરીયા,
 જનોખા જેળન અચોર પતલી કમરીયાં,
 લાખનસેં ભર જાઉં મયે તો, પનીયા ભરન કયેસે જાઉં ?

આરુણાદય.

મીઠાં લાગે મીઠલડી તારાં વેણુલાને
 મારા કાળજમાં કાંક કાક થાય થાય ને
 બહાલો મળે બહાલ કેરા ઘુંટડા ભરાય ને
 વારા સમ છે તારી પાછળ હું લેલો થયો ને
 એનાં મધુર વચન મર્મને ખોલાવતા ને
 સરલ રસીક ભાવ દીલડું ડોલાવતા ને
 એની વાણીમાં મીઠાસ આમ્ય શુવનના ઊભસ
 આજે હૈડે આવે ભાવનાનો ભરતીઓ ને
 વાતે વાતે વીવી બહાણુલાં ને
 બહુ તાણ્યે તુટી જાય ભર્યાં પાણીકાં સુકે થ
 છોગાળ્યાં તમે મનના મેલો આમળા ને

પંભળ કેરારી.

પુરી આશા પ્યારા તારા પ્રેમમાં
 સસ આશા આજે મારા નેનમાં
 મહુ મુશ્કીલ ધર્મ સાચા પ્રેમનો
 કહો તો આપું પ્રાણ પ્રેમમાં
 જેને વીતે તેજ બાણે આ ગજામ
 કદે દીલની લાગી જવાલા પ્રેમમાં
 મનમાં આવે છે કે જંગલ હું ખલું
 બની દીવાની દીનદાર પ્રેમમાં.

૧૧૭

(૨૬૫)

૨૧. આંડલીક.

કગમે કુટેલા ઠરવાનું છે ના જોક કામરે
મનહાના મેલા લાલચમાં જીવ્યા સર્વે જાનરે
રહેવાના ખોયાં સર્વે ગામરે
રખડયા રણવગડે બરે ઈજ્જત થઈ લીલામ
નસીબ દેવી તાહરું છે ધારતી બરેલું કામ
રખડાવી નાથે રૂઢી નારરે (૨)
આખર હબમના હબમરે (૩)

(૨૬૬)

શાન્તિકર.

નંદકેલાલા હો મતવાલા કૃષ્ણ કનૈયા તુમી તુહો
ચુરાણમે જન્મ લીયો હય ધેનું ચરૈયા તુમી તુહો
જમનાણમે કુદ પયો જળ નાગ નથૈયા તુમી તુહો
હાથ જોડ નાગન યુ ખોલી નાગ નથૈયા તુમી તુહો
બીનરાબનમે રાસ રચો હય રાસ રચૈયા તુમી તુહો
ઇંદ્રને જળ કોપ કીયા તબ ગિરિ ઘરૈયા તુમી તુહો

(૨૬૭)

૨૨મી બીહાગ.

કાહુ કીચીસેં દિલ ના દીજે, દિલ દીજે તો સમેજ સોંચકે
દિલ દીજે ફિર બુદાઇ ન કીજે—
આંકી બાત કલુ ના સુનિયે સુનકે દિલકી દિલમે રખીયે
મજબુબન પ્રભુ ભલાઇ કરીયે,
ચેડમે દિનમે બુરાઇ ન કીજે—

રાગ ગઝલ કનાહી.

ચંચોદા નંદના લાલા, જરા બંસી બળાવી બા
 રસીલા કાન મતવાલા, પ્રણય મંત્રો ગભારી બા,
 કહીને વેદની વીણા, કહીને મર્મ કંઈ ઝીણા;
 સ્વરો આલાપીને તીણા, સુતી સુષી જગાવી બા.
 વિષયના બાન ભૂતાવી, અજબ ઉરઝુલે જુતાવી;
 શ્રવણ પ્રહાંડ ઠોલાવી, ગમન પટને ગભારી બા.
 જગર દુઃખ દર્દ હરનારા, પરમ સુખ શાન્તિ ભરનારા;
 જગતને જીતનારા એ, મહા મંત્રો સુણાવી બા.
 અચળ પદ દુર્ગા વહનનારા, પ્રબળ રિપુ સાથે લહનનારા
 વિજયની માળ વસ્ત્રાંગ, સખળ શસ્ત્રો સજાવી બા.
 હૃદયની મસ્તીના મોજા, વહુડે કિધુ ત્યજે માજા;
 અલખનાં એ અજબ વાજાં, હૃદય કુંજે બનાવી બા.
 ધાનાવી સૃષ્ટિને ગાંડી, પીટાવી પ્રેમની હાંડી;
 નીચોવી સ્વાથની હાંડી, અભયરસ પીવરાવી બા,
 ભુતાવી બાન દુનિયાનું જગાવી જાન આત્માનું;
 મધુર મુર્તિ બધે લાગું મને એવું શીખાવો બા
 સુતા ઉઠતા જતાં, ફરતા, જગતનાં કાર્ય સહુ કરવાં
 રહે મુર્તિ બડી ઉરમાં લગન એવી લગાવી બા.
 (વસનજી દયાળજી ગણાત્રા કૃત બહારે વસંત)

રાગ દરબારી કાંનડો.

યુગ્મટકે પટ ખોલ રી તોલે રામ મીલેએ
 ઘટઘટમે બસે, રામ રમૈયા, ઘટકે બચન મતભુલરી,
 કહવ કપીર સુનો ભાઈ આશુ, આસનસે મલ દોઢ સીં

(૩૦૦)

સંસાર નહિકા.

સ્થામ કુલે હોડાલા કુંજનબનમે !

કુંજનબનમે મધુબનમે.

લતાએ પુખ્તો કો કુલેમે કયા કુલાતી હયે.

પવનકે ઝોડોમે કયેસી સુગંધ આતી હયે.

ચમનમે કુમકે શાખે સમા દીખાતી હયે.

મદનકો ગોદમે લેકર એહ સખ રમાતી હયે.

બસ ગઈ સાંવરી સુરત એહ નયનમે ?

(૩૦૧)

સાગર સરીતમ.

ખીલી સારા યૌવનની બહાર.

પુલ્યાં ફાલ્યાં આવ્યા પુલ ફાલ

મળયો રસભોગી રસના લેનાર

દેહ લતા આ બચ સુકાઈ

રમર શરે રહ્યા દેહ વિધાઈ

હાય મારી છાતી આ બચ ચીરાઈ

હાં થાયે અતિ ના સહેવાયે ના કોઈને કહેવાયે.

અરે હાય જીવ બાયે.

(૩૦૨)

રાખે શહાવા.

કુંધલા માલનીઆ પુલોડાં સહેરા આજ બનાબનડેકા સુખાર

આપ નસીબને કંમના બંધાયા

ભાજે કુલોડા સીર છત ખરાયા, નખીલકા લીલ દેખ લુબાચા.

કામલતા.

પિયુષ આવી કેવી પ્રીતી તમારી
 રહે ભરોસો કેમ મુજ મન
 કે બદલાય ન એવો-આવી કેવી
 કોઈ એક બહાવી નામનો છુસેથી જાપ જાપી રહ્યા
 ને એકને તજવાં જરા હીલમાંહીં આણી નહીં દયા
 છત્રમાં ઉતરતી અધર વરતી એકને તોરખી રથ્ય
 ને એક ઉભી આવી પાસે તોયે કંથ ભુતી ગયા
 પલમાંહીં પલટાઈ જાય એવો-આવી કેવા.

સાગર સરીતા.

હીલું હીલ મહાડ સમજાવો હું તો હારી
 સમજાવી હું તો હારી મનાવી હું તો હારી
 નહોતી હું જાણતી નર નયન માંહીં જાહ હશે
 નહોતી હું જાણતી થતાં દ્રષ્ટિ ચિત ચોરાધ જશે
 સુરતી મનહારી તારી રમણ નયન પાસ વરે
 રમૂત એક તારી દૃઢ્ય માહડું જેએને ભરે
 હારે લાગ્યું લાગ્યું નયન જાણુ છું અજાણુ પ્રાણુ

રાગ આશાવરી.

સોર લઈ મીલન ભઈલવા એરી માઇ
 પ્રીતમ દીગવા, બાજે મંદીલરા (૨)
 આવો આવો નાચો સગ સંગડી સાહેલીયાં
 સદ્દારંગ શૂર અનંત ભઈલવા—

ભજન.

અજરા જરીયા ન બાથ લાઈ વીરા અજરા જરીયા ન બાથ
 થોડે થોડે સાથ પીયોરે હેજી અજરા
 કલભુગ કાંટાની વાડ, લાઈ વીરા કલભુગ કાંટાની વાડ;
 ભેઈ ભેઈ પાઈ ધરોરે હેજી. અજરા
 તન થોડો મન અશવા, લાઈ વીરા તન થોડો મન અશવા;
 જરણાંરા છન ધરોરે હેજી.
 સીલ બરછી થયા હથીયાર લાઈ વીરા સીલ બરછી થયા હથીયાર
 માંછી લાસે ચુદ્ધ કરોરે હેજી અજરા
 ચડવું મેરૂ આશમાન, લાઈ વીરા ચડવું મેરૂ આશમાન;
 આડા અવળા વાંક ઘણોરે હેજી અજરા
 મોલ્યા ભગી પ્રહ્લાદ, લાઈ વીરા મોલ્યા ભગી પ્રહ્લાદ;
 જરણાંના ભપ જપોરે હેજી. અજરા

રાગ કંશીઝી લાજન.

કર શુજરાન ગરીબીસે મગરૂની કાયકું કરવા હે;
 મુંલા હોકે બાંધ પુકારે, બને સાહેબ બેરા હે-
 ક્રીડી કે પાઈ ને પુરખાજે શેલી સાહેબ સુનવાહે. કર૦
 બ્રાહ્મણ હોકે વેદ ઉચારે, સંધ્યા સમરણ કરવાહે;
 તીન વપત બે રનાન કરવાયું, નહિ સાહેબ મીલતાહે કર૦
 ભેગી હોકે જટા વધારે, લાંબી બપ જપતા હે;
 કુહ કપટ કુચ્છ મનમે રાખ્યું, યું નહી સાહેબ મીલતા હે કર૦
 કહેવ કપીર સુનો કામ સાધુ, સીલથીય ધ્યાનભે ધરતાહે
 સીલથીય આન આન બીય, સીલડા યુંકર સાહેબ મીલવાહે કર૦

રાગ ઝીઝોટી.

નાથ તુમ જનતડો સખ ઘટકી, મીતં ભક્તિ કરે રે પ્રકટકી
 નાથ તુમ જનત હો ॥
 રામ મંદિર મીરા હર્થન આવત તાલ બજાવત ચુટકી,
 પાયલ ધુધર, રમજુમ બાજવ લાજ સલામો છુ ઘટકી
 ક્યન ધરત મીરાં ધરની વરનેકો, સેવા કરત ખટપટકી
 શ્યામિનરામકું તુલસી અહાવત બાલ તિલક બીય ટપકી.

રાગ કાલીંગડો.

જીંદગી કહેને હયે ફતીયાસે શુજર મને કો,
 જી તડપત હયે સલા કાતકે મર જાનેકો.
 કંલ મરજકા ન હુવા હજરને ધંસાસે ધલાજ,
 મયોત અઝાએ મસીહા તેરે દીવાનેકો.
 શ્રેહ ન સમઝી કે તુજે ખુદલી હયે જલના આખીર,
 શમઆ કહુ તુને જલયા કીસી પરમાને કો.

રાગ જલ્લા મહ.

ચાહે કીસીકા કર તુ પુરા, વોહ પુરાઈ તેરી પુરાઈ હયે
 યા બની આદમ જીસને બદી કીઈ, આગે ઉસકે આઈ હયે
 બીજ તુ જેસા બોવેગા, બસ અહંની વૈસા હોવેગા.
 નદી મીઠા ફલ હયે પુરાઈ, કહવા ફલ બયે ભાઈ
 ફુન્યા હયે એક મીમલે સત ધસમે જો મુસાફીર આકે રફા
 ફયેરા એક યા હો દીન, આખર કુંચકી ફયેરાઈ ફુએ

૧૨૩

(૩૧૧)

રાગ ઝીઝીલી.

ઝોકળીયું નાલું ગાંભળીયું શા માટે આવે રથામ-ટંક.
 પ્રથમ વીહારી મલુ ઘેનુ હતી પ્યારી
 હવે તો વીસારી દીધું નંદજીવું ગામ
 મથુરાની અંદર મણીમય મંદીર
 ધુળથી રચેલા એવા કેમ ગમે ધામ
 કુખળ નારી કામલુગારી તેનાથી
 લોહાણુ લુટી ગયા છે તમામ
 કહે કવી પીંગળ મુરતી મંગળ
 માના મનમાં વસે તો બીજું શું છે હવે કામ

(૩૧૨)

રાગ ભેરવી ગજલ.

નામ જાનેકા ન લો યાર મેં મર જાઉંગી
 યાર મેં મર જાઉંગી, હીલહાલ મેં મર જાઉંગી. —૧
 ખુલે બાલોસે સનમ સામને મત આયા કરો,
 તેરેકુ કુછબી હોયગા મેં શીર પટક મર જાઉંગી —૨
 પડી જાનેકી ખમર હુઈ મેરે હીલમેં શીકર,
 ખાટુ ગી શરો શકર મેં પીરોકુ મનાઉંગી —૩
 તેરી મેની હોસ્તી નારે નાલમકુ ખમર,
 મેરેકુ કોઈ પુછેગા તો સાફ ના મુકર જાઉંગી
 તનકા મયે શીશા કર ઉસમે બર યુલાબી રગ,
 અશમોકાં પ્યાલા કર મયે બર લર કે પીસાઉંગી. —૪

ગાઝલ

મનસુરકે પરદેમે ખુદા ખોલ રહા હૈ,
 સુદ રોગે અનલહકકું વોહી ખોલ રહા હૈ
 પદ પદ કે ઇસે બુલ્લદમે બાતે હવે મુસલ માં,
 કલમાં તેરા શીરદેયકે દર ખોલ રહા હવે.
 બદોને સહીદ આપકાં હય ગેહરે એકતા,
 ઉમ્મતકે યુનાહ મોંતીઓંમે તોલ રહા હવે.
 જબ હુશના સૌદા હુવા બાઝાર અજલમે,
 કિમત હુઈ યુસફકી વો અનમોલ રહા હવે
 લખ ચીમતતે હવે યુસુફકે કયા નામ હય શીરી,
 કે મીમતો મીસરાકી દલી ગોલ રહા તવે.

ગાઝલ.

કબતક ખીંચે રહેંગે, કબતક તની રહેગી ?
 કીસકી બની રહી હવે, કીસકી બની રહેગી
 તેરી નીગાહ હવે બાકીમ, જુ પર બની રહેગી,
 બારીએં દિલ રહગા, દિલમેં અની રહેગી.
 તંબ આ કે દીલ કહાયા, સાદાયા હમને મરના,
 વે કયા અબરથી બરસેં, યુબા કની રહેગી.
 મર મરકે જીયે હવે, સો ઇન્તેહાં દિયેં હવે,
 અયે બહુમાન કબતક, ચેહ બહુની રહેગી.
 અયે ફાંગતેરી સુરત, દેખેંએ ના વો ઠરકર,
 છાંઈ હુધ બે યુદ પર, ચોં સુરહની રહેગી.

(૩૧૫)

વચ્ચા-હરણુ.

મેરો સાંવરીયો નહોં આયો રે-ઘોંસી-
 નહીં આયો નહીં આયો નહીં આયો રે
 મેરે ગાલપે લાલ્લી રહે યુના બાગ બીન માત્રી
 સો મેરી અંગી યાં હવે રસમ બાલી-મેરી ચાલ હાલ
 હયની ગલી.....સા
 મેરી ઉમરીયાં બાલી-સનમને જાણીયા બીના બાલી

(૩૧૬)

કવાલી

કયુ જવાંની યો રહે હો આહ માનીકે લીયે,
 પીરીમે રાયા કરેંગે ઇસ જવાનીકે લીયે.—૧
 સુકતા હવે જમ શજર ફેર વોહ હરા હોતા નહી,
 વોહ કહાંની ચેહ જવાંની પીરે ફાંનીકે લીયે,—૨
 આયે રફતા નેહરમે ફેર લખોટ કર આતા નહી,
 પા નહીં સકતે ગુજથતા જાંગાનીકે લીયે.—૩

(૩૧૭)

રાગ જાઓડી કુમરી.

ધીરે, ધીરે; ધીરે, ધીરે, ધીરે, ધીરે,
 એજ કાહાના બાંસરી, અરે હારે કાંહાના બાંસરી
 ખબખે કાહાના ધીરે ધીરે.
 હર રંગ મધુર મોરસો ખબખે,
 જમનાકે નીરે તીરે નીરે તીરે—એજ કાહાના.

રાગ જલ્લા જાંઝોટી.

પીયુ મીલનકી ખતીયાં સુન આઈ હૂ મએ રતીયાં
 ઘર છાંદા હય દર છોડા હય આજ
 પ્રેમકી લાગી મોહો એ દીલપાર ગઈ હય કતીયાં—
 કંઈ લાગે ભારી લાગે રયાન દુશમન ખની
 મન ગભગવે છયા અકુલાવે ફાટે છતીયાં....

ગઝલ.

ફલકકો હાય ક્યા તીરે સીતમ ખરસાના આતા હયે
 દીલે આશકકો ધીરુમીલકી તરેહ તડપાના આતા હયે
 જુદાઈમે તેરી સાકી જગરંઠા ખુન પીતા હું,
 મમ રો જેવા જમ હોટો તલક પએમાના આતા હય
 ફરમ ફરમાના આતા હય ન ઉસકો મહેર આતી હયે
 છુતે એ રહમકો મેરે ફકત વરસાના આતા હય

રાગ પીલુ

સરજનહારે પ્રભુ નાથ હમારે, તો ધીન પતીતન કોન ઉગાદે
 એ ભવેસાગર ભાવ લુલીએ, છીન તોહીસે નહા ધ્યાન લગાયે
 વાહુકો નાહી લુને ધીસારે, તો ધીન પતીતન કોન ઉગાદે-
 ગહરી નદીયા નાવ પુરાની, ધર્મધવન ધીના પાર ન બની
 સૂત્ર સનાવન વાલીમ વારે, તોખાન પતીતન કોન ઉગાદે

૧૨૭

(૩૨૧)

રાગ ફાફી કુમરી.

સર્ષમાં તોરે પર્ષઆ લાગુ ખર્ષમાં ના મરોર
મે છીજ નારી દેખી તેરી ચતુરાઈ, તુને જર જોર કરે મોરી
ખર્ષમાં જકજોર—તોરે પર્ષમાં લાગુ ખર્ષમાં ના મરોર
અપની કહલ કહુ સુનત મોરી, મોહે ચીતવન હંચે છુતન ચોરસે
મોરી આલોન સાર પીયાસે કહુ બસન ચલત
છીનતી ઠરવ હરહમ કરજોડ—તોરે પર્ષમાં લાગુ ખર્ષમાં.

(૩૨૨)

રાગ લાવણી.

કાલી લટા કોમલ બન છાઈ, મહેલોમે તડપ રહી ખ્યારી,
સુનો આચાહકા અબ આના, પીતમ મત જા મએ ખાના
મોકો ખીના સીંગાર નહી ચયના, વોહતો રોતી સદા દીન રયના
કર કર બીજલીયાં લગ્ને, હિયરસે ખાહલ ગરને,
મોરી સંગકી સયેલીયાં લગ્ને, સખી છાયા અંબર લરપુર
પીયા હયે દુર સખર કર નારી—મહેલોમે તડપ રહી ખ્યારી.

(૩૨૩)

રાગે પીલુ કુમરી.

તુ ન કુમલા જીયરવા તુ ન કુમલા જીયરવા ઓ પીતા મોરા
તુ મરે દુખસે હમ મુખ પ્યા કુલ તુ ન કુમલા જીયરવા
ચતીયન બેડકો લાઉ કર જોડું સીંગરે હાડું ચકરવા
બન બન બહિ હાડું લાઉ સારે કુંડું નગરવા
જીન પરીયનમે દેખ લાલુ હાડું ચાહું નગરવા

રાગ દરબારી કાંનડો.

ક્રીશ્ની મસલકે આનેકી આરજુ હયે
 કે સાકી લીએ સાગરે મુથક ભુ હયે—૧
 સમાયા હયે જબસે તુ આંખો મે મેરે,
 જીધર દેખતા હુ ઉધર તુંહી તુડી હયે—૨
 નીકલ જાવે જી તેરે કદમોંકે ઉપર,
 ઝીંહી દીલકી હસરત ઝીંહી આરજુ હયે—૩
 સવાયા હયે નાહક હમે તુને જાલેમ,
 એ ધનસાહ અલલાહ કે રૂબરૂ હયે—૪

(૩૨૫)

ગજલે ઇશક.

આંખો જો તેરી અયસી કાતીબ જીધર નેગાહ ફી આતી હયે
 તેરા તયવવુર દીલમેં મુઝે નીંદ નહી આતી હયે
 કમર છોટી રંગ સાવરા ચાલ ચલે પલકાતી હયે
 ચીત્ત સરખી પલત્રી કમર ચલનમેં બલ ખાતી હયે
 સારી રએન મએ તુજસે જંગા નીંદ મુઝે નહી આતી હયે
 આજા હંગાની ગલે લગ જાની દીલખરકો કયું તરખાતી હયે

(૩૨૬)

રાગ ખમાચ કુમરી.

જનમ જનમ મુન માનુંગી તેરો
 જો કોઇ પીયાસે મીલાહે હોરી—જનમ,
 દીનકો રે મોહે ચહેન નહી હયે
 સલકો નીંદ ન આવે હોરી—જનમ.

૧૨૯

(૩૨૭)

રાગ જલ્દલા મઝલ.

નાગનકે બચ્ચે નાજ ઉસે કબુ પીયાર ન કરના
પ્યાર બે કરના તો હુસીયારીમે ખુબ રહેના.—૧
અગર હોવે કડવા લીમ ઉસે મીઠા ન કહેના,
અગર હોવે અપના દુશમન ઉસે પ્યાર ન કહેના.—૨
અગર હોવે ઇલમનાર ઇલમ હસલકુ દેના
કમસીલકુ ઇલમ દેકે હુસીયાર ન કરના —૩
હુસીયાર બે કરના તો ઇતખાર ન રખના,
બે કરના ઇતખાર તો ખખરદારીસે રહેના.—૪

(૩૨૮)

રાગ કાન્સીયા મઝલ.

દસ્તગીર તુ કુદસ્તનો વાલી,
ગુજ વગર કુલ દુન્યા છે ખાલી—
તારા બખશસનો નથી કાંઈ પાર,
ગેળી કાયમ તું છે નીરંકાર—
સુર્ય ચંદ્ર સેતારાની ચાલ
આકાશ કીધુ રંગીન પ્રતીપાલ—

(૩૨૯)

રાગ જોટી કુમરી.

માનુ મએ તોરા જનમ જનમ ગુનવા
કરમ કીયા મોરે દેવર પ્યારે, રે બે ગુન પર લલાઈ બાનુ
ચરન પડુ તોરે મએ પીયા પ્યારારે રે;
બીરન પર સવાઈ બાનુ—માનુ મએ તોરા જનમ જનમ જનમ

(૩૩૦)

રાગ માંડ.

જગમાં શુમાંચો જન્મ જોણે પ્રીત નહીં કરી
 સુખની સુગંધી છે ભરી આ કુલમાં ખરી—
 આય જગતના બાગમાં સુંદર એકજ કુલ
 પમરે છે તે સવજમાં છે પાતાલે સુલ
 કરમાય છે તે નહીં કદી નહીં જાય છે મરી—
 અતી મેઘે સડસે નહીં, જલ વીણુ નહીં કરમાય
 અતી ચહગડી ન તોડસે અતી સુરજે ન મુકાય
 લાગેા મુગેા તો વહી ગયા પન તે રહયું ઠરી

(૩૩૧)

રાગ આશા.

જન શકે તો નેદી કરના આખીરતો હે મરના
 અમ્યેચી કરણી કર લે ખ્યારે ફીર ન ચોરાસીમે ફીરના—
 ધર જોમન કે પુર જોસમે ધંતના નહીં ઉછડના
 હો દીનકી હે હસમત સારી સાહેબસે કછુ ડરના
 જન ખુજ કે રાહે બંદીમે ખ્યારે કદમ નહીં ધરના,
 જાજે ખુદા ચોર અલ્લા રામકો ભવ સાગર હય તરના—

(૩૩૨)

રાગ ખમાચ.

મોરા જુથા નહીં માને મયે કહેસે કરે,
 મોરા પીથા નહીં આથે મયે કયેસે કરે—
 જમસે ગમ્યે મોરી સુન્ધુધ લીનીરે,
 મોરજ જુથા અમરાવે મયે કયેસે કરે—

રાગ કૈશીક કાનડા.

આવત હાંસી અબ ગોહે ફિર ફિર આવત હાંસી
 પંચ સ્વરૂપ મૈં મથકો કુંડલ જલમેં મીન ખ્યાસી
 જલ થલ પવન સુપાવક નભમેં કુંડલ બુદ્ધિ કેસી
 સબ જગ ફીર ફીર નાંહી મીદયો પ્રભુ મૈ થા ઈસ અવીનાશી
 ફહલ ગનેશ સકલ જગ સુજમેં મયે હું અજ અવીનાશી

રાગ જ્યોતી.

પ્રભુ એક તુજમાં છે આશા હમારી
 નથી અવર કશુ લાલકારી—પ્રભુ એક,
 તુજ પદ મોહોતુ પ્રભુ પાંમવાને સંસાર નાથ ભારી
 મટે હમે અલગ રહીએ એથી, લાલા હાહા લાલા
 વખાંનીએ તાહરી—પ્રભુ એક તુજમાં છે આશાં હમારી
 શીયાલે શીતલ નીરમાં રહીએ ઉનાહલે અગનીને ધારી
 સહજ ઉચેલું આરોગ્ય ન પ્રેસપ આહ વેસપ બાંને સુધારી.

પદ ભજન.

પરીબ્રહ્મ મસ્મૈશ્વર પુરૂષોત્તમ પરમાનંદ
 નંદ નંદન જસોદ્ધા નંદન સીરીગોવિંદ
 દીનાનાથ દુખ ભજન ભકત જરા બદન
 જગજીવન જગતનાથ કહો દુખ નંદન સીરીગોવિંદ—

(३३६)

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਗੀਰਥੀ.

જાણે યાત્રી પુરીકે હમકી રૂત ભાગી હમારે અમકી,
પુરી હો મનસા પ્યારી કે મનકી નેક ઘડી આન ચમકી
કરો કરતાર કે શુક હે સીજદે નજર દીવાઈ કરગકી.

(३२७)

મકાલક.

ચહાતે હયે મહદ તેરી હય ચઝહાંન ન હમારે
 રખ સાચા તેશ સરયે તુ હર આંન હમારે—
 લાલમ હમે તેરી સીફત અચે શાહે આલમ
 લે દાદ હમારી અચ કહરહાન હમારે—
 હર કામમે તુ નેક ક્તોમ'દ હમે કર
 તેરી મહેર ચહાતે હયે મેદદખાંન હમારે
 બાગે હયે ખડે દસ્ત તેરી દરગાહમે લાચાર
 આરામ હમે બખ્શ હયે પાસખાંન હમારે—

(334)

ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତ୍ ଗୀତା.

કીસ જરૂર મેં જો કરૂં ચાર બહાઈ તેરી
અક્ષલ હેરાન હોયે મેરી દોષ સફાઈ તેરી —
આફરીન કહીએ ત્રીજાં તેરે મુનવરકે તહી
જીજન મંત્ર જીજીસે તથવીર બનાઈ તેરી —
મયા કરૂં કીસે કહું કોણ કરેગા આશન
શામલ મુઝકેલ હોયે મેરે હુકમે જીજાઈ તેરી —

અરૂણોદય.

ચરો બે ભારતના સંતાન જગતમાં ભારત આખાદી
તમે અંગે ધરો ખાદી
દેશ ઉદયની તબ્બા નિરાશા હવે બનો આશાવદી—
વિદેશના તમે મોઢ તબ્બા નહીં કરી દેશની આખાદી
કંલેક કાળા દુર કરો એ પાવન કર પહેરો ખાદી—
આ દેશ ભારતવર્ષ છે જ્યાં પ્રથમ અરૂણોદય થયો
અસ્તાચળે તમ ભાવ્યનો ભાનુ અરે આજે ગયો
પ્રાચીન કલામંદીર તમારું તેજ હીલુ દેખાય છે
કારણ તમરી સંપત્તિ પરદેશમાં વહી જાય છે,
લોકમાન્યના વીરવૃત્તની કાંઈક ધરો ઉરમાં યાદી

સતી સરીતા.

દંભી જગમાંય દંભે પૂજાય ફાલી ફાલી લોખા લોકોને ખાય
પૈસો ન ખોટો મળે ખીસા માંય
તથાપી દંભે કરી સ્વચ્છ વસ્ત્રો ધરી જેન્ટલમેનોની
માંહી લેખાય
દંભીથી થાય તે ન ખીજ થકી કો રીતે થાય જહીં મહી
જાય પાંચે પુછાય ઈજ્જતને માન ચેને દેવાય
ફારસ પુરું અહિં થાસે દંભી બળે સપડાસે
મરણી રંભા ચેફાણીને પુરો અંતર પસવાસે

સતી સરીતા.

ઓ વહાલા વિયોગ કેમ સહેવાસે
 ટકી રહ્યા દેહ તમારી આશે
 સરખા દિન ના ગયા કેઈના ના કહી આપણા બાશે
 દયાનિધિની દયા થકી ફરી પ્રાપ્ત ઇચ્છત ધન થાશે
 ચંદ્ર વિયોગે કુમુદની કહો કેમ કરીને વિકાસે !
 પ્રિયતમ તમ વિણ દેહ કુસુમ આ સુકાઈ જરૂર તે બાશે
 અદ્વા ધરો શ્રીપતિપરે પ્રિયા સત્વર થાશે
 અધમ કઈને લીધા ઉગારી તો ફર સુખપર થાશે—

બચ્ચા-હરણ.

ફળ્યુ ધર ન'દકે આવે સીતાના હો તો અયસા હો
 કર સખ પ્રેમસે દર્શન હુલારા હોતો અયસા હો
 કુદ પાની કે અંદરસે નાગકો નાથ કરલાયે
 ચરણ ફળ્યુ ફળ્યુપે ધરકરકે ન્યારા હો તો અયસા હો
 તીર ચમુનાકે બા કર કરકે બબલ બ'સરી મોહન
 ચલધર છોડ વૃજનારી ખ્યાલો હોતો અયસા હો
 કોરવ પાંડવ લહે રણમે' જીત અર્જુનકી કરવાઈ
 બચ્ચાઈ લબ દ્રોપદીકી સહારા હોતો અયેસા હો
 ઉતારા ભાર ભુર્મકી સીધાયે ધામ અપનેકો
 વો અક્ષાનંદ ફુનીયાસે તીયારા હો તો અયેસા હો,

માયા મોહીની,

વખત પલટાઈ છે જ્યારે બધું પલટાઈ જાય છે;
 અને છે દાસ ભુપતીને નૃપાલો દાસ થાય છે—
 હતો ખોખાર અશ્વેનો ખરો ત્યાં ભુકતા જોયા,
 હતા જ્યાં દાન કરનારા. હું દારા ત્યાં જણાયે છે—
 નથી એ દોષ કોઈનો ખરેખર ખુબી કીરમતની,
 હતો જે ભક્ષ સિહોનો, શુગલો આજે ખાયે છે—
 બધી જાહોજલાલી આ, દિવસ જે ચારની ગાણી
 બની મગર માનવ તું વૃથા શાને પુલાયે છે—

ગાંધી.

કાસીદા લા દે ખબર ચાર કે આ જાને કી
 જાન જાતી ચલી હીજરમે દીવાનેકી—૧
 આપ આવે ન કબી, ખત ન કેતાબત લેજે
 સેંકડો રાહા દેખાઈ મુઝે વરસાંને કી—૨
 તુ મીલે ગયરોસે, મએ આંખોસે અપને દેખુ
 હયેકે શક હયેકે કે બસ જાએ હએ મર જાનેકી—૩
 અએ શબાહા બહેરે ખુદા કુછ મુઝે તદખીર બતા
 ઇઆ ઉસે લાકે મીલા, ઇઆ મુઝે લે જાને કી—૪
 ગીદીયાં જારી પે મેરે, કોઈ રહેમ નહી મુજ પર લાતા,
 જામ તલક અશમો મેરી, ખુન હએ બરસાંને કી—૫

(૩૪૬)

રાગ સારંગ.

ખ્યારી કાહે કાહે કરત પુકાર, કોન સવન ખ્યારી અખીયન દેખ
ડરત નીંદરીયાં હાંકે માર—

તોયર વારી હમ બચાહારી મીલ કર આરી ખ્યારી બન,
કચુ પુકારી કર કર બારી ખાલીક બારીકી અમાન;
દેખી ભાલી દેખી કાલી કીજે તુને શોરે શાર,
કર બયાં બે શુભા ડર ડર કર ખ્યારી—કાહે કાહે.

(૩૪૭)

રાગ બીહાગ.

તોરે મનકી કછુ ન પુરી હો આશ કાહે સતાએરે
સુખપે સીતમ કાહે કરે જીયમમે સોચ અરે,
પાએ પાએ નાહી જીયાકી આસ, છલમી ચલેના નોરી બતીયા
દામનકી ખરાબ આખ જીન કીયા દીયા ચમક તાબ,
બીજલી છતીયાં તલમલાએ બાનકો જલાએરે
તોરે મનકી એરે હારે હારે તોરે મનકી,
અરે બરે બરે તોરે મનકી કછુ ન પુરી
હો આસ કહે સતાએરે.

(૩૪૮)

તોરે ગીલુ.

ઇસ તન ધનકી રોન બકાલ દેખત નયનોંમે મત્તી મીઠાઈ
હાડજલે જ્યેસી ચકડેકી ખોટી બાલ જલે જ્યેસી ઘાસકી પોત્તી
અપનેહી ખાતર મહેલ બનાયા, આપહી બકર જંગલ ખસાયા
કહત કબીરા સુનો મેરી શુધ્યાં આપ સુવે પીઝે ડુબ ગઇ દુન્યા

રાગ માલકોષ.

રામ સમર મમ સમર, રામ સમર ભાઈ;
 રામ નામ સુમરત બિન, બુઠત ભવ પાંહી—
 બિનતા સુત દેહ ગેહ સંપતી સુખદાઈ
 ઈનમેં કછુ નહી તેરી, કાલ જાન બાઈ—
 અબામેલ બજ ગુલીકા, પતિત્ત કર્મ કીને;
 સોખી ઉતર પા. પડે, રામ નામ તીને—
 સકર કુકર ચેનિ ભવત, અબહુ ભજ નાઈ;
 રામ નામ અમૃત, કાહેકુ વિખ બાઈ—
 ભર્મ કર્મ તણ કુકર્મ, રામ નામ લેડી
 ગુરૂ પ્રસાદ જન કબીર, રામ કર રનેહી—

રિષભ કુંડાનજી રસરસી.

સુતપર પારી જાડે નામ. રા.
 સબ રાખીયનમેં રાધાણ મહી હયે વારનમેં બડે વાંઢા
 સબ દેવનમેં મહાદેવ બડા હયે, તીર્થમેં બડી ગંગા
 સબ ભગતનમેં ભરત બડા હયે, જોધનમેં હનુમંતા
 બાંદ્રામનમેં રામ રચ્યો હયે; નૃત્ય કરત ગોવિંદા
 આપતો બાય દ્વારકા છાઈ હમકુ બતાયો. શર ધંદા
 પેસ પવાલ કાલી નાગ નાચ્યો, કૃષ્ણપર નૃત્ય કરંદા
 ચંદ્રસખી સબ બાલકૃષ્ણ છળી, તુમ ઠાકોર અમ બંદા

રાગ સોહીની

કલસે તુ બેઠલ હો એ ઇયાર કયા તુજે આજ્ઞા હયે
 કુછતો હુવા હય લલા જીનેસે બેઝાર હય—
 નબજ મેરી હેય કર કહેને લગા યુ તબીબ,
 અબતો અ બચનેકા નહી. જીથકકા બીમાર હયે—
 હરપર હયે તેરી નેગાહ તકતા હય તુ કોસીકી રાહ
 મુજકુ તો ખતા લલા કોનસા તેરા દીલદાર હય—

રાગ હમીર કલ્યાણ.

પ્રીત કરવી છે સ્હેલ ઘની પન નીલાવ ણહુ મુરકીલ
 સાચ નીલે જો અંત તલક તો દેજે તારૂ દીલ—
 પંચ તજીને જીવતા જીવત, યુન મરવું પડશે
 એ સઘલું જો સહન કરે તો થાશે તુ કામીલ
 સેજ બીછાવી કાંટાના તે પર પડવું પડશે
 અમૃત માની પીવું પડશે, વળી ઝેર કાતીલ—

રાગ—માંડ—તાલ—લાવણી.

હુનીયા સેંક મુસાફીરખાના હય ખ્યારે ના મન અટકાના
 સાંજ સમજ કે આઠ પરે ભૌર કે હય જાયાના—
 યુન યુન મીઠી મહેલ બનાયા લોક કહે ઘર મેરા
 ના ઘર તેરા ના ઘર મેરા ચીરીયા રયેન બસેરા
 અત લલચાના દીલ ન હુખાના હરકા યુન ગાના હુનીયા

હજીગાર.

લગન કરો મારાં મેહબુબ હાં ! હાં !

લગન કરો મારાં મેહબુબ

હું તો ચીકાસવાલો છેલ્લે !

કંઈ બ્રેસલેટ બુટો અપાવો,

હીરાનો હાર ઘડાવો;

કંઈ લખો કરોડો હું ખરચું જાહરીપર,

જે બને માહરી મોહરદાર....લગન.

હસી હસાવું ખ્યારથી વાહલા હસી હસાવું ખ્યારથી

કેહવું તેમ કરવું પડશે,

કુવોળી પુરવો પડશે;

ફોસુ તેથી નહીં ડરશે,

માઘી મોટર વાઘી નોકર બની જાય જે

માહરી મોહરદાર....લગન.

રાગ ખમાશ.

આજ શામ મોહરત્રીના, બાંસરી બજાય કે;

બાંસરી બજાય કહાંન મોરત્રી સુનાય કે—

હર હર સખ કરત જાત, ગાગર સીર ધરત જાત;

નીર નાર બારન ચત્રો સુધ ન રહી શરીરકી—

બન બન સખ ધુડકે કટાય ડાઝ બાંસવા

નીપજે ન બાંસવોહ બજે ન બેરન બાંસરી—

રાગ પીલુ.

ખુદીકી પરચતી બે ગહેરી રહેગી,
 તો મસ્તીમે કમ ચાહ તેરી રહેગી—ખુદી.
 વળકકુલ કીતોકલ ઉડગી હવાપર,
 મગર ઉસકી દોરી દોહોરી રહેગી—ખુદી.
 નકર આલીમ ઝુલમ કીસે કે તો ઉપર,
 તેરે ઘરમે જળ તક કચેરી રહેગી—ખુદી.
 નકર ઉર્મ દૌલત પે ઇતની મરૂરી;
 ન કીતકી રહી હય ન તેરી રહેગી—ખુદી.
 ફકીરોંકા ચમલા ભરેગા ન જળ તક
 તેરે ઘરપે દીનરાત ફેરી રહેગી—ખુદી.
 અગર દીની દોલત તુઝકે બે ચાહે,
 તેરી ચરખ ખીચરી ચરેગી રહેગી—ખુદી.

“ ગાથાની તખતી ”

નથી દીધાં દુઃખો તમને ન ત્રાસે તમને બાળ્યાં છે,
 અમારાં બાળનો હક દઈ તમારાં બાળ પાળ્યા છે.
 અમારાં દેહના દઈવત નીચોવી તમને અરપર્યા છે
 કરાવી પાન પયનાંને જીવન તમને સમપર્યા છે.
 અરે બો હીંદના વારી શું બદલો એહ આપો છો,
 બનાવી ચર્મના બેડા છરાથી ગળાં કાપો છો.

રાગ જુદલા ગઝલ.

દીના નાથ દયાળ નટવર હાથ મારો મુકશોમાં
 હાથ મારો મુકશોમાં હાથ મારો મુકશોમાં-દીના
 આ મહા ભવસાગરે ભગવાન હું ભુલો પડ્યો છું
 ચઉદ લોક નિવાસ ચપલાકાંત આતક મુકશોમાં-દીના
 જોય ઈશ્વર આપની સાધન વીસે સમજું નહીં હું ;
 પ્રાણ પાલક પોત બેઈ શબ્દ આખર મુકશોમાં-દીના.
 માત તાત સગા સહોદર જે કહું તે આપમારે
 હે કૃપા અમૃતના સરોવર દાસ સાફ મુકશોમાં-દીના.
 શરણ કેશવલાલનું છે ચરણ હે હરીરામ તારૂં
 અખીલ નાયક આ સમય જોડો મસે પણ મુકશોમાં-દી.

રાગ લીમપલાસી,

આજ મારી ઉમેદ પુરી પાડજે દાદાર;
 તુજમાં આધાર મની છું લાચાર.....આજ.
 જ હાજ મુજ ઉમીદનું તુફાને ધરક છે ખુદા
 લે તું મુકાન વારે લાયક;
 તનથી, મનથી, ધનથી, અ. જીવ કુબતો ઉગાર....આજ.
 પ્યાર સોહલનો સદા દીલબની સાર છે,
 ધરકનો છે એજ હાલ;
 છું લાચાર, વાર, માર, દુઃખ તું નીવાર

(૩૬૦)

જીગાર.

જીવો જમાનો આજે કેવો આયો છે ઉપો !
 જીવાનોને લટકાવીને પરણવા માંગે જીવો !
 એને બનાઈ હું જીવ જમાઈ તું થા દીકરા હુરીયાર
 ચાલાકીથી બનાવીને જીવ જર જેવી મોહરદાર
 બસ જર મલે બોરૂ મલે, ઉગીદ મુજની તો ફલે
 જીફાઓ બોધને જલે ફેળેલી થાય હલ બહાર—

(૩૬૧)

મમીલા.

રે મમ નાથની તે સાથ, રહું કેદી ફરી હું
 આઠોન રાતના કલપાવથી તો જીવું મરી હું
 નવલ છું નાર હું આ વાર કરી ઉપકાર રે મોરાર
 સુખ સંસાર દે અપાર રહું સુખમાં ફરી હું
 જીવન હાર પ્રાણ આધાર ને પ્યારથી હરવાર
 આ દગ દારથી ચોઠાર નીરખું હર્ષ ભરી હું

(૩૬૨)

જીગાર.

ગાવો ઉમંગ ધરી હલી મલી ખુશ થઇ ચમનમાં
 સુખારકબાદીની
 આબાદ-ખુશ ખુશહાલ-રહે-અમર-ખીટીય રાજ
 ખીલી કલી આજે શુભે ચમનની
 ભલે પથારી આજ રંગ ગાવોજી—
 ચંગ ઝોરાદ્રીયન માંગે દુવાં એજ
 રહે સહા આબાદ હલી મલી સાથેજી

જુગાર.

ખ્યાસં માહસં કરી ખુદાર, થયો લાચાર થયો બેચાર
 બની ગાફીલ શુભાવી જર, થયો બદકાર થયો ગમબારન
 કહો ક્યાં તે સઉ માલોજર ગયું થઇ શુભ અથ પરવર
 ઓસીયાલો થઇ ઓળું મુજ હાથ આવી લાગી તે વાર
 ભુરું આ ધામ કરીબદનામ, કાધો મને પુર પાયામાલ;
 સેતારો સીદા કરે સીવમ, મારું પોકાર દાદારન
 રૂકવ રૂપીક એક કાઉસની કુમક પર ઓસ્તવાર;
 રહ્યો આજ તકતો રહેમી રબ રહેમ દેખાડ કીરવારન

રાગ પહાડી માંડ.

બલાઇ કર ચલો જગમે, તુમારા બી સલા હોગા
 નેકો બદ કીયા જયસા વયસા ફલ સદા હોગા—
 સતારે હો ગરીબોકો ન ખાતે ખોદ માલોકકા
 કલી કોઇ જુલમમર દેખા, પુત્રા ઓર પુત્રા હોગા
 ખુદાકે હયે સલી બદે બનો મત ખુનકે ખાસે
 છુરી જલવાદ કે નીચે તુમારા ખુદ ગલા હોગા
 સમજકર જાન અપનીસી દુખાવો મત કીસીક દીલ
 જાવાવેગાં તુમે બેશક બે ખુદ તુમસે જલા હોગા
 ફરવલ અપની હો હરદમ, અદા કરતે રહો ફકરન
 મજા હવસેમે પાતે હો વોહી એક દીન ખલા હોયા

ગઝલ બીહાગ.

તાબ ઉરકે દેખનેકી ન લાયે ચલે ગયે;
 કયા કયા પરિ જમાલથે આયે ચલે ગયે—
 દારા રહા ન જમનશીકદરશા બાદશાહ
 વખતે જમીંયે સેંકડો આયે ચલે ગયે—
 આદમ રહા ન કોઈ પયગમ્બર રહા નહીં
 વોહલી ઈસી જમીંયે સમાવે ચલે ગયે—
 આલમ આ ચેહ ઝુલીખાંકા યુસુફી આહમે
 રૂકે હબર ખ્યાહકે આયે ચલે ગયે—
 દેખા નજીર મયને ચમનકે ભે આપકો,
 મહેદી લરે જો હાય દીખાયે ચલે ગયે—

રાગ આશાવરી.

મઢીમેં સીલે બના હે ભાઈ
 એક દીન બેશક આખીર બના
 મઢી પુછે કુંવારસે, તું કયા ગુટે મુજકો,
 એક દીન વખત એસા આવેગા મેં ગુંગી તુજકો—
 કપરા પુછે ફરલસે તું કયા સીવે મુજકો;
 એક દીન વખત એસા આવેગા મેં લગેન લુંગી તુજકો
 લકરા પુછે સુથારસે તું કયા છીલે મુજકો
 એક દીન વખત એસા આવેગા મેં જ જલાઉંગી તુજકો
 મઢી એધન મઢી બીછાવન મઢીકા શખ સલોના હયે,
 કેવલ કબીરા સુન ભાઈ સાધુ લહંગીમેં રહેના બેઠા હય—

રાગ આશાવરી.

ખુને જીગરકે પીતી હું બસ ગમમે તેરે ચાર
 સહરે ચમનમે ફીરતી હું બસ ગમમે તેરે ચાર
 મયેં ચુપકે ચુપકે રેતી યું આંસુ બ્યાસે ધોતી
 વેા કયાં ગયો મેરો મોતી મોતી બીના ના સોતી
 બસ ગમમે તેરે ચાર—ખુને.

સાખી-દીલ ઉસીકું દીજીયે દીલદાર ચાર હો
 કયા હીંદુ કયા મુસલમાન કહરકાન ચાર હો

મેરી નજર તો તુમસે ગઈ ગઈ
 મયેં પલંગસે નીચે પડ ગઈ
 વેા કયાં ગયો મેરો ખ્યારે
 મેં અગિન જેસી જલ ગઈ બસ ગમમે તેરે ચાર—ખુને.

રાગ આશાવરી.

પતી પૂજ્ય તીરથ સમ માની સેવે સદા જે સંજ રી
 સતીત્વવત્સા પ્રભાવે કાવે દુષ્ટાચારી

પતંગીડે રૂપ ભાળી ભમે ભુત્રી ભાન ખાળી
 જંપલાવે દીપ ન્યાળી બળી સહે દુખ ભારી—

સાખી-શીખ કચોટી સી તણી પરખે કસવાં વાર
 ગુણી અવગુણી પુરૂષનો વીગતે કરે વીચાર

વજીને મોતીનો માળો સેવે સદા સુખી ડાળો
 અરે પડતીના ચાળો રૂવે રૂવને સંભારી—

ભજન.

(શીઠ કલપાવો સવાવો એ રાહ.)

અવતારી છે ગીરધારી તમ પરવારી હો સુખકારી સુંદર રથામ
 વૃજનારી શર્વે વીસારી લેછે કુજ વીહારી નીત્ય તમારા નામ
 પાવાથી ગાવાથી શાને શમજાવાથી નાવાથી જમનાના નીર
 ઝટપટ ગોલાવાથી વશ કીધા જાવાથી ખાવાજી ચેરીને ખીર
 માધુવનમાં ગોપનમાં સુનીજનમાં અંગનમાં ઈશ્વર

હીએ છે આપ

દર્શનમાં પર્યનમાં મધુરી સુખલાંવનમાં તનમનના

ટાળો છે વાપ

બળમાંથી કળમાંથી છળમાંથી જળમાંથી હાથી

રાખ્યો હુશીયાર

તળમાંથી થડમાંથી કૌરવના દળમાંથી પાંડવોનો ઉધાર

સુખકરવા દુખહરવા ફરીન અવતરવા રંકની સુલુએ રાવ

કુવશની ચીત ઠરવા જમડાથી નહી ડરવા ભવતરવા

ખીંગળના પ્રાણ

રાગ કાલીંગડો કુમરી.

એરી એરી જવાકો લે આરી. મનકો હય અચરજ

ખતીયન સુનકરે

દીવાના ખૌરાના મસ્તાના, સીયાના—એરી એરી.

શુન શુન અખીયન વાકા મોહિ દીખલા

સુન સુન પલછીન દેરી ન લગા

લે શેરાગ નીલ ગલીયન ભતકત મુદત માલ બદલા

સુંદર દેના જુના લેના કોનસા હય સોદા.—દીવાના

૧૪૭

(૩૭૧)

મહાત્મા તુલસીદાસના દોહા.

સત્ય વચન ને કીનતા પરસો માત સમાન,
ઘોટલેથી હરી ના મલે, તો તુલસીદાસ જમાન
તુલસી આ સંસારમાં, માત ભાવના લોક;
અમસે હીલ મીલી આલીએ, નદી નાવ સંજોગ.

(૩૭૨)

દોહા.

કહાં કાશી કહાં કાશ્મીર, ખુરાસાન શુજરાત,
તુલસી એસે જીવકું, પ્રાલબ્ધ લે ભત.
તુલસી પંછી પીનેસે. ઘટે; ન સરીતા નીર;
ધર્મ કીચે ધન ના ઘટે, સહાય કરો રઘુવીર.

(૩૭૩)

દોહા.

તુલસી ગરીબ ન સતાવીએ, જુરી ગરીબકી હાય,
ચુવા દોરકે આમસે લોહા ભરમ હો ગાય.
શમ નામ સખ કોઈ કહે ઠગ ઠાકોર ચોર ચોર,
વિના પ્રેમ રીએ નહીં તુલસી નંદ કીશોર.

(૩૭૪)

દોહા.

તુલસી નીચે જનસે, બને ન ઉચો કામ,
મહતે નગારા ના બને; ચુવા કેરે આમ.
તુલસી તકપ ન છોડીએ, નીચે લીજે નામ;
મનુષ્ય મંજરી દેવહે, કચું રખેઓ રામ.

૧૪૮

(૩૭૫)

હોહા.

તુલસી તબમેં બનીયો, બડો મરીબ નીવાજ,
મોતી કલુ મોંઘા સોંઘા કીયા અનાજ.
તુલસી સમય વહી ગયો. બહુયા નહોં જુગદીશ;
જનની જલુતા નાડ કટી તે કયું ન કટાએ શીય.

(૩૭૬)

હોહા.

એકે થડી આધી થડી આધીમે પલુ આધ
તુલસી સંજવ સંતકી કટે કોટી અપરાધ.
અલતી ચકી દેખકે, દીયા કળીરા રોય;
દો પડ ભીતર આપકે સાળીવ રહ; ન કોય.

(૩૭૭)

હોહા.

હયા થમકો મુળ હે પાપ મુળ અલીમાન,
તુલસી હયા ન છોડોએ, જબલગ થટમેં પ્રાણુ
આવ નહોં આદર નહી, નહી નેનમેં નેહ;
તુલસી વા ઘર ન બાધએ, મર કંચન બરસે મેહ.

(૩૭૮)

હોહા.

આવ હય આદર હય નેનમેં હય નેહ,
તુલસી વા ઘર બાધએ, મર લાલા બરસે મેહ.
તુલસી સીતારામકું રીઝ ભલો ખીજ;
હલટા મુલટા વાવીએ, જયું ખેતરમે ખીજ.

૧૪૯

(૩૯)

હોહા.

તુલશી વશીકરણ મંત્ર હે, વણચે વચન કઠોર,
મીઠી મીઠી ખવડે, વશીકરણ નહીં ઓર.
કૃષ્ણ કૃષ્ણ સખી કહે અભેધ્યાકે સખ કોઇ
તુલશી પ્રોજમે આચકે કયા રામસે બેર હુઈ.

(૩૮૦)

હોહા.

બેર યુગટ નીચે ધરો કીટ યુગટ ધરો શીથ.
ધનુષ્ય બાણ હસ્તક ધરો તા તુલશી નામે શીથ.
કહા કર્ણ છાત્રી આજકી ભલે ખીતભે નાથ;
તુલશી મસ્તક જળ નમે, ધનુષ બાણ લો હાથ
કીન મેરલી કીવ ચંદ્રીકા કીવ ગોપીયનકો સાથ
આપને સમવકે કારણે, શ્રીકૃષ્ણ ભણે રઘુનાથ.

(૩૮૧)

જીગાર.

તું ગમ નાં બા ખાવીદ માહરા, પાચે લાગે વારી નાર,
માંચે વારી નાર;
માંચું ફકત પ્રીત તુલસી નથી બીજી કંઈની દરકાર—
જરીયાણુ શું હીશા : છે, અગ્ને માશા જરયાન;
ખોણું બે સર્પસ્વ હવે, ને અભાગે વારી નાર,
મોહબત સોહબત સુખી ગણાયો તેથી બહેવર બીજું શું થાય;
જર તુજને છે જરૂર મેજરૂર લઈ જા તું માહરા લીલકાર—

પદ ભજન.

કર્મનકી ગતી ન્યારી અહો પ્રભુ કર્મનકી ગતી ન્યારી
 હાબર નીર ભયો અતી સુંદીર સમુદ્ર કરી દીધો ખારી
 ખગલાકું વાલે રૂપ દીધો અતી કોયલ કરી દીધી કારી
 બહેબહે નેન દીધો મૃગનકુ વનવન શીરત હુખારી
 ગંડું રાજા રાજ કરને હે પંડીત શીરત લીખારી
 સુંદીર નારીકું વાંઝણી રાખી મુંડણ જણી જણી હારી
 શુભીકા નારી મજમલ પહેરે પતીવૃતા ફીરે ઉધારી
 લોભીકુ વાલે ધન દીધો હે દાતાકુ ન મીલે જવારી
 નાગરવેલકું નિશકળ કીધી બહુ કળ કીધાં તાળી
 સોનામેં તો સુગંધ નાહી કસ્તુરી કીધી કારી
 બાધ મીરાં કહે પ્રભુ મીરધરના શુભ ચરણકમલ ખલીદારી

ભજન.

શા માટે તું બજતો નથી, સેહેએ સીતાના મરે;
 આ કાથા તો વારી નથી હાડકાં ને ચામરે;
 તેમા તે શુ મોહી રહ્યો છે, ગાફલ શુભામરે
 પાંડવેના પ્રતીજ્ઞા પાળી દ્રોપદીનાં ચીરરે;
 સુદામાની વેળા વાળી ઉગાર્યો પ્રહલાદરે—
 રાવણ સરખા રાણા હતો, સોગા સરખાં ધામરે;
 સવાલક્ષ જેના પુત્ર હતા, તેનાં નથી ઠેકાણા હામરે—

૧૫૧

(૩૮૪)

ભાજન.

બારહસ.

(નાથ કેસે ગજકો બધે છોડાયો—એ રાગ)

નાથ કેસે દ્રોપદી કે ચીર બઠાયો
બારો દેખ સળી બીસ માયે—
કોરવ પાંડવ મીલ આપ સામે જીવા મેલરમાયે;
વાર કપટા પાસા સકુની પાંડવ રાજ હરાયે—
દ્રુપદ મુતાકો બીસ ત્રાસકે નગન કરનેકો લાયે
હુવારકા નાથ લાજ રખ મેરો તુમ બીન કોન સહાયે—
હુસાસનને પકડ કેસે ચીર અંદન સેટયાયે;
ખેચન ખેચત અંતન આઓ અગર ઠેર લાગાયે—
ભીરમ દોર્ણ કર્ણ દુર્યોધન સખ મનમે સરમાયે;
પ્રહ્લાનંદ જીવકે હરી પાલક તીનકો કોન હુખાયે—

(૩૮૫)

જીગાર.

સઉ બાજી આય જગતમાં; તોળી એ પડી બીજ રમવમાં;
ઘસડાયો એની સંગતમાં રે—
લાખ તણા એ લાખ કમાવા, કોશલી ભરીને ભારી
ઢાવ ઉપર ઢાવ ખેલવાંજ હારે ગતી એવી એની ન્યારી—
ભલે મોટી ખોટો ખમે, બહનામી સંસારમાં;
હાર્યો જીગારી વધુ રમે, રેસ સહા જીગારમાં—
જીગદુ રમવાં હાર્યા પાંડવે ખોથું ઘર ધન નારી
એવી સજ્જનો; વલ્લે એ લખને જખમ એતા છે ઠારી—

રાગ આસા ગોહો.

ગર્વ કીયો સોઈ નર હાર્યો, સીયારામજીસે ગર્વ કીયો,
 ગર્વ કીયો નાના હિરણ્યકશ્યાપુએ, નોર વધારીને માર્યો;
 હાંહારે પ્રભુએ નોર વધારીને માર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો લંકાપતી રાવણે, હથ મસ્તક છેદી હાર્યો;
 હાંહારે પ્રભુ હથ મસ્તક છેદી હાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો શ્રી રતનાગર સાગરે નીર ખારો કરી હાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ નીર ખારો કરી હાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો ચક્રવા ચક્રવીએ, રેન વછુટ કરી હાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ રેન વછુટ કરી હાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો અજ્ઞનો કેરે પુત્રે, પાંવ ખોડો કરી હાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ પાંવ ખોડો કરી હાર્યો—સીયારામજીસે
 ગર્વ કીયો સિંહલદ્વીપકે સિંધીએ, બાલ વાંકો કરી હાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ બાલ વાંકો કરી હાર્યો—સીયારામજીસે
 કહેવ કબીરા મુનો બાઈ ચાધુ ચરણે આળ્યો તેને તાર્યો
 હાંહારે પ્રભુએ ચરણે આળ્યો તેને તાર્યો—સીયારામજીસે

રાગ અમાથ હાંદરો.

જમના કીનારે કાહના બંસરી બજાવેરે,
 બંસરી બજાવે કાહના બંસરી બજાવેરે—જમના
 બંસરી મુનવ મોરી મુલ ગીસરાનો,
 સ્ત્રીનબન હેલ હો દીખાઈરે—કાહના બંસરી.

ભાજન.

કોક સિન જોસો પ્રાણી આવશે, મારા હૃદમાં થાશે,
 મિત્ર મળ્યા અહુ પ્રકારના; જોર કોનું ન થાશે—
 આસમાનથી ફોળું આંચું વેધાં દશ દરવાજા,
 નગરી હતી તે છુટાઈ ગઈ, બાંધી પડે જો રાજા—
 ઉંચાં મંદીર ઉંચા માલીયા, માથે સોડ વાણી સુતો,
 કાઠોરે કાઠો જોને સહુ કહે, જાણે જન્મયો ન હોતો—
 સોલ વરસ કેરી સુંદરી ઉણી હગમગ જુએ,
 આંસુડે બીંબયો જોનો કંચવો; ઉણી મુશકે ફૂંજે—
 શોના ફાકેરા થાવટા, વિધ વિધના વાધા,
 જુના હતા તે અલગા મેલ્યા, નવા પેવાને લાગ્યા—
 કેના છોડ કેના વાછડું, કેના માઈ કેના બાપ,
 અંતકાલે જીવ જોસો એકલા; સાથે પુનને પાપ—
 નહિ વરવાને તુંબડું નથી ઉગરવાનો આરો,
 જીવનાથ ચરણે અખઈ લાણે, પ્રભુ પાદ ઉતારો—

રાગ કાહારવૈ.

જોગી મોરા રાગા તું કાંઠાં ગયોરે,
 કાંઠાં ગયો કાંઠાં ગયો કાંઠાં ગયોરે—જોગી મોરા
 નહીં જાનું આર ગયો ના જાનું પાગ ગયો
 ના જાનું જમુનામે ફૂળ ગયોરે—જોગી મોરા.

કવાલી કાફી

અગર હય શાન કોપાની તો ગુરૂકી બા શનસુ ભાઈ
 જદા શીરપે રખાનેરો ભરમનમે લગખેસે
 સધા ફલમુલ ખાનેસે, કળી નહી મુકતી કોપાઈ—
 બનો ગુરત પુઝારી હય તીર્થ બાત્રા પીયારી હય
 કરો વૃત નેમ ભારી હયે ભરમ મનકા મીટે નારી—
 કોટી સુરજ શશીતારા કરે પ્રકાશ મીલ સારા
 ખીના ગુરૂ ગઠ અંધારા, ન મલુકા રૂપ દરસાઈ—
 ઇસ સમજન ગુરૂ લેવા લગા તનમન કરો સેવા
 પ્રજ્ઞાનંદ મોક્ષપદ મેવા મીલે ભવખંડકી બાઈ—

રાગ પીલુ છલ્લા.

જરારે સમજે ઇસ દુન્યાકો, મુસાફીર સળકો જાના હય
 લગાલો ઇશક અદલાસે ભડા યુરા જમાના હય—
 સરેપરખોજ ભારી હય તુજે મંઝીલ કો જાના હય
 ખરવ્ય કુછ પાસ રખ લેના તુજે વહાંકાં યુલાના હય
 હય ખાળી ચમન ખાલી, લગાલો પુલકી ઠાળી
 ચમન કો ફુલશે ભર દે, હયાં કયાં નભરા હય—
 પલંગ કે ચારથે પાઝે; પ્રીતેસ્તો લેનેકો આથે
 સંભાલકે લે ચલો ચારો હસી ખુશીમે જાના હય—
 કહાં નહી, કહાં નાલાં, કહાં સમુદર, કીનારા હય,
 કહાં રૂસવમ, કહાં સોશબ, કાફનકા કયા ખજાના હય—

રાગ લોરવી કુમરી.

રામચરણ સુખદાર્ઠ, ભજ મન, રામચરણ સુખદાર્ઠ
 છન ચરનનસે પ્રગટી સુરસરિ. થંકર શિશ ચહધરિ;
 જટા થંકરી નામ ધરાયો ત્રિભુવન તારન આધરિ—
 કંડકવન મધુ પાવન ક્રીનો, ઋષિયન ત્રાસ મિટાધરિ;
 સો ઠાકોર ત્રિલોકકે સ્વામી, કપટી સંગ મૃગ ધાધરિ—
 છન ચરનકી ચરન પાટકા, ભરત રહે લવલાધરિ;
 સો જોવટ કોઠરીઝે ધોયે, તમ હરિ નામ અલાધરિ—
 કપિ સુશોવ વાલીકો બન્ધુ, તા શિર છત ધરાધરિ;
 રિપુકો અનુજ વિભિક્ષણ લેટયો સજ્જમાં લંકા પાધરિ—
 રાવણ મારી રામ ઘર આયે ઘર ઘર બજવ બધાધરિ;
 તુલશીદાસ આસ રઘુવીરકી ભાગ બડો છન પાધરિ—

રાગ—માંડ કવાલી.

હઠ છોડ સખી ચલ સંગ મેરે તોહે કાના

આજ બુલાવત હય

ધવતો તુમ બચઠી માન કીયો, ઉવતો મોહન ગભરાવત હય
 નહી તુમ જીન વાકો ચયેન પડત નહી ખાનપાન કછુ ભાવત હય
 મોર મુગટ કછુ નાહી પહેનવ, નહી અંગ મુગધ

લગાવત હય—

નહી ધેન ચરાવન બચ સખી, નહી બનસી નાહ સુનાવત હય,
 અમસો હીયો તેરો કઠીન ભયે, તોહે લાજ ચરમ

નહી ભાવત હય—

બાકો ભોગી ધ્યાન ધરવ, પ્રણાલીકે નાહ સુનાવત હય

અમસે મણકો તું ભલ ગર્ધ, વોહો વકરીર માફ કરાવત હય

રાગ ભૂલલા જાંઘોડી.

૧લા ગાશીર નહો ચક હમ, ચહ દુન્યા છોડ જાના હય
 બગીચે છોડ કર જાના, ઝમી ભંદર સમાના હય—
 બહન નાણુક કંચન જેસા બે લેટે શેજ કુલોપે
 હોબેગા ચક દીન સુરહા, બહન કીડોને ખાના હય
 ગફલેતમે તું કયા સોયા નહી આરામ ઇસ જગમે
 મુનાફીર બેવતન હે તું, કાંહાં તેરા ઠીકાનાં હય—
 નઝર કર દેખલે પ્યારે પડી બે મેડીયા ખાની
 મય સબ છોડ કર ફાની, હગા બાજુકા સોદા હય—
 નઝર કર દેખલે પ્યારે, ન કોસો મે કોઈ તેરા
 પેદર માદર ઝનો ફૂજાં સબકો છોડ જાના હય—
 ન બલા હોયગા પ્યારા, ન બેટા બોર બેટી પ્યારી
 ચહાં કરલે ધર્મ નેકી, ખુદકા નામ સચા હય—

રાગ કલ્યાણ.

મોરી લાજ શરમ રખલે જુગમે પાક જાત પરવર દેગાર
 પબેદા કીયે હી લાજ તુમહીકુ તું હાવા મએ બંદા તેરા.
 આમે બબામે રીઝામે પ્રભુકુ રાગ કલ્યાણ સરસ સમજાયે;
 સમસુરન બોર તીન આમતી બરે સા ની ધ પ ધ રી
સા ની ધ પ ધ

જરા આ તરફ ધ્યાન આપશો કે ?

મોઢેથી વગાડવાનું વાળું.

 સુંદરી ! સુંદરી !! સુંદરી !!!

પ્રિય સાહેબો આ વાળું મુ'બઈની અંદર જ્યાં જોશે
ત્યાં દરેક ખેડકોમાં મંદીરોમાં ત્યાં મેળાવડાઓમાં દરેક માણસ
ઘણીજ સહેલાઈથી વગાડી શકે છે. અને હારમોનીયમની
સાથે તે ઘણીજ સુંદર લાગે છે. દુરથી સાંભળનાર માણસો
એમ કહેશે જે કોઈ નાનું ગરુડું ગાયન કર્યા કરે છે અને એનું
સુર ઘણુંજ પ્રીય લાગે છે માટે જે સાહેબોને જોઈતી હોય તેને
નીચેના ઠેકાણા ઉપરથી મંગાવી લેવી.

નાની સાઈજ ક્રીમત રૂા. વણુ.

મોટી સાઈજ „ રૂા. સાડાસાત

મોટી સાઈજ અ'દનની ક્રીમત રૂા. દશ.

—: મળવાનું ઠેકાણું. :—

રાજગોર વેલણ લાલણ

ઠે. નાનકવાડા-કરાચી.

શેઠ ચેલારામ ચરૂના માળામાં

હારમોન્યમ માસ્તર

નાનાલાલ માધવણ

ઠે. મીડી રોડ-કુરુચ કરાચી

સંગીત બંડારમાટે જાહેર ખબર.

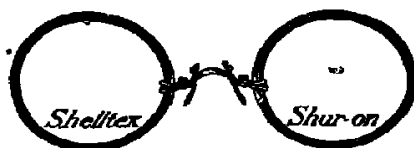
તમારા હાંત વપાસો. ૧૦૦માંથી ૬૦ બીમારને પાયોરીયા હોય છે. મ્હોંમાં વાસ માટે, હાંત પર પથરી બને, અવાળું દાબતા નાજીક લાગે ને અંદરથી પડ નીકળે તો પાયોરીયા થયો સમજવું.

દાકટર વેઈટનું એન્ટી પાયો ડેન્ટલ ક્રીમ અને માઉથ વોશ પાયોરીયા માટે અકસીર છે.

હાંતના ચોકઠા બનાવવા, વગર ઇન્જે હાંત કાઢવા, અને સડેલા હાંત પુરવા વિગેરે હાંતનું કામ મનગમતું મલશે.

વાયોલેટા વાયોલેટા રેઝ.

હરેક બીમારી માટે વીજળીના વાયોલેટ કીરણનો ચમત્કારીક ઉપયોગ. વાયોલેટ રેઝ અમેરીકાનો ઘરઘથુ ઇલાજ છે. ડીએન્સ્ટ્રેશન અને લાપતાક માટે રૂબરૂમાં મલો અમો સોલ એજન્ટ છીએ.

અમેરીકન ચસમાનું કામ ઉત્તમ છે, શર એન ઓપ્ટીકલ કંપનીનો ઓલ શેલ માલનું પ્રદર્શન હમારે ત્યાં જોયા વિના બીજેથી ચસમાને લગતો માલ નહીં ખરીદવાની ખાસ ભલામણ છે.

હરેક રંગ અને સાર્ધજના ચસમા ગમે તેવા નંબરના હમો અમારા વીજળીથી ચાલતા કારખાનામાં ટુંક સમયનાં બનાવીએ છીએ.

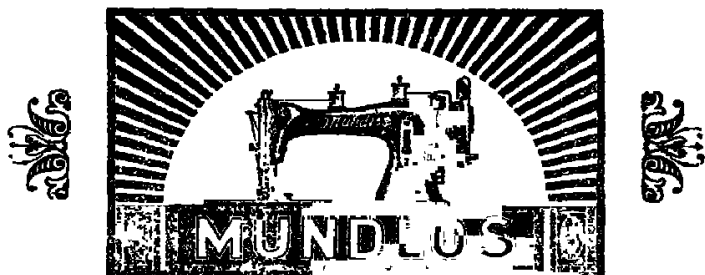
અમેરીકન અને જર્મન રૂઢી પર ઘરમાં બચ્ચાઓને કેળવવા માંગતા હો તો હમારી 'હોમ એજ્યુકેશનલ સીનેમા સર્વીસ' માટે ખબર કાઢો.

 પટેલ એન્ડ સન્સ,
રૂટીરટ એન્ડ મેન્ચુફેક્ચરીંગ ઓપ્ટીશીયન,
સદર-કરાંચી.

મજબુત

અને

ટકાઉ.

અમારે ત્યાંથી સાધકલ, બાબા ગાડી, હાથ
ત્યા પગનાં હિંચા મશીનો જરમની મેડ સાધકલ,
ત્યા મોટરને, લગતો સવળો સામાન કીફાયત
લાવે મળી શકશે. તેમજ પેટરોલ, મોબીલ
ઓઇલ, ગ્રીસ, ટાયર, ટયુબ, બલ્ક, ઇલેક્ટ્રીક
પલ્ક વીગેરે વીગેરે મળી શકશે.

જરમનીના કોર્ડીનેટલ સાધકલ ત્યા મોટરના
ટાયરની અપારી એક્સાની એજન્સી છે.

ધી એલાઇઝ આટોમોબાઇલ એજન્સી,

પ્રોડો રોડ, —કેમ્પ કરાચી —

તમોને ખબર છે કે

અમોએ કેટલાક સદગ્રહસ્થોની ખાસ ફર-
માસથી સદર મધે એક દુકાન ખોલી છે જેની .
અંદર પ્રોવીઝન અનાજ, કરીઆણું, ખાંડ, ઘી,
ઇરાન તરફનો સુકો મેવો. મરી મસાલો ઉપરાંત
મલબારી સુખડ, લોખાન અને કવેટાનો. સોજો
ગુલાબ તથા દરેક જાતનાં સરખતો વીગેરે અમારે
ત્યાંથી કીફાયત ભાવે મળી શકશે. એક વખત
ટાયલ આપવા મજબુત બતામણ કરીએ છીએ.

કે. અસપંદીયાર ઇરાની એન્ડ કું.

હેકાણું પ્રીટી રોડ,

ફ્રમ્પ કરાંચી.

શ્રી પરમાત્માનેનમ.

સંગીત સમ્રાટ.

આખદાર ગોહર

અથવા

મનગમતા મોતી

(૧)

માસ્તર અમૃતલાલ.

ગૌરી કુમારકો, આ આ આ આ આ આ.

કોટી ખાર નમશકારહો—ગૌરી.

કારજ સીધ કરહો, હામનકો ભરહો

કૃપાકી દ્રષ્ટીસે, આ આ આ આ આ આ—ગૌરી.

આખી—એક હંત દયા વંતહો સુખ કે હો ભંડાર

સીધિ, સીધિ, ચરનોમે ધુમે

તુમહો પતિત ઉધાર

નામકો આધાર હો, ઓંમકો અવતારહો

હીલગીલ ચરનોમે ધુમે મીલકર નાટકકાર હાં—ગૌરી.

(૨)

મહાભારત.

ભારતમે' કયસે કયસે હુવે વીર
 છન્હોંને આન બાન પર છન્હોંને એક જબાન પર વળ સરીર
 કહદી જો બાત હય, દમકે સાથ ચાહે જમાના હોભાય બેગાના
 લાખ બિપત આન પડે, તોબી રખતેથે ધીર—કયસે.
 ભારત નિવાસીકી સ'પતથી દાસી, ગધવો લડાઈ ભિડધમે' તમામ
 હુવે જબ ધર્મ રહિત, કર્મ રહિત, શર્મ રહિત, સારી વિભુતી
 હુધ આખીર.

(૩)

મહારાજા ઝરોડક.

છોડો અબતોજી મોરી કનાઈ બાંધ
 મોસુ એસી કરો નિકુરાઈ, હોગી તુમસે લરાઈ
 ગગરી ન વાઈ સારી ભીંબઈ—છોડો.
 વાટ છાટ પર રોકો ન મોહન, યમુના જળમે' આઈ
 રાહતકવ હોગી ઝૈર સાહેલીન, શીર પર ગગરી ચડાઈ
 અબકી સીખાઈ આઢંગી નાંઈ—સુનો—નિડર કનાઈ.

(૪)

ધંધા સુંદરી.

આખી—ડરણું શું વેલું મોડું જો એક વેરમાં મરણું મલું—આ....
 તો માત સેવા કરી મરી કાં સ્વર્ગમાંહી ના જણું—હાં.
 કદી શબ્દથી કદી કર્મથી દુઃખના રહું સુખના રહું—આ....
 જન્મમૃત્યુ જીવ્યું તે લોગવ્યું તે જાણી સહુ ધુળમાં ગયું—હાં.
 હોય જે હરામી નફ્ટને નાકટા
 મોટા થઈ કુલે માઠી સેવના જાણે
 જોને તું તારણ દેવ દેહારે
 આંસુડા હાળે આંસુડા હાળે
 નાવે દયા કાંઈ—હોય જે.

(૫)

ધિર દુર્ગાદાસ.

માતા કર મ્હેર લગાર આ અન્યાયતો થાયે
કન્યાથી કશું નવ કહેવાયે, દીકરી દોરો ત્યાં દોરાયે—માતા.
જ્યાં દીકરી બહુ દુઃખથી થાયે, તે ઘર નરૂં સમાન ગણાયે
સુખ જાયે, દુઃખ થાયે, દીન બધુથી તે ક'ડાયે—માતા.

(૬)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

હારે પ્રેમ સાચો પ્રભુ તણું ધામ છે
હારે સાચા પ્રેમીના બેલી શ્રી રામ છે, બેલી શ્રી રામ છે—હારે.
કાચા જે પ્રમના પ્રવાહમાં તણાય છે
નાવ તેનું ભાંગી ભયકાઈ ભુકે થાય છે
વાલમ વનિતાના વિશ્રામ છે, વનિતા વિશ્રામ છે—હારે.
અંતર બંનેના અંતરમાં સમાય છે
જેમ શુદ્ધ સાકર પય માંહી મળી જાય છે
તે કંપતિનાં અમર નામ છે—હારે.

(૭)

નાગર ભક્ત.

અરે છળીલાલ છેડો અલીમાન
ભાવતા નથી કેમ દીલ ભગવાન—છ.
સાખી—અલીમાની જન અવનીમાં ખુબ થયાં છે ખવાર
રાવણ સરખા રાયને રામે કીધો ઠાર
હટબ છટબ મુરખી દુસ્થા, લવરી મુકીને સમજબ
નથી જોતું મુને તારૂં જ્ઞાન—છ.

મહાભારત

મસ્ત નહીં અંખિયા હમરી કુછ નયન નહીં હમરે મતવારે
 સુન્દર સૂર સિપાહી નહીં નહીં કાજલસે હથિયાર સવારે
 ચંચલયા ચિત ચોર નહીં મૃગ લાલકો નાહીં લખવન હારે
 ચે શુન હય ઇન નૈનનમે ફિર શામ બને ન શુભામ તિહારે.

ઇલા સુન્દરી.

જગમાં મીત્ર ખરે અમુલખ છે—જગમાં.
 માત તાતકે લોક પ્રીયાના વાત ન થાય જરી જરી
 સુખ દુઃખ વાટ કોને કેવાય મીત્ર ત્રિણ હાય મન મુંઝાય
 હૃદય માંય જગમાં મીત્ર અમુલખ છે—જગમાં.

ઉર્વશી પુરૂરવા.

સથુર સખી આ, તરૂમાં ગયો, હાર ગ્રંથાઈ,
 હાર ગ્રંથાઈ મારો હાર ગ્રંથાઈ
 નીકળતો નથી, મન રહ્યું છે મુંઝાઈ
 કાઠ સેરવી તુંજ હું બની, બાવરી બાઈ—સથુર.
 હાર હૈયાનો, તનેજ બનાવીશ, સ્નેહે છવાઈ.
 આ સમેતો મનગી રહી, મનમાં સમાઈ—સથુર.

(૧૧)

અસિરે હિસં.

આવો આવો છયલા મહવા પીલાવું—આવો.
 ચયન પાવેજ્યા, મોરે ખ્યારે પીયા,
 તોહે મનમે ખીઠાઉ બલ બલ જાઉં, સજન બનાવું—આવો.
 મયકા પીના હય નેક કરીના. ચાર દીન હય જમાનેમે છનાં
 સાચી ખાત તોહે બતાઉં—આવો
 આ યે નાબણી સાફ હય, શીશા ખ્યાલા સાફ
 મય નીરમલ સાફી બનુ, પીનેવાલા સાફ,
 આ જાઓ, આ જાઓ, આ જાઓ, હાં.—

(૧૨)

નઉતમલાલ.

અજર અમર અઘહર બવ તારણુ તું બવ દેવ
 જનક અકળગત શી તારી, મોરારી હેતું પદશેવ
 વિપહારી ગંગધારી, વિજય વિજય તું દે—અજર.
 જગની અંદર મગશું તું કર. જય ઉમાવર અજમ લીલા તારી
 જમ ભયહર અમઝેય કર વિધન હરણુ દેવ—અજર.

(૧૩)

ધલા સુંદરી.

આલી મળસે પતી ખીર ઉર ધારીએ આધાર ધરાનો રાખીએ
 વાલમ વિલાસી આવશે બહાલી હાં આવશે બહાલી
 પુરશે કેડએ ભેટીરે—આલી.

(૧૪)

લિખ્યત્રિતિજ્ઞા.

નયન મીલાવી ગયા રાજ રસીજ્ઞા, હા દીવાની ફરંછું
 સરીતાના તટે જેનીહાલી, ધ્યાન તે છમીતું ધરંછું—નયન.
 મનોહારી સુતિ તારી, લાગે છે એ ખ્યારી બહાલા
 આવો આવો બહેલા, હા જપુ' છું હા સમરં છું
 બહાલા દીવાની ફરં છું—નયન.

(૧૫)

ગુલરૂ ઝરીના

શબ્દ—

શેહેર કરકે મેરા ગુલરૂ ચમનસે નીકળા....
 મરહુમાસે રે જાન નીકળા
 સીતમ ભરે બહુ તું મોપે નાકર
 કટલ કર દેગે દેખેગે જીગરકો
 હારે બે ગુનાહસે કરજાન બાર
 ગરે હારે બે ગુનાહસે કરના નબાર—સીતમ.
 ખંજરે અમરૂસે દીલભરને દીએ બેહો ઝરકે હુવે ટુકડે જીગરકે
 આનખાન તોરી જાન ખ્યારી શાન હાં—જીટુકડે. [હઝારો]

(૧૬)

નંદ બન્નીસી.

ચંદ્ર વહની નારી, છખી મોહકારી
 જીશુટી ભારી, કામલુગારી—ચંદ્ર.
 દેવ જોઈ ડોલે, માનવી શા તોલે
 રૂપ જોઈ શુદ્ધિ દે વિચારી—ચંદ્ર.

(૧૭)

પાંડવ ગુપ્ત-નિવાસ.

નામ રટમન રામ ઘટ, ઘટ, રમરણ કર સુખ ધામરે—નામ
હું પાણું નવ રાખ હૃદયે, તજમમત મહાકામરે
સેવીશ સુંદર શ્યામરે ચરણ શરણ વિરામરે—નામ.

(૧૮)

સઉભાગ્ય સુંદરી

આ વિપદ રાત વહી જાયે
સ્વપનાની પેરે પુરી થાયે—આ વિપદ.
કાલ સુખનો ઉદય થાશે
ફિકર જામરદે છોડી દીલ રીજાયે—આ વિપદ.

(૧૯)

ઉમા દેવડો

ભરપુર શુરવીરનાં ગાંધર્વ ગાયે ગાન
સમ શેરીઆ રણધીરને ગણે દેવ કુંવર કાન્હ
જ્ય જ્ય (૨) જ્ય જ્ય ટેકી શુણવાન
ધન્ય ધન્ય (૨) ધન્ય ધન્ય શુરા ભાગ્યવાન—ભર.
શુરાતન સાચેરે રૂપિસુની રાચેરે
પરાક્રમી કામ ધેનુના સમાન
સદા પ્રભુ પેઠે પાંચે સનમાન—જ્ય જ્ય.

(૨૦)

મદીરા.

અરર ગતિ તારી આ શી ઈંદુ
 બની નીચની હાસી—અરર.
 તજ રાજ ગાદી સેવે મદીરા,
 બંગલા બગીચા નીવાસી—અરર.

(૨૧)

મીરાંબાઈ.

તું તારા બીરદ સામું જોઈરે સામળીયા
 ના જોઈશ કરણી હમારી રેંહાલા—તું.
 ગજને કારણુ વાલા પેદલ ધાયા દ્રોપદીના ચીર
 વધાયા રેંહાલા—તું.
 દીંદોળીનારે હંહાલા આજ ઉગાચાં પાળજે પત જંગરાયા
 રેંહાલા—તું.

(૨૨)

રમારણુજીત.

શુરે પુછો પાછા જોલ રમનાર શુરે પુછો પાછા જોલ—
 શત્રુ સહિત તમે કર્યો ખરાંજ્ય કુસ્તીના કરનાર—શુરે.
 અંતરથી શુ અદકું આયું મારો હૃદયાનો હાર—શુરે.
 મેળવશે જો હરી કરી તો મળશું બીજી વાર—શુરે.

(૨૩)

સફેદ ખુન.

બન મતવાલા સખસે નીરાલા રંગતવાલા ભર ભર પીયાલા
 પીનામ પરનામ આલા લા.લા.જી કમ તક. સાકી તરશે,
 બાહલસે વીસકી બરસે, હાહાહાહાહાહાહા
 રંગ રાગ ઉડા, બેલાગ ઉડા, હાંકાગ ઉડા,
 દે ભર ભર ખ્યાલા, પીનામ, પર, નામ આ લા—બન.

(૨૪)

બુલબુલધ્યાં.

હમે દમ દે કે સચોતન ઘર જાના—હમે દમ.
 સચોતન ઘર જાના બચરન ઘર જાના—હમે દમ.
 છુરી કીસેલુ તફે ફેરી ગલે પર અપને ખીરમીલકે
 જો હોતા બસ મેરાતો ચુમ લેતી હાત કાતીલકે
 ઉલફતકા મળ જબ કોઇ મરબાએ તો જાએ
 એહ દર્દેસર અયસા હય કે સર જાએ તો જાએ
 તેરી ગલીકે સચો સચો ફેરે તુમ નફો આહે ફો જમાના—હમે

(૨૫)

ખુદાદાદ.

આંદ બરના ખુશ રંગ હસીન
 સીંગાર ફખન પર જોખન હરી ભરી—
 ખાંકી છએલા સધયા બુલાવે
 રૂપ નીરાલા સરવ ચમન હરી ભરી—

(૨૬)

મહારાજા અશોક.

હું તો શ્રી કામીની દેવી મનોહર અપ્સરા કાન્તા
 જગતમાં એષ્ટ હું સાથી રૂપી સુની વેદ પલુ ગાતા
 હજારો સાધુ સંન્યાસી કંઈ યોગિન્દ્ર વન વાસી
 તજી જય ધ્યાન ઈશ્વરનું હમાસ શર્ણમાં થાતા
 પ્રકાશીત અંદ્ર વાહી રચન રચન તલ પલુ અગાશી પર
 સ્વ હસ્તે અંદ્ર વહના ભર મધુર મધુ હસ્તથી પાતાં
 મૂઢ સ્ત્રીત જે સુમન જેવું મધુર વાણી બીણા સાથે
 કથા નર મૂઢ મત રાક્ષી નજર વીરે વચી જાતા.

(૨૭)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

આવે ક્યાંથી મધુરી મધુરી સુવાસ—આવે.
 પુષ્પ અપ રિચિત પામ્યું કેા વિકાસ—આવે.
 સમિર સ્વર્ગ તલ્લો નીકળી પ્રવાસે,
 રહેા પ્રસરાવી સુગંધી ચોપાસે
 પામ્યું તન મન મારું અતિશે ઉલ્લાસ—આવે.

(૨૮)

મહાભારત.

દ્રુધ સમાન અમોલ કપોલ તો હંસ સમાન હયં નંદ હુલારે
 કાહન હંસ નિવાસ કરે નિસ બાસર ક્ષીર સમુદ્ર કિનારે
 શામ ભયે ધન શામ પધારત આપ કે મંદિર ભત સકારે
 લાખ કરે ઉઠના ઉઠના ઉઠને કબ દેત હય નયન તિહારે

(૨૯)

ઈલા સુદરી.

અડકેના મને અનાડી હું હારીતમારાથી હું હારી—અડકે.
 મીઠી વાણી તુજ ઉર ઉછાળે મધુરી બને માની
 છલુ કાઈને છળીલી ક્યાં નાસો, આશી ટેવ તમારી—અડકે.
 પ્રીત કરી પાછા શું પડતા ઝમર લોગી કમળ બીડતાં
 મનમાં ભાવે શાણી શાને મક્તની મુરખાઈ—અડકે.

(૩૦)

દુર્ગાદાસ.

જપે સ્વામી પુરા ખ્યારે, સુભાગી તે તરે તારે—જપે.
 બલિહારી એવા જન અવનિમાં અવતરે
 સ્વામી ભાક્ષત છે ભારી સુખકારી સંસારે—જપે.
 કોમલ કુસુમ ક્યારી, જેવી વીરયથ ક્યારી
 વીરજન જગત ઉદ્ધારે, ઉગારે સુધારે—જપે.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

ઓ સહિલીરે (૨) સમજી કરીએ પ્રીત
 નથી સહિલીરે (૨) અટપટી પ્રીતની રીત—ઓ.
 બોલો અનેક સુણી બીજાના, બોલ તોળી બોલીએ
 સામાનું ફીલ જોયા વિના; નવ આપણું ફીલ જોલીએ !
 અંતર સામાનું ભાળી, ભરીએ ડગલું સંભારી
 એક હાથે પડે કેમ તાળીરે, કેમ તાળીરે—સમજી.

મહાભારત.

તોરી ધતની ચુંનરિયાને મન બસ કીનો
 મોરી બાંધકે ઉંગરીયા મોહો બાંધ લીનો
 ગિનતી કે હયં ચે નૌ હય તાગે ભાવ બઢા જે ધાવપે લાગે
 લાખ ચીર લાકે ધરૂં સહસ બસન મખમલ
 અતલસ કુછ લી નહીં ધનકે આગે.

ઉર્જશી પુરૂરવા.

પ્રેમ બાંમ પીતાં, હરૂં રહે ન હાથ—પ્રેમ.
 દીવસે રજની બણાય, રજની કિન સમ મનાય—પ્રેમ.
 સાંખી—કહેવાની ઈચ્છા કંઈ હૃદયે ઉપજી હોય
 પણ મુખથી નીકળે કંઈ કરે ન બાણે કોય
 કરવા મન હોય કંઈ, કરણી વીપરીત થાય—પ્રેમ.

(૩૪)

સતી દમયંતી.

પ્રિય તમ નળના વહન કમળ શું કમળ નેત્ર પરવારી
 મુજ તન મનમાં અનળ જવાળ હો પલ પળ નળ ઉરધારી—
 પુરણ પુન્ય તારાં સમજ મુગ્ધ બાળા
 રાધાશ્યામ સમી જોડ વિધી જો બનાવે
 અધિક અકારે પ્રિયતન મુજને વિપદ વાદળી શિર પર કદી આરે
 રંગ ભર રસીઆ મુજમન વસીઆ એ પ્રિય તમ હું બની
 પ્રિયા ખ્યારી—

(૩૫)

સતી દ્રૌપદી.

કઠીન છે માયાની જાળ જરૂર જગતને વિષે
 જરૂર જગતને વિષે પ્રભળ એ પુરી દીશે
 શુંલલ શત્રુ હજો સુર ત્ર તે શું ધારે
 વળી વિશેષ વિજય વંત નામના વધારે—કઠીન.
 સિધુની પાજ પ્રભળ રામ ચંદ્ર ખાંધી
 તેજ રામે કનક મૃગ માયામાં ભુલ ખાધી—કઠીન.

(૩૬)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

મંજરીએ મનડું મોહુરે
 મન ગમતા મહારાજ મારા મનગમતા મહારાજ
 એ શું દીલડું અમ પ્રોત્સુરે—મનગમતા
 સાખી—મનને તો ગમતું ઘણું મુખથી કેમ મગાય
 વીણ પ્રીછયે વીણ પારખે ઘટે માન મુનિરાય
 માગ્યે માન ઘટે નહીં જેવું બ્યાં દાતાર
 મુખે સ્વીકારે પુણ્ય આ ધરે કહ્યું મોઝાર
 અતિ હિદાર દીલ તમે જોયુરે—મનગમતા.

(૩૭)

દુર્ગાદાસ.

યૌવનનો રંગે રંગાતા આ નેન, અંગે અનંગતું ધેન
કળી કુસુમની ખીલી-ગુલાબી, અલી સતાવે દિનરેન
મીડી મુરતીએ દીડી દિવાની, થઈછું ન આવે મનચેન

(૩૮)

પાંડવ ગુપ્ત નિવાસ.

છબ દીખ લાલ-એ રાહ.

પન ગટ ઠાડો ફળ્યુ કનઈયા માધવ મુરલી વાજોરે
નટવર નાગર સુખનો સાગર લાલન એ લટકાજોરે
કાને કુંડલ, શીર મુગટ ખીરાજે મોહનજી મત વાલો—પન.

(૩૯)

ધ્રુવ છાંવ.

સંસાર વામે કોઈરે બલલાવો કહીં સુખીયાજી
રાજભી દુખીયા અઠર પ્રજભી દુખીયાજી
દુખીયા જગતમે જીવાનીયાં, નર નારી યાંજી—કોઈરે.
જુઠી ઉમીદમે, એહ જકડા હએ, જીવડાજી
હુટી ઉમીદતો શીર સહેતા હએ, ખુવારી આજી—કોઈરે.

(૪૦)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અમે જઈશું, અમે જઈશું, હવે અમે જઈશું રાજ
રસલીલા તમે આવજો—અમે.
આવી મંજરીઓ નિત્ય લાવજો પ્રેમે પરિમલ પ્રસરાવજો—અમે.
મુનિવર અમશું પ્રસંગ પાડી દર્શન દેજો દાડી દાડી
અમ સરખું કંઈકામ કાજ જરૂર તમે કહાવજોતમે આવજો.

(૪૧)

દુર્ગાદાસ.

શરમથી શીદ સુકાઈ મરે, શાણી શરલા રાખ કરે કાં
પધારતાં મિયતમ પ્રીતિના પાઠ પુસ પઢજે—શરમથી
વૃથા વેણુ શાં વહો વેવલી વળી વળી વાદ કરે
અનંગ તહારા અંગ અંગમાં જબરો જંગ કરે—શરમથી.
શીદ ખીખવો ના લજવાએ જાએ જાએ ઝટરે
મનમથ સાથે મળવા માટે ચાલો ચટપટરે—શરમથી.

(૪૨)

અમન અમન.

બલીહારી રસિયા ગિરધારી સુંદર શ્યામ હો
તણ અમને મથુરાના વાસી આવાન બનીયેજી
વાંસલડી વાગી એમ બણુકારા વાગે છે
વૃજ વાટ લાગે હવે ખારી—સુંદર.
વૃંદાવન કેરી શોભા તમ વિણુ અમનેતો
આખે દીઠે લાગે નવ સારી—સુંદર.
જમનાનો કાંઠો આજ ખાવાને દોડે કાંઈ
અકળાવી દે છે અમને ભારી—સુંદર.
ગોવરધન તોળ્યો તમે ટચલી આંગળી એને
અમપર દોળ્યો ગીરધારી—સુંદર.

(૪૩)

બાજીરાવ મરતાની.

સાતા શુદ્ધ ગીરનારી દાતા દીન જન ભારી—સાતા.
અત્રી તનુ અવતારી દીગંબર ત્રીપુરારી ત્રીગુણાત્મક મોહમારી.

(૪૪)

ભુલભુલધયાં.

ઘટ છાંડો સાવરીયાં મય ભરૂં ગગરી
 ભરૂં ગગરીરે મય ભરૂં ગગરી—ઘટ.
 ગર્ભથી બજરીયા મય લે આઈ હલદી
 મોરે બાલે ભોળન વાપે છાઈ જરદી—ઘટ.
 ગર્ભથી મય પનીયાં બીસારી ડગરી
 મુએ આતુર તુરકવાને ફેડી ગગરી—ઘટ.

(૪૫)

મહાસ્વેતા કાદમ્બરી.

પ્રેમ બીજ રોપ્યું હૃદયે, જીવન આધાર મારા, હૈયાના હાર મારા
 પ્યારા પત્ર વારો લાળી, કુટયાં નવ પલ્લવ ડાળી!
 બીલી પુષ્પે તો હલવાળી (૨) જીવન આધાર મારા
 મદન પડીને પુઠે, મીઠાં પ્રેમ પુષ્પો ચુટે
 મહારી પુલવાડી લુટે (૨) જીવન આધાર મારા.

(૪૬)

માલતી માધવ.

નાનકડી નાચુક નાર હું બહુ નાનકડી બહુ નાનકડી બહુ નાનકડી
 મારા લાલની છું લાડકડી (૨) છું લાડકડી (૩)
 આંખ તણે મટકે પટકું છું લાલને
 નાની શું સમજે ઢાલાના ઢાલને
 (હું તો બધું એ સમજું છું)
 બણી લોળો ભરથાર તું બહુ માથે ચડી (૩)

દેવયાગી.

(૪૭)

જીવે જીવે રાજજી આ શી કરે છે વેલમ્બ
 છોડો આવે છે માંસરે બાંધ.
 તમે રાજહું દાસી મહારાજ રાણી જેમે તો થાયે નારાજ—છોડો
 સાખી—લલના લલાટતું દાખવે દાસી તું નવ હોય
 સાચું કહી દે પદમણી પદ્મયા છોકે નોય
 રાખું રાખું રાણીજી સમાન દાસ દાસીમાં વધારું માન
 દીયો દીયો પ્રીતીનું રે પાન
 સાખી—કાચી કદીઆ કુસુમની ભમર વીના કરમાય
 રાણી તે દાસી બની પ્રથમ વતિ નમાય
 જાઓ જાઓ રાણીજીની પાસ સજે શ્રંગાર બેઠા અવાસ
 જેની સેવામાં હું જેવી દાંસ—છોડો

(૪૮)

મીરાંબાઈ.

દેનો શીવરામ મમ ઉર ધામ કરો સબ કામ અતુજ કોલે
 વિશમ કરની દુખદ હરની અમીય ઝરની રદય સરની—દોનો.
 સાખી—જ્યેાં આત કવી ઉર બસે દીયો ભવીષ્યકો જ્ઞાન
 ત્યો મમ ઉર ઉર બસે પ્રભુ કરો સકલ કલ્યાન—દોનો.
 જ્યેાં શીવ મન માનસ બસે મનહર રૂપ મસાલ
 ત્યોં મમ મન બસકે પ્રભુ હરો સકલ ભય સાલ—દોનો.

(૪૯)

ભુલભુલઈયાં.

કુંવે પાની ન જઈએ નજર લાગે નજર લાગે નજર લાગે—કુંવે
 મયજલ જમના ભરનકો ગઈથી દેખ ઝલકતુરત ભાગીરે—કુંવે

(૫૦)

મહાભારત.

ભલો હોગા ગરીબોએ રાખો દયા
 અરે ભરે કમીને મુએ બેહુયા—ભલા.
 સમઝાઉં અભી પિંટવાઉં અભી, કરો કરો તુમ મન ચાહી
 કયસી કયસી હીગાધ દિખાધ મુજે અરે ઢેડ જરા નહિ લાજ તુએ
 હુધયે ખતાલા જુતે ગિન ગિન કર મારો—ભલા.

(૫૧)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અરે સખી ધીમે ધીમે ડગ લાર, ઉતાવળ આવડી આશી
 મિય મુજ દર્શન ખ્યાસી, અરે સખી
 અંતર માફ મારે છે ઉછાળા
 ન હોય ઉછાળા યૌવન કેરા ખાળા
 મંજરી વાળા લાલ લાખળા
 પ્રીતમ તારા નહીં જાય નાસી—અરે.

(૫૨)

ધિર દુર્ગાદાસ.

શ્યામળા સંગમાં સુ રંગમારે, સદા બુલીયેરે (૩) રતિ રંગમાં
 અંગના અંગમાં ઉમંગમાંરે, રહુ રંગથીરે (૩) પ્રિયા સંગમાં
 વિવાહ રૂપાળા, થાશે તો બાળા, રમણું રસીક રસ રંગમાંરે
 પરણી ખ્યારી, પ્રીતી વધારી, ફરશું થઈ મસ્ત મદન જંગમાંરે

(૫૩)

નળ દમયંતી.

જ પુ' નામ સદા ગીરધારી, પ્રભુ વિનંતી ધરે ચીત મારીરે—જ પુ'
 દાશ લણા દુખ દૂર કરીને કષ્ટમા લેશે ઉગારીરે—જ પુ'.

અમન ચમન.

વેઢ વીંટી વીંછ્યાને વાળી મારા વાલમાં
 ઝીણું ઝીણું વળી ઝુમણું ઘડાવો—ઝા હોહોહોહો
 નવસેરો એક મોતી કેરો હાર મારા વાલમાં
 નાણુક રસિક નથડી જડાવો ઝા હોહોહોહો
 રૂમ ઝુમ પગ પાન કરાવો કરના કંકણ સોને મઢાવો
 ઉતમ ઉચું અમર લાવો ઝીકે ભરી કાંચળી સીવડાવો
 લઈ આવો લઈ આવો રસિક રાજ મન લાવો—વેઢ.

કનકતારા.

આમ મને શીઠ પાપી સતાવે દિલમાંહિ લેશ દયા કેમ નાવે
 બાળકને નિજ સ્વાધીન લઈને લય દેખાડી મને શું રીઝાવે—આમ
 તજ કુરતા તજ નીચપણું તું પ્રભુ તુજમન કરૂણા ઉપજાવે—આમ

મહાભારત

બિમલ કમલ લાગ લાગ જાગે હાંહાંહાંહાંહાં ધન્કે
 સખસે રહે ખુશ નસીબ તાગે હાંહાંહાંહાંહાં સચ હય
 ગોવરધન ધાર સકી અબ કટ કર ખુન ભરી
 દેખો સખી ખેલ કરત મોહનકી ઉગલી
 તન મન કુર્બાન કરું નંદલાલ હાંહાંહાંહાંહાં સચ હય.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

વિષય તણ બલશ વિષધારી, કરીશ જઈ પ્રસન્ન ત્રિપુરારી
જુઠી આ જગત તણી જ'બાળ, દીસે તું સર્વ આળ પ'પાળ
ત્યાગી સૌ ભોગ કષ્ટ કારી (૨) કરીશ—

સાખી—સ્વાર્થી આ સંસારમાં દીઠો નહી ક'ઈ સાર
પુણ્ય પુર્વ સંચય વીના નવ તરાય ભવ પાર
શીયળ વૃત અખંડ તપ ધારી (૨) કરીશ—

સુરેખા હરણ.

પ્રીતી રસ છાંટને છખીલી રહ્યમાં હસી વસીરે (૨) પ્રીતી રસ
તારા પરાગમાં અલી કલી સુ'ઝાઈ ગયો
મધુ પીવા જતાં સખી તહીં સપડાઈ ગયો
મધુ કરને ઉર ધરને, હયા કર શીદ વૃથા દુખ દે—રહ્યમાં,
હર છે વિકાસ કાળ તે છતાં ફર્યો તો સમજકે ચિત્ત વસ્યો
રસીક કરી, સુગંધ ભરી ખીલાવ પછી રસ ચુસ ભલે—રહ્યમાં.

મહાભારત.

બસમે' હંચ ભગવાન ભગવકે
કપટ બિના જિસ્ને ટેરા ઉસને ઘેરા—બસમે'.
કસાઈ થાએ એક સદાના ઉસ અધમકા ભાયા બદના
કિયા ચલતા મંદા ધંદા નડર તૂલી નડરે તૂલી નંદા નાદાન

સતી સુ'હરમાં

શી છાંઈ છટા નજ માંહી અહા
 આખાગ્નિ ગઈ શુભ શાન્તિ થઈ
 ધરણીએ ધરી શીર વરણુ જટા—શી છાંઈ
 મોર તોરથી શોર કરે છે ભોર કરે ધન ઘોર ઘટા—શી છાંઈ
 દાંડુર દોડમ દોડ કરે છે જેમ ખેલે ખેલાડી પટા—શી છાંઈ
 અપળા ખળ પ્રીતિ સમ અમકે વીરહી રીપુ કડકે કડકા—શી છાંઈ

(૬૧)

મહાસ્વેતા કાદમ્બરી.

પતી વીના પ્રેમદાના મનના પુરાય ક્યાંથી કોડ
 કહે સખી પુરાય ક્યાંથી કોડ
 સરજન હારે સરજી જગમાં નર નારીની ભેડ (૨)
 પશુ પક્ષી વન વણ નીહાળો, સુષ્ટી માંહી સઘળે જઈ બાળો
 નાના મોટા જીવ જ'તુમાં પણ એવી નથી ખોડ
 રાખી પણ એવી નથી ખોડ—સરજનહારે
 પતી બળ્યે પાતક સહુ ટળતાં, અખડ સુખડા સ્હેજે મળતાં
 પતી વીના સાહેલી ભવમાં હરાય જીતી હોડ—સરજનહારે

(૬૨)

દુર્ગાદાસ.

ધન્ય ધન્ય છે દુર્ગાદાસ આશ છે તહારી એક બળવીર
 કર્મ વીર તે' મરૂં ભુમિનું જાતું રાખ્યું નીર
 સુકિત કર ઝટ મારનાઈની સત્ય સિધુ' મહાવીર-ધન્ય
 જાઓં, સિધાવો સુખે બાંધવો ધરી હૃદયમાં ધીર
 શ્રીવર કરશે સ્થાય સર્વેને શરણે રાખો શીર—ધન્ય.

(૬૩)

જગતસિદ્ધ.

એરે મેરે જાનોઃ માલોકે સરહાર,
 યાર કરૂં ખ્યાર બાર બાર એ સુમાર
 સર કટે યા તન જલે અબ તુજ સીવા કુછ ગમ કહિ
 એક ફન લાસા પડા હયે અઉર હમમેં હમ નહિ
 આબાર એ કરાર લાચારકો તલવાર જલ્લ માર
 યા હુસ્વાર કર બાઝાર મય રહી તેરી ઇન્તે જાર-મેરે.
 કલી આપકે છોડનેસે જાન રહે યા નહિ
 લેકીન સનમ યે જાનીયે કે, ઘોર હમસે ખફ નહિ-આબાર.

(૬૪)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

માલીકના બાળક સૌ માલીક સૌના શ્રી જગનાથ (૨)
 કર્તા હર્તા સૃષ્ટીના સૌ બાળ એને હાથ
 રૂણાનું બધે આવી મળતું, આળ્યું નવ કોઈનાથી ખળતું
 જગત માત્ર તેને આધીન છે અનાથના જે નાથ
 નહીં પીડ આ પોતા વણો પોતાનું કંઈ ન જાણતું
 સૌથે શુભા શુભ કર્મને પોતા વણુંજ પ્રમાણતું

(૬૫)

સયદે હવસ.

એ ગુલ અઉર છુટા મીટી અઉર પાંની
 ફાંની હએ ફાંની ફાંની ફાંની હય સારા જહાન
 એ સખ જુઠા હય દુન્યાકા ખ્યાલ
 ઘરદર ઓર જર સર સખ જુઠા હએ માલ-માલ, માલ, માલ.

(૬૬)

ખુનકા ખુન.

ચડતી જવાની મેરી હું મથે દીવાની
 મુવા સોલા બરસકા સીન
 એએએ-મુશ્કીલશે કટતે હય દીન-નીગોડે
 ચોલી નીગોડીના અંગમે સમાયે-કાસે કહું શર્મ આયે
 કોઈ અંગીયામે હયસર ઉઠાયે, કોઈ પહે લુમે હય ગુદ ગુદાયે
 સરપર હય ઉદ્ધતકા છન-એએએ મુશ્કીલસે

(૬૭)

જહેરી સાંપ.

ખ્યારી ખ્યારી હારે મોરે સાજના
 તે હારી છટા કયા ખ્યારી ખ્યારી લાગે
 અરસત પરસત હું મન હરસે ફિર લી દરશનકો મન તરશે
 છુયા લલચાયે મોરે સાજના—તે હારી છટા.
 ઉન્કે અંદાજ પે કુરખાન ખુશ અંદાજ હય ઓહો
 ઉન્કે કદમોપે ફિદા હમ દમોદમ સાજહર ઓહો
 માલો જર હુસ્નો જવાનીમે મુઝે નાજ નાની
 છન્કે દામનસે લગી હું સળમે નાજ હર ઓહો—અરસત.

(૬૮)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

સખી જઈ સંદેશો કહેજે, મમ સખીને ધીરજ દેજેરે
 અસ્ત થતાં દીન કરનો નલિની ઉદાસ મન થાય
 અદ્ય પરિચયે વ્યક પાકી પણ પતિ સુખને નવ વ્હાય
 તનયુ સખીએ દરશન પરનમનું હું કથમ નામ લઉ નરવરનું
 સમજ્યા વિણ સુખની આશામાં પામર છવ તણાય
 વિષય ભોગ આ લોક તણા સા અંત નિરાસ જણાય
 હસી પ્રથમ પરિણામે રાવું, એ વિષય કેમ ચિત્ત પરોવું—જઈ

(૬૯)

મદીરા.

ધીમે ધીમે પ્રાણુ ધરો પગલા, આ તનમનના સરદાર—ધીમે
મદીરા મદીરા મારે હૃદય વશી છે મુજ ચિત્ત ચોરક આ ભરથાર
બળી પણ ધન ધન ધન ધન ધન—ધીમે.

હૃદય રોજ આ તાહરી કેમળ મારી કેળ
સ્થાવર જંગમ સર્વદા મારા ચતુર વસેલ—મદીરા.

(૭૦)

અમન અમન.

નહોં ભાવી પલટે કદીએ નામટે
ખળ ખાંધો સુકિત સાંધો અડધું કાંધે નાહડે—
હોય વનમાં કે ભવનમાં કર્મ જનનાં, નાછુટે
સુખ યોગો કાં વિયોગો ફળ ભોગો નાઘટે—

(૭૧)

લલિત વિણા.

અભાગી હું છું રાજવંશી ખરે
લગ્યાં છે ઘણા દુખ કરમે અરે
સાખી—વૈભવ પુરના રાયનો છું નાનેરો તન
કાકાની ખટપટ થકી મુજ બંધું આદ્યો વન—
પ્યારા એ મુજ ભાઈનું લલિત ચંદ્ર છે નામ
હોય તો કહું કરગરી રેહું તરત જઈ તેડામ—

(૭૨)

આંખરાજ હાહા.

ધમ ઘેર ઘેરાયો ધન ભારી, ઝરમર ઝરમર ઝરી વરસાવી—ધમ
ચોગરદમ આકાશ છવાયું દીશા થઈ અંધકારી
ઘડ ઘડાટથી દામની દમકે ઇશગતી બલીહારી—ધમ.

(૭૩)

જગતસિંહ.

થાય ગરઠ ગરઠ નભમાંય

ચડી કારમી ઘોર ધન ઘટા કાળશી વીશમ જણાય—

ઉંચા ગીરીવર કેતર અંદર પશુનાં અંદર શબ્દ સુણાય
મહા ભયાનક વૃક્ષ તણો ઠઠ, નીરખી ભયથી ધીર ઉડી જાય.

(૭૪)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અત્યુત્તમ પદ મિત્ર તણું આ સંસારે સમન્તથ
આ અવનીમાં અન્ય ઘણા જે સુખના સાથી થાય
માતા પિતા ભ્રાતા થકી વળી ગુમે પ્રિયજન સ્વજનથી
જે ગુમેમાં પણ ગુમે તે પણ ગુમે મિત્ર થકી નથી
મિત્ર રતનથી આ ભવચલુની સફર સફર થઈ જાય
સમૃદ્ધિ ચૌહ ભુવન તણી પુરૂષાર્થે મળવી સહેલ છે
સદભાગ્ય વિણ સન્નિમિત્રની પ્રાપ્તિ મહા મુશ્કેલ છે
શબ્દ લધુ પણ અર્થે અધિક જે અક્ષર માંહી સમાય

(૭૫)

જગતસિંહ.

મદ્દ મનમાં ધારમાં, જળ મહીં પથરા તારમાં

પાણી પર કદી નહીં ભીંત ચણાંય

નેરણીથી કદી નહીં વાળ પડાય

ઐમ તુંથી માન સિંહ નહિં હણાય—મદ્દ.

સાખી—મહાન્ધ રાવણુ મારીયો, હણીયો હરણુ કંસ

ગોવિંદને ગમતો નથી મનમાં મદ્દનો અંશ—જળ.

મારૂત સુત હુલો કયોં માર્યોં મામો કંસ

અહંકાર નથી સાંખતા હરિ વિવેકી હંશ—જળ.

રમારણુજીત.

ઉતમ જનમાં ઝેર પડાવે જર જમીન ભેર
 સંપીલા વસવાં ભયા ભયાં છે કોરૂ મોરૂ
 સહોદર એ વીર પૈસા માટે શીર
 ભાઈ ભાઈમાં એક બીજા પલ્લુ કરે કાણુ ધોણુ—ઉતમ.
 સ્વાસ્થની બાણ પધસામાં પતરાણ
 મસ્ત બનાવે માયા જગમાં લડે પીતા છોરૂ—ઉતમ.
 ધન વાનોને ઘેર રહે સર્વમાં વેર
 રંકે બીચારા હળીમળીને રહે કુટુંબ બોણુ—ઉતમ.
 પરને કરે ફકીર પોતે બને અમીર
 દુરજન મનમાં બાણે નહીં જે મોત બેઠું આરૂ—ઉતમ.

ભુલભુલઈયાં.

છએલા સુંદર લેના મુન્દર થમ થમ બા
 ન બના બહડ કર ફીકરા ધડ કર, ઘર પર ચઢ કર મત ઇતરા
 એણ જવાન દેખો જરા મેરી મુઠ્ઠી મે કયા ફુછ ભુલે બાલે હો
 કયા ભોલે બાલેહો ગુનમે નીરાલે હો સોચો ભક્ષા-છએલા.

દેવયાત્રી.

થશે શાંતિ ત્યારે આ અંતરમાં
 મારી હંસા ભ્યારે ભશે પરણી પ્રીતબના ઘરમાં—થશે.
 ખબર આવશે ભ્યારે એવા છે દહ પ્રીત પરસ્પરમાં—થશે.
 ખરૂં કહું મમનાથ હું ભ્યારે ભેધ સુતા સુખ સાગરમાં—થશે.

(૭૯)

અશરૂમતી.

જેણે ધર્મ તજ્યો પોતાનો તે મુર્ખ વગર જોડાનો—જેણે
પરમ ધર્મ વણ્યા મરમને મુકી દઈ
વગર વિચારે વટલાય, અરે એ લાણે ઉઠે દહાય—તે મુખ
એક ટેક શીર સાટે મુકવો તે શાને માટે
પામર પુરૂષ પદટાય અરે નર ભવમે હારી જાય—તે મુર્ખ

(૮૦)

મહાપ્રવેતા કાદમ્બરી.

રૂપે શું મન રાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભજો (૨)
હાક માંસને રૂધિર ભરેલું મઢ્યું પામડે અંગ
ગંદા દેહનો ગર્વ નકામો કાયાનો રંગ પતંગ
ભરૂંસો નહીં સાચોરે, કાયાનો રંગ કાચોરે ભગવાન ભજો.

(૮૧)

ઉમા દેવડી.

જોડી વિષુ જનમ વથા જગ બાણુ
પુષ્પ જેમ સુગંધી વિષુ પરમાણુ
ચપળ કમળ ફળ નયન જન્યાં પણુ મહી કીકીની તાણુ
સુંદર ચંદ્ર વદન પણુ અંદર નહીં નાક નિશાન તેમ પિછાણુ
વિકટ વાટ સંસાર વણી ત્યાં સુખનો એક વિશ્વામરે
સર જંગલમાં મંગલ મારે જોડી છે જળ ધામરે
દે તું દયાનીધી દયા કરીને ભુક્તિ જોડીનું દાન
સકળ સુખ ખાણુ સકળ સુખ ખાણુ—જોડી.

(૮૨)

ચંદ્રાવલી.

ગજરા બેચન વાલી નાદાન એ તેરા નખરા
 નાજ દીખાવે એ અઢા ઘાતાવે
 નેકામે વોહ ક્યસે આવે
 (અરી ચલરી નહિ છલરી) એ તેરા નખરા—ગજરા.
 પુલોકી ડાલી હયે તેરી નીરાલી આંખોમે હય ક્યસે લાલી
 (કહી લડગધ કહી મરગધ) એ તેરા

(૮૩)

સચદે હવસ.

કીયા કીતીલને દીલપર નીગાહોકા ખાર
 મોરી હાએ જાન જાએ, પીયા ખ્યારેને પ્રેમકી મારી કટાર
 ગાલમે લાલો કાનમે બાલો સોહે સરપર દુપટા ગુલનાર
 મેરે જોગનપે લાખો હયે છાઈ બહાર કોન પીયા ખીન નીખાર
 છયલા આવો, મન લુલાવો, જાઉં મય નીસાર—કીયા.

(૮૪)

જહાન આરા.

કાંટો લાગોરે સાવરિયા મોસે ગયલ ચલોના જાય
 અપને સહનમે મય અલખેલી
 જોગન ખિલ રહ્યો કુલ અખેલી
 ધુપ લગે કુમ લાયે
 આધી રાતપે મોહલે આયો
 માત પીતાસે કહ નહિ આયો
 ચલત ચલત મોરી પીડલી દુઃખ ગઈ
 સારી દેહ પીરાય.

(૮૫)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અમ સખી તણા રનેહને સંભારજો રાજ
 બોલ્યું વચન પ્રીતે પાળજો
 આજા પીતાની પાળી ઠેલા પધારજો
 દર્શ લાભ દહ અમ નયનેને ઠારજો
 તન મનના તાપ તમે ટાળજો રાજ—બોલ્યું.

(૮૬)

બજમેફાની.

એ કમર પતલી લચક છબ ખ્યારીરે
 નચના રસીલે ચિતવન મતવારીરે
 ગોરી કલ્યા નાબુક જૈયાં
 મોરે પિયાકી ચાલ હય ન્યારીરે
 ખુદાને દિલ યહ દીયા લજજતતે વફાકે લીયે
 મીલી હય બાંખ તો દીદારે દિલ રૂનાકે લીયે
 અજબ કયું યહ સહે બાને મુખિત લાકે લીયે
 બસ અબ સંભાડીયે દિલકો જરા ખુદાકે લીયે

(૮૭)

જહેરી સાપ.

નારબકી પતિવરતા વોહી શાહ જગમે
 શાહ જગમે વોહી આબાહ જગમે—નાર
 નારી પતિવરતા બકી પાંકો સ્વર્ગ હય જીતેજી
 લખપે હોગી ફરીયાહ જગમે—નાર
 પાધ જો કરકસા બારી, જીતેજી નરક હય બારી
 સંપત હો સારી બરગાહ જગમે—નાર.

(૮૮)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

શું કહું કથની મારી રાજ શું કહું કથની મારી
 હું તો દૈવના ત્રાસે હારી રાજ—શું કહું
 પરખી પારી જાતકમેં અર્પણ કીધું મન માડું
 પતિ તજી પરલોક સીધાવ્યા કરી જીવતર મમ ખાડું—રાજ
 ચંદન કાષ્ટની ચિતા રચાવી પતિ સહગમનની આશે
 શુન્ય દેહ મમ સ્વામી તણા પણ ઉડી ગયો આકાશે—રાજ
 અરધ્યું મેં સર્વસ્વ સ્વામીને પ્રેમની કફની ધારી
 તજી જગત જંજલ સર્વ હું પ્રોતે લખ્યું ત્રીપુરારી—રાજ.

(૮૯)

સયદે હવસ.

રંગલી રસીલી નુકીલી શરમીલી ખ્યારી હય અલખેલી
 અલખેલી ખ્યારી હય અલખેલી
 જાઓ જાઓ નહિ સતાવો
 ખ્યારી લટકે મટકે કયા આગ દાલ હય મતવારી
 મોહિના બનાવો સખી, મલ શરમાવો સખી
 નયન સયન લગ્યાવે કાઢે પીયારી—રંગીલી

(૯૦)

નંદ ખત્રીસી.

મળવા આતુર મન રામા
 રામ રામ વરસાવે તનમાં કામખાણુ એકામાં—મળવા
 શાન જ્ઞાન મરીયાદ ભુલાવી શી વશીકરણી વામા
 મોહની મંત્રે બાહુઈ જંત્રે એરધ્યું તનમન રથામાં—મળવા

(૯૧)

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.

અલી ભેળે મનાતી લોળી મેના
લોળવશે તુજને પોપટજી યુએ મીકું બોલી
અલી ભેળે ફેતી અંત બોલીરે—લોળવશે
સાળી—મેમે પોપટ હાજી હીલની હીલ માંહી સમાવશે
રૂપ વસંતે માનનીને મહનરાજ મનાવશે
રસ રાજની રસ રેલ જ્યાં રગ રગ મહી વ્યાપી જશે
જખ મારી મેના માનશે પણ ખોઈ પાચે લાગશે

(૯૨)

વીર કેસરી.

થવાનું ના થવાંતુ કહે નજીમી કોણુ એવો છે,
ન જણ્યું જાનકી નાથે, સવારે શું થવાનું છે ?
હતી શક્યા રૂપે અહલ્યા, જગતમાં વાત જાહેર છે,
ન જણ્યું જ્ઞાની ગૌરમે, સવારે શું થવાનું છે ?
હતા કૌરવ અને પાંડવ જગતમાં મહા બળી ચોદા,
ન જણ્યું ભીષ્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?
રમ્યા જુગટું સહુ સાથે, વિભુની સૌ ગયા હારી,
ન જણ્યું ધર્મ જેવાએ, સવારે શું થવાનું છે ?

(૯૩)

લયલા.

મય અંચલ આકૃત હું રીતના, બડા રવાના બડાદાના
મય સીધા સાધા હું જીતના ઉતના હું નટખટ ફરજાના
બડા જંગી હું બડા સંગી હું વાહ વા વોહ લટપટ રંગી હું
મય ચાહું જીસે બહેકાવું કહી ભડકાવું કહી સમજાઉં મય
અંતર અંતર જંતર તંતર સારી ભરી બાતે મેરી, વાહ વાહ વાહ

(૯૪)

નંદ જત્રોસી.

આવો આવો પધારો ખ્યારી પ્રાણુધાર •
 છે પ્રેમી પતિના શલ્યુગાર—આવો.
 મંગળમય મુખડું આ અમૃતમય ઝરણું છે
 પીતાં તે પામ્યો હું અમર અવતાર રતીમાં રસાળ—આવો.

(૯૫)

સતી સુહરબાં

જાઓજી જાઓ જહાં જાગી આયો દેન
 લીનેનેન, લીનેનેન, લીનેનેન—
 આયો નહિ પાન અધર પે લાલી, પટમે સુખાસ કાલી,
 બાલુમે રેખા કાલી •
 મેણી ધરી ધાગે ત્રીના, મનકા મીલાએ, ચોગના,
 રસ બસ ફીને રંગલીનેજીને—જાઓજી.

(૯૬)

મહાપ્રવેતા કાદરખરી.

થઈ પ્રેમ વશ પાતળીયા, મારા મનના માલીક મળીઆરે—થઈ
 પ્રીતે કરે સુખવાસ સજનવા રાજ હૃદયના વાસી
 પ્રેમદા પ્રીત જ્યોત પ્રકાશી મારા મનના મનોરથ ફળીઆરે—થઈ
 ભાગ્યવંત કર્યો ભગવતિ મુજને, જીવન સફળ થયું મારું
 કરે શ્રી હરી શુભ તમારું—મારા મનના.

(૯૭)

માલતી માધવ.

કહો મારા નયન શલ્યુ શ્યામ તમને શું કહીને જોલાવું—
 અનુપમ છે ઉપમાશી આપુ દેવ હૃદય મંદિરમાં સ્થાપું
 અંતરના આરામ—તમને શું કહીને જોલાવું—કહો મારા

(૯૮)

. વીર કેસરી.

હું પદ તને હરામી દુનીયા નથી સહાની
જર જોર ને જીવાની સહુએ થવાની ફાની
સાચી સલાહ માનીરે કરણી કરેા મઝાની
મમતા મુકોને પ્રાણી સહુ અંને ધુળધાણી
આ જુડી જીંદગાનીરે સ્વપન સમી લ્યો જાણી
કોઈ આજે કોઈ કાલે પગલોક પથે ચાલે
જમદુત આવી ઝાલેરે દુનીયા ડુખી જવાની

(૯૯)

રાજતરંગ

જનમ કેમ જમને દ્રાર જાશે દુર જનથી દુઃખ થાશે—જનમ
મરશે માતા મારી વાંશે ખબર શું પડશે આ અવાશે
બાળકને બાંધ્યો પાશે—જનમ
સાંખી—રાજ નગરમાં રાચતો, અવિચળ ગણતો સુખ
અકળ કળા અવિનાસીની ક્ષણમાં થયો વિમુખ
પ્રબળ બળ લાગું, નહિ છુટાશે અધમ જન જોતાં જીવ ત્રાશે
નસીબ નબળું તો અહીં પ્રકાશે મૃત્યુનું બાળ લાસે—જનમ.

(૧૦૦)

ઉમા દેવડા

હાંહાંરે સખી જો જોરે સખી અંતર માંડિ કંઈ કંઈ થાય છે આજે
બાગ બગીચા મને ખેત નહિ રૂચે આ ભુષણ સખી અંતર પુચે
કોણ જાણે સખી એકદમ શું થયું જગત અધુજ
જાણે ઉલટું જ થઈ ગયું—હાંહાંરે.

(૧૦૧)

મહાસ્વેતા કાદમ્બરી.

ક્યાંઈ સ્વાર્થ વિના નવ પ્રીતી ફીટી આ જગમાં
ધુવારા જગમાં ઠગારા જગમાં
લાગે સ્વાર્થ સુધી પ્રીતી મીઠી મીઠી આ જગમાં
હીડુ સહુ નીજ સ્વાર્થને રોતું રોવાના આંધુડાં કોઈ ન જોતું
સાખી—કહેણી મીસરી ખાંડ છે કહેણી વાવા લોક
કહેણી તેવી રહેણી છે એવા વિરલા કોક
ઐયધિ માટે ફરે શેરી શેરી હર્દ મટયુ કે લાગે વૈધ વેરી—

(૧૦૨)

ખુનેનાહકે.

આજ તોરા સધ્યાં મન્દરવામે, અર્ધ હે ખ્યારી
લાગ જગદ હે સોહાગ, રાગ ગદ હે
બાર બાર હોનીસાર બાન હુંગી વાર વાર
પ્રીરહમકો તુમ બાઓગી ભુલ, તુમ બન કે શુલ બાઓગી ખુલ
વાહ, વાહ, વાહ, વાહ, એ લાગ ફાગ લઈલે—તોરા.

(૧૦૩)

વીર કેસરી.

જબ હીલ ન હો કાળુમેં તો કયા મેરી ખવા હય
ચેહ શાને ખુદા હય
સચ હય જો મહોંખતમેં કીસીને કહા હય
આકૃત હય બલા હય
આઝારે મહોંખતમેં તો અલ્લાહી બચાએ ચેહ ગમ ન દીખાએ
ચેહ હર્દ વહી હય અસકી નહિ કોઈ દવાહય બેકાર દુઆહય
શાયદા કોલગે કોસને અંદાઝ તો દેખો કુછ યીર તો કરો
મરતાહય તો મરકે કે સીવા કોન જ્યા હય આખરકો ફના હય

(૧૦૪)

જગત્સહ.

રમતી સખીયોની સંગાત યુવતી જાય મલકાતી
મહન વિકારે બહાલી રસમાં રંગાતી
જાતી સ્વામીના ગુણ પ્રેમે ગાતી—રમતી
ચટકતી વાલે હાલે લલના શરમાતી, વાહવા
મંગલ મય માનુની જણાતી—રમતી,

(૧૦૫)

રામ વિયોગ.

પ્રભુ આધાર છે એક તારો, જગ કીરતાર તું હાતાર
લખું છું ભક્તિ ભાવેથી તું તારે તું મારે—
નહીં સાથ સંગો કેઈ, દુનીયા બધી મેં જોઈ
પસ્તાઈ આખર રોઈ ભગવત ભરૂસો તારો—પ્રભુ.

(૧૦૬)

રૂપનગરની રાજકુમારી.

આપકા ઉપકાર માનું કયું ન શાહા
તોરી દયા દ્રષ્ટીને આજ સખકા મનહય હરસાયા
સંતોષવાન શુદ્ધ ગુણ નિધાન અતિ નીતીવાન ન્યાઈ
સંતુષ્ટ પ્રભુ સઘળી તુજસે હય તું
ઉતમ વ્યાની ધ્યાની દાની તુજસમ દુબ નાહી
કાયમ હો અંય સાહી જલવાં બનાતું રાજેકા મહારાજેકા
સરતાજ હરખાર કરતાર રહેસાર રહે નીત સુખ છાય.

(૧૦૭)

કનકતારા.

જગતની ઘટના છે બહુ ન્યારી, કન્ટાં વિચાર મતી જાય છે હારી
યામે સુખ બહુ પાપીજનોને પીડાય સદગુણી જે નરનારી—
સમજાય નહીં કંઈ પ્રભુ ન્યાઈ આમ હશે કરતો શું વિચારી

(૧૦૮)

સુભારક.

ખાટ ચલત નાહીં યુનરી રંગ ડારેરી અધ સોહો બેઠરદી બનવારી
અધ સોહો નિડર ડર તન કાહુસેડીગર
અપની ધીંગા ધીંગી કરત અથ ડગર
ઓ મોરે રામ, ઓ મોરે રામ, ઓ મોરે રામ—ખાટ.
ઇતને દિન નમે મોસે કખ હુન અટકયો નિત પ્રાન બાત ગલી ધનમે
કુંવર રથામ આવત કાગન મનવારો ભયો દેત ગલીયાં—

(૧૦૯)

ખુનેનાતમામ-જન્દાદરગોર.

સાજેરે એ એ એ દુલહન સાજે
હુ દહન સેજ બની બની દીન રતીયાં
હીલર્મ.લ એક દીન જ્યા પીયા સે હે
શાદીકે રંગ કરો ઉમંગ અતરંગ રે એ એ એ દુલહન—સાજેરે
પ્યારી મોહનીયાં સહેરા ગુથાવે બના બનીકે ગલેહાર સોહારે
સાજે ધુન ધુનના બાજે ધુન ધુનના
પલછીનરે એએએ દુલહન સાજે—સાજેરે

(૧૧૦)

મોહીની ચંદ્ર.

બસ કુરબાન આખું રાજને આ તાજ પલ્લુ કુરબાન
ગોરા ચહેરા ઉપર બાન છે કુરબાન
શી નેનની કમાન ધારી મારી ખેંચે પ્રાણ
શાણુ શુરવીરોના પલ્લુ મુકાબે માન
મુકી સરહારીનું કામ બંદા ગોરીના ગુલામ
એની દીલ દારીમાં તામેદાર તમામ
ખીભું બેઠએ ના ધનામ વળી કામ અનેનામ એપરીને હું ગુલકામ
મોહીની સુરત સોહીની સુરત ગાલેશુલે અનાર
બેખામું એ નારી ચીતવન હરનારી સફળ ગમું અવવાર—બસ

(૧૧૧)

મહાશ્વેતા કાહરબરી

રામ ભજ તું પ્રાણીયા
 વારા ભવની ભાવટ ભાગશે, વારા દેહનું સાર્થક થશે—રામ
 (બાલો રામ સીતારામ)
 પંખીડા તું જો વીચારી, કર્મ વારાં લે સંભારી
 વાસના નકારી તુને સૈરવ નકે નાંખશે—રામ
 મૂઢ તેં મતી વિસારી, મતિ તેવી ગતિ વારી
 ઉઠજે સંભારી વારી કંચનની કાયા થશે—રામ

(૧૧૨)

પુષ્કદેવ.

પુલની પાંખડી લ્યો પ્રાણ—કુલની
 ગણી અંતરની ઓળખાણ—પુલની
 રથામ સહુણા અમ ઘેર આળ્યા, શા કરીએ સન્માન
 નાથ નગિના પરિમલ ભીના, મન માન્યા મેહમાન—કુલની
 ગાઝું શું કહીએ સમજીને, સખી નયણના લાણ
 વિમળ કમળ આ સરવર જળનું ભોગી જામર સુખાણ—પુલની

(૧૧૩)

મહન વસંત

વારૂં મધુર વચન મારૂં મન રીઝાવે
 સપુત વનું જ તુજ હિંમત સુખ સંધાવે—વારૂં
 ઈશ તું સુવ કહી આપ જનોને તો આ જેવા આંખજે
 દુખી ના થઈએ સુખીયાં રહીયે વનમન સદાયે—વારૂં

(૧૧૪)

ગા શીલ—સુસાફર.

તુમસે ભચન દે મચ્છે હારી ભલમા
 જો તુમ પીયા અસ નાન કદોજો તુમરી બનુગી પની હારો
 મૈમસે મોહે તુમ જો મીલોજો તુમયે જાઉંગી ભલહારી.

(૧૧૫)

સુરીદેશક.

ખ્યારેરો મોશ ઉમંગ બરા ભેમના રંગ બરા ભેમના
અંગ બરા ભેમના છતીયાં ઉભારે સારી—ખ્યારેરો
હસી ન જીતને હય યું સામને હમારે હયે
કે આગે ચાન્દ કે જીસ તરેહસે સીતારે હય
છળીલી રંગીલી રસીલી સજીલી મોગં લોચની સુંદર મોહની

(૧૧૬)

વિભવ કમળા.

વાહ વાજી વાહ વાજી વાહ વાહ—વાહ વાજી બહાદુર સરહાર
હીમવથી કરીએ તપાસ ચાલો જઈને આવાર આવાર આવાર
શુરવીરોનાં શીરો, શમશેરોને તીરો
વાગ્યાથી રણમાં પડ્યા થઈ બેહાલ—વાહ.

(૧૧૭)

ચાંપરાજ હાડા.

જગેન્દર દેવ સેવ યુંજ કુંજ દનનન
કાનહી નટવર ઘડમા વિરજું મહેષ તું હી—જગેન્દર
કૃષણ ધુન કૃષણ ધુન નીશદીન તનમન
દેવા સેવા અમ નીવ કરવાના
સુમરન હર ક્ષણ તારો અમ ગાઈએ
શ્રી હરી માધુવા સ્તુતી હા, સ્તુતી હા, નીવ કરોયે સ્તુતી હા
માથે છે મુગટ સરવન કુંડલ ધર મુરલીધર છે વમ જગ કરવાં

(૧૧૮)

મહન વસંત.

મધુરો મુરતી વહી ગઈ વનિતા વિશુદ્ધ મોતી સમાન
ઘટિત ઘાટ સર્વેકર્થ તણો શો ચાલે રૂમ ક્રુમ કરતી સુંદરી—વિશુદ્ધ
અમકતી ગગને વીજળી સ્વર્ગથી ઉર્વસી ઉતરો—વનિતા વિશુદ્ધ
લટકતી પ્રમદા લોભાવે મનને સોહાવે તનને મોહાવે જનને.—

(૧૧૬)

બુદ્ધદેવ.

સાર આ સંસારમાં ન જોયો મેં બહુ રીતે તપાસતાં-સાર-
 ઘન ઘરા સુવ તાતનો પ્રીતે મોં અવસરને મેં ધા ખોયો-મેં બહુ
 મૃગજળ પીવા કામ ન આવે વ્યર્થ ઈન્દ્રજાળમાં હું મોહ્યો-મેં બહુ
 પુણ્ય પરમાર્થના માર્ગ ન શોધ્યો જન્મને વૃથા મેં વગોવ્યો-મેં બહુ

(૧૨૦)

રૂકમણી સ્વયંવર.

યસુના તણા કીનારે ગોપાળ ગોં ચરાવે
 સંગીત સ્વર ઇશારે રાધા નીકટ બુલાવે
 બંસી ક્વનાં સુણીને શુદ્ધ દેહનાં ભુત્રીને
 નોકળીને ઘરથી રાધા ગોપાળ સથે આવે
 યસુના સરિત કુંજે શેયાં કમળ ખીછાવી
 શ્રીકૃષ્ણ કર કમળથી રાધા ચરણ દબાવે

(૧૨૧)

રમારણુજીત.

વહાલા ખોસોં તમે-એ રાહ.

ખાપુ બને નહિ એવું બને નહિ નથી હું કન્યા ક છોડું-ખાપુ
 રાજ ઇચ્છતી નથી લક્ષ્મી લેખતી નથી પ્રેમ પેખતી ચાવું સાથ
 સાખી-ગજકુમારી જ્યોં રહી ત્યાં રહું રંક સમાન
 ધીક ધીક જીવતર એ હજો દુસ્મન ઘેર મેમાન
 એથી મરવું ગણું હું સાડું રાજભુવન આપ વિના અકાડું
 કાકાનું કર્મ મેં જોયું નહોડું, શું જોધને આંહી રહેવા વીચાડું
 છોડી પિતુ મારા-એવું બને.

(૧૨૨)

સરદારખા.

જનમી જગમાં જેણે નવ દીધું પ્રેમ મદીરા પાન
 ગોરી ગભરૂં સુંદર દીલખરના ગાને નહીં શુભતાન
 જનમ્યો તથાપી નવ જનમ્યો સમજી દ્યો તે હેવાન
 બહાદુર બંકા કરતા ડંકા જે મોજી મસ્તાન
 ભર ભર પીયાલા પી લીધો ઉડાવો રંગ રંગ
 દીલખરની સાથે ગાથ બીડીખેલો રંગ જંગ
 હાં—શુભતાન ગાન તાનમા ભરપુર ભાગ્યવંત
 અજબ રંગ અજબ રંગ રંગ, રંગ, રંગ—ભર ભર

(૧૨૩)

દામે હુસ્ન.

કાહે ફેરી નજરીયાં પ્યારી, એજી જાઓ, જાઓ, જાઓ
 મત મારો કટરીયાં પ્યારી, એજી જાઓ, જાઓ, જાઓ
 મીલ જાઓ સનમ તુમ હો અહેલે સીતમ
 નહીં તેરી કસમ હો એરોકો દમ
 આઓ આઓ આ એજી ઘાતેન દીખાવોજી
 ગલે લગ જાઓજી. ગયરોકો બનાઓજી
 માનો માનો સાંવરીયા પ્યારી, એજી જાઓ જાઓ, જાઓ—

(૧૨૪)

રાણુકદેવીરાખેંગાર.

કોઈ રખડી મરજી કયા જાને—એ રાહ
 જઈશુમાવી આવ્યા લાજ ખરી અછલ વિશુ પગલું તમે બરી
 પરદેશે જઈને નાર લખવું એવું સગપણ આવ્યા કરી—જઈ
 કુંભાર માટીનો ઘડનારો તે થાએ સું સસરો મારો
 એ વાત કંઈ તો વીચારો દુનિયામાં તોલ ઘટે મારો
 હવે પગ નહીં અહીં ફરી ધારો છે શરમ શરમ મુખ સંતાડો.

(૧૨૫)

ખુરશીદે જરનીગાર.

જુઠ્ઠા બની જુઠ્ઠા હો બવે ઉથે આશકકું નીંદ ન આવે
 બાલા જોગન વા ખ્યારી સુસ્તીયાં દેખું તો જીયા લલચાંચ-
 સો મોરી બન
 ઉથી અટારીયાં ચંદનકી બારીયાં ચડું તો જીયા ઘભરાવે-
 સો મોરી બન
 ગેરા સા કુવા પાતાલ જલ પાની ભડું તો જીયા ઘભરાવે-
 સો મોરી બન

(૧૨૬)

વિષ્ણુધ વિજય.

પ્રેમનો કોલ દીયો રાજકુમાર મારા થઈ ચુક્યા પ્રાણા ધાર
 મારા રસિયા રાજકુમાર પ્રેમનો કોલ દીયો રાજકુમાર
 લીઝો કોલ આ પ્રીતેથી કરો સફળ તમ આશ-
 રસીયાં રસ બસ કરી જાંધી પ્રેમને પાશ-પ્રેમનો
 અતુરા હયો યુગન હવે અંચળ ચિત મુજ વ્હાય
 ધર્મ વીધિથી હસ્ત મેળવ્યા વિના યુગન નવ થાય-પ્રેમનો

(૧૨૭)

મુર્ચ કુમારી.

સોહામણી સ્વર્ગની વાટ એક દીન શોભાવજે હો રાજ
 રસિલા અમરાપુરી થાટ એક દીન શોભાવજે હો રાજ
 સાખી—મૃત્યુ લોકના મનુષ્ય ક્યાં ક્યાં અમરાપુરી થાટ
 અ ઘટીત કહો એ કેમ બને વસમી વીકટ એ વાટ
 મુગટ મણીવમે રાજ સદનના પારી જલ તમે નંદન વનનાં
 રાજવંશી દેવાંશી રસીકવર પ્રિત જ્યોત પ્રકટાવી પરસ્પર
 મેળવવા અંતરમાં અંતર, સ્વર્ગ અમારૂં શોભાવજે હો રાજ

(૧૨૮)

અહુધ્યા બાઇ.

ફનીયા તણા દિવાના દીલબર મંજબો હુટે
 હુટે જીવનની દોરી આશા છતાં ન છુટે—
 બાળક મટી યુવાની આવે ભલે દિવાની
 વન ધન મળે તરૂણી આશા છતાં ન છુટે—
 આવે પછી છુટાપો ધોળા થતાં ની માળા
 રે બાકી લાઠી લાળા આશા છતાં ન છુટે—
 પડી જાય દેહ પાપી મરી જાય મન કદીથી
 મળી જાય માટીમાં સહુ આશા છતાં ન છુટે—

(૧૨૯)

હુરે-અરબ.

પીતકા વાઅદા કર કે પીયા મે: સે પીત નીસાના છોડ દીયા
 મેહેન્દી આંખીયાં ફેર લઈ દમ દમકા આના છોડ દીયા
 જરા દરસ દીખા કર યોલ સજન તેરે યોલ ચે વાઝ ત ૧ મન ધન
 ધસ આસમે ખોયા સખ જોમન કયુ' દરસ દીખાના છોડ દીયા

(૧૩૦)

ખુદ્દેવ.

સાખી-પડતી હવે સુજને ખમર, તુ'માં જણાયે હવ નહિ;
 આ જગતની જ'જળની ચતુરાઈ તે' દીડી નાહ
 જ્યાં પ્રેમ મારે જળહળે, ત્યાં તે' દીધો બહલો ખરો;
 ઘરમારને છોડ્યા વિના, યુક્તિ કશી સુજ નહિ
 હવે તો જો જરા જાગી (૨)
 ચોળી વિભૂતી અંગ, અન્ધો શું ચોળી (૨)
 સમાધી જૂઠી દે ત્યાગી (૨)—હવે તો.
 વિલાસી મહેલના વાસી, વને આ શી લગન લાગી (૨)
 મધુરા પુષ્પને ત્યાગી, ગદ્યા કાંટા શું હીન ભાગી (૨)—હવે
 ઉંડી આશ ધારીને, મે' તારો સંગ કીધો તો; (૨)
 બરસો હઈ ભુલાવી આ વિરાગી શું ગયો ત્યાગી (૨)—હવે

(૧૩૧)

ચહુદીકી લહકી

અપને મૌલાકીમે ભેગન બનુંગી
 ભેગન બનુંગીમે વિરોગન બનુંગી—અપને.
 કોઈ હુંદને જાયે મસજીદ કોઈ જાયે મનંદર
 મૈને તંગ જલવા દેખા પ્યારે દિલ કે અન્દર
 તેરે ઇશકમે પહેની કફની છોડા જેવર ગહના
 તુ જીસ રંગમે ખુશ હો પ્યારે ઉસી રંગમે રહના—

(૧૩૨)

લયલોનહાર.

અજબ જેલ હય દુનિયા જીસમે ચાલ હમેશાં રંજકી હય
 સચ પૂછો તો દુનિયા દારી યક આજી શત રંજકિ હય
 જો આજે અપને ઝેઠા હય વહી હય ખુદ દુગમન અપના
 રાહ દિખાને વાલા હો બતા હય યંહો રહજન અપના
 હાઈ ઘર ઘોરા ચલ કર જામ ચુક ગયો આસન અપના
 હાથી અપને હાથોસે બંધવા હેતા હય તન અપના
 ચાહ પિયાહા સબકી હાલત દુનિયામે શશ પંજકિ હય—સચ

(૧૩૩)

નવલ કુસુમ.

દેવી દુનિયાની સાચી, દેવી દુનિયાની સાચી
 એક દમડી, દમડી, દમડી—દેવી
 દમડી છૂટે ના છો તૂટે, ચમડી, ચમડી, ચમડી—દેવી
 અહીં છે દમડીનો દરબાર, જહીં છે કપટી કારોબાર
 દયાનું નામ નહીં તલભાર સદા છે એકજ ઉર ઉચાર
 અહીં છે દમડી, તહીં છે દમડી, કહીં છે દમડી
 લાવો કોઈ દમડી, દમડી, દમડી—દેવી.

(૧૩૪)

સુર્ય કુમારી.

જય શ્યામ સુંદર સુખકારી રે તારી સુરતી મધુર મનહારી
તારી સુરતી મધુર મનહારી તુજનામ સ્મરણ સુખકારી
શુક સન કાદીક સેવે સ્નેહે છળી તુજ મંગળકારી

(૧૩૫)

કેસ વધ.

કાનુડા તારી કામણ કનારી મજમાં વાંસલડી વાગી
મીઠી વળી મોહક મન વશ કરનારી—મજમાં
મન વશ કરનારી સ્વર સુણતાં લાગે સુખકારી
હું ઘેલી તમ વિણ થઈ છું ગિરધારી—મજમાં.

(૧૩૬)

સરસ્વતી ચંદ્ર.

અયસે પાપી નર હોવેગે કલ જુગમે
પગડી બાંધે પેચ સંભારે હુમક હુમક પાઉં દેગે
ગત્રીયોં કે બીચ ફિર બાવરે નાર પરાઈ પાપી તક્ત ફિરેંગે
ભુખે ખ્યાસે સાધુ આવે ચપટી ચુન ન દેગે
સાલા સમરા દોજ જમાવે ભાઈઓસે પાપી શંડ લડેંગે—

(૧૩૭)

જગતસિદ્ધ.

બારે બારે ઓ રંગીલા હઠીલા, બારે કુડા કાનુડા
હરખાવે મુંઝાવે સતાવે શાને—બારે
વેણુનો નાદ સુંદર સાદ, આવે છે ચાદ વાણી વિવાદ
રે ન તું જગાવે, બાન તું ભુગાવે, દેહ તું ડુલાવે
ઘેલા ગોપી જાણુ—બારે.

(૧૩૮)

સુર્ય કુમારી.

૬

તમારા શા કહું સન્માન
મળ્યા મને મનગમતા મહેમાન—તમારા.
હૃદય બળી તમ ચરણે પડ તું દેવા આદર માન—તમોને
આળાઓ પુર્વ જન્મની પીછાણ
ભાગ્ય દેવી તવ દર્શન પામી પ્રકુલ થયા મમ પ્રાણ—તમારા

(૧૩૯)

ચન્ના બકાવલી.

જબ કે કલંદર બન બન ફીર કર બનદર લે કર આતે હય
તાલી બજાના નિશ દીન ચલ દીન બંદરકો બતલાતે હયે
તુને આકર કથું દીખાયે મોહે બંદર વાકો ખેલ
ભોલે ભાલે મનકો ન ભાયે તોરા ખેલ
ધન્સાનોને કયસે પાયા હય વાનોકા મેલ—તુને.

(૧૪૦)

હરિશ્ચંદ્ર

મન મચલ મિટે તન તેજ બડે દે રંગ બંગકા લોટા
સો રોગ ટલે સો સોગ જલે કરે ભંગ અંગકો મોટા
જખ તાર જમે આ જાર રમે નવ હાથ બડે જી છોટા
તન સાફ મન સાફ હો સાફ આદમી ખોટા—મન.
લે કંદ દુધમે પોલા તો ભાંગ બના અન મોલા
કર પાર બંગકા ગોલા હર આર બોલ બમ લોલા
ઉઠ જોર ન હાકે ગંગ વચાલે ભંગ જમાલે રંગ
નિરાલે ઢંગ દિખાદે જંગી કુંડી જૌર સોટા—મત.

(૧૪૧)

અસિરે હિસા.

અચ વાહજી વાહ, દીવાના હય ખંદર મુજ્જર

કલંદરકા પાલાએ ચાર લગ્ગે દાર

અચ વાહજી વાહ, જીલોના ચમારી હો મુર તપે વારી ખાતે
કુરખાન શયતાન, ચે પેટ નીકાલા,

ચા કાધુકા નાલા હય બોલો મુરદાર

અચ વાહજી વાહ, બુહકા પેકા ટટુ મોહમતપે લટુની ખટુ મઝ્કાર
ઈધર ઉધર રંગી જવાનો મે જંગી ધરાનોમે હય હોતા શુમાર
સદર પદર સારી ખાતે દીવાની ચોધી પેશાની કા ઉલ્લુગંવાર

(૧૪૨)

અશરૂમતી.

આવો કુમ કુમને પગેલે, આવીજી ડગલે ડગલે

સુખ શાંતી વ્યાપી સધળે, રેઈ હુ ઢગલે, ઢગલે—

ખીસો નહિ જરીએ બાળા, વાહ શા ચલવે છે ચાળા—

પારચમણી પડળે પેઠી, બીક સધળે હેઠે બેઠી

ચીચુ જો જો ચંડાળે, લોગનીચુ આ બુપાળે

મુકું હું હાથ કપાળે—આવો.

(૧૪૩)

બુલબુલઈયાં.

બા બા બા બા મુંદરી દીવાની અયસે નખરે ન કરબા વાહવા વાહવા

બા બા નાદાની કચસી ઠાની

ખાર ખાર હઠીલી નાર, હમસે, હમસે કરવ રાર

એજી સાંવરીયાં લેલો મુંદરીયાં, નખરે અખ ન દીખાવો

આહા.....આહા.....બા બા.

(૧૪૪)

લયલોનહાર.

હમ હયે ગર્દીશ કે મારે મેચારે આવારે હારે
 તુમસે હારે મારે ખ્યારે હમ લી તો હય—હમ.
 મય હું બે જર બે ઘર બે દર મય લી હું બે સરબે ચાવર
 હમ બદ અખતર, તુમસે બદતર હમ લી તો હય—હમ.
 બઢનામી, નાકામી, નાહાની, નાચારી, ઉસમે' હુંગી મય મારી
 મુજકો હોગી બ્હો ખ્યારી
 હમ હય આફત કે મારે, તુમ પર વારે દિલકો હારે—હમ.

(૧૪૫)

ચંદ્રા પ્રભા.

બહાલા વિચોગી હું છું વેલી, બાળારે દયો ચિંતા સર્વે મેલી—
 મૈમ વેલી, વરવા બ્હેલી, આપ પાસે રે ઉલેલી
 નાના બાળા મેલો ચાળા બોલ બોલો ના મનમાળા
 મને સ્વીકારો આ શું ઉચ્ચારો—બહાલારે.

(૧૪૬)

મદન વક્ત.

શુકન માહું મને થાયે, સુતનનું નુર કાં બચે—શુકન.
 સુમનકા આજ ગભરાયે, સુચન ખુરૂં ન પરખાયે
 હૃદય તું પહીક કાં ખાયે, અલિલાયા હુબી બચે—શુકન.
 ઉઠી કાં અંગમાં લાહે, વિખુટો સંગ કાં થાયે
 ત્રિયા તું કેમ ગભરાયે, અરર ઉત્પાત કાં થાયે—શુકન.

(૧૪૭)

અમન ચમન.

દાવ પેચ હરહમ મરદાનિ ખરી શીકારન ઝટપટ કે
 સૌ અમથી લાલચે લટકે, ન છુટી થકે
 જઠકો જનને છળ બાળમાં, ઝટપટ ખટપટ લટપટ થઇને
 સૌને લીચે, નિજ કાળમાં, હા, ચાલો, વા, વા, વા—દાવ.

(૧૪૮)

જગતસિંહ.

વનીતા તું ન ગણી નાર, વીસારી ખ્યાર, તણ દે બ્યાર
 સરીતા ખરી પણ ખારને વરનાર, કરે શું ખ્યાર
 પ્રીતમ આમ વહો શું કામ, જપું તમ નામ હું આઠે જામ-
 રે શ્યામ ઓ શ્યામ, શ્યામ
 કપટી બતાવે ખ્યાર, તને ધિક્કાર વાર હજાર
 પિયુજી હું નિર્મળ નાર, કરો વિચાર થશે લાચાર
 હે કીરતાર અવની મોજાર, જગત વિણ ખ્યાર નહિ ધરનાર
 નાથ તું લે જે સાર-રે શ્યામ ઓ શ્યામ શ્યામ-કપટી.

(૧૪૯)

ઉદયભાણુ.

વન વગડામાં લુલી પડી ત્યાં, અમૃત ખ્યાલો પીધોરે
 પીધો લીધો સાર સુષિનો કોલ અમર ત્યાં કીધોરે-પંથી પરદેશી
 અધ વચ વગડે વીછુ કરડ્યો. ઝેર ચડ્યું છે અંગેજી
 કોઈ મુરલીધર મંત્ર લણે તો સિતળતા થાય સંગેરે-પંથી પરદેશી
 ફુનિયા મારી ચેષ્ટા કરતી ને ગાંડામાં ગણતીરે
 હું ગાંડી કે ફુનિયા ગાંડી આપ કરી ધ્યો ગણતીરે-પંથી પરદેશી

(૧૫૦)

ખુદાદાદ.

હાવાને રાખી જગમગ પત ફુખ મીટા મીટા જામેકા
 પાતાથા કયસા ગમ તનમનકા ફુખ મીટા મીટા જામેકા-હાવાને
 શાલીકા જલસા જા દેખેગાં હોવેરાની મા હેરાની
 હમદમ થા કાંપા થા કાંપા નિશદીન તન ફુખ મીટા મીટા જામેકા

(૧૫૧)

હયલોનહાર.

એ હુનિયા મજ્જારીસે ભરી હય હુનિયામે' હું' ઝસકા નામ
જેજાહિરમે હેખેસો જાનલે માનલે બાતીનસે ઇસકો કયા કામ
કયા જાને કયા ખોટી કયા ખરી હય હય અપને હુનમે ખાસો આમ
મતલબ સમકો અપનીહી શાનસે, ધ્યાનસે

ખારા હય અપના આરામ

હય એ જુઠી હુનિયાં મતલબી,

એ હય નામ વર કોન હુનિયા મતલબી

ઇસમે ખટપટ સટપટ ઝગડા ઝંઝટ હર ઢગડી

કાંટ ફાંસ જુસકા હય અંજામ

ઇસકે ફેરમે' પડનેસે ખવારી હય સગડી, યારો સુનતે

હો કયા ખવારી હય સમકી

એ ચૈયારોકી ચૈયાર એ મજ્જારોકી મજ્જાર

એ હય નાહજીર કોન હુનિયા મતલબી

(૧૫૨)

સુરીદેશક.

ચુટી પીલાકે લુભાય ગયો, કોઇ સુજે ચુટી પીલાકે લુભાય ગયો

ખડે સવેરે જો કોઇ છાને વાકી લાંબી ડીંટ ઉડત ચીડીયાં

વોહ પહેથાને ગીરી સડકસે ઇટ સવેરે ફેર છનેગી ભંગ (૩)

હુસરા પહેરે જો કોઇ છાને વાકે લાંબે કાન

તવા કટોરા ખેચ કાલકે ધર લોટે પર ધ્યાન—સવેરે.

તીસરે પહેરે જો કોઇ છાને જુ' ભાદવકી કોંચ

ધર કે જાને મર ગયે અઉર આપ નસે કે ખીચ—સવેરે પીર છનેગી

ચવથે પહેરે જો કોઇ છાને બચ્ચા આપ હી આપ

ખે ભેર ખે સુસરે કહો છે બચ્ચેકા બાપ—સવેરે.

(१५३)

राग बीमपञ्चासी. गत तीन ताल.

नि सा ग म प य नि ध य म प ग रि सा नि सा ग म प
 के के के के के के
 अ अ
 य नि ध य म प य नि ध य म प ग म ग रि सा नि सा ग म प
 के के के के के के
 अ
 ग म प ग म प ग म प नि ध य म प ग सा नि ध य म ग रि सा
 के के के के के दी के
 नि सा म ग रि सा नि सा म ग रि सा म ग, य म, ध य, नि ध
 के के के के के
 अ अ
 सा नि ध य म ग रि सा नि सा ग म प,
 दी के के के के
 अ

(१५४)

राग कुम्हालु गत तीन ताल.

सा रि ग म प य नि ध य म ग म ग रि सा रि ग म प य
 ती ती ती
 सा सा नि रि सा नि ध नि ध य म ग रि ग म प म
 दी दी दी ती ती ती
 ग म ग रि सा रि ग म प य
 य म ग म प ध नि सा रि सा नि ध य म ग रि सा
 ती ती दी दी ती
 सा रि ग म प य.

(૧૫૫)

રાગ પીલુ.

ઉમેદ તમારાપર રાખી છે ભારી, શું છે વાર કેમ અજા-
કાને ન ધારી ॥ ઉમેદ—
સાંભળ્યું હતું કે તમે બહુ પાપી તાર્યા, ત્યારથી મેં તમ
સાથ લગની લગાવી ॥ ઉમેદ—
ગરીબોનો બેઢી તું જગમાં ગવાયો, તેથી તારાપર મારી
આશ લગાવી ॥ ઉમેદ—
અખીલ જમનો સ્વાગી તું છે મહાનામી, તારી ભેટી
ઘટઘટમાં રહી સમાઈ ॥ ઉમેદ—
તું માલીક સૌનો ને તુચ્છ થીજ હું છું, શરણ મેં ભે લીધી
તો શું થઈ બુરાઈ ॥ ઉમેદ—
તાર્યા પાપી હજારો તેં મારા બહાલા, મારી વખતે કેમ
તું ને જાણ આવી ॥ ઉમેદ—
તમારા ચરણપર પડ્યો હવે બળદેવ, કહો નાથ કેમ તમે
વાર લગાવી ॥ ઉમેદ—

(૧૫૬)

ઈશ્વર આર્થના.

કોઈ વસ્તુ નથી પાસ હમારી, પ્રભુ શું તને ભેટ ધરું,
ખાલી હાથે હું અહીંયા આવ્યો સાથ પોતાની કંઈ નથી લાવ્યો
નથી કોઈ ચીજ નવી હું પામ્યો, જેને સન્મુખ કરું-પ્રભુજી.
જે જન તુજને ભોગ લગાવે, પાછી ધરે અને વસ પહેરાવે;
પછી પોતાનો ઉપકાર બતાવે એવું કહેતા હું ડરું-પ્રભુજી.
જીવન મુલ પહારથ જે છે, એ સંભળા આવેલા તેં છે,
મુરખ પુરૂષ પોતાનાં કહે છે, હું તો શરણ પડું-પ્રભુજી.
અહીંયા હું તો ફર્યો છું ભારી, અધમ પ્રકૃતીમાં બુદ્ધી મહારી
પ્રભુ ગુણ ગાયા નહીં ચીત્ત ધારી, તેથી દુઃખ ભરું-પ્રભુજી.

જન સમાપ્ત. જન

તમારીજ સવગઢ માટે

મેવો તથા કરીઆણાની દુકાન

અમારે ત્યાંથી દરેક જાતનો મુકો મેવો

અનાજ તેલ, ઘી, વિલખતી પ્રાવીજનની

ચીજો વીગેરે મક્કશે. ઉંચામાં ઉંચી

જાતનો માત્ર રાખવામાં આવે છે

છતાં શહેર કરતાં ભાવમાં લગારે

ફરક રાખ્યો નથી. માટે

એકવાર અજમાયેશ કરી

ખાત્રી કરજો.

સામનમલ મુલચંદ

હાયક્રંટ અને પ્રાવીજન મરચન્ટ,

પ્રીડી સીટ, કેમ્પ-કરાચી.

દુનિયાના દરેક સાગોમાંથી ઉત્પન્ન થતી સીનેમ
શ્રીલમ કંપનીની હેતુ પમાડનારી ક્ષેત્રોમાં હિંદુસ્તાનન
પ્રજાની લાગણીને તીવ્ર બનાવનાર તેમજ તમામ સ્થળે
વિજયમાળને ધારણ કરનાર માત્ર - એકજ અમેરીકાન
“યુનીવર્સલ ફીલ્મ કંપની” છે જેની લોક લાગણી
લોકચુમ્બકની માફક પોતા તરફ ખેંચનાર ચીત્ર વૃત્તિ
ચાંકાવનાર ધડક ધુળરાવાળી સીરીયલો પહેલે જ જ
દેખાડવાનો પુરતો અધિકાર કરાંચીમાં પ્રાપ્ત કરનાર કેણુ

માત્ર

કરાંચી પીકચર હાઉસ.

વધારે ખુશી થવાની વાત એજ કે

હિંદુસ્તાનમાં એકી જવાળે વખણાયેલ તેમજ દેશી
ધાર્મિક શ્રીલમો રજુ કરી હિન્દી પ્રજાનો આશીર્વાદ
મેળવનાર દેશી ફીલ્મ કંપનીઓમાં મશહુર થયેલ
“કોહીનુર” તેમજ “સ્ટાર” શ્રીલમ કંપનીની રજુ
થતી તમામ દેશી ધાર્મિક ફીલ્મોને જા અલખેલી કરાંચી
નગરીમાં દેખાડવાનો મુખ્ય અધિકાર ધરાવનાર કેણુ ?

જવાબ એનો એજ કે

૨૬

અંદર
રોડ. કરાંચી પીકચર હાઉસ દેશીશાન
નં. ૫૬૪

